

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

4
2012

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

4(54)'2012

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

Редакційна колегія

Головний редактор
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
В.В. ДЕРЛЕМЕНКО

Члени редакційної колегії
В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
С.Ю. БУЛИГІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРІШНЯК
М.В. ЗУБЕЦЬ
О.О. ІВАЩЕНКО
С.М. КВАША
Ю.О. ЛУПЕНКО
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
М.В. ПРИСЯЖНЮК
М.В. РОЇК
М.І. РОМАЩЕНКО
М.П. СИЧЕВСЬКИЙ

Editorial board

Editor-in-chief
V. PETRYCHENKO

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
V. DERLEMENKO

Editorial board members
V. ADAMCHUK
S. BALYUK
S. BULYGIN
I. GRYNKY
V. ZHUK
V. ZHUKORSKIY
A. ZARISHNIAK
M. ZUBETS
O. IVASHCHENKO
S. KVASHA
Yu. LUPENKO
D. MELNYCHUCK
M. PRYSIAZHNIUK
M. ROYIK
M. ROMASHCHENKO
M. SYCHEVSKIY

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Державна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий комплекс України

Заснований
у 1999 р.

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

4(54)'2012

Засновники —
Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:
КАПРАЛЮК О.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактори:
СИЛКА В.І.
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
РОМАЩЕНКО М.І.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.
Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.12.2012 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 11,63.
Обл.-вид. арк. 17,65.

Друк ТОВ "Есе"
просп. Вернадського, 34/1,
Київ, тел. 424-02-10.

© ДНСГБ НААН, 2012
© Редакція журналу
"Вісник аграрної науки";
оригінал-макет, 2012

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	12
Ґрунтознавство	16
Агротехніка	19
Сільськогосподарська меліорація	22
Добрива	25
Охорона природи. Сталій розвиток	27
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	31
Біотехнологія	34
Рослинництво	36
Загальні питання	36
Хлібні злаки. Зернові культури	37
Кормові культури	40
Технічні культури	43
Садівництво. Плодівництво	46
Овочівництво. Городництво	49
Декоративні культури. Квітництво	53
Тваринництво	54
Загальні питання	54
Конярство	55
ВРХ. Скотарство	56
Вівчарство. Козівництво	59
Свинарство	62
Птахівництво	65
Домашні кролі. Хутрові звірі	68
Бджільництво	70
Рибне господарство. Аквакультура	74
Ветеринарія	77
Харчова і переробна промисловість	80
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	83
Список скорочень і абrevіатур	88
Авторський показчик	89
Алфавітно-предметний показчик	92
Показчик використаних періодичних і продовжуваних видань	99
Біобібліографічні та історико-бібліографічні серії ДНСГБ НААН (1998–2011 pp.)	102

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture. Organization and Management of Agricultural Production	7
Farm Implements, Machinery and Equipment	12
Soil Science	16
Cultivation Technique	19
Agricultural Amelioration	22
Fertilizers	25
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	27
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	31
Biotechnology	34
Plant Cultivation	36
General Issues	36
Food Grains. Cereals	37
Forage Plants	40
Industrial Crops	43
Horticulture. Fruit-Growing	46
Vegeticulture	49
Decorative Cultures. Flower-Growing	53
Animal Breeding	54
General Issues	54
Horse-breeding	55
General Livestock. Cattle	56
Sheep-breeding	59
Pig-breeding	62
Poultry-keeping	65
Rabbit-breeding. Fur-farming	68
Bee-keeping	70
Fish-breeding. Aquaculture	74
Veterinary Medicine	77
Food and Processing Industry	80
Products of Animal Breeding	
Forestry	83
Abbreviation List	88
Author Index	89
Key Words Index	92
Index of used periodical and continued editions	99
Biobibliographic and Historical-Biobibliographic Series by SSAL of NAAS (1998–2011)	102

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук; міждержавний та міждержавний обмін інформацією;
- реклама найновішої аграрної продукції, методів і технологій.

Підготовка видання РЖ "Агропромисловий комплекс України" передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ДНСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне Ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

Державна наукова с.-г. бібліотека НААН

вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем і меліорації НААН

вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences, interbranch and interstate exchange of information;
- advertisement of the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of State Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
State Scientific
Agricultural Library of NAAS
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
Institute of Hydraulic Problems
and Land Reclamation of NAAS
Tel. (044) 263-40-30

63(091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент ВЕРГУНОВ В.А.

УДК [631.4+631.81+633/635]:001.89(092)(477)“18/19”

2012.4.1. ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО-АГРАРІЯ (140 років від дня народження Сергія Федоровича Третьякова (1872–1918)) / Вергунов В.А., Опара Н.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 207–211.

Третьяков С.Ф. — вчений-дослідник, дослідна справа, сільське господарство, Полтавські дослідні поле і станція.

Наведено творчий і життєвий шлях одного з найвидатніших організаторів с.-г. дослідної справи, вченого в галузі ґрунтознавства, агрохімії, рослинництва та методики дослідної справи, першого директора Полтавської с.-г. дослідної станції — С.Ф. Третьякова (1872–1918). Ще навчаючись у Московському університеті, він себе зарекомендував талановитою особистістю. Його формування як науковця відбувалось під впливом видатних вчених: ботаніка І. Горожанкіна, фізіолога К. Тимірязєва, ґрунтознавця Ю. Соколовського та ін. Маючи загальнобіологічну освіту, С.Ф. Третьяков вирішив поглибити агрономічні знання, вступивши до Новоолександрійського інституту сільського господарства та лісівництва (нині Харківський НАУ ім. В.В. Докучаєва). Після ін-ту вченого було запрошено працювати хіміком та помічником директора Полтавського дослідного поля, з січня 1905 р. — директором ДП, а від 1909 р. і до кінця життя — директором дослідної станції. Обіймаючи ці посади, С.Ф. Третьяков зробив багато важливих справ для розвитку вітчизняної агрономії, удосконалення і покращення польового й вегетаційного дослідів, розробки систем технологій вирощування польових культур, контролю якості насіння та добрив, вивчення хвороб і шкідників, питань кормовиробництва, тваринництва та ін. Впровадження розробок вченого сприяло підвищенню врожайності озимини від 14,7 до 25 ц/га. Наукова спадщина С.Ф. Третьякова — це 280 праць у провідних журналах того часу: “Почвоведение”, “Хуторянин”, “Сельское хозяйство и лесоводство” та ін. Як популяризатор галузевих досліджень вчений брав активну участь в агрономічних з'їздах та нарадах із дослідної справи загальнодержавного й регіонального рівня. За успіхи у розвитку дослідної справи С.Ф. Третьякова було відзначено орденом Святої Анни 3-го ступеня та Золотою медаллю “За лучшие работы по опытно-делу”. Сергій Федорович Третьяков був справжньою людиною — від життєвої громадянської позиції до дослідницької.

УДК 001:63:061.62(091)(477.41/.42)

2012.4.2. ІСТОРІЯ ІНСТИТУТУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПОЛІССЯ / за ред. акад. НААН Савченка Ю.І. — Житомир: ПП “Рута”, 2011. — 344 с. Шифр 537614.

Науковий центр Полісся, Інститут сіл. госп-ва Полісся, діяльність наукова.

Висвітлюються історія і динаміка формування наукового центру поліського регіону України — Інституту сільського господарства Полісся. Зокрема, ґрунтовно викладається історія створення інституту, його відділів і лабораторій: землеробства і меліорації, з п'ятьма лабораторіями (обробітку ґрунту, захисту ґрунтів від водної ерозії, сівозмін, меліорації, відродження земель радіаційної зони); рослинництва, з двома лабораторіями (кормовиробництва, селекції); льону та оцінки якості льонопродукції; первинного та елітного насінництва; хмелю, з трьома лабораторіями (селекції, агротехніки та агроекології хмелю, біотехнології); біохімії хмелю та пива; захисту рослин, з сектором садівництва та ягідництва; технології виробництва продукції тваринництва; розведення і генетики ВРХ; механізації виробництва хмелю та польових культур; лабораторії економіки. Наводиться огляд діяльності Центру наукового забезпечення АПВ Житомирської області у складі Інституту сільського господарства Полісся, Поліської дослідної станції картоплярства ім. О.М. Засухіна, Житомирського агроекологічного університету та Житомирського агроеколо-

гічного коледжу. Повідомляються біографічні дані окремих науковців кожного відділу, які зробили істотний внесок у розвиток галузевої науки, наводяться головні результати наукової діяльності підрозділів та їх впровадження. Закінчується кожний підрозділ висвітленням напрямів наукових досліджень, над якими працюють науковці Інституту сільського господарства Полісся та Центру наукового забезпечення АПВ Житомирської області сьогодні.

УДК 631.5:004:001.89(091)“19”

2012.4.3. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ НАУКОВИХ ЗАВДАНЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРОНОМІЇ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст. / Вергунова І.М., Красницький В.Й. — К., ФОП Корзун Д.Ю., 2012. — 144 с. — (Іст.-бібліогр. сер. “Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії”. Кн. 60). Шифр 537736.

Математичні методи досліджень, методи статистики, теорія ймовірності, освіта математична, установи освітні й дослідні.

На основі опрацьованих наукових джерел та архівних матеріалів здійснено комплексний аналіз передумов впровадження математичних методів (ММ) в агрономію. Викладено, що передумовами впровадження стали: розвиток методів статистики і теорії ймовірності, як окремих напрямів математики, здобутки вчених у галузі їх застосування для вирішення практичних завдань з проблем біології і генетики, використання ММ у галузях теорії спадковості. Основним напрямом застосування ММ в агрономічній науці були методи статистики та теорії ймовірності, які впроваджувалися для математичного аналізу даних врожайів та питань точності польових дослідів. У результаті досліджень процесу впровадження ММ в агрономію виокремлено сім етапів розвитку: становлення (1909–1913 рр.), впровадження (1913–1918 рр.), визначення точності досліджень (1918–1922 рр.), поширення засобів математичного дослідження (1922–1925 рр.), подальшого поширення (1926–1929 рр.), вдосконалення та спрощення (1929–1939 рр.), впровадження теорії індексів та економічної статистики (1939–1948 рр.). Визначено, що основними факторами, які вплинули на становлення й розвиток ММ в агрономії, стали значне підвищення зацікавлення предметом та рівень базової освіти вчених-аграріїв з математики, яка викладалась у галузевих закладах: Київському агрономічному товаристві, Харківській та Одеській обласних с.-г. дослідних станціях, Сумській й Уманській дослідних станціях, Українському генетико-селекційному інституті та ін.

УДК 631.52:633.11:061.62(091/.092)

2012.4.4. АКАДЕМІК ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ РЕМЕСЛО — ОРГАНІЗАТОР І ДИРЕКТОР МИРОНІВСЬКОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ СЕЛЕКЦІЇ ТА НАСІННИЦТВА ПШЕНИЦІ / Вергунов В.А., Черниш О.О. // Міронівський інститут пшениці ім. В.М. Ремесла Національної академії аграрних наук України (1912–2012). — Міронівка, 2012. — Розд. II. — С. 72–81. Шифр 537080.

Ремесло В.М. — організатор робіт з селекції пшениці, сорти пшениці, впровадження у виробництво сортів пшениці.

Висвітлюється наукова і організаторська діяльність академіка В.М. Ремесла як директора Міронівського НДІ селекції та насінництва пшениці. Завдяки плідній діяльності з виведення сортів пшениці озимої та їх впровадженню у виробництво (Українка 0246, Міронівська 808 та ін.), Міронівську дослідно-селекційну станцію у 1968 р. було реорганізовано в Міронівський НДІ селекції та насінництва пшениці. Першим директором було призначено В.М. Ремесла. Перед Інститутом було поставлено основне завдання — вивчити фізіолого-біохімічні, цитогенетичні основи процесу змін типу розвитку рослин — ярих пшениць в озимі і навпаки. Відповідно до цього було створено нові лабораторії — цитогенетики, біо-

хімії, фізіології рослин та сортової агротехніки тощо, відкрито опорні пункти (Кустанайська, Московська, Волгоградська області, Алтайський край), розпочато будівництво наукового містечка з розвинутою інфраструктурою. Все це потребувало неабияких організаційських здібностей директора і вдало підібраних наукових кадрів для успішного вирішення виниклих проблем. Постановою Ради Міністрів СРСР (1984) "Про увічнення пам'яті академіка В.М. Ремесла" Мировініському науково-дослідному інституту селекції та насінництва пшениці було присвоєно ім'я В.М. Ремесла, а на будівлі інституту встановлено меморіальну дошку з його барельєфом.

УДК 631.52:633.11"324"(91)(477)"19"

2012.4.5. З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ СЕЛЕКЦІЇ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В УКРАЇНІ (40–80 рр. XX ст.) / Піпан Х.М. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насінництва та сортівивчення / НААН. — О., 2011. — Вип. 17. — С. 151–160. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 537226.

Селекція пшениці, насінництво пшениці, дослідницька справа, пшениця, установа селекційна, сорт пшениці.

Висвітлюється повоєнний період селекційно-насінницької роботи в сільськогосподарській і біологічній науках: етапи розвитку, досягнення, а також окремі помилки науково-дослідних установ. Розкривається значення Всесоюзних, українських з'їздів і місцевих нарад селекціонерів у налагодженні селекційної роботи з озимою пшеницею. Провідними селекціонерами того часу (В.Я. Юр'єв, В.І. Дідусь, Л.П. Максимчук, Ф.Г. Кириченко, Д.А. Долгушин та ін.) було створено низку високоврожайних, високоякісних, всесвітньовідомих сортів озимої пшениці: Українка 0246, Одеська 3, Одеська 12, Одеська 51, Мировініська 808, Харківська 4, Новоюрівська та багато інших. Впровадження їх у виробництво дало змогу підвищити врожайність озимої пшениці у післявоєнні роки від 12,1 до 26,0 ц/га.

УДК 631.527:633.63(091/.092)(477+73)

2012.4.6. ІСТОРИЧНІ ПРІОРИТЕТИ СТВОРЕННЯ ОДНОНАСІННИХ ФОРМ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ УКРАЇНСЬКИМИ ТА АМЕРИКАНСЬКИМИ ВЧЕНИМИ / Лісневич Л.О. // Цукрові буряки. — 2012. — № 5. — С. 20–21. — Бібліогр.: 5 назв.

Буряки цукрові, одонасінні форми цукрових буряків, гібриди ЦЧС буряків цукрових.

Висвітлено історію створення одонасінних форм цукрових буряків та доведення їх до виробничого використання. На основі аналізу літературних джерел встановлено, що ще у 1905–1907 рр. американські вчені винайшли рослини з одонасінними плодами. У 1915 р. професор Таусенд провів відбори рослин з високим рівнем одонасінності плодів, які у першому поколінні зберігали цю ознаку на 14%, у другому — на 50 і в третьому — на 75%. Однак у F_1 – F_3 поколіннях рослини були слабозвинені, мали дуже дрібні коренеплоди, тому дослідження цього напрямку були припинені. У 1920 р. український селекціонер О.К. Коломієць знайшла самофертильну рослину з повністю одонасінними плодами. Разом з нею працював професор В.Ф. Савицький, який займався вивченням питань мінливості, спадковості та їх кореляції. Згодом було відібрано 49 одонасінних рослин. На основі цих рослин шляхом гібридизації було створено перший одонасінний сорт Білоцерківський одонасінний. На жаль, ці роботи було припинено, а професор В. Савицький у 1943 р. емігрував спочатку в Польщу, потім — Німеччину (1945), а згодом — у США (1947 р.), де у штаті Орегон разом з дружиною О.І. Харечко-Савицькою на основі цитоплазматичної чоловічої стерильності (ЦЧС) у 1953 р. створили першу одонасінну самофертильну популяцію N3. Дослідження ознаки самофертильності і створення одонасінних гібридів у нашої країни відновилось наприкінці 60-х років, а у 80-ті роки було створено перший одонасінний гібрид ЧС — Ювілейний. Зроблено висновок, що, враховуючи українське походження родини Савицьких, пальма першості створення одонасінних форм цукрових буряків належить Україні.

УДК 631.58(091)"7"

2012.4.7. ВИВЧЕННЯ [МАТЕРІАЛІВ] ПРО СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА У КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ / Примак І.Д., Ряба О.І. // Вісник Центру наукового забез-

печення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 313–326. — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 536168.

Системи землеробства, сільське господарство, родючість ґрунту, сівозміни.

Висвітлено історію розвитку теоретичних основ систем землеробства у контексті ведення сільського господарства. Встановлено, що в Російській імперії спочатку існувала система землеробства, яка передбачала відновлення і підтримку родючості ґрунту (ціліна, переліг, пар). У другій половині XVIII ст. її було замінено на більш інтенсивні багатопільні — трав'яні та плодозмінні системи, завдяки яким було вдосконалено ведення сільського господарства у напрямі розвитку тваринництва. Розробниками цих систем були А. Болотов, І. Комов, І. Стебут та інші. Вони розглядали системи землеробства не тільки як спосіб відновлення, підтримання і підвищення родючості ґрунту, але й як шлях розвитку тваринництва і отримання прибутку. На цій основі виділяли дві сторони системи ведення сільського господарства: агротехнічну і економічну. У 20-х роках XX ст. В. Вільямс запропонував травопільну систему землеробства, до якої входили: раціональна організація і використання всієї території господарства і система двох сівозмін — польової і кормової. У 1956 р. ВАСГНІЛ створила зональні комісії з розробки науково обґрунтованих систем ведення сільського господарства для кожної природно-економічної зони. Розроблені системи повинні включати такі напрями: землеробство, машини, форми організації та оплати праці і як невід'ємну складову — тваринництво. Зроблено висновок, що системи землеробства є елементом ведення сільського господарства. Вони залежать від спеціалізації господарства, рівня розвитку і ступеня практичного застосування науки і техніки, які, в свою чергу, залежать від характеру виробничих відносин між людьми.

УДК 633.3:631.527:061.62(477.51)

2012.4.8. ПІДСУМКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З БАГАТОРІЧНИМИ ТРАВАМИ НА НОСІВСЬКІЙ СЕЛЕКЦІЙНО-ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ (до 100-річчя Носівської СДС) / Боженко А.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 45–51. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 537633.

Трави багаторічні бобові, селекція, сорти, методи селекції.

Наведено історію і методи селекційної роботи з виведення сортів багаторічних бобових трав за 100-річний період на Носівській селекційно-дослідній станції. Встановлено, що перші селекційні роботи з багаторічними травами розпочалися у 1925 р. з вивчення старомісцевих сортів-популяцій. Виявилось, що місцеві сорти-популяції більш перспективні порівняно з селекційними. Тому першим методом зі створення нових сортів було виявлення і розмноження відібраних рослин високоврожайних сортів-популяцій місцевого походження. Результатом такої роботи був сорт конюшини Носівська місцева, який культивувався в Чернігівській обл. понад 40 років. Селекційна робота з добору кращих родин виявилася неефективною, що змусило перейти до методу міжсорткової і міжвидової гібридизації. Результатом застосування цього методу були районовані сорти: конюшини — Носівська 5 (Носівська місцева / Немерчанська 1), Носівська 4 (Г-44 / Носівська 5); люцерни — Чернігівська (місцева люцерна / Полтавська 256). В останні роки ведеться селекція зі створення гетерозисних популяцій із попередньою оцінкою вихідного матеріалу на загальну комбінаційну здатність та вільне запилення. Результатом стали сорти конюшини Фалкон і Божена, люцерни — Алія, які за сприятливих умов формують урожайність насіння до 7,0–7,2 ц/га. Широке їх впровадження є значним резервом збільшення виробництва цінних кормів і насіння в умовах Полісся і Лісостепу України.

УДК 633.31:631.5/.527.531(091)(477)

2012.4.9. З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЮЦЕРНИ В УКРАЇНІ / Бугайов В.Д., Задорожня І.С. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 72. — С. 175–183. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 537630.

Люцерна, історія впровадження, площі посіву, агротехніка вирощування, сорти люцерни, продуктивність люцерни, установи дослідні НААН.

Викладається історія впровадження і дослідження люцерни в Україні. Вперше прованську люцерну було завезено із Франції у 1886 р. і розпочато її вивчення на Полтавському дослідному полі у десяти- та п'ятипільних сівозмінах за чистої і підпокровної сівби. Крім Полтавського ДП люцерну вивчали на Херсонському і Харківському дослідних полях (1900 р.), Сумській (1910 р.) і Носівській (1912 р.) дослідних станціях. Найбільші площі посіву люцерни у 1901 р. були у лісостеповій частині Подільської, Київської, Волинської, Харківської, Чернігівської та Полтавської губерній, вони становили 12,6 тис. га або 62% загальної площі в Україні. У 1926–1937 рр. професор А.Є. Зайкевич вивів перший вітчизняний сорт люцерни Зайкевича шляхом природної гібридизації американського сорту Грім з українськими дикорослими формами. Багатопланове вивчення питань агротехніки вирощування люцерни (способи та строки сівби, норми висіву, добір покровних культур та способів використання) дало змогу значно

збільшити площі посіву люцерни — до 784 тис. га у 1940 р., або в 14 разів більше порівняно з 1913 р. Починаючи з 1973 р. значний внесок у розробку даної проблеми зробили Ін-т кормів та сільського господарства Поділля, ННЦ “Ін-т землеробства”, ННЦ “Селекційно-генетичний ін-т”, Ін-т зрошувального землеробства, Полтавський ІАПВ та інші науково-дослідні установи УААН. Їх наукові розробки, нові сорти та інтенсивні технології сприяли розширенню площ посіву люцерни від 0,85 млн у 1975 р. до 2,1 у 1991 р., підвищенню врожайності зеленої маси від 178 ц/га упродовж 1971–1975 рр. до 230 ц/га у 1986–1990 рр., сіна — від 28 до 38,2 ц/га відповідно. Інтенсивну технологію вирощування люцерни, на основі літніх післяжнивних і весняних безпокровних посівів, почали впроваджувати з 1995 р., що дало змогу щороку збільшувати площі посіву люцерни на 150–170 тис. га і отримувати економічний ефект 9,7 млн грн.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 338.43

2012.4.10. СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ. Ч. 2 / колектив авторів; за ред. Нестерчук Ю.О. — Умань: Вид-во Сочинський, 2012. — 264 с. — Бібліогр.: 224 назви. Шифр 537563.

Розвиток аграрної економіки, бізнес аграрний, безпека країни продовольча.

Викладено результати дослідження проблем розвитку сучасної аграрної економіки. Значну увагу приділено аналізу особливостей економічної та фінансово-облікової діяльності с.-г. підприємств в умовах післякризового відновлення. Досліджено організаційно-економічні аспекти стабільного функціонування вітчизняних підприємств. Висвітлено питання страхування та оподаткування с.-г. товаровиробників у сучасних умовах. Проаналізовано вплив менеджменту та маркетингу на розвиток аграрного бізнесу. На основі аналізу зарубіжного досвіду обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку с.-г. виробництва в Україні з урахуванням його спрямованості на підвищення ефективності функціонування підприємств з метою забезпечення продовольчої безпеки країни.

УДК 338.43.01:338.51

2012.4.11. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ / Шпичак О.М. // Економіка АПК. — 2012. — № 8. — С. 3–9. — Бібліогр.: 11 назв.

Аспекти теоретико-методологічні, ціноутворення, теорія вартості, закон попиту і пропозиції, продукція с.-г.

Досліджено протиріччя та єдність трудової теорії вартості, граничної корисності, закону попиту і пропозиції, теорії фізіократів стосовно категорії вартості та цін. Висвітлено економічну базу необхідності дотримання еквівалентності обміну між сільським господарством та сферами, що його обслуговують. Обґрунтовано пропозиції щодо досягнення ефективного функціонування системи ціноутворення при поєднанні ринкових і державних важелів регулювання. Вказано арсенал цінових механізмів ефективно функціонуючий в передових країнах світу з ринковою економікою, який однак далеко не завжди забезпечує очікувану економічну віддачу через низку причин, але три з них основні. Перша причина — у нас при введенні відповідних економічних механізмів державного регулювання у багатьох випадках відсутні системність їх здійснення в часі, належне фінансове

забезпечення, а то і партнерська порядність між державою та товаровиробниками при виконанні відповідних умов. Друга причина — величезна залежність с.-г. виробництва від природних умов через недостатні капіталовкладення в сільське господарство — малу кількість технічних засобів, внесення добрив, систем зрошення, засобів захисту рослин тощо. Третя причина — надзвичайно низька купівельна спроможність населення (КСН) України. Серед країн Європи, за винятком Молдови, в Україні найнижчий рівень заробітної плати і КСН. Підвищення КСН в умовах України — це стабілізація ринків с.-г. продукції, значні інвестиції у вітчизняне сільське господарство, підвищення якості споживаної продукції і, як результат, подовження віку населення країни.

УДК 338.43:330.33.005(477)

2012.4.12. АГРОХОЛДИНГИ ЯК НОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ КРУПНОТОВАРНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРОБІЗНЕСІ УКРАЇНИ / Черевко Г. // Аграрна економіка. — 2012. — Т. 5, № 1/2. — С. 36–42. — Бібліогр.: 17 назв.

Агрохолдинги, форми крупнотоварного господарювання, агробізнес, сервіс кредитний, розвиток інноваційний.

Представлено основні результати дослідження сутності та значення агрохолдингів (АХ) як нової інтеграційної форми організації господарювання в аграрному бізнесі та можливостей їх розвитку в умовах переходу до земельних відносин ринкового типу. Зазначено, що виникнення й розвиток АХ у аграрній сфері господарювання є процесом об'єктивним і має під собою певне підґрунтя та передумови. Основні переваги такої форми організації виробництва та економічних взаємовідносин — це можливість концентрації капіталу, зниження собівартості продукції, зміцнення позиції на ринку, цінова стабільність, можливість швидкої модернізації матеріально-технічної бази та інноваційного розвитку, кращого кредитного сервісу. Основні недоліки процесу розвитку АХ в Україні стосуються переважного нехтування соціальними й екологічними проблемами на селі з боку АХ, зокрема допущення хижацької експлуатації земельних угідь з метою максимізації свого прибутку в умовах недостатньо розвинутої нормативно-правової системи регулювання діяльності АХ та незавершеної процесу формування ефективних земельних відносин. З метою реалізації потенційних конкурентних переваг АХ у державі потрібно створити необхідні передумови та реалізувати засади державного регулювання їх діяль-

ності в частині удосконалення земельного законодавства та врегулювання відносин власності на землю, контролю за її використанням і якістю земельних ділянок, поліпшення системи кредитування підприємницької діяльності в аграрній сфері економіки, регулювання експортно-імпорتنних операцій, сплати ними податків, гармонізації рівноваги між ресурсним потенціалом та здатністю землі до відтворення її родючості, узгодження функціонування агрохолдингів із стратегією розвитку сільських територій на засадах зрівноваженості.

УДК 338.43:620.91(477)

2012.4.13. АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Марійович І. // Аграрна економіка. — 2012. — Т. 5, № 1/2. — С. 111–116. — Бібліогр.: 9 назв.

Енергетика альтернативна, енергоресурси відновлювальні, біоенергетика.

Досліджено питання впровадження та перспективи розвитку використання енергії, виробленої з відновлювальних енергоресурсів, а також визначено основні проблеми у даній галузі, спричинені чинною владою та недосконалим законодавством. Зазначено, що створені в Україні монополістичні об'єднання в галузі енергетики не дають можливості розвитку альтернативної енергетики, оскільки це буде згубно впливати на політику вже існуючої енергетичної корумпованої системи. Фінансові потоки за альтернативні види палива будуть потрапляти вже в новостворені підприємства, мінаючи енергетичних олігархів. Для вирішення цієї проблеми потрібно прийняти відповідні рішення у верхах і виділити на це кошти. Але цього не станеться найближчим часом, оскільки Росія в цій галузі диктує і нав'язує Україні свої правила гри. Власники енергетичних корумпованих компаній, а також власники спільних українсько-російських підприємств, які входять до найвищих ешелонів влади, не захочуть мати конкурентів, не зацікавлені в розробці та впровадженні нових джерел енергії і всілякими шляхами будуть їх гальмувати. До 2010 р. загальна потужність вітрових електростанцій мала становити 2000 МВт, малих і мікро-ГЕС — 590 МВт, сонячних батарей — 96,5 МВт. Потужність невеликих ТЕЦ на біомасі планувалося довести до 410 МВт, а виробництво біогазу — до 5 млрд м³ на рік, мали побудувати 20 заводів з виробництва біодизеля потужністю 5–100 тис. т на рік. Ці плани не було втілено в життя. Це свідчить про те, що альтернативна енергетика так і не стала одним із пріоритетів державної політики. Загальний обсяг інвестицій у розвиток біоенергетики України до 2030 р. становитиме близько 12 млрд грн, щороку використовуватиметься близько 9–10 млн т відходів біомаси, що забезпечить щорічне заміщення 9,2 млн т вихідного палива.

УДК 338.43:65.011:636.03:636.2

2012.4.14. НАУКОВІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Кернасук Ю.В. // Вісник Степу: наук. зб. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ, ч. 2. — С. 249–260. — Бібліогр.: 32 назви. Шифр 537743.

Підвищення економічної ефективності, виробництво м'яса ВРХ, ціноутворення, прибутковість виробництва яловичини.

Розглянуто сучасний стан виробництва м'яса великої рогатої худоби в Україні, і, зокрема, в Кіровоградській області. Зазначено, що основними причинами низької ефективності та конкурентоспроможності виробництва яловичини є відсутність збалансованого організаційно-економічного механізму функціонування та взаємодії різних ланок у системі виробництва — переробка — збут. Показано, що поряд із недосконалим ціноутворенням одним із факторів збитковості виробництва живої маси м'яса ВРХ є невисокі середньодобові прирости молодняку і дорослої худоби на вирощуванні та відгодівлі. Через незбалансованість раціонів при годівлі та інші чинники, зокрема, недотримання технології утримання тварин, генетичний потенціал їхньої продуктивності проявляється не повною мірою. Встановлено, що межа беззбитковості та мінімальної економічної ефективності виробництва м'яса ВРХ в с.-г. підприємствах Кіровоградської обл. забезпечувалася при досягненні середньодобових приростів молодняку на рівні 700 г і вище. Оптимальне вирішення

проблеми підвищення економічної ефективності та сталого нарощування виробництва яловичини в регіоні на перспективу визначатиметься темпами розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства на базі розширення ареалу розведення м'ясної породи, адаптованої до місцевих умов утримання. Запропоновано сучасну систему державної підтримки, яка має базуватися на наданні доплат і дотацій за збережену корову та придбання телиць, дотриманні раціональної щільності утримання поголів'я тварин, забезпеченні формування еквівалентної ціни для гарантування мінімального рівня прибутковості виробництва яловичини та передбаченні можливості виділення спеціальних фінансових позик на будівництво нових скотарських комплексів, зокрема із біоенергетичною переробкою гною.

УДК 338.431:311.313:352

2012.4.15. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ (1990–2010 роки): монографія / Орлатий М.К., Гнибіденко І.Ф., Демчак І.М. та ін.; за ред. М.К. Орлатого. — К., 2012. — 752 с. — Бібліогр.: 260 назв. Шифр 537802.

Розвиток сільських територій, тенденції розвитку, добробут селян, виробництво с.-г. продукції, продукти харчування.

Охарактеризовано стан, динаміку, темпи та загальні тенденції розвитку навколишнього природного середовища, трудового потенціалу, добробуту селян і соціальної інфраструктури сільських населених пунктів. Наведено дані про обсяги і динаміку виробництва с.-г. продукції та її реалізації, наявність земель та худоби, кількість с.-г. підприємств та фермерських господарств, прибутковість і рівень рентабельності на с.-г. підприємствах, наявність основних засобів та с.-г. техніки, споживання основних продуктів харчування населенням регіонів, а також дані про виробництво валової продукції та основних видів с.-г. культур і продукції тваринництва з розрахунку на одну особу, деякі показники продуктивності худоби тощо. Наведено інформацію по основних показниках розвитку сільського господарства в Україні порівняно з іншими країнами світу.

УДК 338.432.008.4

2012.4.16. СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ: монографія / Ключан В.В. — Миколаїв: МДАУ, 2012. — 371 с. — Бібліогр.: 379 назв. Шифр 537769.

Система інформаційно-консультаційна, модель системи, підхід когнітивний, кооператив обслуговуючий.

Розкрито теоретико-методологічні та практичні аспекти становлення і розвитку системи інформаційно-консультаційного забезпечення аграрної сфери, як сполучної ланки між наукою і практикою, завданням якої є розповсюдження спеціальної інформації і знань серед господарюючих суб'єктів та жителів сільської місцевості. Досліджено чинники затребуваності і готовності аграрних товаровиробників і сільських жителів до впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, інноваційних засобів розвитку. Виявлено і систематизовано закономірності теперішнього етапу розвитку системи. Розроблено методику вибору найбільш доцільної моделі системи з використанням когнітивного підходу та методику створення районного інформаційно-консультаційного центру у формі обслуговуючого кооперативу. Обґрунтовано напрями розвитку системи на перспективу.

УДК 338.432:338.49.338.5

2012.4.17. ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОРГОВО-ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ СТРУКТУР У ЛАНЦЮГУ ТОВАРОРУХУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ / Ціхановська В.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 76–79. — Бібліогр.: 5 назв.

Структури торгово-посередницькі, товарорух с.-г. продукції, бізнес, обсяг обігового капіталу.

Розглянуто економічну природу функціонування торгово-посередницьких структур (ТПС) у ланцюгу товароруху сільськогосподарської продукції. Особливу увагу приділено дослідженню першопричин виникнення цих структур на ринку с.-г. продукції та продовольства. Відмічено, що посередник перебрав на себе функції розрахунків зі здавачами. Переробник звільнився від відповідальності за нерозрахунки чи

несвоєчасні розрахунки зі здавачами й перекази їх на посередника. Для переробника вигідним є посередник, який має подвійний статус. З одного боку, він зареєстрований як суб'єкт підприємництва — фізична особа, що здійснює торгівлю, з другого — працює за переробником на основі укладеного підряду про надання переробнику послуг із заготівлі сировини. Запроваджено класифікацію ТПС. Установлено основні проблеми ТПС, серед яких є: конкуренція — 13%; умови праці та зберігання продукції — 5%, вплив погодних умов і сезонність — 19%; ринкові збори та проблеми з місцем торгівлі — 24%; низька платоспроможність споживачів — 39%. Виокремлено також категорії найактуальніших проблем у веденні свого бізнесу: основна проблема бізнесу — недовіра до законодавчої бази, гостра кадрова проблема; проблеми із постачальниками плодоовочевої продукції; проблема з доставкою, а також з устаткуванням і недостатнім обсягом обігового капіталу.

УДК 338.432:631.15

2012.4.18. БІОЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР, ПРОГНОЗ ВИКОРИСТАННЯ: монографія / Макачук О.Г., Савчук В.К. — К.: Аграр. Медіа Груп, 2011. — 177 с. — Бібліогр.: 201 назва. Шифр 537870.

Потенціал біоенергетичний, виробництво с.-г., прогноз використання, промисловість біопаливна.

Розглянуто теоретико-методичні засади формування і використання біоенергетичного потенціалу (БП) с.-г. виробництва. Удосконалено методичний інструментарій аналізу ефективності БП с.-г. підприємств, який синтезує результати енергетичної, вартісної та економічної оцінки. Запропоновано концепцію формування і використання БП с.-г. підприємств, яка визначає стратегію розвитку біопаливної промисловості з урахуванням природних, політичних, економічних, соціальних та екологічних чинників впливу. Розроблено системно-функціональні засади перспектив розвитку біоенергетичних аграрних підприємств, які передбачають стратегію формування ринку с.-г. продукції як покриття різновекторної потреби в ній та можливостей виробництва продукції з урахуванням альтернатив технологій її одержання і запиту ринку.

УДК 338.433

2012.4.19. НАУКОВІ АСПЕКТИ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ / Мельник Л.Ю., Макаренко П.М. // Економіка АПК. — 2012. — № 9. — С. 10–15. — Бібліогр.: 13 назв.

Аспекти ринку земель, землевласник, землекористувач.

Розглянуто й узагальнено питання наділення землевласника усіма правомочностями за функціонування повноцінного ринку земель, вибору землекористувачем купівлі чи оренди с.-г. земель, зняття мораторію в аспекті підвищення ефективності й раціональності використання земель. Відмічено, що в практичному плані, за умови функціонування ринку земель, перед аграріями завжди стоятиме дилема — купувати землю чи її орендувати. Перша форма землекористування ґрунтується на засадах власності, останню можна використовувати як допоміжний ресурс, за можливості тимчасовий. Ринок земель має сприяти використанню с.-г. підприємствами власної землі.

УДК 338.439.02

2012.4.20. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СЕКТОРНИЙ ПІДХІД / Оліферук С.І. // Агросвіт. — 2012. — № 6. — С. 36–42. — Бібліогр.: 17 назв.

Безпека продовольча, підхід секторний, споживання продовольчої продукції, ринок селянський, рівень виробництва продовольчої продукції.

Розкрито проблеми продовольчої безпеки України. Розраховано рівень виробництва та споживання продовольчої продукції в секторах сільського господарства (ССГ). Проаналізовано канали реалізації с.-г. продукції. Запропоновано сценарій забезпечення продовольчої безпеки країни. Виявлено диспропорції між рівнем виробництва та споживання продовольчої продукції в ССГ. Відмічено низький рівень споживання м'яса мисливськими жителями. До негативних явищ віднесено залежність ринку продовольства за певними категоріями товарів від селянського ринку та контролювання посередниками каналів реалізації с.-г. продукції. Зазначено

неспроможність домашніх господарств населення вирішити власні продовольчі потреби через низьку ефективність виробництва, спричинену природою даного типу господарств та їх масштабами. Запропоновано створити механізми трансформації даних господарств у господарства товарного типу. При побудові сценарію забезпечення продовольчої безпеки було визначено можливість її реалізації за допомогою власних земельних ресурсів.

УДК 338.439.22

2012.4.21. АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Скорук О.П. // Економіка АПК. — 2012. — № 9. — С. 28–32. — Бібліогр.: 9 назв.

Енергетика альтернативна, джерела енергії, потенціал біомаси.

Висвітлено перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні, освоєння нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії (НВДЕ), раціонального використання потенціалу енергетичної біомаси с.-г. відходів. Зазначено, що технічно досяжний річний енергетичний потенціал НВДЕ України в перерахунку на умовне паливо наближається до 79 млн т у.п. Економічно досяжний потенціал цих джерел становить 57,7 млн т у.п., зокрема відновлювальних природних джерел енергії — 35,5 млн т у.п., позабалансових — 22,2 млн т у.п. Однак цей потенціал використовують недостатньо. Перспективними напрямками розвитку НВДЕ в Україні є: біоенергетика, видобуток та утилізація шахтного метану, використання вторинних енергетичних ресурсів, позабалансових покладів вуглеводнів, вітрової і сонячної енергії, теплової енергії докілья, освоєння гідропотенціалу малих річок України. На сьогодні найбільш потужно може розвиватися біоенергетика. Щорічний теоретичний потенціал біомаси становить близько 45 млн т у.п., технічно досяжний — 32, а економічно доцільний — 24 млн т у.п. Економічний потенціал біомаси може задовольнити близько 13% від потреб України в енергії.

УДК 338.45:663/664

2012.4.22. ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХАРЧОВИХ І ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Мармуль Л.О., Ксьонжик І.В. — Миколаїв, 2011. — 153 с. — Бібліогр.: 152 назви. Шифр 537323.

Інвестування, розвиток інноваційний, харчові і переробні підприємства.

Обґрунтовано теоретико-методичні засади інвестиційної діяльності харчових і переробних підприємств АПК. Визначено її особливості, елементи організаційно-економічного механізму залучення та використання інвестицій, напрями моніторингу. Здійснено економічний аналіз та оцінку спеціалізації, фінансових результатів, проблем, тенденцій розвитку харчових і переробних підприємств. Визначено основні джерела та напрями інвестування. Розраховано його ефективність, резерви та перспективи збільшення обсягів. Визначено напрями вдосконалення інвестиційної діяльності на основі інвестиційного проектування, бізнес-планування, збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, у т.ч. на основі залучення іноземних джерел, державної підтримки та регулювання.

УДК 631(477):332.2.009

2012.4.23. ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: монографія / Кашкалда І.В. — Х., 2012. — 352 с. — Бібліогр.: 381 назва.

Відносини земельні, реформа земельна, землеволодіння, землекористування.

Розкрито соціально-економічні передумови розвитку земельних відносин (ЗВ) та теоретико-методологічні і практичні аспекти ЗВ в аграрному секторі економіки України. Проаналізовано результати земельної реформи та визначено її вплив на розвиток аграрного сектору економіки України, наведено структурні зміни у землеволодінні і землекористуванні в процесі реформування ЗВ, а також охарактеризовано організаційно-правові форми господарювання та їх вплив на реалізацію принципів земельної реформи. Розглянуто ефективність використання с.-г. земель у контексті концепції сталого землекористування та рентні відносини у сільському господарстві. Визначено напрями удосконалення земельних відносин у сучасних умовах господарювання.

УДК 631.1.330

2012.4.24. ЕКОНОМІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ ОЗИМОГО, ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ, КУКУРУДЗИ, ЦУКРОВОГО БУРЯКУ ТА БІОПАЛИВА НА ЇХ ОСНОВІ / Боярчук В., Фтома О., Боярчук О. // *Аграрна економіка*. — 2012. — Т. 5, № 1/2. — С. 102–110. — Бібліогр.: 16 назв.

Ефективність економічна, виробництво ріпаку озимого, біопаливо, врожай біологічний.

Проведено оцінку економічної та енергетичної ефективності виробництва енергетичних культур — ріпаку озимого, пшениці озимої, кукурудзи, цукрових буряків — та переробки їх на біопаливо. Оцінено економічну та енергетичну ефективність біодизеля з озимого ріпаку і біоетанолу з пшениці озимої, кукурудзи та цукрових буряків. За результатами дослідження дійшли висновку, що біопаливо буде окупним, якщо використовувати весь біологічний врожай — солому, макуху, гліцерин тощо. Одночасно підвищиться енергетична ефективність біопалива. Обґрунтовано необхідність використання всього біологічного врожаю (основна і побічна продукція) для енергетичних цілей. Досліджено складові структури затрат коштів та енергії під час виробництва біодизеля та біоетанолу. Розглянуто альтернативні стратегії виробництва біопалива та енергетичних культур і зроблено висновок, що виробництво та споживання біопалив в Україні є можливим, проте економічні витрати від цього будуть значні. З іншого боку, реалізація сировини для біопалива на зовнішньому ринку, особливо насіння ріпаку, може забезпечити значний економічний ефект. У теперішніх умовах без субсидій та експортних пільг виробники біопалив не зможуть конкурувати на зовнішньому ринку.

УДК 631.11

2012.4.25. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Транченко О.М.; за ред. О.О. Непочатенко. — Умань: Вид-во Сочинський, 2011. — 211 с. — Бібліогр.: 188 назв. Шифр 537576.

Розвиток стратегічного управління, діяльність с.-г. підприємств виробничих, показники фінансово-економічні, позиції стратегічні.

Визначено сутність, етапи розвитку, функції та завдання стратегічного управління с.-г. підприємствами, обґрунтовано особливості формування його системи, методичні засади здійснення стратегічного аналізу. Здійснено комплексну оцінку с.-г. підприємств за фінансово-економічними показниками і визначено їх стратегічні позиції. Запропоновано шляхи удосконалення стратегічного управління та пріоритети розвитку виробничої діяльності с.-г. підприємств. Розроблено в якості критерію оцінки виробничої діяльності відносний інтегральний коефіцієнт ефективності використання капіталу і трудових ресурсів. Обґрунтовано альтернативи стратегічного управління виробничою діяльністю. Удосконалено систему стратегічного управління с.-г. підприємствами. Основою вдосконалення системи стратегічного управління визначено такі заходи: аналіз економічних показників діяльності підприємства; багатофакторний кореляційно-регресивний аналіз; прогноз стратегії підприємства; вибір стратегії; постановка стратегічних цілей, розробка стратегії; економіко-математичне моделювання ефективності використання капіталу і трудових ресурсів; реалізація стратегії підприємства; оцінка рівня стратегічного управління виробничою діяльністю підприємства.

УДК 631.11.324:338.43

2012.4.26. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ / Ціхановська В.М. // *Економіка та управління АПК*: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7. — С. 44–49. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537306.

Виробництво зернових культур, першопричини, фактори виробництва.

Здійснено оцінку першопричин, які впливають на зниження обсягів виробництва зернових культур с.-г. підприємствами. Особливу увагу приділено ролі держави у нарощуванні обсягів виробництва. Відмічено, що на нарощення обсягів ви-

робництва зерна впливають складові ресурсного потенціалу с.-г. підприємств: підвищення технічного рівня і механізації виробництва продукції; впровадження нових прогресивних технологій виробництва; проведення заходів із покращення родючості ґрунту; підвищення якості насіння та інших виробничих ресурсів; впровадження покращених високоврожайних сортів і гібридів зернових культур; зміна цін на матеріально-виробничі ресурси, їх раціональне використання у виробництві; використання прогресивних форм організації виробництва, управління виробництвом, праця та її оплата у кожному с.-г. підприємстві. Необхідно враховувати природні та економічні фактори виробництва, а також вплив зовнішніх чинників на ефективність виробництва зерна. Велике значення для забезпечення ефективного розвитку зернового господарства мають також наступні заходи: удосконалення управління цим виробництвом через використання його економічних методів у кожному господарстві; раціоналізація інформаційної системи управління; удосконалення збуткової діяльності через розвиток інструментів маркетингу, використання нових форм безготівкових розрахунків з покупцями і замовниками зерна.

УДК 631.11:330.142

2012.4.27. ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ АГРОСФЕРИ / Клокар О.О. // *Агроінком*. — 2012. — № 4/6. — С. 40–45. — Бібліогр.: 10 назв.

Політика амортизаційна, основний капітал агросфери, методи амортизації.

Установлено, що амортизаційна політика (АП) передбачає формування науково обґрунтованої та цілеспрямованої системи заходів на макро- та мікрорівнях щодо забезпечення державними і приватними інститутами відтворення основного капіталу аграрного сектору економіки, сприяння науково-технічному прогресу та підвищення конкурентоздатності с.-г. продукції. Розглянуто основні етапи та напрями формування АП підприємств агросфери. Основні напрями формування та розвитку АП включають створення економічної та правової бази для запровадження раціональних рівнів споживання, відшкодування та оновлення основного капіталу; обмеження державного регулювання у сфері АП та стимулювання інвестиційної ініціативи суб'єктів господарювання; розмежування практики нарахування амортизаційних відрахувань відповідно до її економічної та політичної ролі тощо. Наведено комплексну характеристику кожного з етапів. Увага акцентується на поєднанні різних методів амортизації та забезпеченні ефективного відтворення основного капіталу в с.-г. підприємствах.

УДК 631.115.1.005:631

2012.4.28. ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА / Гнатишин Л. // *Аграрна економіка*. — 2012. — Т. 5, № 1/2. — С. 26–31. — Бібліогр.: 15 назв.

Господарство фермерське, виробництво с.-г., розвиток села, ринок землі.

Наведено порівняльну оцінку діяльності фермерських господарств (ФГ) та інших с.-г. підприємств. Визначено роль фермерства у соціально-економічному розвитку села. Зазначено, що подолання кризових явищ у аграрній сфері неможливе без формування сучасної системи фермерського устрою, який виступає важливим ініціатором розвитку економічних відносин у суспільстві, є проявом демократичних засад становлення країни. В аграрному виробництві ФГ зайняли стійке місце. Саме вони в умовах гнучкої економічної політики дають змогу ефективно поєднувати підприємницьку ініціативу селян, їх господарські можливості з державно-регіональними інтересами, соціальною сферою і стилем життя селян. На 1 січня 2011 р. налічувалось 33,9 тис. ФГ, у власності та користуванні яких передбачувалось 4,2 млн га угідь. Нині обліковується 4,3 тис. ФГ (10,4% загальної кількості), які взагалі не мають с.-г. угідь, 74,4% є дрібними і мають до 100 га земель кожне. У 13,3% ФГ фермери господарюють на площі угідь від 100 до 1000 га. Площі від 1000 до 4000 га використовують 712 ФГ (1,7%), і лише 58 ФГ країни (0,1%) мають землекористування, які перевищують 4000 га кожне. Відмічено, що фермери не завжди володіють достатнім ка-

питалом, який би міг стати джерелом застави чи придбання землі. З цього приводу автор вважає передчасним міркування про можливості купівлі фермером земельних ділянок за умови функціонування ринку землі. Після остаточного вирішення земельних питань миттєво будуть впроваджуватись сучасні аграрні технології. Для обробітку майже 40 млн га с.-г. угідь потрібно буде 102 тисячі працівників, 100 тис. осіб обслуговуючого сектору і 600 тис. членів їх родин — виходить 800 тис. осіб. Тим часом у державі 14,5 млн селян, з яких працює понад 6 млн. Отже, в сільській місцевості зосереджено 5 млн потенційних безробітних. Оптимальним шляхом врегулювання соціальної ситуації на селі, на думку автора, буде сприяння подальшому розвитку фермерства.

УДК 631.145:332.14:339

2012.4.29. АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: монографія / Біленький О.Ю. — К.: ННЦ "ІАЕ" 2012. — 478 с. — Бібліогр.: 237 назв. Шифр 537205.

Виробництво аграрне, глобалізація, інтеграція, об'єднання торговельно-економічні.

Розглянуто питання теорії та методології формування регіональних торговельно-економічних об'єднань, генезис поняття інтеграція, типів і форм інтеграційних процесів та об'єднань, широкий аналіз змін у виробництві аграрної продукції на континентах світу із акцентуванням уваги розвитку експортно-імпорتنних операцій з основними видами продукції сільського господарства. Обговорено матеріали порівняльного аналізу змін виробництва аграрної продукції й торгівлі нею основними торговельно-економічними об'єднаннями (ЄС, НАФТА, СНД, МЕРКОСУР) із приділенням уваги Україні як одному з головних постачальників зерна на світовий ринок.

УДК 631.151.3

2012.4.30. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА БІОДИЗЕЛЯ І БІОЕТАНОЛУ В УКРАЇНІ / Калінчик М.В., Новосельцева А.М. // Агроінком. — 2012. — № 4/6. — С. 57–61. — Бібліогр.: 11 назв.

Виробництво біодизеля і біоетанолу, баланс міжгалузевої, ціни реалізації, заходи організаційні.

Запропоновано складні економічні системи досліджувати за допомогою моделі "витрати — випуск" В. Леонтьєва. Відмічено, що варіант діяльності системи з переробкою на біоетанол пшениці, ячменю і кукурудзи, а на біодизель — насіння ріпаку є поки що менш прибутковою порівняно з системою без виробництва біопалив на 10–15 млрд грн. Аналогічну закономірність виявлено і при оцінці показників матриці міжгалузевого балансу за цінами реалізації. За цього варіанта при виробництві 6 млн т біоетанолу збитки становлять 6,8 млрд грн, а при виробництві 623 тис. т біодизеля — 2,2 млрд грн. Якщо за оцінкою сировини за собівартістю (власна сировинна база) виробити до 6 млн т біоетанолу забезпечить 4,6 млрд грн прибутку, то за рахунок цього при виробництві пшениці, ячменю і кукурудзи с.-г. підприємства втратять 11,1 млрд грн. Така сама ситуація і при виробництві 623 тис. т біодизеля за оцінкою сировини за собівартістю — його виробництво забезпечить 0,6 млрд грн прибутку, а виробництво ріпаку, шроту, гліцерину і олії ріпакової спричинить збитки на суму 1,7 млрд грн. Виробництво біоетанолу і біодизеля у зазначених обсягах сукупно дасть для с.-г. товаровиробників 7,5 млрд грн збитку. Становлено, що лише за рахунок таких організаційних заходів, як експорт рослинних олій, гліцерину та кукурудзи на зерно заборона на спалювання поживних залишків і сприяння розвитку тваринництва (використання шроту і макухи в годівлі тварин замість їх експорту) забезпечуватиметься економія 4,5–5 млн т поживних речовин та суттєво підвищиться ефективність аграрного сектору економіки.

УДК 631.155:658.511

2012.4.31. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА / Пасхавер Б.Й., Молдаван Л.В., Шубравська О.В. // Економіка АПК. — 2012. — № 9. — С. 3–9. — Бібліогр.: 11 назв.

Проблеми розвитку с.-г. виробництва, проблеми фінансові, обмеженість внутрішнього ринку, системи агросоціо-екологічні.

Обґрунтовано основні загрози сучасного стану розвитку вітчизняного сільського господарства й агропродовольчого виробництва. Зазначено, що головною небезпекою для подальшого розвитку сільського господарства становлять: фінансові проблеми аграріїв через: недостатні обсяги інвестування галузі, обмежений доступ до кредитних ресурсів, скорочення обсягів бюджетної підтримки, диспаритет цін, нерозвиненість інфраструктури збуту; обмеженість внутрішнього ринку за умови нестабільності експортного попиту на окремі групи товарів (м'ясо-молочна продукція); руйнування місцевих агросоціо-екологічних систем. Визначено комплекс першочергових заходів, необхідних для розв'язання зазначених проблем галузі.

УДК 631.162:711.3:330.15

2012.4.32. РЕСУРСНА СКЛАДОВА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ / Коваль О.М. // Агросвіт. — 2012. — № 6. — С. 6–10. — Бібліогр.: 10 назв.

Фінансування сільських територій, бюджети обласні, структура доходів, видатки.

Проаналізовано доходи і видатки обласних бюджетів України, визначено структуру доходів та видатків загальнодержавного бюджету в частині фінансування аграрного сектору економіки, встановлено напрями оптимізації фінансування розвитку сільських територій. Дослідження основних джерел наповнення місцевих обласних бюджетів в Україні на 2012 р. показали, що податок на доходи фізичних осіб в областях зони Степу становить 23,3%, Лісостепу — 16,2 та Полісся — 11,9%. У цій групі доходів найбільша частка належить податку на доходи найманих працівників і в середньому становить 91%. Найбільшу частку в обласних бюджетах мають субвенції. В областях зони Полісся цей показник становить у середньому 60,2%, в лісостеповій зоні — 55,3%, в степовій — 51,2%. Основним джерелом наповнення обласних бюджетів у 2012 р. передбачено: від доходів фізичних осіб, зокрема найманих працівників, — 17,3%, збори за використання природних ресурсів — 2,2%. Недостатність коштів обласних бюджетів перекривається державними дотаціями та субвенціями — відповідно 21,3 та 55,6%, що надходять із загальнодержавного бюджету. Показано, що в структурі обласних бюджетів України спостерігаються регіональні диференціації між основними статтями видатків. Найбільшу частку свого бюджету в усіх областях спрямовано на трансфери місцевим бюджетам. Для областей зони Степу — 50,9%, Лісостепу — 55,5, для областей Полісся та Карпат — 60,2%. Шляхами вдосконалення фінансування розвитку сільських територій і розширення ефективного аграрного виробництва у суспільному секторі економіки є: спеціалізація та кооперування, концентрація і централізація ресурсів, вдосконалення системи обліку та оподаткування доходів підприємств і господарств населення, оптимізація ефективного використання природних ресурсів. Активізація участі держави в інвестиційних проектах аграрного виробництва, переробки, зберігання, поглиблення інтеграційних процесів між різними сферами аграрного виробництва, а також збільшення фінансування природно-охоронних заходів у сільській місцевості дасть змогу формувати їх ефективний розвиток.

УДК 631.164.23

2012.4.33. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА / Кісіль М.І. // Економіка АПК. — 2012. — № 9. — С. 36–39.

Напрями інвестиційного забезпечення, розвиток сільського господарства, політика інвестиційна, інфраструктура інноваційна.

Викладено результати дослідження стратегії та напрямів інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства (СГ) України на період до 2020 р. Зазначено, що розвиток СГ в стратегічній перспективі потребує суттєвого поліпшення його інвестиційного забезпечення, особливо в малих і середніх с.-г. підприємствах та особистих селянських господарствах. Для забезпечення сталого розвитку галузі необхідно, щоб прогнозовані обсяги інвестицій в основний капітал у 2015 р. становили 30, а в 2020-му — 45 млрд грн. Із метою реалізації стратегії інвестиційного забезпечення сталого розвитку СГ необхідно здійснити заходи щодо удо-

сконалення державної інвестиційної політики та механізмів її реалізації, зміцнення фінансового забезпечення активізації інвестиційних процесів, інвестиційного забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури, шляхової мережі в сільській місцевості тощо.

УДК 631.173:339.13

2012.4.34. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВІДТВОРЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА / Підлісецький Г.М., Білоусько Я.К., Товстоляк В.А., Могилова М.М. // *Агроінком*. — 2012. — № 4/6. — С. 17–19.

Напрями відновлення, матеріально-технічна база, фондозабезпеченість, потенціал технічний.

Висвітлено сучасний стан матеріально-технічної бази сільського господарства (СГ) та стратегічні напрями її відтворення в прогнозованому періоді. Зазначено, що за рівнем забезпеченості СГ матеріально-технічними ресурсами Україна

значно відстає від розвинутих країн світу. В середньому по Україні на 1 га с.-г. угідь припадає в 5–7 разів менше основних засобів, ніж у підприємствах з оновленою матеріально-технічною базою. Рівень фондозабезпеченості вітчизняного СГ не відповідає технологічній потребі і значно відстає від країн Європейського співтовариства. В середньостатистичних господарствах Німеччини на 1 га с.-г. угідь припадає в 11–12 разів більше основних засобів, ніж в Україні. Для нормального відтворення технічних засобів, з урахуванням впровадження інноваційно-інвестиційних моделей розвитку аграрної галузі, їх необхідно оновлювати на 18–20%. Для відновлення лише технічного потенціалу аграрного виробництва та доведення його до рівня технологічної потреби необхідно протягом 10–12 років інвестувати в галузь понад 400 млрд грн. Визначено відповідні індикатори для контролю досягнення мети.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НІНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 631.3

2012.4.35. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ ПРОЦЕСУ ОБМОЛОТУ, ВИТИРАННЯ ТА СЕПАРАЦІЇ НАСІННЯ БОБОВИХ ТРАВ / Твердохліб І.В., Спірін А.В., Анеляк М.М., Кузьмич А.Я., Кустов С.О. // *Промислова гідраліка і пневматика*. — 2012. — № 2. — С. 15–18. — Бібліогр.: 3 назви.

Обмолот, витирання, сепарація, насіння бобових трав.

Наведено результати досліджень для обґрунтування технологічних процесів обмолоту, витирання, сепарації і раціональних режимів роботи технічних засобів на збиранні насіння багаторічних бобових трав. Визначено, що із загальної маси матеріалу, який потрапляє у молотильний апарат комбайна, після обмолоту на очистку надходить 64,6–68,5% матеріалу. Дослідження роботи зернозбирального комбайна "Дон-1500", обладнаного адаптерами для збирання насіння багаторічних бобових трав, показали, що максимальна повнота витирання насіння з бобів молотильним апаратом з переробленою декою становить 91,4–92,6%. Збільшення робочого зазору між декою і барабаном на вході від 12 до 20 мм впливає на повноту витирання насіння в межах 5,2–5,6%. Зміна частоти обертання барабана молотильного апарату від 600 до 800 об./хв впливає на повноту витирання насіння у межах 4,0–5,2%. Показано, що втрати насіння конюшини за очистки зі збільшенням частоти обертання вірлоса вентилятора вище 450 об./хв різко зростають. Відмічено, що при сепарації насіннєвого вороху конюшини з граничною засміченістю 15–20% соломистими домішками технологічна ефективність та надійність процесу сепарації на решітному стані зерноочисних машин різко погіршується.

УДК 631.3.06

2012.4.36. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МТА, АБО ДЕ ЗАКОПУЮТЬ ГРОШІ СІЛЬГОСПВИРОБНИКИ / Рубець А., Демещук В. // *Пропозиція*. — 2012. — № 8. — С. 84–88.

Використання машинно-тракторних агрегатів (МТА), витрати пального, агрегати тягові, швидкість оранки, обробток безпліщевий.

Відмічено, що підвищити ефективність використання машинно-тракторних агрегатів (МТА) означає збільшити їхню продуктивність і знизити питомі затрати часу, витрати пального та коштів на одиницю виконаної роботи (виробленої продукції). Показано, що із збільшенням ширини захвату вдвічі продуктивність МТА збільшується в 1,8–1,95 раза, тоді як із підвищенням робочої швидкості руху вдвічі про-

дуктивність агрегату збільшується в 1,4–1,5 раза, а за зміни довжини гону вдвічі продуктивність зростає в 1,1–1,15 раза. Підвищення продуктивності тягових агрегатів потребує пропорційного збільшення витрат енергії або зменшення питомого опору робочих органів машин. З підвищенням робочої швидкості питомий опір, залежно від типу машин, зростає на 2–8% на 1 км/год порівняно з його значенням за швидкості руху, яка дорівнює 5 км/год, що призводить до збільшення витрат пального. Зазначено, що із збільшенням швидкості оранки на 1 км/год МТА John Deere 8400 + ПП-8-35 1 га поля буде зорано на 3,2 хв швидше за додаткової витрати пального вартістю 16,65 грн. Заміна полицевого обробітку на безпліщевий важкими дисковими боронами, дискаторами, чизельними плугами, плоскорізами, плугами-розпушувачами типу ПРПВ-5-50, культиваторами-розпушувачами типу КР-4,5 як окремо, так і в раціональному поєднанні, дає змогу підвищити продуктивність в 1,5–2,5 раза. Витрати палива таким чином можна зменшити у 1,9–3,7 раза. За додаткового заглиблення корпусу плуга завширшки 35 см на 1 см додаткові витрати коштів на пальне, завдяки збільшенню опору плуга, становитимуть 1,9–8,54 грн/га. При збільшенні швидкості на 10% погектарні витрати пального зростають на 1,5–8%, а за вирощування сільгосппродукції витрати на пальне становлять 30–50%.

УДК 631.3:528.8:681.518

2012.4.37. ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ПОЛЬОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МАШИНИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ: монографія / Анісевич Л.В., Броварець О.О. — Ніжин, 2011. — 230 с. — Бібліогр.: 209 назв. Шифр 537824.

Параметри польової інформаційної машини, моніторинг с.-г. угідь, технології точного землеробства.

Розглянуто питання підвищення ефективності моніторингу стану с.-г. угідь для технологій точного землеробства шляхом використання системи технічного зору, встановленої на рухомому транспортному засобі. Обґрунтовано механіко-конструкторські параметри (МКП) та режими функціонування польової інформаційної машини (ПІМ) для забезпечення вимог до механічних коливань рухомого транспортного засобу в місці розміщення системи технічного зору. Експериментально досліджено функціонування ПІМ та перевірено її роботу із системою технічного зору. Доведено ефективність застосування ПІМ для моніторингу стану с.-г. угідь та розроблено рекомендації щодо створення таких машин, які включають методики розрахунків основних МКП та режимів функціонування таких машин.

УДК 631.3:620.172

2012.4.38. ВІДНОВЛЕННЯ КОРПУСНИХ ДЕТАЛЕЙ — ОСНОВА РОБОТОЗДАТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ / Карабиньш С.С., Кучерявий В.М., Мухін С.О. // Матеріали ХХ Міжнар. наук.-техн. конф. "Технічний прогрес у сільськогосподарському виробництві" та VII Всеукр. конф.-семінару аспірантів, докторантів і здобувачів у галузі аграрної інженерії. — Глеваха, 2012. — С. 157–158. Шифр 537781.

Відновлення корпусних деталей, роботоздатність с.-г. техніки, з'єднання клеєварні, режим приварювання.

Викладено технологію відновлення корпусних деталей коробки передач трактора Т-150К. Установлено, що повторність вияву тріщин у корпусах коробок передач трактора Т-150К становить 15–22% і 8–11%. Відзначено, що 8–10% цих деталей вибіраються. Тріщини в корпусних деталях усувають застосуванням клеєварних з'єднань при реалізації електроконтактного приварювання металеві накладки по шару сирого клею. Для реалізації такої технології запропоновано клеєвий склад на основі епоксидної смоли холодного затвердіння. Для зміцнення клеєвого покриття, на його шар товщиною не більше 0,2–0,4 мм, додатково встановлюють металеву накладку, виготовлену за контуром тріщини із листової сталі завтовшки 1,0–1,5 мм. Накладка або пластина має перекривати тріщину з двох сторін на 40–50 мм та на 10–15 мм від кінців дефекту. Накладку приварюють до деталі окремими, рівностоячими одна від одної зварювальними точками, сформованими електроконтактним способом. При цьому поверхня деталі локально нагрівається до температури 80–100°C, що прискорює час полімеризації клейового прошарку без застосування додаткового нагрівання всієї деталі, який становить 4,5 години. Подано параметри технологічного режиму приварювання. Застосування електроконтактного приварювання дає можливість підвищити продуктивність праці в 2,5 раза, скоротити час перебування деталей у ремонті в 3 рази, підвищити якість відновлення за рахунок зменшення зовнішнього впливу на міцність та знизити витрати на ремонтні матеріали на 40%, а трудозатрати на 20–30%. Міцність з'єднання на розрив становить 176–184 МПа, а за циклічного навантаження — 79–80 МПа, що відповідає міцнісним характеристикам основного металу деталі.

УДК 631.3:621.891

2012.4.39. ПІДВИЩЕННЯ ДОВГОВІЧНОСТІ КЛАПАНІВ ДВИГУНІВ ВНУТРІШНЬОГО ЗГОРЯННЯ / Євдокимова А.М., Семко О.В. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 63: Технічні науки. — С. 15–22. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537922.

Довговічність клапанів, двигуни внутрішнього згоряння, деформації зсувні, тертя високошвидкісне, зносостійкість.

Розкриті наукові закономірності щодо впливу зсувних деформацій при високошвидкісному терті на властивості поверхневих шарів металевих сплавів дають можливість практично їх використовувати: безпосередньо для підвищення триботехнічних характеристик вузлів тертя за високих швидкостей ковзання із самозміцнюванням у процесі високошвидкісного тертя; для інтенсифікації зміцнювальних ефектів у технологічних процесах, спрямованих на підвищення терміну експлуатації робочих поверхонь деталей машин. Деформування при високошвидкісному терті пропонується використовувати як прогресивний метод зміцнювальної технології для підвищення зносостійкості, навантажувальної здатності і температурної стійкості робочих поверхонь деталей машин. На прикладі випускних клапанів двигунів внутрішнього згоряння показано ефективність такого методу обробки, що пройшов експериментальну перевірку в лабораторних умовах і на декількох двигунах вантажних автомобілів, і показав збільшення зносостійкості в кілька разів.

УДК 631.3:631.17

2012.4.40. ТЕХНОЛОГІЇ І ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ: монографія / Лінник М.К., Сенчук М.М.; за ред. Адамчука В.В. — Ніжин, 2012. — 248 с. — Бібліогр.: 310 назв. Шифр 537975.

Засоби виробництва технічні, використання органічних добрив, утилізація гною, гній безпідстилковий, біогумус.

Розглянуто проблеми ефективного виробництва і використання органічних добрив (ОД). Розроблено математичну

модель і алгоритм оптимізації технологічних схем і комплектів машин для прибирання і утилізації гною. Визначено фізико-механічні властивості гною як об'єкта переробки і застосування його як добрива для ґрунту. Обґрунтовано технології і технічні засоби для видалення безпідстилкового гною (БГ) із тваринницьких приміщень, а також технологічні і технічні розробки процесів підготовки БГ для приготування на його основі твердих ОД. Показано тенденції і шляхи вдосконалення машин і устаткування для застосування ОД. Охарактеризовано стан і тенденції анаеробної переробки органічних відходів і основні тенденції розвитку технічних засобів для анаеробної переробки гною. Проведено огляд і аналіз сучасного стану технологій і технічних засобів для виробництва біогумусу. Досліджено конструкційно-технологічні параметри технічних засобів для виробництва біогумусу.

УДК 631.3:631.171

2012.4.41. РЕСУРСИ І ПРИОРИТЕТИ АГРОІНЖЕНЕРНОЇ НАУКИ / Гуков Я.С., Дринча В.М. — К.: Фенікс, 2012. — 536 с. — Бібліогр.: 228 назв. Шифр 536977.

Пріоритети агроінженерної науки, база ресурсна, механізація сільського господарства, технології машинні.

Розглянуто системні фактори, які обумовлюють функціонування аграрного виробництва в умовах зменшення його ресурсної бази, глобалізації і зміни клімату. Викладено концептуальні основи стійкого ведення сільського господарства. Проаналізовано періоди розвитку механізації сільського господарства, екологічні аспекти застосування машинних технологій в аграрному виробництві, тенденції розвитку органічного сільського господарства і його технічне забезпечення, а також науково орієнтовні технологічні інновації, які мають потенціал зміни природи традиційної аграрної інженерії в ХХІ ст. Розглянуто деякі науково-організаційні питання планування і моніторингу досліджень. Виявлено основні ресурси розвитку агроінженерної (АІ) науки і обґрунтовано системні пріоритети АІ досліджень. Визначено основні положення взаємодії АІ науки з промисловістю і аграрним виробництвом, а також концептуальні і методологічні основи розробки стратегії механізації сільського господарства. Наведено відомості Міжнародної комісії з АІ і біоінженерії CIGR і представлено інформацію по основних національних АІ організаціях. Викладено концептуальні положення розвитку агроінженерної науки освітніх програм у країнах ЄС у контексті реалізації Болонського процесу, США і Японії.

УДК 631.3:663

2012.4.42. ДОСЛІДЖЕННЯ УСТАНОВКИ ДЛЯ ВИЛУЧЕННЯ ЖИРОВИХ РЕЧОВИН З БАРОМЕТРИЧНОЇ ВОДИ СИСТЕМИ ДЕЗОДОРУВАННЯ РОСЛИННИХ ОЛІЙ / Деркач К.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип., ч. 2 (до 100-річчя Кіровоградського ін-ту АПВ). — С. 231–233. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 537443.

Вилучення жирових речовин, вода барометрична, система дезодорування олій, диспергування повітря.

Дослідження здійснювалися на експериментальному стенді, що складався з модельної установки для вилучення жирових речовин з барометричної води з механічним диспергуванням повітря, відцентрового насоса з номінальною об'ємною подачею 1,8 м³/год, ємкостей вихідної та обробленої барометричної води, шлангів і штуцерів із запірною арматурою. Описано будову і роботу модельної установки. Для визначення оптимальних технологічних параметрів змінювали частоту обертання вала установки у діапазоні від 10 до 100 об./хв з кроком 10 об./хв, кількість лопаток і променів на перемішувальному пристрої відповідно в діапазоні від 12 до 24 з кроком 2 та в діапазоні від 4 до 8 з кроком 2. Показано, що якісний розподіл зони аерування та ступінь вилучення олії з модельної барометричної води, що становив у середньому 55–58%, є оптимальними за частоти обертання вала установки 90 об./хв, кількості лопаток 22 шт. та променів — 4 шт.

УДК 631.3:665.753:504

2012.4.43. ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕНТРАТОРІВ КИСНЮ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛИВ В ГАЗОГЕНЕРАТОРНИХ ПРИВОДАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН / Лось Л.В., Прядко В.А. // Вісник Житомирського національного агроекологічного уні-

верситету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — Вип. 1, т. 1. — С. 326–332. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 537943.

Концентратори кисню, використання біопалив, приводи газогенераторні с.-г. машин.

Підтверджено доцільність переходу автотранспортної техніки в АПК на газогенераторне паливо, що дасть можливість зменшити витрати на їх експлуатацію в 1,5–2 рази за основними видатками на паливо, покращить екологію довкілля, при цьому ефективна потужність зменшується від 17 до 40%. Виявлено й досліджено основні причини, що негативно впливають на роботу газогенераторних засобів при використанні фітомаси в газогенераторах і фітогазу в ДВЗ при переведенні їх з рідкого палива (дизельне, бензин) на генераторний газ. Робота газових двигунів з наддувом дає можливість збільшити ефективну потужність до 25%, максимальний ефективний момент — на 36%. Запропоновано використовувати збагачене киснем повітря за допомогою концентраторів кисню, що сприятиме підвищенню ефективності роботи газогенераторних блоків, модулів, зменшенню викидів шкідливих газів за роботи ДВЗ. Передбачено покращення умов роботи механізаторів шляхом збагачення атмосфери кабін киснем від вказаних концентраторів.

УДК 631.31

2012.4.44. АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ ТЯГОВОГО ОПОРУ ТА ЗАГЛИБЛЮЮЧОЇ СИЛИ ҐРУНТООБРОБНОГО КЛИНУ СТОСОВНО РОБОЧИХ ОРГАНІВ РІЗНОГО ТИПУ / Ветохін В., Гетьман О., Білицька Н., Знова Л. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 8. — С. 26–30. — Бібліогр.: 15 назв.

Опір тяговий, сила заглиблювальна, клин ґрунтообробний.

Проаналізовано розбіжність між теоретичним значенням співвідношення тягового опору та заглиблювальної сили робочих органів (РО) різного типу. Показано, що його значення в 2–5 разів менше теоретичного (відповідно до загальноновизнаної моделі ґрунтообробного клина) та суттєво відрізняється від ноже- і долотоподібних робочих органів. Це розходження пояснюється фізико-механічними явищами під час впровадження передньої крайки РО в моноліт ґрунту, в т.ч. утворенням тіла-посередника з переущільненого ґрунту, яке перебуває в динамічній рівновазі відносно вертикальної осі, що визначає співвідношення поздовжньої сили (тяговий опір) і вертикальної (сила заглиблення) складових опору РО. Підвищення енергетичної ефективності знаряддя та водночас його здатності заглиблюватись можна досягнути за рахунок оснащення робочого органу долотом, а також зменшення кута кришення передньої частини робочої поверхні.

УДК 631.31:631.311.02

2012.4.45. ПЕРСПЕКТИВИ АГРЕГАТУВАННЯ ТРАКТОРА І ҐРУНТООБРОБНИХ МАШИН З ВЕРТИКАЛЬНИМИ АКТИВНИМИ РОБОЧИМИ ОРГАНАМИ / Білоткач М.П. // Матеріали XX Міжнар. наук.-техн. конф. "Технічний прогрес у сільськогосподарському виробництві" та VII Всеукр. конф.-семінару аспірантів, докторантів і здобувачів у галузі аграрної інженерії. — Глеваха, 2012. — С. 69–70. Шифр 537781.

Агрегатування трактора, машини ґрунтообробні, робочі органи вертикальні активні.

Наведено теоретичні передумови використання ґрунтообробних машин з активними робочими органами з вертикальною віссю їх обертання. Дослідження експериментального зразка ґрунтообробної машини з активними робочими органами з вертикальною віссю їх обертання — культиватора вертикального фрезерного КВФ-4,0 для агрегування з енергетичними тракторами ХТЗ-17221 (Т-150К) — показало, що при повному завантаженні двигуна трактора тягове зусилля на приєднувальному пристрої культиватора становило 1000–1200 кгс, тобто 30–35% від номінального тягового зусилля трактора (3000–3500 кгс). Це забезпечило стабільну роботу трактора практично без буксування його коліс — 3–4%, у той час як при роботі машини з пасивними робочими органами буксування коліс трактора становило 10–12%, а у важких умовах роботи — 15–18%. Зроблено висновки, що такі машини є ефективними в роботі і їх доцільно використовувати при обробітку ґрунту.

УДК 631.3–182

2012.4.46. ОПТИМІЗАЦІЯ ШВИДКІСНОГО РЕЖИМУ ПЕРЕМІЩЕННЯ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО АГРЕГАТУ З УРАХУВАННЯМ РЕЛЬЄФУ ПОЛЯ / Ловейкін В.С., Човнюк Ю.В., Дяченко Л.А., Думенко К.М., Шевченко К.С. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 1. — С. 156–164. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537309.

Переміщення машинно-тракторного агрегату (МТА), рельєф поля, параметри руху енергосилової.

Проведено аналіз закономірностей швидкісного режиму переміщення машинно-тракторного агрегату (МТА) з урахуванням рельєфу оброблюваного поля за використання класичних методів варіаційного числа та стандартних програм чисельного розв'язку нелінійних диференціальних рівнянь. Застосування методів класичного варіаційного числення за наявності зв'язків у вигляді особливостей геометричних нерівностей поверхні дає можливість оптимізувати режим руху МТА з урахуванням рельєфу. Визначено основні його кінематичні характеристики та оптимізовано енергосилові параметри руху.

УДК 631.331

2012.4.47. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ КОНУСНОГО КОТКА ПРОСАПНОЇ СІВАЛКИ З ҐРУНТОМ / Артеменко Д.Ю. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 1. — С. 171–177. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537309.

Коток конусний, сівалка просапна, прикочування насіння.

Наведено результати теоретичних досліджень процесу взаємодії конусного котка з ґрунтом та показано вплив його геометричної форми на якість прикочування насіння. Встановлено, що модуль деформації і коефіцієнт бокового розширення ґрунту є його основними характеристиками, які служать для вибору технологічних і конструктивних параметрів прикочуючого котка. Отримано теоретичну характеристику розподілення полів напружень ґрунту залежно від конструктивних особливостей котка і його фізико-механічних властивостей. Обґрунтовано геометричну форму конусного котка просапної сівалки для ущільнення ґрунту згідно з агротехнічними вимогами.

УДК 631.331

2012.4.48. СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МОЛОТИЛЬНИХ АПАРАТІВ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Сисолина І.П. // Матеріали XX Міжнар. наук.-техн. конф. "Технічний прогрес у сільськогосподарському виробництві" та VII Всеукр. конф.-семінару аспірантів, докторантів і здобувачів у галузі аграрної інженерії. — Глеваха, 2012. — С. 62. Шифр 537781.

Розвиток молотильних апаратів, комбайни зернозбиральні, параметри барабана, частота обертання барабана.

Відзначено, що класичні і некласичні види молотильних апаратів мають як свої позитивні якості, так і недоліки. Аналіз конструкцій основних моделей сучасних складних зернозбиральних комбайнів показує, що майже 80% енергії, яка йде на обмолот, витрачається безпосередньо на некорисну деформацію соломи. Більше того, для збільшення пропускну здатності таких апаратів за класичною схемою, змінюються геометричні параметри барабана-деки, частота обертання барабана та лінійна швидкість бичів, але принцип їх роботи залишається таким самим, основна маса зерна одержує значно більше навантаження, ніж вимагається для його відділення від колосу. При здійсненні обмолоту за такого режиму велика кількість зерна пошкоджується (3–20% макро- і 40–60% мікропошкоджень). Одним із перспективних напрямів створення машин для збирання зернових є принцип подачі хлібної маси до молотарки з мінімальним вмістом у ній соломи. Щоб зменшити витрати енергії на вимолот, пом'якшити режим роботи молотарки для відділення зерна від колосу необхідне зусилля 0,25–3 Н, що значно зменшить його пошкодження, одночасно підвищить продуктивність цих машин і спростить їх конструкцію.

УДК 631.333

2012.4.49. МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РОЗПОДІЛЕННЯ ОРГАНІЧНИХ ДОБРІВ ПО ПОЛЮ КУЗОВНИМ РОЗКИДАЧЕМ / Хоменко С.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — Вип. 1, т. 1. — С. 332–338. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537943.

Розподілення органічних добрив, розкидач кузовний, барабан розкидальний, ширина захвату, нерівномірність внесення добрив.

Представлено методику та результати механіко-математичного моделювання розподілення органічних добрив по полю кузовним розкидачем з новими робочими органами. Встановлено закономірності зміни ширини захвату (ШЗ) і нерівномірності внесення добрив (НВД) залежно від параметрів робочих органів. Зазначено, що для розкидального барабана, оснащеного 6 чвертьеліпсними розподільвачами, при зміні кутової швидкості від 70 до 100 рад./с, загальна ШЗ зростає від 7 до 10 м, НВД на ній збільшується від 26,05 до 55,05%. При цьому, робоча ШЗ зростає від 6 до 8 м, а НВД — від 12,34 до 38,53%. Для розкидального барабана, оснащеного двома чвертьеліпсними та 4 півеліпсними розподільвачами, при зміні кутової швидкості від 70 до 100 рад./с загальна ширина захвату зростає від 10 до 12 м, нерівномірність внесення добрив на ній збільшується від 45,33 до 57,81%. При цьому, робоча ширина захвату зростає від 8 до 9 м, а нерівномірність внесення добрив — від 21,74 до 31,52%.

УДК 631.333

2012.4.50. ОБҐРУНТУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ ТРАНСПОРТЕРІВ КУЗОВНИХ МАШИН ДЛЯ ВНЕСЕННЯ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ / Хоменко С.М., Примаков О.А. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — Вип. 1, т. 1. — С. 339–344. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537943.

Параметри транспортера, машина кузовна, внесення органічних добрив.

Показано, що для розрахунку основних параметрів кузова з транспортером (Т.) вчені не враховують реальні контури навантаженого вантажу і використовують модель подачі рівномірно завантажених добрив на висоту кузова. На основі уточнених залежностей для визначення сили тертя добрив по бортах кузова машини для внесення органічних добрив було удосконалено математичну модель подачі добрив планками Т. та обґрунтовано раціональні параметри кузова і Т. цих машин. Установлено, що при висоті завантаження кузова машини $H_{зав.} = 0,5$ м крок встановлення планок Т. машини МТО-6 $t_n \geq 0,382$ м, при висоті завантаження кузова машини $H_{зав.} = 0,75$ м — $t_n \geq 0,363$ м і при $H_{зав.} = 1,0$ м — $t_n \geq 0,346$ м. Відмічено, що за $t_n = 0,380$ м і $H_{зав.} = 0,5$ м висота кузова $H_k \geq 0,466$ і довжина кузова $L_k \geq 2,688$ м.

УДК 631.3–52

2012.4.51. СПОЖИВЧІ ЯКОСТІ ЕНЕРГОНАСИЧЕНИХ ТРАКТОРІВ ДЛЯ РОСЛИННИЦТВА / Лебедєв С. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 9. — С. 12–16. — Бібліогр.: 9 назв.

Якості споживчі, трактори енергонасичені, енерговитрати, операції технологічні, енергоємність.

Виконано аналіз енергонасиченості тракторів вітчизняних та зарубіжних виробників. Визначено, що підвищення енергонасиченості трактора знижує енерговитрати на виконання технологічних операцій. Так, на оранці стерні озимої пшениці на глиину 30–32 см продуктивність агрегату ХТЗ-17224 + ПРУН-5-45 за рахунок підвищення робочої швидкості зросла на 30% при зниженні енерговитрат на 7,3% порівняно з агрегатом ХТЗ-17221 + ПРУН-5-45. При зниженні енергоємності технологічного процесу зберігаються знижені енерговитрати агрегатів з трактором ХТЗ-17224. Відзначено, що підвищення енергонасиченості трактора на 0,1 кВт/кН призводить до зниження енерговитрат на 1 га за енергоємних технологічних операцій на глибокій оранці з коефіцієнтом завантаження двигуна 0,95–0,96 — на 7–8%; за менш енергоємних процесів — на культивациях з коефіцієнтом завантаження двигуна 0,83–0,84 — на 20–22%. Одним з напрямів підвищення споживчих якостей показників тракторів за енергонасиченістю є вирішення проблеми адаптації енергонасиченості до технологічного процесу, що виконується з використанням двигунів постійної потужності.

УДК 631.362.3

2012.4.52. АНАЛІЗ АГРОТЕХНІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КАРТОПЛЕСОРТУВАЛЬНИХ МАШИН З РІЗНИМИ ТИПАМИ РОБОЧИХ ОРГАНІВ / Думич В., Чвак Р., Яворов В. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 9. — С. 24–26. — Бібліогр.: 5 назв.

Показники агротехнічні, машини картоплесортувальні, типи робочих органів.

Проведено аналіз конструкцій та порівняльну оцінку агротехнічних показників машин для післязбиральної обробки картоплі з рамковими та решітчастими робочими органами. Встановлено, що комплекс зарубіжних машин фірми "Miedema" виконує технологічний процес з кращими показниками якості післязбиральної обробки бульб картоплі порівняно з картоплесортувальним пунктом КСП-15В, що пов'язано з конструкційно-технологічною схемою калібрування та типом калібрувальних робочих органів останнього. На КСП-15В картоплю розділяють на фракції за допомогою роликів вальців, які, обертаючись, пошкоджують бульби. Із сумарної кількості пошкоджень 3,9% становлять бульби із обірваною шкіркою. Найбільше пошкоджень зазнають бульби великої фракції. Калібрування картоплі на сортувальному решітчастому транспортері відбувається з незначною механічною дією на бульби (лише сортування), а тому вона менше пошкоджується робочими органами.

УДК 631.37

2012.4.53. ЗБИРАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР РОЗДІЛЬНИМ СПОСОБОМ: монографія / Надикто В.Т., Кюрчев В.М., Семенов В.Л., Назін А.Є. — Запоріжжя: Інтер-М, 2012. — 132 с. — Бібліогр.: 32 назви. Шифр 537615.

Збирання зернових культур, роздільне збирання с.-г. культур, агрегат жнивально-луцильний.

Розкрито проблеми збирання зернових колосових, зернобобових с.-г. культур і трав роздільним способом. Відмічено, що такий технологічний прийом дає можливість почати збирання с.-г. культур на декілька днів раніше, крім того зменшує необхідну кількість збиральної техніки. Цей метод менш залежний від погодних умов і є незамінним за збирання забур'ячених або нерівномірно достиглих масивів. При роздільному збиранні колосових культур вологість зерна менша, а тому продуктивність комбайна на підбиранні і обмолоті валків вища, ніж за прямого комбайнування. Обґрунтовано параметри і режими роботи асиметричних валкових машинно-тракторних агрегатів, підвищення керованості і стійкості їх руху в горизонтальній площині. Серед валкових технічних засобів особливу увагу приділено обґрунтуванню схеми і параметрів жнивально-луцильного агрегату. Розглянуто особливості роздільного збирання с.-г. культур на полях, зрошуваних дощувальними машинами кругової дії.

УДК 631.372

2012.4.54. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ АГРЕГАТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ МОДУЛІВ З САМОХІДНИМ ШАСІ НА РІВНІ КІНЕМАТИКИ / Погорілий С.П. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 1. — С. 186–190. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537309.

Агрегатування технологічних модулів (ТМ), шасі самохідне, кінематика.

Наведено теоретичні дослідження процесу агрегатування технологічних модулів (ТМ) з самохідним шасі типу Т-16МГ. Зазначено, що теоретичні викладки дають можливість одержати розрахункові значення параметрів ТМ для агрегатування на рамі самохідного шасі. На рівні кінематики встановлено вплив основних конструкційних параметрів ТМ на процес агрегатування. Показано, що для самохідного шасі типу Т-16МГ, обладнаного пристроєм для агрегатування, можна агрегувати ТМ вагою до 8,2 кН, а відстань від центру ваги ТМ до осі обертання пристрою для агрегатування 0,91 м — без втрати статистичної поздовжньої стійкості та руйнування шин передніх коліс.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.41

2012.4.55. ВЛИЯНИЕ КОМПЛЕКСООБРАЗУЮЩЕЙ СПОСОБНОСТИ ВОДОРАСТВОРИМОГО ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА РАСТИТЕЛЬНЫХ ОСТАТКОВ НА ПОДВИЖНОСТЬ ПОЛИВАЛЕНТНЫХ ИОНОВ / Седых В.А., Савич В.И., Лось К.С. // *Агрохимический вестник*. — 2012. — № 2. — С. 18–19. — Библиогр.: 5 назв.

Здатність комплексоутворювальна, речовина органічна водорозчинна, рештки рослинні.

Досліджено вплив поживних решток рослин і органічних добрив на комплексуютьовальну здатність (КЗ) розчинів дерново-підзолистих ґрунтів. Показано, що ґрунтові розчини і водорозчинна речовина рослинних решток (РР) мають КЗ до полівалентних катіонів, суттєво збільшуючи їх рухливість у ґрунті. Вплив РР на властивості ґрунтів обумовлюється не тільки КЗ, але і відновлювальною. Внесення в ґрунт поживних решток рослин збільшувало вміст у ній рухомого заліза і змінило буферну ємність ґрунтів у окислювально-відновлювальному інтервалі (табл.). Внесення добрив сприяє збільшенню комплексоутворювальної здатності дерново-підзолистих ґрунтів відносно полівалентних металів.

УДК 631.412:631.445.152(282.247.364)

2012.4.56. СКЛАД ОБМІННО-УВІБРАНИХ КАТІОНІВ В АНТРОПОГЕННО-ЗМІНЕНИХ ҐРУНТАХ ЗАПЛАВИ р. СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ / Казюта О.М. // *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва*: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 3. — С. 36–40. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Библиогр.: 8 назв. Шифр 537744.

Склад обмінно-увібраних катіонів, ґрунти антропогенно-зміннені, заплави річки.

Наведено дані про склад обмінно-увібраних катіонів у антропогенно-змінених ґрунтах р. Сіверський Донець. Зазначено, що в усіх досліджуваних ґрунтах у складі обмінних катіонів домінує кальцій, уміст якого в гумусованих горизонтах становить 71–89% від суми катіонів. Переважання кальцію серед обмінно-увібраних катіонів свідчить про домінування акумулятивних процесів ґрунтоутворення. Залежно від частини заплави найбільшу ємність вбирання, незалежно від фітоценозу, зафіксовано у ґрунтах притерасового зниження, а найменшу — у ґрунтах прируслового валу. Залежно від антропогенного навантаження на ґрунти заплави змінюється як ємність вбирання, так і співвідношення обмінно-увібраних катіонів. Максимальну ємність вбирання було зафіксовано в антропогенно-змінених ґрунтах (при розорюванні), а мінімальну — під природним трав'яним ценозом. Під природними травами зафіксовано мінімальну кількість обмінних калію та натрію, а за інтенсивного с.-г. використання ґрунтів — калію. Насиченість натрієм і магнієм майже однакова. Різке збільшення ємності вбирання у ґрунтах під овочевими культурами свідчить про відмінності антропогенного процесу ґрунтоутворення від природного.

УДК 631.412:631.445.51(477)

2012.4.57. ГУМУСОВИЙ СТАН ТА АЗОТНИЙ РЕЖИМ ТЕМНО-КАШТАНОВИХ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ / Моргунова О.І. // *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва*: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 3. — С. 54–59. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Библиогр.: 4 назви. Шифр 537744.

Гумусовий стан, азотний режим, ґрунти темно-каштанові, рілля, цілина кошена, переліг.

Наведено результати досліджень впливу різного с.-г. використання темно-каштанових ґрунтів Біосферного заповідника "Асканія-Нова" на вміст загального гумусу, колоїдних форм гумусу, загального азоту в ґрунтах та колоїдних формах гумусу. Показано, що у ґрунтах ріллі, кошеної цілини та пе-

релюгу спостерігається зменшення вмісту загального гумусу порівняно з ґрунтом цілини та парку (рис.). Розорювання темно-каштанових ґрунтів викликає зниження вмісту рухомих органічних речовин (РОР) у досліджуваному ґрунті на 76% порівняно з цілининими аналогами. Уведення перелогового режиму сприяє накопиченню РОР порівняно з ґрунтом ріллі. У результаті викошування цілининої рослинності (ЦР) відбувається зменшення вмісту РОР у верхніх шарах ґрунту. Розорювання темно-каштанових ґрунтів призводить до зниження вмісту активної форми колоїдного гумусу відносно цілининого аналога. Періодичне викошування ЦР викликає зниження кількості активного гумусу порівняно з абсолютно цілининими темно-каштановими ґрунтами у шарі 0–20 см. Уведення перелогового режиму сприяє збільшенню активного гумусу у 0–30 см шарі порівняно з ґрунтом ріллі. Деревна рослинність викликає суттєве зниження вмісту активної форми колоїдного гумусу у 0–20 см шарі. Періодичне викошування і розорювання цілини спричиняє зниження вмісту пасивної форми колоїдного гумусу у верхньому шарі ґрунту порівняно з абсолютно цілининим ґрунтом. Розорювання викликає зниження вмісту загального азоту майже на половину порівняно з ґрунтом цілини. Уміст азоту в активному гумусі темно-каштанових ґрунтів під час викошування і розорювання ЦР знижується порівняно з цілининими аналогами. ґрунти перелугу та ріллі містять найменшу кількість азоту в пасивному гумусі. Найвищий уміст азоту в пасивному гумусі відмічається у ґрунті під парковою рослинністю. Порівняння вмісту азоту в колоїдних формах гумусу засвідчило, що він значно вищий у пасивній формі колоїдного гумусу.

УДК 631.415.2:631.821.1

2012.4.58. ПІСЛЯДІЯ ДЕФЕКАТУ НА КИСЛИХ ҐРУНТАХ У ЗЕРНО-БУРЯКОВІЙ СІВОЗМІНІ / Сипко А.О. // *Вісник аграрної науки*. — 2012. — № 4. — С. 61–64. — Библиогр.: 9 назв.

Післядія дефекату, кисл ґрунти, сівозмінна зерно-бурякова, елементи живлення.

Установлено, що післядія дефекату в зерно-буряковій сівозміні в умовах Північно-Східного Лісостепу України значно поліпшує фізико-хімічні властивості чорнозему типового вилугуваного малогумусного, зменшує гідролітичну кислотність і підвищує суму увібраних основ та ступінь насичення основами. Позитивна післядія меліоранта спостерігається і на вміст поживних речовин у ґрунті. Так, уміст лужногідролізованого азоту і рухомого фосфору підвищився на 2,8–7 та 3,7–13 мг/кг ґрунту порівняно з контрольним варіантом, а обмінного калію — зменшився, що пояснюється виносом його з ґрунту с.-г. культурами. За післядії скоригованої норми дефекату визначено максимальну кількість елементів живлення в ґрунті: лужногідролізованого азоту — 128,8 мг/кг ґрунту; рухомого фосфору — 175,5; обмінного калію — 74,5 мг/кг ґрунту. Післядія меліоранта забезпечила підвищення врожайності ячменю ярого на 5,5–12,2 ц/га за врожайності в контрольному варіанті 49,8 ц/га. Найбільш ефективною в умовах досліді була післядія скоригованої норми дефекату (восени під лемішне лущення стерні). За її післядії одержано 62 ц/га зерна ячменю ярого з приростом урожайності 12,2 ц/га.

УДК 631.416.8:631.432.2

2012.4.59. ВЛИЯНИЕ УСЛОВИЙ УВЛАЖНЕНИЯ НА ФРАКЦИОННЫЙ СОСТАВ СОЕДИНЕНИЙ ТЯЖЕЛЫХ МЕТАЛЛОВ В АГРОДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТЫХ ПОЧВАХ, ЗАГРЯЗНЕННЫХ ОСАДКОМ СТОЧНЫХ ВОД / Плеханова И.О. // *Плодородие*. — 2012. — № 7. — С. 735–743. — Библиогр.: 41 назв.

Умови зволоження, склад фракційний, сполуки важких металів, осад стічних вод.

Показано, що надлишкове зволоження призводить до значних змін фізико-хімічних, хімічних і біологічних властивостей ґрунтів, викликає зміни валентності Fe, Mn і фракційного

складу їх сполук, а також зв'язаних з ними мікроелементів і важких металів (ВМ). Установлено, що метали поділяються на три групи відносно умов зволоження ґрунтів і розвитку відновлювальних процесів: 1) метали родини заліза, стан яких визначається умовами зволоження ґрунтів, інтенсивністю розвитку відновлювальних процесів і станом сполук Fe, Mn як основних сорбційних комплексів тісно зв'язаних з Ca і Ni; 2) Сполуки Cu і Pb, стан яких залежить від режиму зволоження ґрунтів і окислювально-відновних процесів тісно зв'язаних з органічними сполуками Fe і Mn; 3) Сполуки Zn і Cd, стан яких залежить від режиму зволоження ґрунтів і окислювально-відновних процесів, характеризуються слабкими родинними зв'язками зі сполуками Fe і Mn і органічними сполуками.

УДК 631.417.1

2012.4.60. ТРАНСФОРМАЦІЯ ВУГЛЕЦЮ В ЧОРНОЗЕМІ ОПІДЗОЛЕНІЙ / Заришняк А.С., Іваніна В.В., Колібабчук Т.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 12–16. — Бібліогр.: 6 назв.

Трансформація вуглецю, чорнозем опідзолений, сівозміна зерно-бурякова, гумусоутворення.

Наведено дані двох ротаций (1989–2008 рр.) зерно-бурякової сівозміни, які характеризують гумусний стан чорнозему опідзоленого важкосуглинкового з поглибленим аналізом процесів кількісної та якісної трансформації вуглецю в ґрунті. Відмічено, що культури зерно-бурякової сівозміни в побічній продукції синтезують ресурс органічної речовини, який у 2,8–2,9 раза перевищує післязливні і кореневі рештки. Використання цього ресурсу як органічного добрива разом з унесенням оптимальних норм мінеральних добрив ($N_{50}P_{42,5}K_{50}$) в умовах постійного зволоження зони Лісостепу забезпечило зростання запасів вуглецю в шарі ґрунту 0–40 см на 0,11 т/га за рік, що відповідало внесенню $N_{50}P_{42,5}K_{50} + 12$ т/га гною, і вуглецевого фонду на 0,10 т/га за рік. Органо-мінеральні системи удобрення сприяли формуванню гуматних форм гумусу (зі співвідношенням $C_{гк}:C_{фк} — 1,73–1,75$), посилили внутрішню стабільність гумінових кислот та забезпечували комплексний характер процесів гумусоутворення. Використання мінеральної системи удобрення упродовж двох ротаций зерно-бурякової сівозміни зумовило кількісну та якісну деструкцію гумусу. Запаси органічної речовини в шарі чорнозему опідзоленого 0–40 см зменшилися на 8,18 т/га, посилилися процеси фульватизації гумусу, співвідношення $C_{гк}:C_{фк}$ зменшилося в орному шарі від 1,50 до 1,17, підорному — від 1,43 до 1,38.

УДК 631.43:631.445.41(477.52/6)

2012.4.61. СТРУКТУРНО-АГРЕГАТНИЙ СКЛАД ЧОРНОЗЕМІВ ТИПОВИХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Панасенко О.С. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 3. — С. 49–53. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537744.

Склад чорноземів структурно-агрегатний, чорнозем типовий цілини, режим перелоговий.

Установлено особливості структурно-агрегатного складу чорноземів залежно від характеру їх використання. Зазначено, що у структурному складі чорнозему типового абсолютної цілини спостерігається найбільша кількість агрономічно цінних агрегатів. Їх уміст у верхньому 0–20 см шарі становить 90,3%, а коефіцієнт структурності — 9,3. Розорювання цілинних чорноземів призводить до суттєвого зниження кількості агрономічно цінних агрегатів, а відтак коефіцієнт структурності у ґрунті ріллі у три рази менший, ніж у чорноземі цілинної ділянки. Уведення перелогового режиму на чорноземі наближає його за структурним станом до цілинного ґрунту. Уміст агрономічно цінних агрегатів у 0–20 см шарі тут становить 89,4%. Чорнозем перелого має найбільшу кількість агрономічно цінних агрегатів розміром 1–5 мм, а частка брилих агрегатів розміром понад 10 мм зменшилася порівняно з ріллею на 5,3%. Насадження деревної рослинності призводить до зменшення кількості агрономічно цінних агрегатів. Коефіцієнт структурності у ґрунті під лісосмугою нижчий, ніж у чорноземі ріллі. Найвищою водотривкістю характеризується структура чорнозему абсолютної цілини і чорнозему під пере-

логом. В орних ґрунтах водотривкість структури значно нижча порівняно з ґрунтами вищевказаних варіантів. Коефіцієнт водотривкості чорнозему ріллі у 0–20 см шарі має найменше значення 0,55. Чорноземи під лісосмугами займають проміжне положення щодо водотривкості структури між орними ґрунтами і природними екосистемами.

УДК 631.445.24

2012.4.62. ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЕРХНЕЙ ЧАСТИ ПОЧВЕННОГО ПРОФИЛЯ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТЫХ ЛЕГКОСУГЛИНИСТЫХ ПОЧВ ПРИ ДЛИТЕЛЬНОМ ОКУЛЬТУРИВАНИИ (К 100-летию длительного опыта ТСХА) / Матюк Н.С., Мазиров М.А., Кашеева Д.М. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 3. — С. 13–26. — Библиогр.: 8 назв.

Трансформація ґрунтового профілю, ґрунти дерново-підзолисті легкосуглинкові, окультурення тривале.

Установлено, що в результаті тривалого с.-г. використання — впливу обробітку, добрив і рослин — найбільш суттєві зміни агрохімічних властивостей метрового профілю дерново-підзолистого ґрунту відбулися у верхньому підорному шарі 20–40 см. Специфічна дія різних польових культур і агротехніки їх вирощування відбилася переважно на кількісному вмісті гумусу, загального азоту і рухомих елементів живлення у кореневмісному шарі ґрунту 0–40 см. Багаторічне застосування аміачної селітри і хлористого калію несприятливо діє на поглинальні властивості та кислотність усього профілю попередньо провапнованого ґрунту. На фоні NPK підвищується кислотність усіх форм, різко збільшується вміст рухомого алюмінію, зменшується сума увібраних основ. Періодичне вапнування призупиняє процес підкислення по всьому профілю для варіантів без добрив, а у варіантах з тривалим попереднім вапнуванням, внесенням NPK забезпечує створення сприятливого для росту рослин середовища до глибини 40–60 см. Несприятлива дія фізіологічно кислих мінеральних добрив на кислотність ґрунту в шарі 60–100 см не усувається повністю періодичним (раз у 6 років) вапнуванням. Тривале застосування добрив сумісно з періодичним вапнуванням як за беззмінного вирощування польових культур, так і у сівозміні сприяє підвищенню рівня окультуреності дерново-підзолистого легкосуглинкового ґрунту, що забезпечує стійку врожайність озимих зернових на рівні 4,5–5,5 т/га зерна, 20–25 т/га картоплі і 6–8 т/га сіна багаторічних трав при зниженні ступеня деградації ґрунту до екологічних нормативів.

УДК 631.445.24:551.577.38

2012.4.63. ИЗМЕНЕНИЕ АГРОФИЗИЧЕСКИХ СВОЙСТВ И МИКРОБИОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ ПОЧВЫ В ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ ВЫСОКОЙ ТЕМПЕРАТУРЫ И ЗАСУХИ / Круглов Ю.В., Умаров М.М., Мазиров М.А., Хохлов Н.Ф., Патица Н.В., Думов В.А., Андронов Е.Е., Костина Н.В., Голиченков М.В. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — М., 2012. — Вып. 3. — С. 79–87. — Библиогр.: 11 назв.

Властивості агрофізичні, процеси мікробіологічні, умови екстремальні, ґрунт дерново-підзолистий.

Установлено ключову роль рослин у формуванні і підтриманні структури і високу різноманітність прокаріотичних мікроорганізмів, а також їх функціональної активності в дерново-підзолистому легкосуглинковому ґрунті за екстремально високої температури й засухи. Показано, що за столітній період застосування системи землеробства, яка включає шестипільну сівозміну і мінеральні добрива, сформувались відносно стабільні фізичні властивості дерново-підзолистого легкосуглинкового ґрунту, який характеризується високою щільністю і низькою водопроникністю. Під покривом культур озимого жита і конюшини після весняного ущільнення і наступної вегетації ґрунт має вищу щільність і меншу вологість, ніж у чистому парі. У досліджуваних культур сівозміни біомаса прокаріот була найвищою в ґрунті під посівом культур жита і зменшувалась у подальшому під конюшиною і в умовах чистого парі. Зазначено, що, порівняно з травнем, у червні при дефіциті вологи і високій температурі повітря біомаса прокаріот і відповідно потенційне диання, денітрифікація і метаногенез суттєво зростають. Виявлено, що весною, в період активної вегетації озимого жита і конюшини, спостерігалось досить високе різноманіття прокаріотичних мікроорганізмів у всіх варіантах досліді.

УДК 631.445.4

2012.4.64. ВПЛИВ НУЛЬОВОГО ОБРОБІТКУ НА БІОЛОГІЧНУ АКТИВНІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ПІВДЕННОГО / Видинівська О.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 1(65). — С. 144–148. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537309.

Обробіток нульовий, активність біологічна, чорнозем південний.

Викладено результати досліджень впливу нульового обробітку (НО) на біологічну активність чорнозему південного. Показано, що загальна чисельність мікроорганізмів, а також амоніфікуючих та нітрифікуючих бактерій за НО ґрунту була нижчою, ніж за традиційного. Причому загальна чисельність ґрунтових мікроорганізмів при використанні НО зменшилась протягом двох років на 10,9%, протягом п'яти років — на 15,5% щодо традиційного обробітку. Загальне зниження біологічної активності ґрунту пов'язане з погіршенням умов аерації ґрунту, необроблений ґрунт має більшу щільність та меншу шаруватість та, як наслідок, зменшення чисельності анаеробних мікроорганізмів.

УДК 631.445.4/.452/.51/.8(477.41)

2012.4.65. ИЗМЕНЕНИЕ ПЛОДОРОДИЯ ПАХОТНОГО СЛОЯ ПОЧВЫ ЗА ДВЕ РОТАЦИИ ЗЕРНОПРОПАШНОГО СЕВООБОРОТА ПОД ВЛИЯНИЕМ СИСТЕМ ОСНОВНОЙ ОБРАБОТКИ И УДОБРЕНИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ ЛЕСОСТЕПИ УКРАИНЫ / Примак И.Д., Колесник Т.В. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 3. — С. 127–135. — Библиогр.: 10 назв.

Родючість ґрунту, ротація, сівозмінна зернопрорасна, обробіток ґрунту, удобрення.

Розглянуто вплив чотирьох систем основного обробітку ґрунту і добрива на зміну агрофізичних і агрохімічних властивостей чорнозему типового і продуктивність зернопрорасної сівозміни в Центральному Лісостепі України. Відмічено, що щорічне внесення на 1 га ріплі сівозміни 8 т гною + $N_{58}P_{76}K_{76}$ сприяє стабілізації структурного стану орного шару чорнозему типового тільки при проведенні тривалого мілкого обробітку. Щільність орного шару за постійного обробітку ґрунту плоскорізом, тривалого — луцільником і важкою дисковою бороною відповідно на 0,10; 0,06 і 0,04 г/см³ вище, ніж за систематичної оранки. Суттєве збільшення об'єму некапілярних пор і гумусу в орному шарі спостерігалось лише за тривалого обробітку ґрунту важкою дисковою бороною і щорічного, протягом 10 років, внесення 12 т/га гною + $N_{87}P_{114}K_{114}$. Продуктивність сівозміни суттєво нижче при постійному безполицевому, ніж полицевому обробітку ґрунту. За систематичної оранки і мілкого обробітку (лемішний луцільник, важка дискова борона) продуктивність сівозміни залишається на одному рівні.

УДК 631.445.41.549

2012.4.66. МИНЕРАЛЬНА МАТРИЦЯ ЧОРНОЗЕМІВ ПРИРОДНИХ І АГРОЕКОСИСТЕМ / Тихоненко Д.Г., Дегтярьов В.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 3. — С. 10–16. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 537744.

Матриця чорноземів мінеральна, чорноземи типові середньосуглинкові, суглинки лесоподібні, мінерали високодисперсні.

Визначено мінеральний склад чорноземів типових середньосуглинкових на лесоподібних суглинках Михайлівської цілини та чорноземів звичайних важкосуглинкових на лесоподібних суглинках Хомутівського степу. Засвідчено, що мінеральна матриця чорноземних ґрунтів в основному представлена високодисперсними мінералами. Тонкодисперсні фракції характеризуються однотипним складом індивідуальних глинистих мінералів та змішано-шаруватих утворень. У складі тонкодисперсної фази відмічено наявність гідроліду, коалініту, монтморилоніту, змішано-шаруватих утворень, хлориту та сліди високодисперсного кварцу. Гідроліди є переважаючим компонентом і їхній склад коливається від 30,6% до 49,1% залежно від об'єкта досліджень і глибини відбору зразків. Уміст коалініту та хлориту є характерним для чорноземів і становить для коалініту 8,9–18,8% і для хлориту 2,6–7,1%. Мінерали групи монтморилонітів в усіх варіантах

мають тенденцію до збільшення кількості з глибиною. У ґрунті цілини (0–20 см) уміст мінералів групи монтморилоніту становить 15,3%, а на глибині 20–40 см кількість сягає 34,8%. Аналогічна тенденція спостерігалась і в чорноземі кошеної цілини. У всіх зразках чорноземів присутні змішано-шаруваті утворення у кількості 7,6–14,1%. Коалініт, як найбільш стійкий мінерал у корі вивітрювання і ґрунтах, майже не змінюється за профілем ґрунту. Практична відсутність високодисперсного кварцу у ґрунтах відображає дуже слабкі процеси внутрішньо-ґрунтового вивітрювання мінеральної частини чорноземів.

УДК 631.448(470.32):[631.8:631.582]

2012.4.67. ВЛИЯНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ УДОБРЕНИЙ В СЕВООБОРОТЕ С САХАРНОЙ СВЕКЛОЙ НА ПЛОДОРОДИЕ ЧЕРНОЗЁМА ВЫЩЕЛОЧЕННОГО И ПРОДУКТИВНОСТЬ СЕВООБОРОТА В УСЛОВИЯХ ЛЕСОСТЕПИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЧЕРНОЗЁМНОГО РЕГИОНА РФ / Минакова О.А., Тамбовцева Л.В., Александрова Л.В., Громовик А.И. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 3. — С. 99–106. — Библиогр.: 10 назв.

Застосування добрив, родючість чорнозему вилугованого, продуктивність сівозміни.

Досліджено ефективність внесення мінеральних добрив і гною у 9-пільній зернопрорасній сівозміні 9-ї ротації (рік закладання 1936). Мінеральні добрива вносили тільки під цукровий буряк у дозах від $N_{45}P_{45}K_{45}$ до $N_{190}P_{190}K_{190}$ гній — в чорному пару один раз за ротацією у дозі 25–50 т/га. Показано, що тривале застосування добрив сприяє значній зміні показників ефективності і стабілізації потенційної родючості ґрунту, що приводить до підвищення продуктивності культур сівозміни. Відмічено, що тривале застосування добрив стримує процеси дегуміфікації чорнозему вилугованого, що сприяє збільшенню гумусу на 0,32–0,86% відносно неудобреного варіанта. Зміна гумусового стану чорнозему вилугованого проявлялась у відносному підвищенні вмісту загального гумусу і гумусових кислот у його складі з одночасним зниженням вмісту фульвокислот. Під впливом середніх і високих доз добрив стабілізувався вміст загального азоту і збільшився — мінеральних і лужногідролізних форм його в ґрунті. Динаміка наявності рухомого фосфору в ґрунті від моменту закладання дослідів проявлялась у початковому швидкому рості і подальшій стабілізації з прогнозом збільшення у варіантах з високими дозами добрив. Вміст обмінного калію в 1–2-й ротації значно підвищувався з наступним зниженням. Застосування добрив сприяє збільшенню вмісту мікроелементів у ґрунті і їх рухомості. Під впливом середніх і високих доз добрив відбувається посилення ферментативної активності ґрунту (крім інвертазної). Добрива значно підкислювали ґрунт досліджуваної ділянки і дещо знижували обмінні основи. Внесення гною оптимізувало фізичні властивості ґрунту. Високі дози мінеральних добрив і 25–50 т/га гною створювали позитивний баланс азоту і фосфору в сівозміні та від'ємний — калію.

УДК 631.452(474.3)

2012.4.68. ОСНОВНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ПЛОДОРОДИЯ ПОЧВЫ В ДЛИТЕЛЬНОМ ДРЕНАЖНОМ СТАЦИОНАРЕ В ЛАТВИЙСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ / Виговскис Я., Ермуш А., Шварта А., Сарканбарде Д., Агафонова Л., Штиканс Ю. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 3. — С. 136–141. — Библиогр.: 10 назв.

Показники родючості ґрунту, стаціонар дренажний, вапна, добрива мінеральні.

Досліджено вплив мінеральних добрив і вапна на винос с.-г. культурами поживних речовин, їх накопичення в ґрунті і баланс. Відмічено, що ефективність застосування мінеральних добрив і вапна на слабокультуреному ґрунті при вирощуванні польових культур була високою і закономірною. Так, якщо врожай зернових на контролі (без вапна і добрив) становив 0,67–1,9 т/га, то при вапнуванні із розрахунку 1,0 норма за гідролітичною кислотністю (5,7 т/га $CaCO_3$) на фоні без добрив — 1,37–2,24 т/га. Щорічне внесення низьких доз мінеральних добрив на невапнованому ґрунті ($N_{45}P_{30}K_{45}$) забезпечувало урожай зернових 2,08–3,67 т/га, середніх доз ($N_{90}P_{60}K_{90}$) — 2,59–5,20 т/га, а високих ($N_{135}P_{90}K_{135}$) — 3,88–5,35 т/га за врожайністю 0,67–1,9 т/га без мінеральних добрив. Установлено, що при поєднанні вапнування ґрунту із щорічним внесенням середніх доз мінеральних добрив

забезпечується оптимальний урожай зернових на рівні 3,99–5,49 т/га. Для одержання бездефіцитного балансу поживних речовин необхідне регулярне внесення на 1 га добрив: 90–100 кг азоту, 30 кг фосфору, 80–90 кг калію. Регулярне внесення в ґрунт середніх і підвищених доз фосфорних (P_{60-90}) і калійних (K_{90-135}) добрив забезпечує як позитивний баланс, так і підвищення вмісту цих елементів у ґрунті.

УДК 631.461

2012.4.69. ОСОБЕННОСТИ ИЗМЕНЕНИЯ СТРУКТУРЫ МИКРОБНОЙ БИОМАССЫ ПОЧВ В УСЛОВИЯХ ЗАЛЕЖИ / Полянская Л.М., Суханова Н.И., Чакмазян К.В., Звягинцев Д.Г. // Плодородие. — 2012. — № 7. — С. 792–798. — Библиогр.: 24 назв.

Структура мікробної біомаси, ґрунти в умовах перелогу, ґрунти ріллі.

Показано, що в ґрунтах перелогу збільшується чисельність і біомаса різних груп мікроорганізмів порівняно з ґрунтами ріллі. У всіх варіантах перелогу і ріллі в структурі загальної біомаси мікроорганізмів спостерігалася домінування грибного міцелію — від 90% у верхніх горизонтах до 97% у нижніх. У структурі грибної біомаси в ґрунтах ріллі більша частка спор, яка становить від 9% у верхніх горизонтах до 4% у нижніх. У ґрунтах перелогу цей відсоток менший — 3,5–6,0% і більший відсоток біомаси прокариотних мікроорганізмів. Запаси і структура мікробної біомаси ґрунтів, яка знаходиться в умовах перелогу, більше наближені до неперушених ґрунтів. У дерново-карбонатному ґрунті ці показники змінюються за 10 років, у вилуженому чорноземі — за 25 років.

УДК 631.461:[635.63:631.544.4]

2012.4.70. ДИНАМІКА ЕКОЛОГО-ТРОФІЧНИХ ГРУП МІКРООРГАНІЗМІВ У ЧОРНОЗЕМАХ ЗАХИЩЕНОГО ТА ВІДКРИТОГО ҐРУНТУ / Новосад К.Б., Казаков В.О., Гавва Д.В., Ревтьєв А.В., Уваров С.Ю. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 3. — С. 65–71. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537744.

Динаміка мікроорганізмів у чорноземах, чорноземі захищеного та відкритого ґрунтів, мінералізація, дегуміфікація, коефіцієнт азотного фонду.

Установлено залежність кількісного та якісного складів мікробних угруповань від надходження фіторешток у ґрунт, застосування добрив, краплинного зрошення та інших особливостей використання чорноземів в умовах захищеного ґрунту та під агроценозами. Зазначено, що урбаночорноземі захищеного ґрунту та агроценозами відкритого ґрунту суттєво відрізняються від чорноземів під перелогом як морфологічно, так і складом мікробіоценозів. Біогенність ґрунтів у агроценозах та степових фітоценозах є високою, але різною: в урбаночорноземах та агроценозах мікробні угруповання представлені оліготрофними мікроорганізмами (коефіцієнт азотного фонду $K_{\text{маф}}$ коливається в межах 0,5–1,6), у ґрунтах під степовими фітоценозами мікробіоценози представлені переважно гетеротрофними мікроорганізмами ($K_{\text{маф}} = 5,6$). У ґрунтах агроценозів спостерігається велика кількість актиноміцетів — 27,3–44,1 тис. к.у.з. (колонієутворювальні зразки) у 1 г а.с.ґ. абсолютно сухого ґрунту порівняно зі степовими фітоценозами (переліг 65 років — 7,8 тис. к.у.з. у 1 г а.с.ґ.), що вказує на інтенсивні процеси мінералізації та дегуміфікації в урбаночорноземах та агроценозах.

УДК 631.461:631.416.872

2012.4.71. УЧАСТИЕ БАКТЕРИЙ P. SIDEROCOCUS В ТРАНСФОРМАЦИИ СОЕДИНЕНИЙ ЖЕЛЕЗА В ЗАТОПЛЕННЫХ ПОЧВАХ / Ванькова А.А. // Агрохимический вестник. — 2012. — № 2. — С. 11–14. — Библиогр.: 16 назв.

Трансформація сполук заліза, ґрунти затоплені, штами бактерій, комплекси залізоорганічні, залізо.

Представлено результати кількісної оцінки інтенсивності окислення заліза новими штамми бактерій *p. Siderococcus*, виділеними із затоплених ґрунтів рисових полів Краснодарського краю. Вивчено вплив цього процесу на окислювально-відновлювальний стан середовища. Встановлено здатність досліджуваних штамів до утворення залізоорганічних комплексів (ЗОК). Здатність бактерій утворювати комплекси із залізом полегшує мобілізацію цього елемента із важкорозчинних природних сполук. У складі комплексних сполук залізо втрачає властивості, характерні для катіона: утворення важкорозчинних фосфатів, випадання в осад у вигляді гідроокису. Завдяки добрій розчинності, стійкості та високій рухомості в широких межах рН, ЗОК мають велике значення у вивітрюванні, міграції елементів у ґрунтового профілі, постачанні рослин мікроелементами і полівалентними катіонами. Таким чином, одержані результати можуть бути основою для розробки біотехнології регулювання рухливості полівалентних елементів у прикореневій зоні рослин як засобу підвищення їх продуктивності.

УДК 631.484:631.445.2

2012.4.72. ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ ДЕРНОВОГО ПРОЦЕССА ВЫСОКИХ ДОЗ ОРГАНИЧЕСКИХ УДОБРЕНИЙ / Байбеков Р.Ф., Седых В.А., Савич В.И., Поветкина Н.Л. // Плодородие. — 2012. — № 4. — С. 8–10. — Библиогр.: 12 назв.

Розвиток дернового процесу, дози органічних добрив, послід пташиний, вміст гумусу, активність біологічна.

Показано, що внесення пташиного посліду (ПП) в ґрунт у екологічно виправданих високих дозах супроводжується підвищенням вмісту гумусу та біофільних елементів, що приводить до покращення розвитку рослин і активізації дернового процесу гумусоутворення. При внесенні ПП (500–1000 т/га за вологості 80%) вміст P_2O_5 досяг 150 мг/100 г ґрунту, K_2O — 40 мг/100 г, гумусу — 5,9%. При цьому на дерново-підзолистому середньосуглинковому ґрунті за внесення середньої дози ПП (100–500 т/га, при вологості 80%) вміст гумусу становив у A_n і A_2B 2,8 і 0,7%, а за внесення високих доз ПП — 5,2 і 0,7% відповідно. Органічні добрива на основі рідких форм гною і посліду приводять до міграції сполук, що вносяться в більш глибокі шари ґрунтового профілю, це сприяє збільшенню потужності гумусового горизонту, а використання рослинами біофільних елементів із нижніх шарів позитивно впливає на їх баланс в орному горизонті. Високі дози органічних добрив суттєво змінюють біологічну активність ґрунтів. У досліджуваних дерново-підзолистих ґрунтах суха біомаса мікроорганізмів у слабо і добре окультурених ґрунтах становила відповідно 350 і 710 кг/га. Підвищення вмісту органічних речовин у ґрунтах за внесення високих доз органічних добрив суттєво змінює структурні взаємозв'язки між властивостями ґрунтів, зокрема, спостерігається зміна властивостей ґрунтів від вмісту в них гумусу. Збільшення окультуреності дерново-підзолистих ґрунтів сприяє нейтралізації кислотності, збільшенню співвідношення $C_{\text{гк}}:C_{\text{фк}}$ до 1,0–1,5–2,0 і ємності поглинання ґрунтів, ступеня насиченості основами, вмісту рухомих форм фосфору, калію, азоту.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.5/559:633.16

2012.4.73. ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ РАЗНОГО УРОВНЯ ИНТЕНСИВНОСТИ НА УРОЖАЙНОСТЬ ЯРОВОГО ЯЧМЕНЯ / Дериглазова Г.М., Пыхтин И.Г. // Земледелие. — 2012. — № 7. — С. 31–34. — Библиогр.: 11 назв.

Агротехнології різні, показники морфобіометричні, ячмєнь ярий, врожайність ячменю.

Розглянуто основні морфо-біометричні показники ярого ячменю (ЯЯ) за стадіями росту при застосуванні агротехнологій різного рівня інтенсивності. Встановлено, що за вирощування

ЯЯ за інтенсивною технологією посіви характеризувалися більшою кількістю стебел на 1 м², висотою рослин та довжиною листків, а також числом продуктивних і непродуктивних стебел. Разом з тим врожайність культури ні в один з років досліджень (2007–2009) не досягала запланованого рівня, а біологічний потенціал рослин не був повністю використаний для отримання максимального врожаю. Проведено розрахунків біологічної врожайності ячменю, кількості продуктивних стебел, кількості зерен у колосі, маси 1000 зерен та можливі втрати за застосування різних видів технологій. Показано, що підвищення врожайності ЯЯ за інтенсивної технології досягалось за рахунок сукупної дії добрив та хімічного захисту посівів від хвороб та бур'янів. Загалом визначено, що застосування звичайної технології вирощування ЯЯ найбільш доцільне та економічно вигідне.

УДК 631.5:635.65:633.15

2012.4.74. ВЛИЯНИЕ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ И ОСНОВНОЙ ОБРАБОТКИ ПОЧВЫ НА ПРОДУКТИВНОСТЬ ТРЕХПОЛЬНОГО СЕВООБОРОТА / Решетникова Н.Г. // Плодородие. — 2012. — № 5. — С. 23–24. — Библиогр.: 3 назв.

Обработка грунта (полицевий і безполицевий), удобрения, добрива мінеральні, продуктивність культур.

Проведено вивчення різних способів обробки ґрунту (полицевий, чизельний, мінімальний) у поєднанні з комплексною хімізацією — застосуванням мінеральних добрив і гербіцидів — для удосконалення технологій вирощування озимої пшениці, кукурудзи, зайнятого пару. Показано, що безполицевий (чизельний та мульчувальний) дисковий обробіток сприяв накопиченню та зберіганню вологи і знижував мінералізацію гумусу. Встановлено, що система обробки ґрунту із застосуванням добрив повинна відповідати принципу чергування полицевих і безполицевих способів з включенням поверхневих і мульчувальних, сумісно з гербіцидами. Різноглибинний обробіток ґрунту в поєднанні з комплексною хімізацією дає змогу отримувати врожайність вико-вівсяної суміші 4,4 т/га сухої маси, озимої пшениці — 4,8 т/га зерна, кукурудзи — 8 т/га сухої маси.

УДК 631.51.021:631.41:631.811.004

2012.4.75. ЗМІНА АГРОХІМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ Й УДОБРЕННЯ В ЦЕНТРАЛЬНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Примак І.Д., Купчик В.І., Колесник Т.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 26–30. — Библиогр.: 9 назв.

Обработка грунта, удобрения, властивості ґрунту агрохімічні, сівозмінна, продуктивність сівозміни, Лісостеп.

Проведено визначення оптимального варіанта поєднання системи основного обробки ґрунту й удобрення, що забезпечує відтворення агрохімічних показників родючості орного шару за продуктивності зернопророслої сівозміни (С.) понад 80 ц/га сухої речовини. Наведено схему обробки ґрунту під 5 культур зернопророслої С., а саме: однорічні трави, пшениця озима, кукурудза на зерно, кукурудза на зерно, ячмінь. Варіанти обробки: 1 — постійна оранка (контроль), 2 — постійний безполицевий обробіток, 3 — тривале лемішне лушення, 4 — тривале дискове лушення. Встановлено статистично достовірне зростання вмісту гумусу за дві ротації С. за найвищого рівня внесення добрив і тривалого мілкого обробки. Показано, що кращі агрохімічні показники родючості орного шару спостерігаються за тривалого мілкого обробки порівняно з постійним полицевим і безполицевим. Визначено, що систематичний безполицевий обробіток порівняно з постійною оранкою призводить до зниження продуктивності С. Продуктивність С. за постійної оранки й тривалого мілкого обробки залишається практично на одному рівні.

УДК 631.51:631.42.445

2012.4.76. ВПЛИВ СИСТЕМИ ОБРОБІТКУ ТА УДОБРЕННЯ НА ЗМІНУ ФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТІВ ЗА ВИРОЩУВАННЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Масюк В.В. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Чернівці, 2012. — Т. 4, вип. 3. — С. 312–315. — Библиогр.: 4 назви.

Системи обробки ґрунту, щільність, шпаруватість ґрунту, оранка, дискування, елементи біологізації, ячмінь ярий.

Наведено результати досліджень щодо вивчення змін щільності складення, шпаруватості дерново-підзолистого поверхнево оглеєного ґрунту за різних способів основного обробки з заробкою соломи пшениці озимої і редьки олійної на сидерат. Установлено, що оранка на глибину 20–22 см з удобренням N₆₀P₆₀K₆₀ + солома + сидерат сприяли оптимізації агрофізичних властивостей дерново-підзолистих ґрунтів. За їх застосування щільність і шпаруватість ґрунту наближалися до рівноважних. Врожайність ячменю ярого при цьому збільшувалась на варіанті оранка 20–22, N₆₀P₆₀K₆₀ + солома + сидерат і становила 35–36,8 ц/га. Вважається, що однією з умов одержання високих і сталих врожаїв с.-г. культур є оптимальна щільність та шпаруватість ґрунту. Це засвідчує позитивний вплив використання поживних решток та сидератів на фізичні властивості дерново-підзолистих ґрунтів.

УДК 631.51:631.582

2012.4.77. НОВЫЙ ПОДХОД К ПЛАНИРОВАНИЮ И РАЗРАБОТКЕ СЕВООБОРОТОВ / Двейн Бэк // Зерно. — 2012. — № 8. — С. 36–45.

Сівозміни, принципи відбору, класифікація сівозмін, рецепти розробки сівозмін.

Існує низка факторів, що визначають ефективність рослинництва, де сівозміна (С.) — один із найважливіших. Наведено 10 принципів, які вважаються найбільш важливими у розробці оптимальних С. для конкретних умов. Представлено класифікацію та роз'яснення до різних типів С.: прості С., прості з багаторічними культурами; складні С.; складні, у які входять культури одного типу; дворічні С. та інші. Розвинуто концепцію продовженого вирощування однорічних культур у С. На завершення зазначено, що ніхто не зможе розробити С., яка буде ефективно працювати кожний рік, у будь-яких умовах завжди та всюди. Існують погані С., які задовільно працюють протягом деякого часу. Існують хороші С., які іноді виявляються неефективними за рахунок погодних умов та інших неконтрольованих факторів. Буває, що розроблені С. ефективні у посушливі роки, але не приносять відповідної користі у роки з великою кількістю опадів. Застосовані С. можуть відрізнятися одна від одної різними ґрунтами. Тобто, одна якась ділянка поля може потребувати особливого підходу до набору та чергування культур порівняно з іншими. Головна ідея роботи — думати і вирішувати самостійно у кожному конкретному випадку.

УДК 631.51:632.651:633.63

2012.4.78. АГРОТЕХНІКА ПРОТИ БУРЯКОВОЇ НЕМАТОДИ / Палимолько М.І., Підлісний В.В., Семенов О.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1(57). — С. 81–89. — (Сер. С.-г. науки). — Библиогр.: 11 назв. Шифр 537221.

Сівозміна, цукровий буряк, нематода бурякова.

Представлено результати досліджень з вивчення впливу проміжних культур на зміну чисельності бурякової нематоди (БН) та продуктивності цукрових буряків. Наведено аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. За наявності в ґрунті БН, рекомендовано введення в сівозміну культур, які негативно впливають на життєздатність нематоди і можуть бути доступним способом боротьби з нею. Підбір відповідних культур стимулює вихід личинок із цист, що за відсутності необхідного для їх розвитку рослини-господаря призводить до їх загибелі. Повторні посіви буряків сприяють накопиченню БН. Тому рекомендовано вводити в сівозміну такі культури-антагоністи, як: люцерна, кукурудза, жито, цибуля, цикорій, ячмінь, вика, горох, квасоля, соняшник, гречка для протинематодних заходів. Виявлено нову стійку до нематоди рослину — коріандр, ефективний для зниження чисельності нематоди. Щоб зменшити чисельність БН в ґрунті рекомендовано використовувати вівсяно-горохову суміш, вику, горох, люпин, райграс або висівати сорти редьки олійної. Зроблено висновок, що посів проміжних культур (ріпак, люпин, коріандр та ін.) на заражених буряковою нематодою ділянках є ефективним біологічним способом боротьби з паразитом та сприяє охороні навколишнього середовища.

УДК 631.51:633.12

2012.4.79. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ ГРЕЧКИ ЗА РІЗНИХ СТРОКІВ І СПОСОБІВ СІВБИ В ПІВНІЧНОМУ ЛІСОСТЕПУ / Грищенко Р.Є., Любич О.Г. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 84. — С. 88–93. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 537856.

Сівба (способи та строки), гречка, сорти гречки, агрометеоумови, врожайність.

Проведено аналіз продуктивності різних сортів гречки залежно від строків та способів сівби. Визначено значення метеорологічних умов у вегетаційний період та виявлено шляхи зменшення їх негативного впливу на формування продуктивності культури. Встановлено, що найкращі умови для формування високого врожаю (2,08–2,10 т/га) сортів гречки Антарія й Іванна в зоні Лісостепу склалися за суми ефективних температур 1700–1750°C та рівномірного розподілення опадів впродовж періоду вегетації (ГТК_{IV-VIII}) — 1,10–1,15). Показано, що в умовах ранньої весни гречку слід висівати в більш ранні строки (у третій декаді квітня — першій травня) широкорядним способом, що дає можливість агротехнічними засобами проводити боротьбу з бур'янами. У пізніші строки кращі умови для росту і розвитку рослин складаються за звичайного рядкового способу сівби. Результати дисперсійного аналізу показали, що з досліджуваних факторів найбільший вплив на рівень продуктивності гречки мали строки сівби. Частка їх участі у формуванні врожаю залежно від погодних умов року змінювалась від 39,5% до 82,3%. Децю менший вплив мав спосіб сівби — 10,1–31,7%.

УДК 631.51:633.2

2012.4.80. ВПЛИВ АГРОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ І КОРМОВУ ЦІННІСТЬ ЛУКОПАСОВИЩНИХ ТРАВСТОЙВ ЗА СПОНТАННОГО ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ / Сайко В.Ф., Боговін А.В., Пташнік М.М. // Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 121–129. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537855.

Агротехнічні заходи, травостої, відновлення травостоїв спонтанне, видова та еколого-біологічна структури, добрива мінеральні, режими скошування, продуктивність.

Досліджено вплив мінеральних добрив, режимів скошування й валування на продуктивність й зміну еколого-біологічної структури різних стадій заростання перелогів. Установлено, що флоро- та фітоценоз на колишніх орних землях формуються з багатовидових тривалостієких у часі травостоїв, які на завершальних етапах становлення максимально наближаються до природних ценозів. Їх внутрішній стан найповніше відповідає зовнішнім умовам існування. Визначено, що на початкових етапах штучного здійснення спонтанного відновлення представників місцевої флори прискорює процес формування багатовидових зонально адаптованих рослинних угруповань. Показано, що застосування мінеральних добрив на перелогах різних років заростання в 1,3–1,5 раза збільшує густоту та в 1,8–2,6 — продуктивність травостою, змінює співвідношення в ньому ботаніко-господарських груп на користь злаків, підвищує індекс кормової цінності та поліпшує показники хімічного складу корму, але мало впливає на видову різноманітність та екологічну структуру, оскільки останні залежать від надходження нових видів, як ценозотворювальних елементів.

УДК 631.51:634.75

2012.4.81. ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРАЩИВАННЯ ОРГАНІЧЕСЬКОЇ ЗЕМЛЯНИКИ САДОВОЇ / Дикун Н., Козак В. // Овощеводство. — 2012. — № 10. — С. 34.

Технологія вирощування, суниця садова, елементи живлення, добрива Риверм, землеробство органічне, сумісність садових рослин.

Представлено особливості технології вирощування суниці садової (СС) для одержання високих врожаїв ягід з добрими смаковими якість, що можливо за сприятливих кліматичних умов, дотримання технології для певної зони та використання ефективних комплексних добрив. Зазначено, що крім вуглецю, кисню і водню з повітря суниця потребує важливих елементів живлення: азоту, фосфору, калію, кальцію, магнію, марганцю, бору, сірки, міді, молібдену та цинку. Рекомендовано застосовувати добрива із збалансованим

складом елементів живлення, які сприятимуть збільшенню врожаю та підвищенню його якості, стійкості до захворювань, при цьому будуть оновлювати ґрунт та підвищувати його родючість. Одним із таких рекомендованих добрив є Риверм. Зазначено, що для вирощування СС важливо застосовувати родючі ґрунти. У зв'язку з цим рекомендовано органічне землеробство. Особливу увагу бажано звертати на сумісність плодівих та ягідних культур. Наведено плодіві дерева та кущі, які не варто висаджувати поряд із суницями.

УДК 631.512:631.41

2012.4.82. ПРИМЕНЕНИЕ ПЛУГА И КУЛЬТИВАТОРА ПРИ РАЗЛИЧНОЙ АГРОТЕХНИКЕ / Крач Георг, Хофман Бодо, Орцезек Дитер, Кристен Олаф // Агроном. — 2012. — № 3. — С. 152–156.

Агротехніка інтенсивна та екстенсивна, застосування плуга, застосування культиватора, різні культури, лесові чорноземи.

Проведено експериментальне порівняння варіантів обробки ґрунту в умовах застосування інтенсивної (В₁) та екстенсивної (В₂) агротехніки в аналізі багаторічного досвіду на лесових чорноземах. Досліджували культури: пшеницю озиму, кукурудзу на зерно, ячмінь та рапс озимі. На пшениці В₁: азоту 160–180 кг/га, 3-разове внесення азотних добрив, 2-разове застосування фунгіциду та 1-разове інсектициду. Встановлено, що обробка ґрунту плугом та культиватором на лесових чорноземах у зонах недостатнього зволоження в поєднанні з інтенсивною агротехнікою забезпечують приблизно однаковий рівень врожайності. Разом з тим за екстенсивної агротехніки культиватор, безперечно, програє плугу. Щоб гарантувати однакову за вмістом сирого протеїну якість продукції, після зернового попередника за обробки культиватором та інтенсивної агротехніки необхідно у першу весняну підкормку вносити більш високі дози азоту (20–25 кг/га). За безплужного обробітку ґрунту особливої уваги потребує стан поля щодо засміченості, а часто й проведення активних заходів у боротьбі з бур'янами.

УДК 631.582.5:631.416.4:633.35

2012.4.83. БАЛАНС КАЛІЮ У СІВОЗМІНАХ З БОБОВИМИ КУЛЬТУРАМИ / Квасніцька Л.С. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 84. — С. 45–49. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 537856.

Баланс калію, бобові, сівозмінна, система удобрення органічно-мінеральна, удобрення органічне.

Проведено вивчення умов створення позитивного балансу калію у чорноземах опідзолених 5-пільних сівозмін (С.) з бобовими культурами за різних систем удобрення. Розрахунок балансу калію виконано на основі досліджень у тривалому польовому досліді протягом 2003–2009 рр. Зазначено, що баланс калію залежить від співставлення його кількості, вивезеної з урожаєм, з обсягом, що надійшов з добривами. У даних дослідженнях винос калію розраховано за результатами хімічного аналізу відібраної з поля частини врожаю. Встановлено, що винос калію змінювався залежно від структури посівних площ у С. Інтенсивність балансу калію у С., насичених на 20% зернобобовими культурами, за органічно-мінеральної системи удобрення становила 190–199%. За вирощування у С. 20% конюшини на 2 укоси цей показник знижувався до 120–132%. За органічної системи удобрення відмічено зниження інтенсивності балансу калію до 105–110% у сівозмінах, насичених на 20–40% бобовими багаторічними травами, а у 60% спостерігали від'ємний баланс калію.

УДК 631.582:631.87

2012.4.84. ЕФФЕКТИВНОСТЬ СИДЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ В СЕВООБОРОТЕ / Новосёлов С.И., Новосёлова Е.С., Горохов С.А., Толмачёв Н.И. // Плодородие. — 2012. — № 5. — С. 27–28. — Библиогр.: 4 назв.

Сівозмінна, сидеральний пар, мінеральні добрива, урожайність і якість с.-г. культур.

Вивчено закономірності дії сидератів на властивості дерново-підзолистих ґрунтів та формування величини та якості врожаю. Виявлено, що застосування сидеральних добрив являється ефективним засобом підвищення врожайності с.-г. культур як за прямої дії, так і в післядії. Частка участі виду сівозміни у формуванні врожаю зерна озимого жита становила 12,2%; бульб картоплі — 13,6%; зерна ячменю — 15,7%.

За застосування сидеральних добрив у зерні озимого жита збільшився вміст сирого білка, підвищилися маса 1000 зерен та число падіння. Встановлено, що післядія сидеральних добрив позитивно позначилась на вмісті сирого білка в зерні

ячменю, збільшенні натури і маси 1000 зерен. Показано також, що вирощування с.-г. культур у сівозміні з сидеральним паром, порівнюючи із зайнятим, забезпечує збільшення чистого прибутку та рентабельності виробництва.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6:631.4(477.72)

2012.4.85. ДИНАМІКА ВОДНОГО БАЛАНСУ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ ЗА ВИРОЩУВАННЯ РИСУ В КРИМУ / Вожегова Р.А., Тищенко О.П., Коковіхін С.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 63–65. — Бібліогр.: 5 назв.

Динаміка водного балансу, оптимізація витрат агроресурсів, вирощування рису в Криму.

Наведено результати досліджень з вивчення водного балансу в умовах АР Крим. Зазначено, що для визначення показників випаровування доцільно використовувати спеціальні випарники, які точно відображають динаміку водного режиму ґрунту. За одержаними показниками можна встановити оптимальну зрошувальну норму для конкретних ґрунтово-гідрологічних умов. Величина сумарного випаровування з рисового поля, виміряна інструментально за допомогою сумарного рисового випарника, за 10 років досліджень у середньому становила 8250 м³/га. З'ясовано, що зрошувальна норма бруто для рису має бути в межах 12–14 тис. м³/га, що в 2–2,5 раза менше, ніж нині. Для цього слід інструментально вимірювати всі елементи водного балансу (сумарне випаровування, опади, фільтрацію, налагодити облік води, що надходить на поле і що йде на скид) і призупинити постійну проточність, яка для умов Північного Криму завдає більше шкоди, ніж користі.

УДК 631.6:631.95

2012.4.86. СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ РЕЖИМОМ НА ТОРФЯНИКАХ ДЛЯ ПЕРЕДУПРЕЖДЕННЯ ИХ ВОЗГОРАНИЯ / Карпенко Н.П., Манукьян Д.А. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2012. — № 4. — С. 13–17. — Библиогр.: 6 назв.

Системи управління, режим водний, торфовища.

Для попередження загоряння торфу на осушуваних торф'яних масивах пропонується створювати системи подвійного регулювання, важливим елементом якого є шлюзи на каналах і засуви на колекторах, які дають можливість в умовах літньої спеки або аномальної жарі сповільнювати дренажний стік, підтримувати високий рівень ґрунтових вод і не допускати його відриву від підшови торф'яного залягання. Для обводнення торфовищ розглянуто, з урахуванням гідрогеологічних умов, схему спеціальної сітки зрошувально-дренажних свердловин, які дають можливість комплексно вирішувати проблему: обводнення торф'яних масивів (за рахунок підземних вод) і захисту від заболочення території (за рахунок дренажного ефекту). На пожежонебезпечних територіях можливе також будівництво вертикальних свердловин з метою використання підземних вод.

УДК 631.615:631.445

2012.4.87. ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАБОЛОЧЕНИХ ЗЕМЕЛЬ / Слюсар І.Т., Соляник О.П., Ткачов О.І., Ткачов В.О., Вірьовка В.М., Сацик М.І. // Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 3–9. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537855.

Аспекти еколого-технологічні, використання заболочених земель, угіддя водно-болотні, меліорації осушувальні.

Доведено, що водно-болотні угіддя суттєво впливають на водний баланс території та потенціал с.-г. виробництва. Перезволожені та заболочені землі в Україні займають близько 5,4 млн га, з яких осушено 3,3. У Поліссі і західному регіоні України зосереджено 62% меліоративного фонду та 71%

торфоболотних ґрунтів, а в окремих районах частка перезвожених угідь сягає 70–80%. Зазначено, що основною метою осушувальних меліорацій є ефективне виробництво с.-г. продукції. Розглянуто основні еколого-технологічні аспекти використання заболочених земель. У структурі посівних площ на цих землях понад 80% відводиться кормовим культурам. Іншими важливими напрямками використання є: створення промислових плантацій багаторічних енергетичних культур та вирощування плодово-ягідних і лікарських культур; розширення існуючих та створення нових природних і біосферних заповідників, заказників різного значення; створення водогосподарських об'єктів різного призначення разом з рекреаційними, туристичними зонами та мисливськими угіддями. Особливий напрям використання торфовищ — промислове добування торфу на паливо, будівельний матеріал, добрива тощо. Добування торфу на паливо та добрива слід максимально обмежити.

УДК 631.62:631.67:631.86

2012.4.88. ЭФФЕКТИВНОСТЬ УДОБРЕНИЯ КАРТОФЕЛЯ В УСЛОВИЯХ РАЗНОГО ВОДНОГО РЕЖИМА ОСУШАЕМЫХ ПОЧВ / Ковалёв Н.Г., Зинковская Т.С., Зинковский В.Н. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2012. — № 4. — С. 8–10. — Библиогр.: 3 назв.

Ефективність удобрення картоплі, режим ґрунту водний, ґрунти осушувальні.

Показано, що водний режим ґрунту, межі якого знаходяться від 0,15 до 1,0 ГПВ, є найбільш ефективним для використання органічних добрив. На осушуваних ґрунтах такий режим досягається за його двостороннього регулювання. За оптимальної вологості дерново-підзолистого ґрунту на неудобреному фоні врожайність картоплі на 11,9% перевищила, одержаної за одностороннього регулювання вологості (при осушенні). На фоні внесення органічного добрива — 15 т/га компосту багатогумусного призначення (КБП) це перевищення становило 23,6%, на фоні органо-мінеральної суміші 15 т/га КБП + НРК — 25,3%. За підтримки вказаного режиму зволоження ґрунту окупність витрати на зрошення без внесення добрив становила 4,4 руб., а за використання 15 т/га КБП — 5,9 руб. на 1 руб. витрат. Умовно чистий прибуток на цих варіантах становив відповідно 18,4 і 47,6 тис. руб. на гектар.

УДК 631.62:633.2

2012.4.89. ВПЛИВ СПОСОБІВ ПОЛІПШЕННЯ ЛУЧНИХ УГІДЬ ТА ПОЖИВНОГО РЕЖИМУ ТОРФОВОГО ҐРУНТУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТРАВСТОЮ / Слюсар І.Т., Серебенюк В.О., Гера О.М., Вірьовка В.М., Ткачов В.О., Тарасенко О.А. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 84. — С. 18–24. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 537856.

Поліпшення лучних угідь, режим поживний, ґрунт торфовий, продуктивність травостою.

Досліджено осушувані органогенні ґрунти Панфільської дослідної станції у Лівобережному Лісостепу. Дослід закладений на середньоглибокому (1,3 м), добре розкладеному (70–80%), високозольному (45–54%) карбонатному осокково-гіпсово-очеретяному торфовищі. Проведено докорінне і поверхнєве поліпшення багаторічних травосумішей. Докорінне поліпшення включало: фрезування (ФБН-1,5), оранку (ПБН-100а), дискування (БДТ-3) та дворазове прикочування важкими болотними котками (ЗКВГ-1,4). Сівбу проводили травосумішами стоколосу безостого, грястиці

збірної, кистриці лучної, конюшини лучної. За поверхневого поліпшення проводили фрезкування старої дернини та дискування з наступним коткуванням до і після підсівання насіння половинною нормою від рекомендованої для докорінного поліпшення. Удобрення посівів проводили за схемою: без добрив; $P_{45}K_{120}$; $N_{90}P_{45}K_{120}$. Глибина залягання ґрунтових вод на дослідній ділянці залежала від погодних умов та режиму роботи осушувально-зволожувальної системи. Вологість активного (0–30 см) шару ґрунту була на рівні 66%. Установлено, що найважливішими факторами підвищення продуктивності осушуваних торфових ґрунтів за вирощування досліджуваних багаторічних різностиглих травосумішей є спосіб поліпшення та мінеральні добрива, які в комплексі дають можливість найефективніше використовувати торфові ґрунти для одержання додаткової кількості продукції.

УДК 631.63.5

2012.4.90. ВИКОРИСТАННЯ ПОВЕРХНЕВИХ І ПІДЗЕМНИХ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗВОЛОЖЕННЯ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ / Тищенко О.І., Нагалюк С.І. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 99. — С. 85–91. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 537638.

Використання поверхневих і підземних водних ресурсів, зволоження осушуваних земель, системи меліоративні.

Обґрунтовано необхідність збільшення водності меліоративних систем і удосконалення технологій регулювання водного режиму осушуваних земель у лівобережній зоні Полісся України. Відмічено, що найважливішу водогосподарсько-меліоративну проблему лівобережної зони Полісся України — гарантоване регулювання водного режиму осушуваних земель у системах двосторонньої дії з додатковим їхнім зволоженням — можна розв'язати лише завдяки комплексному підходу до використання водних ресурсів: місцевому стоку, підземних джерел та подачі води для зволоження із джерел, розташованих за межами меліоративних систем.

УДК 631.63:626.8

2012.4.91. ТЕХНОЛОГІЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНОГО РЕЖИМУ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ДРЕНАЖНОГО СТОКУ / Чалий Б.І., Дробот О.В. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 99. — С. 85–91. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 537638.

Регулювання водного режиму, землі осушувати, використання дренажного стоку.

Наведено результати експериментальних досліджень з оцінки ефективності технології регулювання водного режиму для зволоження с.-г. культур на осушуваних землях, яка ґрунтується на акумуляції та використанні поверхневого і дренажного стоків. Регулювання та акумуляція дренажного стоку у весняно-літній період на дренажних колекторах експериментальної модульної ділянки "Терехівка" осушувальної системи "Південний Замглай" Чернігівського р-ну. На одному з колекторів було встановлено регулятор рівня води телескопічного типу. Встановлено, що у передпосівний та вегетаційний періоди на зрошувальних ділянках рівні ґрунтових вод у квітні та першій декаді травня були в діапазоні від 0,60 до 0,85 м, а в травні-червні — з 1,05 по 1,15 м від поверхні землі. На контрольній ділянці в цей же період рівні ґрунтових вод змінювалися в діапазоні від 1,05 до 1,45 м, а модулі дренажного стоку — відповідно від 0,12 до 0,04 л/с/га. Отже, для регулювання водного режиму на осушуваних землях в умовах відсутності на меліоративних системах у гумідній зоні гарантованих водних джерел для зволоження с.-г. культур, у посушливі періоди рекомендується технологія управління рівнями ґрунтових вод, яка базується на акумуляції місцевого дренажного стоку та оснащенні дренажних колекторів регуляторами телескопічного типу.

УДК 631.67:631.95(477.7)

2012.4.92. УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО-БЕЗПЕЧНИМИ, ВОДОЗБЕРІГАЮЧИМИ ТА ЕКОНОМІЧНО ОБҐРУНТОВАНИМИ РЕЖИМАМИ ЗРОШЕННЯ У РІЗНИХ ЕКОЛОГО-АГРОМЕЛІОРАТИВНИХ УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / За наук. ред. Сташука В.А. — Херсон, 2011. — 172 с. — Бібліогр.: 61 назва. Шифр 537913.

Управління режимами зрошення, умови еколого-агрометеорологічні, стійкість зрошуваних земель, землеробство зрошуване.

Розкрито особливості застосування різних підходів до формування режимів зрошення (біологічно оптимальні, водоощадні, ґрунтозахисні) залежно від еколого-агрометеорологічного стану зрошуваних земель, природно-кліматичних, агротехнологічних та еколого-економічних умов, застосування нового розрахункового методу на основі даних про середньодобове випаровування с.-г. культур. Розглянуто питання планування та управління екологобезпечними водозберігаючими й економічно обґрунтованими режимами зрошення. Наведено матеріали щодо підвищення еколого-агрометеорологічної стійкості зрошуваних земель. Проведено комплексну оцінку та прогноз їх еколого-агрометеорологічного стану задля підвищення ефективності зрошуваного землеробства у різних еколого-агрометеорологічних умовах Південного Степу України.

УДК 631.674.3:551.49

2012.4.93. ВИКОРИСТАННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ХОДУ ТА ШАРУ СТОКУ ПОВЕНІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ОСУШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ / Сусідко М., Лазарчук М., Чернюк В. // Водне господарство України. — 2012. — № 4. — С. 33–36. — Бібліогр.: 5 назв.

Прогнозування ходу стоку повені, шар стоку повені, система осушувальна, насосні станції, шлюзи.

Зазначено, що весняний період є найбільш напруженим у роботі заплавних осушувальних систем. Ефективність меліоративних заходів у цей період визначається надійністю роботи елементів осушувальної системи, зокрема, насосних станцій та шлюзів. Управляти водним режимом ґрунтів на меліоративних системах в умовах мінливості метеофакторів можливо лише за допомогою достовірних прогнозних розрахунків на ЕОМ. Аналіз роботи багатьох осушувальних систем з використанням інформаційно-дорадчої системи (ІДС ОС) виявив перевитрати водних ресурсів, електроенергії і підвищення амортизації насосно-силового обладнання. Проблему необхідно вирішувати за допомогою покращення оперативного регулювання водного режиму в цей період. Для цього пропонується складання з використанням ЕОМ безперервних прогнозів ходу та об'єму стоку під час повені на заплавних осушувальних системах. За використання запропонованої моделі прогнозу ходу стоку встановлюється режим роботи насосної станції для своєчасного відкачування надлишкових повеневих вод. Це дасть можливість значно підвищити якість і оперативність експлуатації заплавних осушувальних систем. При цьому значно зменшаться витрати електроенергії на перекачування води і збитки, завдані природному навколишньому середовищу, будуть мінімальними.

УДК 631.674.6:631.842

2012.4.94. ОЦІНКА НАДІЙНОСТІ РОБОТИ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ЗА ФЕРТИГАЦІЇ КАЛЬЦІЄВОЮ СЕЛІТРОЮ / Коваленко В., Онопрієнко Д., Доценко В., Бугайова І. // Водне господарство України. — 2012. — № 4. — С. 25–29. — Бібліогр.: 10 назв.

Система краплинного зрошення, фертигація кальцієвою селітрою, сезон поливний.

Оцінку надійності роботи елементів системи краплинного зрошення визначали на експериментальній установці, яка включала в себе елементи з імітацією подачі води (поживний розчин) до окремих рослин у рамках стаціонарних систем краплинного зрошення або в тепличних господарствах чи комплексах. Рекомендована концентрація сумарної кількості добрив, що вносять з поливною водою для овочевих культур, не повинна перевищувати 0,12–0,15% до плодоношення культури, а в період плодоношення — 0,17–0,20% діючої речовини (д.р.). Для вегетаційного періоду кількість азотних добрив, що повинна пройти через один емітер (крапельниця) становить: мінімально — 3 г д.р., оптимально — 7–10 г д.р. Сезонна тривалість роботи емітера з подачею добрива становить 2,5–7 год. Установлено, що за кількістю води (розчину селітри), яка протягом експерименту пройшла через тестові емітери, та кількістю діючої речовини (азот) тривалість роботи елементів експериментальної установи значно перевищи-

ла сезонну роботу для умов вирощування овочевих культур у відкритому чи закритому ґрунті. Очікувана безперервність у роботі елементів досліджуваної системи на закінчення поливного сезону (7–14 годин експлуатації елементів системи краплинного зрошення) становить 94–98% кількості крапельниць, що свідчить про можливість використання кальцієвої селітри за фертигації.

УДК 631.674.6:634.8

2012.4.95. ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОКАЗНИКІВ СУМАРНОГО ВИПАРЮВАННЯ В УМОВАХ АР КРИМ / Вожегова Р.А., Тищенко О.П., Коковіхін С.В. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 99. — С. 32–44. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 537638.

Зрошення пшениці озимої, показники сумарного випарювання, умови АР Крим.

Наведено результати досліджень динаміки вологозапасів ґрунту за різних режимів зрошення пшениці озимої на поливних землях АР Крим. Зазначено, що у початковий період вегетації кореневмісний шар ґрунту (0–65 см) повинен бути оптимально зволуженим, тобто в діапазоні 71–100% НВ. З кінця фази виходу в трубку (середина травня) рослини нарощують потужну кореневу систему, яка пронизує кореневмісний шар ґрунту, і практично вся продуктивна волога стає доступною для споживання. Зниження передполивних вологозапасів до 57% НВ майже не впливає на формування врожаю. До кінця фази молочної стиглості рослини пшениці озимої мають перебувати в оптимальному режимі зволоження ґрунту (100–71% НВ). Закінчення вегетаційних поливів без значних втрат можливе в кінці фази молочної стиглості. У цій фазі, за необхідності, пшеницю озиму слід поливати зменшеними нормами, оскільки повні норми призводять до полягання. Величина сумарного випарювання у весняно-літній період вегетації за трьох вегетаційних поливів сягає 4595 м³/га, що треба враховувати для оптимізації режимів зрошення цієї культури.

УДК 631.674.6:634.8

2012.4.96. РЕЖИМИ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ І ПРОДУКТИВНІСТЬ МОЛОДИХ ВИНОГРАДНИКІВ / Тетьоркіна О.Є., Павелківська О.Є. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 99. — С. 53–62. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 537638.

Режими краплинного зрошення, продуктивність молодих виноградарників, вологість ґрунту передполивом.

Проаналізовано результати досліджень впливу різних рівнів передполивної вологості ґрунту (РПВГ) на продуктивність молодих виноградарників на краплинному зрошенні. Установлено, що на молодих виноградарниках доцільно підтримувати рівень РПВГ 80% НВ у шарі ґрунту 20–80 см. За підтримки такого режиму зрошення від 2- до 4-го років росту і розвитку виноградарника створювались найкращі передумови для формування двоплечого кордону з висотою штамба 120 см, навантаження молодих кущів пагонами, отримання максимального врожаю столового сорту Аркадія з часу садіння кущів. Урожайність винограду на 4-й рік вегетації становила 12,6 т/га.

УДК 631.674.6:635.042:338.43

2012.4.97. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ В ОВОЩЕВОДСТВЕ ОТКРЫТОГО ГРУНТА / Шатковский А., Кныш В., Черевичный Ю. // Овощеводство. — 2012. — № 9. — С. 59–61.

Зрошення краплинне, овочівництво відкритого ґрунту, аспекти економічні.

Досліджено вплив режимів краплинного зрошення (КЗ) на основні економічні показники технології вирощування помідора розсадного на переробку. Зазначено, що найбільш доцільним з економічної точки зору є режим КЗ з диференційованим по фазах розвитку рослин рівнем передполивної вологості ґрунту: 80% від НВ у фазі "висаджування розсади —

цвітіння", 85% від НВ у фазі "цвітіння — формування плодів" і 70% від НВ у фазі "формування плодів — збирання плодів". На цьому варіанті були зафіксовані найвищі показники валового доходу, чистого прибутку, рентабельності, а також найнижча собівартість продукції (табл.). Використання систем КЗ на вирощуванні овочевих культур і картоплі економічно доцільне уже на площі 1 га, але максимальна економічна ефективність досягається на площі не менше 10 га. Відмічено, що вирощування високопродуктивних гібридів овочевих культур за сучасними технологіями краплинного зрошення забезпечує високу врожайність на рівні 75–120 т/га за нормативної якості продукції.

УДК 631.675.4:631.674.6

2012.4.98. МЕТОДИ ПРИЗНАЧЕННЯ СТРОКІВ ВЕГЕТАЦІЙНИХ ПОЛИВІВ ПРИ КРАПЛИННОМУ ЗРОШЕННІ / Шатковський А., Чабанов А. // Водне господарство України. — 2012. — № 4. — С. 18–24. — Бібліогр.: 18 назв.

Методи призначення строків поливу, поливи вегетаційні, зрошення краплинне.

Описано методи призначення строків вегетаційних поливів при краплинному зрошенні, які розділені на 4 групи: за фактичними вологозапасами (ВЗ) кореневого шару ґрунту, розрахункові, біологічні, візуальні. Кожна група включає ще низку підгруп, а ті, в свою чергу, вже самі методи. Методи призначення строків поливу за ВЗ ґрунту розділені на: прямі, які направлені на пряме визначення вмісту вологи у ґрунті; непрямі — базуються на визначенні параметрів, які знаходяться у тісному кореляційному зв'язку з вологістю ґрунту (ВГ); точкові, які визначають ВГ в окремих точках; площинні, які визначають ВГ одночасно на певній площі від 100 до 500 га (табл.). Методи цієї групи є одними з найуживаніших у практиці зрошувального землеробства. Розрахункові методи поділяються на фізичні (кліматичні) та біофізичні (біокліматичні). Існує понад 60 різних розрахункових методів. Біологічні методи ґрунтуються на діагностуванні та контролюванні фізіологічного стану рослин. Візуальні або органолептичні методи — це коли поливи призначають за зміною забарвлення рослин. Аналіз методів визначення строків вегетаційних поливів дає підставу стверджувати, що за краплинного зрошення можуть застосовуватися методи першої, другої та третьої груп, які відповідають таким умовам: оперативність, точність і достовірність з обов'язковим врахуванням локального характеру зволоження ґрунту.

УДК 631.675:631.674.6:631.316.4

2012.4.99. ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕЖИМУ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР / Шатковський А.П., Черевичний Ю.О., Чабанов А.С. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 99. — С. 25–32. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 537638.

Режим краплинного зрошення, культури просапні, рівень передполивної вологості ґрунту (РПВГ).

Установлено основні закономірності формування режиму краплинного зрошення просапних культур залежно від рівня передполивної вологості ґрунту (РПВГ) та метеопараметрів. Вплив РПВГ є більш суттєвий: з підвищенням РПВГ на 10% НВ кількість поливів зростає на 40–50%, а норма зрошення — на 90 м³/га, або на 40%. Залежності між величиною передполивного порога та кількістю поливів (або нормою зрошення) є прямолінійними й описуються лінійними рівняннями. Наближення коефіцієнта кореляції до 1 свідчить про тісний кореляційний зв'язок між величинами. Чітку кореляційну залежність "режим зрошення — метеопараметри" було визначено тільки за фактором "кількість атмосферних опадів". У дослідях з помідорами розсадними доведено, що вплив кількості опадів тим значиміший, чим нижчий РПВГ. Достовірний вплив температурного режиму на кількість поливів (норма зрошення) зафіксовано лише під час коротких періодів з аномальною спекою.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН БІКІН А.В.

УДК 631.8.003.13:633.853.494

2012.4.100. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ РОСЛИН РІПАКУ ЯРОГО ОСНОВНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ ЖИВЛЕННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ВАРІАНТІВ УДОБРЕННЯ / Гарбар Л.А. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 2. — С. 62–64. — Бібліогр.: 8 назв.

Удобрення, ріпак ярий, азот, фосфор, калій, вміст елементів живлення, врожайність ріпаку ярого.

Представлено результати досліджень з вивчення динаміки вмісту основних елементів живлення в рослинах ріпаку ярого протягом вегетаційного періоду залежно від дії добрив, що внесені у різних нормах: $N_{30}P_{20}K_{33}$, $N_{60}P_{40}K_{70}$, $N_{90}P_{60}K_{105}$, $N_{120}P_{80}K_{140}$. Вміст елементів живлення визначали у чотирьох фазах вегетації: стеблуння, бутонізації, цвітіння, достигання. Встановлено, що на початкових періодах вегетації в рослинах ріпаку відбувається інтенсивне накопичення основних елементів живлення (N, P, K), які в процесі розвитку реутилізуються за вегетативних органів у репродуктивні, що забезпечує нормальний ріст і розвиток рослин на пізніх етапах органогенезу. Показано, що потреба рослин в азоті залишається високою протягом усієї вегетації, фосфору — на початкових і кінцевих етапах органогенезу, калію — в другій половині вегетації.

УДК 631.8:631.416.9

2012.4.101. МІКРОЕЛЕМЕНТНИЙ СКЛАД ОРГАНІЧНОЇ РЕЧОВИНИ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Мірошніченко М.М., Ликова О.А. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — 2012. — Т. 4, вип. 1. — С. 60–64. — Бібліогр.: 16 назв.

Система удобрення, мікроелементи, органічна речовина, речовина органічна лабільна.

Вивчено вплив тривалого (12 та 21 років) внесення мінеральних і органічних добрив на мікроелементний склад чорнозему типового важкосуглинкового та його органічної речовини у стаціонарному досліді. Встановлено, що застосування мінеральної системи удобрення на чорноземі типовому важкосуглинковому впродовж 21 року істотно збільшує вміст рухомих форм заліза в ґрунті, тоді як органічна система сприяла збільшенню вмісту рухомої міді, а орґано-мінеральна — цинку. Тривале застосування різних систем удобрення найбільше вплинуло на якість лабільної органічної речовини і, водночас, позначилося на запасах мікроелементів у цій частині органічної речовини ґрунту. Зокрема, запаси міді достовірно зросли на 0,89 мг. Найвища забезпеченість кобальтом, міддю та залізом спостерігалась за мінеральної системи удобрення. За орґано-мінеральної системи — навпаки, відмічено найвищий вміст лабільної органічної речовини, а забезпеченість мікроелементами була найнижча. Показано, що орґано-мінеральна система удобрення більше впливає на вміст Co і Cu в органічній речовині ґрунту, мінеральна — на вміст Co та Fe у її лабільній частині.

УДК 631.8:631.42:546.3

2012.4.102. ДІЯ ДОБРИВ НА ВМІСТ У ҐРУНТАХ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ ТА ЇХ НАДХОДЖЕННЯ У РОСЛИНИ / Гуральчук Ж.З., Гуральчук С.З. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — 2012. — Т. 4, вип. 3. — С. 275–278. — Бібліогр.: 23 назви.

Добрива, метали важкі, ґрунти, рослини, акумуляція.

Зазначено, що проблема забруднення ґрунтів важкими металами (ВМ) є актуальною для України у зв'язку з тим, що значні площі с.-г. угідь мають підвищений їх вміст і є непридатними для вирощування екологічно безпечної рослинної продукції. Наведено літературні дані щодо вмісту ВМ у використовуваних добривах, зокрема кадмію, свинцю, міді, цинку, ртуті, миш'яку та ін. Аналізується вплив довготривалого застосування добрив на вміст ВМ у ґрунтах різних типів та їх надходження у с.-г. рослини. Показано, що добрива є

важливим засобом регуляції вмісту ВМ у рослинах. Шляхом підбору різних видів добрив рекомендовано зменшувати накопичення ВМ у рослинах, що має важливе значення для одержання екологічно безпечної продукції.

УДК 631.8:631.445.2:633.853.494

2012.4.103. ВПЛИВ ДОБРИВ НА ВМІСТ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ В ТЕМНО-СІРОМУ ОПІДЗОЛЕНОМУ ҐРУНТІ ЗА ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ЯРОГО / Бикін А.В., Зінченко Н.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 17–19. — Бібліогр.: 9 назв.

Добрива, елементи живлення, динаміка, ріпак ярий.

Наведено результати досліджень динаміки, вмісту основних елементів живлення в темно-сірому опідзоленому ґрунті за впливу різних добрив при вирощуванні ріпаку ярого. Дію мінеральних добрив вивчали за схемою: 1) без добрив; 2) прості добрива — $N_{74}P_{79}K_{158}$; 3) тукосуміш — $N_{74}P_{79}K_{158}$; 4) прості добрива 3/4 норми — $N_{49}P_{59}K_{105}$; 5) тукосуміш 3/4 норми — $N_{49}P_{59}K_{105}$. Дослідження здійснено впродовж 2007–2009 рр. на території ТОВ «Біотех ЛТД». Показано, що внесення добрив позитивно вплинуло на кількість основних елементів живлення в темно-сірому опідзоленому ґрунті. Їх максимальний вміст забезпечувався внесенням $N_{74}P_{79}K_{158}$ (тукосуміш 14:15:24) і становив: азоту — 31,3 мг/кг, фосфору — 183, калію — 167 мг/кг (у фазі сходів). Найвищий вміст мінеральних добрив у всіх варіантах спостерігали в період сходів — формування розетки ріпаку ярого. У подальшому він зменшувався. Ця тенденція зумовлювалася використанням рослинами елементів живлення для формування вегетативної маси і генеративних органів.

УДК 631.8:633.2:546.36

2012.4.104. ВЛИЯНИЕ УДОБРЕНИЙ НА ПРОДУКТИВНОСТЬ И НАКОПЛЕНИЕ РАДИОНУКЛИДОВ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ МЯТЛИКОВЫХ ТРАВ В ОДНОВИДОВЫХ ПОСЕВАХ / Белоус Н.М., Шаповалов В.Ф., Симоненко Н.К., Смольский Е.В. // Агрохимический вестник. — 2012. — № 5. — С. 22–24.

Добрива мінеральні, корми, ^{137}Cs , доза внутрішнього опромінення.

Наведено результати з вивчення впливу мінеральних добрив на продуктивність й накопичення зеленою масою трав ^{137}Cs та перебіг його ланцюгом «ґрунт — рослина — продукція тваринництва — людина». Встановлено, що внесення фосфорно-калійних добрив підвищувало врожайність зеленої маси більше ніж у 2 рази та зменшувало вміст ^{137}Cs . Азотні добрива у дозі N_{90} на фоні $P_{60}K_{90}$ підвищували врожайність зеленої маси в 1,9–2,1 раза та збільшували вміст ^{137}Cs у сіяному травостої. Підвищення дози калійних добрив до K_{120} також сприяло підвищенню врожайності тонконогох трав і обумовлювало зниження вмісту ^{137}Cs у кормах. Показано, що одержання зеленої маси та сіна тонконогох трав відповідно до нормативних можливо за застосування високих доз калію. Рекомендоване застосування добрив у співвідношенні $N:K = 1:1,5$ не завжди давало можливість одержання якісних кормів. Більш високі дози калію сприяють підвищенню ефективності азотних добрив. Для виробництва кормів з метою одержання якісної продукції тваринництва рекомендовано дозу добрив $N_{120}P_{60}K_{180}$. Доза внутрішнього опромінення за застосування такого рівня добрив знаходилась у межах нормативу.

УДК 631.81/.82:631.86:633.63

2012.4.105. ПРОДУКТИВНІСТЬ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ ЗА БІОЛОГІЗАЦІЇ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Польовий В.М., Шевчук О.В. // Збірник наукових праць Національного наукового центру «Інститут землеробства НААН». — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 67–71. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537855.

Удобрєння, сидерати, солома, гній, цукровий буряк, продуктивність.

Проведено вивчення комплексного впливу мінеральних добрив, побічної продукції рослинництва і сидератів на продуктивність буряка цукрового за інтенсивної технології вирощування у 4-пільній сівозміні. Польові дослідження проводили на дослідній ділянці з темно-сірим опідзолим легкосуглинковим ґрунтом. Мінеральні добрива вносили у формі аміачної селітри, простого суперфосфату та калімагнезії; фосфорні та калійні — під зяблеву оранку, азотні — під весняну культивування. Встановлено, що комплексне застосування сидератів, соломи і мінеральних добрив забезпечує збільшення врожаю коренеплодів буряка цукрового на 119%, збір цукру на 124%, прибутку на 92% порівняно з контролем (без добрив). На основі проведених досліджень показано, що на даному етапі розвитку агропромислового комплексу використання добрив згідно із зазначеною системою удобрення є економічно вигідною альтернативою традиційній системі.

УДК 631.81:631.41

2012.4.106. МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ ПО ПОКАЗАТЕЛЯМ АГРОХИМИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ПОЧВЫ / Прошкин В.А. // Агрохимия. — 2012. — № 7. — С. 16–27. — Библиогр.: 90 назв.

Добрива мінеральні, властивості ґрунтів агрохімічні, моделювання ефективності добрив.

Проведено розробку концептуальних положень, які дають змогу об'єктивно уявити комплексну картину динаміки кількісних змін збільшення врожайності залежно від варіації величин агрохімічних показників та доз поживних речовин. Поставленими завданнями передбачено структурну та логічну організацію одержаних даних польових досліджень представити у вигляді моделей різних класів. Перевагою такої концептуальної моделі (КМ) є можливість уявити комплексну картину кількісних змін збільшення врожайності залежно від варіації величин агрохімічних показників та доз поживних речовин. Представлено модель прогнозування збільшення врожайності зернових культур від мінеральних добрив за різного вмісту мінерального азоту, рухомих форм фосфору та калію у ґрунті. Як приклад показано модель збільшення врожаю пшениці озимої від азотних добрив на дерново-підзолистих ґрунтах. У запропонованій КМ передбачено можливість аналітичного вирішення відповідної їй математичної моделі з оцінки впливу комплексу факторів на продукційні процеси. Помилки під час моделювання результатів можуть бути пов'язані з неточністю концептуальних уявлень, закладених у модель, слабким ідентифікаційним забезпеченням.

УДК 631.811.7:633.853.494

2012.4.107. РОЛЬ СІРЧАНИХ ДОБРИВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ РІПАКУ / Предко А. // Агроном. — 2012. — № 3. — С. 23.

Добрива мінеральні, сульфат магнію, сірка, магній, ріпак.

Ріпак є другою в країні олійною культурою після соняшнику за площею посіву та валовим виробництвом. Як культура — характеризується високими вимогами до живлення. Встановлено, що одним з лімітуючих врожайність культури факторів може бути недостатня кількість сірки — одного з найважливіших елементів, без якого не можливе життя рослин. За рівнем засвоєння рослинами ріпаку сірка посідає четверте місце після азоту, фосфору і калію. Сірка бере активну участь в азотному та білковому обмінних процесах та є одним із основних складових елементів рослинного білка за рахунок трьох сірковмісних амінокислот. Цей елемент також входить до складу деяких вітамінів (В1 і Н), поліпшує фіксацію азоту з атмосфери, підвищує стійкість культур до хвороб і шкідників. Враховуючи значний винос сірки в останні роки врожаєм різних культур, для підтримання позитивного балансу цього елемента у ґрунті рекомендується щороку вносити сірчані добрива. Важливим біогенним елементом для ріпаку є магній. Для забезпечення рослин вищезгаданими елементами живлення рекомендовано добриво сульфат магнію від виробника підприємства "Альвернія", Польща. Це добриво випускається у кристалічній (для позакореневого підживлення) та гранульованій (для внесення у ґрунт) формах.

УДК 631.816.2:631.841:633.11

2012.4.108. ЭФФЕКТ ОСЕННЕГО ВНЕСЕНИЯ АММОНИЙНОГО АЗОТА ПОД ОЗИМУЮ ПШЕНИЦУ / Моргунов В., Швартау В., Михальская Л., Ходаницкий В. // Зерно. — 2012. — № 8. — С. 102–108.

Система живлення, внесення добрив осіннє, азот амонійний, пшениця озима.

Зазначено, що ефективність використання азоту в посівах зернових у світі залишається низькою ($\approx 30\%$). Це зумовлено складними проблемами у виборі систем живлення азотом та забезпечення рослин азотом за фазами розвитку. Ефективність використання азоту в посівах знижується у другій половині вегетації та за нестачі вологи, що характерно для зони Степу України. Проведено порівняння врожайності пшениці озимої у 2010 та 2011 рр. за застосування двох варіантів внесення добрив $N_{120}P_{90}K_{90}S_{20}$ на двох сортах — Смуглянка та Переяславка. При цьому встановлено, що найвищий врожай одержано у 2011 р. для сорту Переяславка за осіннього внесення амонію ($58,2 \pm 0,16$). Зроблено висновок, що перспективним рішенням в удосконаленні системи азотного живлення посівів пшениці озимої є осіннє внесення рідких азотних добрив у амонійній формі (безводний аміак та амонійна вода) на глибину кореневої системи культури. Це дасть змогу підвищити ефективність використання азоту та знизити нецільові втрати елемента. Також осіннє внесення амонійного азоту здійснюється за повної механізації процесів транспортування та внесення у ґрунт і може бути найбільш доцільним для великих зерновиробників.

УДК 631.816:581.132:633.63

2012.4.109. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ МІКРОДОБРИВАМИ / Заришняк А.С., Стрілець О.П. // Цукрові буряки. — 2012. — № 5. — С. 18–19. — Бібліогр.: 3 назви.

Обробка насіння, мікродобрива, буряк цукровий, стійкість до хвороб, врожайність, збір цукру.

Вивчався вплив передпосівної обробки насіння комплексним мікродобривом "Реаком-с-бурякове" на продуктивність трьох гібридів цукрових буряків. Це мікродобриво у своєму складі містить висококонцентровані розчини солей оксидендіфосфорної кислоти (ОЕДФ) з відсотковою часткою катіонів металів: бору — 2,3%, міді — 2,6, марганцю — 2,0, молібдену — 1,0, цинку — 3,2, кобальту — 1,4%. Установлено, що застосування зазначеного добрива для обробки насіння цукрових буряків підвищувало стійкість рослин до ураження хворобами на початкових етапах вегетації та сприяло більш інтенсивному розвитку впродовж усього вегетаційного періоду. Показано, що обробка насіння мікродобривом підвищувала врожайність коренеплодів усіх досліджених гібридів на 1,6–2,0 т/га, цукристість — на 0,1–0,3%, збір цукру — на 0,3–0,4 т/га. Найбільш високі показники збору цукру було одержано у гібридів Весто та Український ЧС72 — відповідно 7,1 та 7,0 т/га. Гібрид Уманський ЧС97 показав меншу продуктивність з показником збору цукру — 6,7 т/га.

УДК 631.82:633.12

2012.4.110. ВІМІСТ МАКРОЕЛЕМЕНТІВ У РОСЛИНАХ ГРЕЧКИ В РІЗНІ ПЕРІОДИ ОНТОГЕНЕЗУ / Грищенко Р.Є., Любчик О.Г. // Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 94–98. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537855.

Гречка (азот, фосфор, калій), онтогенез, Еколіст-макро, підживлення, регулятор росту "Вимпел".

Проведено дослідження з вивчення ефективності застосування мінерального добрива Еколіст-макро та регулятора росту Вимпел у технології вирощування гречки на сірих лісових легкосуглинкових ґрунтах. Для з'ясування забезпеченості гречки азотом, фосфором і калієм у період онтогенезу визначали їх вміст у рослинах. Установлено, що на початкових етапах розвитку гречки концентрація макроелементів у тканинах була вищою порівняно із фазою дозрівання. Вміст азоту в рослинах у фазі бутонізації за внесення добрив був оптимальним і становив 3,26–3,90%. У середньому за п'ять років у варіантах з внесенням НРК та рістстимулюючих препаратів рослини гречки впродовж онтогенезу були забезпечені елементами живлення. Лише у фазі дозрівання вміст азоту в рослинах був нижче норми. Показано, що засвоєння основних елементів живлення рослинами гречки

проходило нерівномірно. У фазі бутонізації співвідношення N:P:K становило 2,4:1,0:4,6. У період наростання вегетативної маси це співвідношення збільшувалося у бік засвоєння азоту (3,3:1,0:4,1); у фазі дозрівання — поглинання калію (2,6:1,0:4,3). Визначено, що калій для гречки є важливим елементом, який локалізується, головним чином, у точках росту, тому його вміст пов'язаний із інтенсивністю росту рослин.

УДК 631.859:631.445.4:633.63

2012.4.111. ФОСФОРНО-КАЛІЙНИЙ РЕЖИМ ЧЕРНОЗЕМА ВИЩЕЛОЧЕНОГО І ПРОДУКТИВНОСТІ САХАРНОЇ СВЕКЛИ ПРИ МНОГОЛЕТНЬОМУ ПРИМЕНЕННІ УДОБРЕНЬ / Столповський Ю.І. // Земледелие. — 2012. — № 6. — С. 12–14. — Бібліогр.: 11 назв.

Фосфорно-калійні добрива, чорнозем вилугований, продуктивність цукрових буряків, дози добрив.

Проведено дослідження впливу багаторічного застосування різних доз добрив та хімічних меліорантів на вміст рухомих форм фосфору і калію в ґрунті та залежності врожайності і цукристості коренеплодів цукрових буряків від забезпеченості ґрунту цими елементами. Встановлено, що систематичне застосування фосфорних добрив сприяє підвищенню в ґрунті рухомих форм фосфору порівняно з контролем. Доведено, що вплив різних доз калійних добрив на вміст обмінного калію в ґрунті не стійкий, і більшою мірою визначається потенційними запасами калію та динамікою його форм за впливу природних факторів. Відмічено істотний зв'язок між врожайністю та вмістом рухомого фосфору в ґрунті. Разом з тим, зв'язок врожайності цукрових буряків із забезпеченістю ґрунту обмінним калієм менш істотний і нестабільний. Визначено, що зв'язок між забезпеченістю ґрунту рухомими формами фосфору і калію та вмістом цукру в коренеплодах практично відсутній і залежить від вмісту в ґрунті мінерального азоту.

УДК 631.86:631.413:631.86

2012.4.112. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ НЕТРАДИЦІЙНИХ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БІОПРОДУКТИВНОСТІ ҐРУНТІВ НА РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ / Бортнік А.М., Бортнік Т.П., Ковальчук Н.С., Демчук С.М. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — 2012. — Т. 4, вип. 3. — С. 247–251. — Бібліогр.: 19 назв.

Добрива органічні, ґрунт, радіонукліди, врожай, якість, біопродуктивність.

Узагальнено результати наукових досліджень з вивчення ефективності використання нетрадиційних сировинних ресурсів як добрив на біопродуктивність ґрунтів, у т.ч. на радіоактивно забруднених територіях. У зв'язку зі зменшенням виробництва органічних добрив перед агропромисловим комплексом України постала проблема залучення нетрадиційних сировинних ресурсів місцевого значення: сапропелю, соломи, торфу, вермикомпосту, біогумусу, ферментованих добрив, що виготовлені на основі гною, торфу, сапропелю, курячого посліду та інших матеріалів органічного походження. Наведено результати, що свідчать про високу ефективність використання нетрадиційних видів добрив, у т.ч. і ферментованих їх форм за вирощування с.-г. культур, що сприяє не лише зростанню врожаю та підвищенню родючості ґрунту, але й покращанню якості продукції, зокрема зниженню вмісту радіонуклідів.

УДК 631.874:631.83/.85

2012.4.113. СИДЕРАТЫ — УДОБРЕНИЯ И БОРЦЫ С СОРНЯКАМИ / Рахметов Дж. // Зерно. — 2012. — № 10. — С. 48–55.

Добрива, сидерати, ефективність економічна, бур'яни, шкідники.

Вивчалось декілька альтернативних кормово-сидеральних культур: редька олійна, свиріпа яра, мальва мемока, рапс ярий, тифон, конюшина червона (вся біомаса або післязбиральні залишки). Наведено їх характеристику за врожайністю та впливом на мікрофлору ґрунту. Зазначено, що сидерати є найбільш економічно вигідними добривами. Прибуток від 1 т сидерату в 3 рази більший, ніж від безпідстилкового перегною. Нові сидеральні культури ростуть і розвиваються майже без нагляду. Їх щільний травостій пригнічує розвиток бур'янів. Сидеральні культури у боротьбі з бур'янами більш ефективні, ніж класична оранка; вони пригнічують шкідників та збудників хвороб. Кореневі виділення альтернативних сидератів мають більший стимулюючий вплив на чисельність бактерій у ґрунті, ніж органічні добрива. Сидеральні культури позитивно впливають на продуктивність наступних вирощуваних культур, зокрема ячменю та сої. Після використання усієї біомаси ярих сидеральних культур у ґрунті залишається 180–200 кг д.р. азоту, 25–46 фосфору, 85–200 калію, 25–140 кг д.р. кальцію. У дослідженні мікробіологічних особливостей ризосфери ґрунту під різними сидеральними культурами визначено, що найбільш сприятливі умови для розвитку бактерій виявились у ризосфері редьки олійної, тифону і мальви.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 504.03:338.26/.28

2012.4.114. “ЗЕЛЕНИЙ” ВЕКТОР СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ / Буркинський Б.В., Хумарова Н.І. // Екологічний вісник. — 2012. — № 3. — С. 6–7. — Бібліогр.: 3 назви.

Екологізація економіки України, планування стратегічне, сталий розвиток економіки України.

Обґрунтовано шляхи реалізації успішного “озеленення” економіки України за рахунок застосування методу довгострокового передбачення — стратегічного планування, орієнтованого на забезпечення сталого економічного зростання на засадах екологізації найприродоємніших видів господарської діяльності. Зазначено, що екологічний чинник є найважливішим пріоритетом “зеленої” економіки і має стати пріоритетом майбутнього розвитку економіки національної, основи якого вже започатковано в регіональних стратегіях і програмах. Формування екологічного імперативу у стратегічному плануванні передбачає запровадження механізмів державного

регулювання, що забезпечують організацію економічного зростання за рахунок наукоємних, високотехнологічних та маловідходних галузей і секторів національного господарства, ефективність превентивних заходів щодо екобезпечного та екоінноваційного розвитку; формування інституційного механізму екологізації соціально-економічного розвитку (стратегічна екологічна оцінка, екологічні експертизи, аудит, страхування, моніторинг, сертифікація та ін.), підвищення результативності стратегічних та програмних документів щодо екологічних завдань; удосконалення територіального управління, що сприятиме міжсекторальній, міжгалузевій та міжрегіональній реалізації екологічної політики.

УДК 504.054:546.36:541.183.1:[636+619]

2012.4.115. ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВЫВЕДЕНИЯ РАДИОЦЕЗИЯ АДСОРБИРУЮЩИМИ ПРЕПАРАТАМИ / Лысенко Н.П., Пак В.В., Журавлёв А.И., Тимофеев С.В., Тихонов И.В.,

Котов Н.Н. // Ветеринарная медицина. — 2012. — № 2. — С. 35–37. — Библиогр.: 4 назв.

Радіоекологія, сорбенти, цезій-137, напіввиведення цезію-137, забруднення радіоактивне.

Висвітлено результати оцінки ефективності впливу сорбентів різного походження на швидкість виведення ^{137}Cs з організму мишей зі збереженням їх фізіологічного стану. У першому досліді розглянуто два препарати — цеоліт і кремцеп — з метою визначення прискореного виведення ^{137}Cs з організму мишей і порівняння ефективності їх дії, а в другому досліді вивчався з цією ж метою препарат-антиоксидант пропілгалат. З'ясовано, що найефективнішими препаратами, які сприяють прискореному виведенню ^{137}Cs , виявились цеоліт (20 мг/мишу) — виводить 75,9% радіонукліда з організму тварин; кремцеп (20 мг/мишу) — 80,5% ^{137}Cs . Встановлено, що кремцеп знижує вміст радіонукліда в організмі мишей у півтора раза за найкоротший час (3,5 доби) і протягом всього експерименту виводить його майже повністю. Препарат пропілгалат виявився неефективним щодо прискореного виведення ^{137}Cs . Зазначено, що розроблений метод має низку переваг: зручний у застосуванні, не трудомісткий, може застосовуватись для подібних досліджень на с.-г. тваринах як один із способів одержання від них продукції, вільної від радіонуклідів.

УДК 504.062.2:502.3:631.95

2012.4.116. ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ В АГРОСФЕРІ / Кочерга М.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 1(65). — С. 132–136. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 537309.

Екологічний аудит, природокористування раціональне, управління природокористуванням, агросфера, інструменти екологічного управління.

Обґрунтовано теоретико-методичні аспекти екологічного аудиту (ЕА) в агросфері, як організаційно-економічного інструменту реалізації управління природокористуванням з позиції зниження негативного впливу виробничих процесів на довкілля і формування оптимальних агроландшафтів. На основі діючого законодавства України за проведення ЕА формуються рекомендації суб'єктам управління щодо вдосконалення системи управління природокористуванням й охорони навколишнього середовища. На рівні підприємств визначаються заходи щодо гарантування безпеки підприємства для довкілля, його інвестиційної привабливості, забезпечення ефективності виконуваних робіт і послуг, що надаються. На рівні території (регіону чи галузі виробництва) визначають шляхи організації різних видів зі збереженням природних екосистем і природних ландшафтів. Зазначено, що в с.-г. підприємствах за функціонування системи екологічного менеджменту еколого-аудиторському контролю підлягають не лише технології та процеси вирощування продукції рослинництва і тваринництва, а й система управління довкіллям. Наголошено, що с.-г. підприємства мають функціонувати так, щоб показники екологічності постійно підтримувалися на рівні екологічних вимог і забезпечували своєчасну некапіталомістку модернізацію технологічних вузлів і систем. Такі показники еколого-економічної безпеки мають велике значення для етапу екологічної безпеки й економічного функціонування підприємства в цілому.

УДК 504.064.3:546.36(477.41/42.82)

2012.4.117. ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ^{137}Cs В ҐРУНТАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ / Романчук Л.Д., Іванюк І.Д. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7(91). — С. 21–24. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 537307.

Забруднення ґрунту радіоактивне, цезій-137, щільність радіоактивного забруднення ^{137}Cs .

Наведено результати досліджень з метою визначення забрудненості ^{137}Cs Українського Полісся на прикладі 47 населених пунктів Народицького, Коростенського та Овруцького районів Житомирщини та деяких сіл Київщини. Результати досліджень концентрації ^{137}Cs в ґрунтах населених пунктів Північного Полісся (1-ша, 2-га та 3-тя Чорнобильські зони) показали, що навіть більше як через 20 років після аварії на ЧАЕС забруднення ґрунтів радіонуклідами залишається високим і варіює в широких межах. Так, максимальна

концентрація ^{137}Cs була в м. Поліське Київської обл. — 10332 кБк/м^2 , Старому Шарно — 8027 і Новому Шарно — 3450 кБк/м^2 Народицького району. У 8-ми селах концентрація ^{137}Cs була в межах від 1032 до 2757 кБк/м^2 , в 11-ти населених пунктах — від 470 до 932 кБк/м^2 і в 25-ти — від 429 до 44 кБк/м^2 . Зазначено, що дози опромінення сільських жителів у 1,3–4 рази вищі, ніж міського населення.

УДК 504.064.3:574:332.33

2012.4.118. РОЛЬ АГРОЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В ОПТИМАЛЬНОМУ ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ / Паленичак О.В. // Економіка АПК. — 2012. — № 8. — С. 27–30.

Моніторинг агроєкологічний, земельно-ресурсний потенціал, землекористування, сталий розвиток, ресурси земельні.

Висвітлено прикладні аспекти використання даних агро-екологічного моніторингу (АЕМ) в умовах переходу до сталого розвитку землекористування. Оскільки використання земельно-ресурсного потенціалу виключно з економічних позицій є невиправданим та потребує комплексного системного підходу. Основою стратегії планування раціонального землекористування є реалістична оцінка багатфакторного впливу людини на ґрунтовий покрив і, таким чином, на агроландшафти в цілому. Наведено концептуальну схему підвищення результативності АЕМ. Зазначено, що в сучасних економічних умовах відродження й сталого розвитку аграрного сектору економіки, передусім, визначатимуться важелями державного впливу, водночас важлива роль у збереженні та раціональному використанні земельно-ресурсного потенціалу належатиме первинним товаровиробникам. Наявність оперативної та достовірної інформації про стан земельних ресурсів, зокрема с.-г. угідь (їх кількісні та якісні показники) сприятиме підвищенню еколого-економічної ефективності землекористування в аграрному секторі економіки і створить передумови для зростання юридичної відповідальності землевласників та землекористувачів. Вказується на необхідність проведення суцільного еколого-агрохімічного обстеження земель у балах, передусім на території високо-товарних агроформувань, з метою підвищення рівня управління земельними ресурсами й, таким чином, формування сталого землекористування.

УДК 631.95:504.54.056:539.16:631.416:546.36(477.42)

2012.4.119. ОЦІНКА РАДІАЦІЙНОГО СТАНУ ҐРУНТІВ У ПІВНІЧНИХ РАЙОНАХ ЖИТОМИРЩИНИ, ПОСТРАЖДАЛИХ УНАСЛІДОК АВАРІЇ НА ЧАЕС / Романчук Л.Д. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 67–69. — Библиогр.: 6 назв.

Радіоекологія, радіоактивність ґрунту, щільність забруднення ґрунту, агроландшафт, підприємства с.-г.

Висвітлено результати досліджень щільності радіоактивного забруднення (РЗ) ґрунтів ^{137}Cs і ^{90}Sr у колективних господарствах, присадибних ділянках громадян та природних угіддях північної частини Житомирської обл. (особливо забруднені населені пункти Народицького, Овруцького та Коростенського районів). Аналіз показників рівня РЗ ґрунтів у колективних господарствах показав, що в Народицькому р-ні його щільність становила 128,6 кБк/м^2 , Коростенському — 88,4, Овруцькому — 57,5 кБк/м^2 . Рівні РЗ варіюють у широких межах і становлять за щільністю забруднення ^{137}Cs : у колективних господарствах — від 197,3 кБк/м^2 у СТОВ "Перемога" Коростенського р-ну до 27,1 кБк/м^2 у СТОВ "Черепинське" Овруцького р-ну; у приватних господарствах — від 210,8 кБк/м^2 у с. Бежи Коростенського р-ну до 34,9 кБк/м^2 у с. Можари Овруцького р-ну; у природних угіддях — від 173,3 кБк/м^2 в НДІ "Грозине" до 26,3 кБк/м^2 у СТОВ "Відродження" Коростенського р-ну. С.-г. угіддя забруднені нерівномірно. Спостерігаються ділянки з високим рівнем забруднення. Різниця в щільності РЗ ^{137}Cs і ^{90}Sr становить відповідно: полів колективних господарств — 7,2 і 5,3 раза; у приватних — 6,1 і 4,3; у природних угіддях — 6,5 і 10,6 раза.

УДК 631.95:504.54:536.16:631.582

2012.4.120. ОПТИМІЗАЦІЯ СІВОЗМІН ТА УПОРЯДКУВАННЯ РАДІАЦІЙНО ЗАБРУДНЕНОЇ РІПЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ ПІС-ТЕХНОЛОГІЙ / Трофименко П., Тичина Л., Шмагала Ю.,

Трофименко Н. // Землевпорядний вісник. — 2012. — № 6. — С. 25–29. — Бібліогр.: 5 назв.

Агроекологія, забруднення ріллі радіаційне, цезій-137, стронцій-90, ГИС-технології.

Представлено методологію картографо-аналітичної оцінки агроекологічного (АЕ) стану ґрунтового покриву із застосуванням функцій топологічного оверлею (пріоритетного підходу). На основі бала АЕ небезпеки забруднення рослинницької продукції забруднювачем ґрунту (на прикладі ¹³⁷Cs) наведено методологічний підхід щодо проектування полів (робочих ділянок полів). Запропоновано формулу розрахунку бала агробіологічної небезпеки ділянок ґрунтового покриву, полів (робочі ділянки полів), земельних масивів щодо забруднення рослинницької продукції ¹³⁷Cs. Зважаючи на результати проектування, у якості можливих доцільно розглядати декілька основних напрямів виявлення і подальшого використання різноякісних за АЕ небезпекою забруднення ¹³⁷Cs рослинницької продукції ділянок; провести насичення сівозміни культурами відносно індивідуальними до радіоце-зії, орієнтуючись на коефіцієнти пропорційності (здійснення оптимізації сівозміни); на ділянках з високим балом АЕ небезпеки можливе їх виділення в окремі сівозміни з насиченням енергетично місткими культурами — такими як озимий ріпак, міскантус; використовувати означені у попередньому пункті ділянки поза сівозміною.

УДК 631.95:539.16:628.516

2012.4.121. СУЧАСНИЙ ЕТАП МІНІМІЗАЦІЇ НАСЛІДКІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ / Булигін С.Ю., Бондар О.І., Дутів О.І., Кашпаров В.О. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 7. — С. 54–57. — Бібліогр.: 6 назв.

Радіоекологія, радіоактивне забруднення с.-г. продукції, протирадіаційні заходи, безпечна с.-г. продукція, реабілітація забрудненої території.

Висвітлено питання щодо мінімізації наслідків Чорнобильської аварії на сучасному етапі. З'ясовано, що до 95% дози опромінення населення формується внаслідок вживання с.-г. продукції, насамперед, молока, виробленого на радіоактивно забрудненій території в особистих підсобних господарствах, і тому поліпшення радіологічної ситуації тепер й у віддаленій перспективі можливе за умови вжиття належних протирадіаційних заходів. З урахуванням того, що саме рівень забруднення с.-г. продукції визначає ступінь радіаційної безпеки населення, пріоритетним тут має бути розроблення й запровадження комплексу програмних заходів з організації ведення радіологічно безпечного агропромислового виробництва. Традиційно розвинуте в регіоні агропромислове виробництво є основним сектором економіки та сферою зайнятості населення, тому саме воно має забезпечити радіоекологічну і соціально-економічну реабілітацію забрудненої внаслідок аварії на ЧАЕС території й бути джерелом підвищення добробуту населення.

УДК 631.95:630*18:631.1:001

2012.4.122. ПРО ПРІОРИТЕТНІСТЬ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АГРАРНІЙ НАУЦІ Й ВИРОБНИЦТВІ / Фурдичко О.І., Дребот О.І. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 5–9. — Бібліогр.: 17 назв.

Агроекологія, економіка АПК, аграрні наука і політика, об'єкти екологостабілізуючого призначення.

Висвітлено недосконалість використання землі як природного ресурсу й об'єкта агросфери в галузі лісівництва. Обґрунтовано необхідність розширення еколого-економічних досліджень (ЕЕД) і моніторингу об'єктів екологостабілізуючого призначення та зростання продуктивності земель агросфери. Зазначено, що аграрна політика в Україні є пріоритетною в складі економічної політики держави, тому ЕЕД в аграрній науці й виробництві також мають стати пріоритетними, набути поширення й поглиблення. Розширення ЕЕД необхідне для розроблення рекомендацій з оптимізації компонентів аграрних і лісових ландшафтів, насамперед об'єктів екологостабілізуючого призначення, їх обліку й моніторингу від землекористувача до суб'єктів адміністративно-територіального поділу країни і держави загалом. Слід поглибити системну реформу аграрних відносин у державі, залучивши до цього лісівництво й використання земель лісогосподарського призначення в складі галузі рослинництва.

До облікової категорії “ліси” також мають належати елементи організації інфраструктури — лісові просіки, протипожежні розриви, розсадники, що утворюють власне лісові екосистеми, без яких неможливо незалежно здійснити облік і моніторинг землекористування. Лісівництво потрібно перевести на засади ринкових відносин нарівні з використанням земель с.-г. призначення.

УДК 631.95:631.1(477)

2012.4.123. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Ходаківська О.В., Бігдан О.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 69–72. — Бібліогр.: 3 назви.

Екологія с.-г., виробництво аграрне України, еколого-безпечні агротехнології, землекористування раціональне, екодеструктивний вплив на довкілля.

Проаналізовано передумови запровадження екологізації АПК України й запропоновано напрями її розвитку на найближчу перспективу. Висвітлено місце і роль держави у запровадженні екологобезпечних агротехнологій. Зазначено, що сучасне сільське господарство має на меті задовольняти попит на продовольство, паливо, корми, сировину за одночасного підтримання належного якісного стану навколишнього середовища і запровадження енергоощадного, екологобезпечного виробництва, зменшення негативного екодеструктивного впливу на довкілля, скорочення енерговитрат, кількості відходів та викидів парникових газів. Світові фінансово-економічна і продовольча кризи спонукають всі держави, зокрема й Україну, до вирішення питань підвищення ефективності використання відновлювальних ресурсів та раціонального споживання невідновлювальних, розвитку нових екологічно орієнтованих галузей і видів діяльності, запровадження екологобезпечних технологій в аграрне виробництво, що сприятиме гармонійному узгодженню економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства.

УДК 631.95:631.145:338.2(477)

2012.4.124. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА — ВИЗНАЧАЛЬНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ / Саблук П.Т., Ходаківська О.В. // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні: зб. наук. пр. — К., 2012. — С. 3–12. Шифр 537019.

Екологізація АПК, аграрна політика, якість продуктів харчування, органічна продукція, сертифікація органічної продукції, інвестування в проєкти екологізації АПК, технології органічного виробництва.

Розкрито сучасний стан та перспективи екологізації АПК, як визначальної складової сучасної аграрної політики в Україні. Зазначено, що результатом високої аграрної освоєності та розораності земельного фонду, екстенсивного господарювання й деградації с.-г. угідь є надзвичайно низький рівень їх продуктивності. Виробництво валової продукції сільського господарства з розрахунку на 1 га с.-г. угідь в країні останні роки становило в середньому 270 євро, тоді як у країнах-членах ЄС — понад 2 тис. Тобто, землемісткість вітчизняного сільського господарства в середньому у 8 разів вища, ніж у країнах Єврозою. З урахуванням вищевизначеного, стратегічним завданням державної політики у сфері аграрного землекористування є забезпечення раціонального використання й охорони продуктивних земель, збереження, відтворення та примноження їх родючості. Наведено найважливіші напрями реалізації такої політики. Продовольча, енергетична, екологічна безпеки країни — це триада проблем, в основі вирішення яких знаходяться землі с.-г. призначення, раціональність їх використання, економічний інтерес до господарської діяльності на землі. Для підвищення інтересу власника до поліпшення якісного стану земель, необхідно, насамперед, визнати їх капіталом, що стане поштовхом до збереження й відтворення родючості ґрунтів, поліпшення їх екологічного стану, оскільки сприятиме зростанню їх капіталізації. Все більшої актуальності й розвитку набувають ідеї фізичної економії. Україна шукає свій шлях розвитку, визначає — за якою схемою розбудовувати економіку. Однозначної відповіді на сьогодні немає, але слід зважити на те, що визначення подальшого розвитку соціуму та економіки країни неможливе без усвідомлення і визначення філософії існування людини в довкіллі. Україні необхідно визначитись,

чи вона буде технократичне суспільство, чи буде дотримуватись базису фізичної економії. Фізикрати дотримуються позиції, що людина є частиною єдиної системи — природи, й основою соціального прогресу є її взаємодія з довкіллям, а основою рушійною силою розвитку економіки — природна енергія. Запропоновано модель сталого розвитку аграрної сфери на основі поєднання техно- і фізіократичних теорій.

УДК 631.95:631.5"20"

2012.4.125. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЧНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА / Дудар О.Т. // Економіка АПК. — 2012. — № 8. — С. 31–38.

Агровиробництво органічне, екологізація сільського господарства, органічна с.-г. продукція.

Висвітлено проблеми становлення й розвитку органічного (О.) сільського господарства в Україні, формування повноцінного сегменту внутрішнього агропродовольчого ринку та розширення експорту О. продуктів. Сформована авторами матриця SWOT-аналізу (strength, weak, opportunities and threats) щодо формування органічного агровиробництва (ОАВ) у контексті екологізації сільського господарства України дає підстави стверджувати, що сильними сторонами цього інноваційного напрямку є передусім зростання ролі нормативно чистого агровиробництва у світі й динамічне розширення попиту на його продукцію та великий потенціал вітчизняного сільського господарства для розвитку О. сектору і виробництва продукції О. походження. Вагомі потенційні можливості для розвитку О. сектору зосереджені в Україні завдяки наявності земельного потенціалу, придатного для виробництва екологічно чистої продукції. Ще залишилася чистою частина земель країни зі значно нижчим рівнем забруднення порівняно з країнами Західної Європи. У результаті проведеного SWOT-аналізу формування ОАВ і соціологічного дослідження керівників агроформувань встановлено, що широкомасштабний перехід аграрних підприємств на О. с.-г. виробництво потребує не тільки глибокого розуміння товаровиробниками агроекологічних процесів та інформаційно-консультаційної допомоги з боку дорадчих с.-г. служб (особливо з питань інспекції та сертифікації підприємств і стабільного збуту О. продукції за вигіднішими цінами), а й реальної державної підтримки суб'єктів господарювання за рахунок надання їм урядових грантів, субсидій і кредитів для формування цілісної системи органічного агровиробництва в Україні.

УДК 631.95:631.6.02:004

2012.4.126. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ВІД ЕРОЗІЇ / Куценко М.В., Тімченко Д.О. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 63–66. — Бібліогр.: 12 назв.

Агроекологія, охорона земель від ерозії, комп'ютерна технологія, ерозія ґрунту, моніторинг еродованих земель.

Розроблено загальний алгоритм створення системи охорони земель від ерозії та висвітлено основні складові частини її інформаційного забезпечення. Збалансований розвиток сільського господарства в Україні можливий лише на засадах злагодженого функціонування наявної державної системи охорони земель від ерозії (СОЗ). Наведено послідовність розроблення цієї системи. Стратегію СОЗ спрямовано на запобігання прискореній ерозії, а не на ліквідацію її наслідків. Для підвищення ефективності охорони земель від ерозії слід перейти від типових проектів землеустрою й типових протиерозійних заходів (ПЗ) до конкретних оптимальних проектів та систем ПЗ у межах цих проектів. Вказується на доцільність створення універсальної автоматизованої системи моніторингу та профілактики ерозійної небезпеки найдешевшими заходами. З метою інформаційного супроводу СОЗ лабораторія розробляє комп'ютерну технологію інформаційного забезпечення та оптимізації заходів з охорони земель від ерозії (КТИЗОЗ). Головними перевагами КТИЗОЗ є автоматизація трудовітких розрахунків параметрів ерозійних чинників для інженерних проектів охорони земель від ерозії; репрезентативність та адекватність просторово інформаційного забезпечення ПЗ; автоматичне і точне врахування їх ефективності у межах конкретних земельних ділянок; універсальний алгоритм введення інформації та організації бази даних для вирішення низки різноманітних завдань охорони земель від ерозії; новітній структурно-дис-

кретний принцип геоінформаційної організації бази даних, що дає змогу точно визначити параметри водних потоків та протиерозійної стійкості земної поверхні на найдетальнішому просторовому рівні; зручність у використанні й можливість широкого інноваційного впровадження в практику охорони земель від ерозії на місцевому територіальному рівні з подальшим інжинірингом ґрунтозахисних проектів на ерозійно небезпечних землях рівнинної частини України; забезпечення автоматичного обміну інформацією з будь-якою ГІС. Наведено алгоритм, за яким слід здійснювати врахування вимог до охорони ґрунтів від ерозії в економіко-математичних задачах ґрунтозахисної оптимізації сівозміни.

УДК 631.95:632.95:631.453:504.054(477.44)

2012.4.127. СКЛАДИ ЗБЕРІГАННЯ НЕПРИДАТНИХ ТА ЗАБОРОНЕНИХ ДО ВИКОРИСТАННЯ ХІМІЧНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН — ДЖЕРЕЛО НЕБЕЗПЕКИ ДЛЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА / Моклячук Л.І., Баранов Ю.С., Городиська І.М., Монарх В.В., Білоус А.О. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1(57). — С. 65–69. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537221.

Екологія с.-г., пестициди, склади пестицидів, забруднювачі органічні стійкі, екологічна оцінка забруднення пестицидами.

Наведено результати скринінгу зразків ґрунту за 926 діючими речовинами на вміст стійких органічних забруднювачів, відібраних у межах санітарних зон складів отрутохімікатів (ОХ) Крижопільського р-ну Вінницької обл. Склади ОХ виступають потужними джерелами небезпеки для довкілля через порушення умов зберігання непридатних та заборонених пестицидів, що в свою чергу може практично утворення небезпечних сполук пестицидів внаслідок неконтрольованих хімічних реакцій. У досліджених зразках ґрунту знайдено переважно метаболіти ДДТ та ізомери ГХЦГ, що свідчить про трансформацію хлорорганічних пестицидів протягом багатьох років. Зауважується, що дана група препаратів має виражену кумулятивну здатність у жирових тканинах живих організмів ("депо" пестицидів), цитогенетичну активність та ембріотоксичні властивості. Вони практично не розкладаються під дією температур, інсоляції, вологи та інших чинників зовнішнього середовища і відзначаються надзвичайною стійкістю в об'єктах довкілля. Найбільшу кількість небезпечних речовин знайдено в зразках ґрунту зони складу отрутохімікатів у межах с.-г. угідь с. Гарачівка. Спостерігалось перевищення ГДК за ізомерами ГХЦГ α у 3 та ГХЦГ β аж у 120 разів. За метаболітами ДДТ, такими як: 4,4'-ДДЕ — в 23 рази, 4,4'-ДДД — у 63 рази та 4,4'-ДДТ перевищення ГДК у 51 раз. Окрім залишків пестицидів, у пробах ґрунту було ідентифіковано низку поліциклічних ароматичних вуглеводнів (флюорен, фенантрен, флуорантен, пірен).

УДК 635.1/1.8:631.95.006.063(477)

2012.4.128. СЕРТИФІКАЦІЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ / Гладченко О.М. // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні: зб. наук. пр. — К., 2012. — С. 121–123. Шифр 537019.

Агроекологія, органічна продукція, сертифікація органічної продукції.

Висвітлено питання щодо особливостей сертифікації органічної продукції в Україні. Бажання населення вживати натуральні та якісні харчові продукти й бути впевненими в їхньому походженні сприяло виникненню й стрімкому розвитку такого напрямку сільського господарства як органічне виробництво (ОВ). Офіційним підтвердженням органічного статусу може бути лише сертифікація (С.) ОВ. Система С. в ОВ відрізняється від систем С. якості іншої продукції. У даному випадку спеціальний аналіз продуктів застосовується вибірково, однак комплексно оцінюється спосіб і весь процес виробництва продукції, починаючи від умов довілля й методів діяльності підприємств до постачання продукції споживачам. Система С. охоплює весь ланцюг виробництва, переробки й реалізації органічних продуктів — від виробника до споживача, включаючи контроль процесу виробництва продукції в полі, її первинну обробку, пакування, сортування, додаткову очистку, миття тощо, а також процес переробки органічної сировини та виготовлення готових харчових про-

дуктів, транспортування й реалізації продукції. Важливу роль у розвитку ОВ в Україні відіграє швейцарсько-український проект "Сертифікація в органічному сільському господарстві та розвиток ринку в Україні". У квітні 2007 р. у рамках проекту було створено ТОВ "Органік стандарт" — перший український орган С., що надає послуги в інспекції та С. у сфері ОВ. Тільки продукція, вирощена й вироблена на виробництві, що контролюється уповноваженими органами та має сертифікат відповідності, отримує право називатися органічною і носити відповідне маркування. Продукція має бути

без залишків пестицидів, гербіцидів, хімічних добрив та без ГМО. Відповідно до стандартів, органічна продукція повинна містити не менше ніж 95% с.-г. органічних інгредієнтів. ТОВ "Органік стандарт" надає послуги з сертифікації ОВ в шести напрямках: С. рослинництва, тваринництва, переробних підприємств та експортерів, збору та переробки дикорослих рослин, бджільництва, виробників засобів захисту рослин та добрив. За останні роки чітко спостерігається тенденція до збільшення кількості органічних виробників, розширення асортименту та ріст ринку органічної продукції.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.3:633.1

2012.4.129. БАКТЕРІАЛЬНІ ХВОРОБИ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ТА ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ВІД НИХ / Патики В.П., Пасічник Л.А., Буценко Л.М. // Сучасні аграрні технології. — 2012. — № 7. — С. 20–27.

Бактеріальні хвороби, розповсюдженість в Україні, культури зернові, діагностика.

Наведено збудники, особливості зараження та перебіг основних бактеріальних хвороб зернових культур. Взагалі бактеріальні хвороби рослин наносять значні економічні збитки сільському господарству. Збудники хвороб уражують майже всі види диких і культурних рослин. Вони порушують нормальний перебіг фізіологічних процесів, викликають повну або часткову загибель рослин, призводять до недозрівання врожаю, зменшення кількості плодів і ягід, помітно знижують врожайність та якість продукції. На сьогодні бур'яни є основним резерватом фітопатогенних бактерій, особливо роду *Pseudomonas*, які можуть викликати спалахи захворювань тварин, людини, деяких рослин. У зв'язку з неконтрольованим ввезенням в Україну нових сортів та культур, особливо з Китаю, Кореї, Західної та Східної Європи, з'явилися нові бактеріальні захворювання рослин, тому виникла необхідність їх швидкої та ефективної діагностики. Представлено характеристику деяких бактеріальних хвороб, зокрема: чорний бактеріоз пшениці, шкодочинність якого проявляється у зменшенні загальної кількості та довжини колосків, кількості зернівок у колосі. Описано також бактеріальний опік та бактеріальну смугастість жита; базальний бактеріоз та бактеріальний опік пшениці; жовтий слизовий бактеріоз, білу плямистість та рожевий бактеріоз зерна пшениці; ореольний бактеріоз жита; базальний опік зерна ячменю; ореольний, смугастий та листовий опік вівса; бактеріальну гниль пшениці тощо.

УДК 632.4:633.1

2012.4.130. РАМУЛЯРІОЗ ЯЧМЕНЮ — НОВА НЕБЕЗПЕЧНА ХВОРОБА / Ретьман С.В., Шевчук О.В., Кислих Т.М. // Карантин і захист рослин. — 2012. — № 7. — С. 1–2. — Бібліогр.: 14 назв.

Хвороби рослин, рамуляріоз ячменю, ячмінь, втрати врожаю, поширення хвороби, контроль.

Все більшого поширення в Європі набуває нова хвороба листя ячменю — рамуляріоз, що викликається збудником хвороби — грибом *Ramularia collo-cygni* Sutton Waller. Поширення її зафіксовано у багатьох країнах. В Україні рамуляріоз ячменю зустрічається локально у Чернігівській, Сумській, Харківській, Луганській областях. Джерелом інфекції є рослинні рештки та інфіковане насіння. Конідії *Ramularia collo-cygni* поширюються вітром і можуть переноситися на значні відстані. Перші ознаки хвороби спостерігаються на нижніх листках у період куціння у вигляді дрібних (1–2 мм) некрозів. Після висихання нижніх листків грибок розвивається як ендوفіт міжклітинно, утворюючи розгалужені гіфи. Згодом, у фазі колосіння, на верхніх листках з'являються ознаки плямистості.

Основним способом захисту ячменю від рамуляріозу є вирощування стійких сортів і застосування фунгіцидів. Ефективними є фунгіциди на основі епоксіконазолу, протіоконазолу, боскаліду, ципродонілу. Оптимальною вважається обробка фунгіцидами у фазі прапорцевого листка. Після появи симптомів хвороби на верхніх листках, обприскування не дає ефекту. Рекомендовано проводити моніторинг хвороби, починаючи з фази куціння. Зазначено, що в Україні рамуляріоз ячменю поки що зустрічається рідко, але існує реальна загроза його поширення, оскільки кліматичні умови є сприятливими для розвитку патогену.

УДК 632.4+632.11:633.11

2012.4.131. ИНФЕКЦИЯ ИЛИ СТРЕСС? / Вайнганд С., Хес М., Хаусладен Х. // Новое сельское хозяйство. — 2012. — № 3. — С. 62–65.

Рамуляріозна плямистість, ячмінь, некроз листків, збудник захворювання, захист від рамуляріозу.

Представлено дані щодо рамуляріозної плямистості (РП) — відносно нового, мало дослідженого захворювання ячменю, що являє собою некроз листків на пізніх стадіях вегетації. Причиною РП вважається наявність грибного захворювання. Деякі точкові некрози, характерні для певного сорту, можуть мати неінфекційну природу і виникати під дією стресових факторів. Дуже важливо правильно визначити вид плямистості ячменю для запобігання необґрунтованому внесенню фунгіцидів. Описано характерні ознаки РП. Проведено пошук механізмів стійкості до інфекційної плямистості з урахуванням локалізації гена, який відповідає за дану ознаку. Зазначено сорти з високою стійкістю до різних видів плямистості. Описано як відрізнити вплив патогену на листках ячменю від дії стресових факторів, визначено фунгіциди, які можуть бути застосовані для захисту від цієї хвороби, зокрема карбоксаміди. Рекомендовано ретельно вивчити методику застосування карбоксамідів. З урахуванням того, що рамуляріоз часто зустрічається в насіннево-матеріалі, контроль інфекції потрібно проводити також на стадії протруювання насіння.

УДК 632.4+632.7+632.95:633.15

2012.4.132. ЕФЕКТИВНІСТЬ НОВИХ ПРОТРУЙНИКІВ НА ЗРОШУВАНІЙ КУКУРУДЗИ / Вожегова Р.А., Шелудько А.Д., Найдёнов В.Г., Нижегороденко В.М. // Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2012. — № 4. — С. 36–39.

Захист посівів кукурудзи, протруйники, грибні хвороби, шкідливі комахи, нові бакові суміші.

Проведено вивчення ефективності бакових сумішей нових протруйників для захисту зрошуваних посівів кукурудзи від найбільш поширених видів грибних хвороб і шкідливих комах. Серед фітофагів на зрошуваних посівах кукурудзи найбільш шкідливими визначено коваліків посівних та чорних, а з хвороб — стеблові гнилі та пухирчасту сажку. Шкідливість фітофагів і збудників хвороб призводить не тільки до зниження врожаю, а й до погіршення посівних і технологічних якостей

зерна. Сьогодні в арсеналі протруйників насіння кукурудзи відсутні препарати із захистом від грибних хвороб і шкідливих комах. У разі необхідності рекомендується застосовувати бакові суміші фунгіцидних та інсектицидних протруйників. Однак конкретних рекомендацій щодо їх застосування немає. Встановлено, що бакова суміш протруйників інсектицидної природи (Форс 3ЕА 280 FS т.к.с. і Круїзер 350 FS т.к.с.) та фунгіцидної дії (Іншур Перформ т.к.с.) сприяють підвищенню енергії проростання та польової схожості насіння, а також оптимізують фітосанітарний стан посівів зрошуваної кукурудзи, що оберігає врожай від втрат, а навколишнє середовище — від забруднення залишками пестицидів. Обговорюються перспективи широкого використання аналогічних бакових сумішей протруйників — це сприятиме надійному захисту посівів кукурудзи від шкідників і хвороб та істотно збільшить виробництво зерна.

УДК 632.4+632.7+632.951.952

2012.4.133. ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ПРЕДПОСЕВНОГО ХИМИЧЕСКОГО ПРОТРАВЛИВАНИЯ И ФИЗИЧЕСКОГО ОБЕЗЗАРАЖИВАНИЯ СЕМЯН / Дринча В., Кубеев Е. // Агрохимия, агротехника, агротехнологии. — 2012. — № 4. — С. 16–19.

Обробка насіння, протруєння хімічне, знезараження насіння, насіння с.-г. культур.

Наведено основні засади передпосівного протруювання та знезаражування насіння с.-г. культур, які забезпечуватимуть захист врожаю від шкідників та хвороб і сприятимуть його підвищенню. Так без протруювання не висівають всі комерційні партії насіння: ячменю, вівса, пшениці, рису, кукурудзи, сояшнику, цукрових буряків, льону, сої, кормових трав. Хімічну обробку насіння проводять фунгіцидами у комбінації з інсектицидами. Фунгіцидну обробку насіння проводять для боротьби з ґрунтовими грибними хворобами, грибними патогенами та патогенами всередині насінин. Наведено рекомендації щодо ефективного хімічного протруювання. Викладено основні критерії якісного протруювання фунгіцидами та інсектицидами. Розвиток органічного сільського господарства зумовив появу законодавчих актів, які сприяли розвитку наукових досліджень у напрямі пошуку фізичних способів обробки насіння як альтернативи хімічним. Наприклад, теплова обробка насіння, застосування високочастотних електромагнітних хвиль та обробка низькоенергетичними електронами.

УДК 632.4+632.938:633.16

2012.4.134. ПЛЯМИСТОСТІ ЛИСТЯ НА ЯЧМЕНІ ЯРОМУ / Лісовий М.П., Мовчан Ю.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 57. — С. 94–103. Шифр 06537218.

Сітчаста та смугаста плямистість листя, ячмінь ярий, сорти ячменю, гени стійкості, раси.

Проведено аналіз літературних даних щодо історії вивчення, розповсюдження і шкодочинності плямистості (П.) листя, постійної зміни вірулентності збудників, пошуку джерел та генів стійкості до збудників смугастої та сітчастої П. Представлено результати досліджень із вивчення стійкості сортів, які можуть бути перспективними джерелами стійкості в селекції на імунітет. Вперше в Україні було обстежено посіви ячменю ярого в західних, північних і південних регіонах на ураження сітчастою та темно-бурою П. листя. Виділено шість стійких проти вказаних хвороб сортів сортів. У північно-східному Лісостепу впродовж вегетаційних сезонів 2001–2003 рр. було виділено 8 стійких до *P. teres* сортів ячменю ярого. У 2009 р. було обстежено посіви ячменю і виділено 4 відносно стійкі сорти до *P. teres*. У 2011 р. на дослідному полі с. Глеваха було висіяно 78 сортів ячменю ярого української та зарубіжної селекції. Встановлено, що дуже високостійкими (9 балів) до збудника сітчастої П. були 49 сортів. Високу стійкість (8 балів) проявили 3 сорти. До збудника смугастої П. дуже високостійкими (9 балів) були 16 сортів. Високу стійкість (8 балів) проявили 33 сорти. Дані сорти рекомендовано як перспективні джерела стійкості в селекції на імунітет.

УДК 632.4+632.938+575.1:633.11

2012.4.135. РАСОВЫЙ СЛАД ПОПУЛЯЦІЇ ЗБУДНИКА БУРОЇ ІРЖІ ПШЕНИЦІ В ЗОНІ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ В 2004–2007 РОКАХ / Лісова Г.М. // Захист і ка-

рантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 57. — С. 104–120. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06537218.

Збудник бурої іржі, пшениця, гени стійкості, популяція, раси.

Наведено результати моніторингу популяцій збудника бурої іржі пшениці станом на 2004–2007 рр. Дослідження проведено на ізогенних лініях, створених на базі сорту Thatcher та сортах-носіях певних генів стійкості. Визначено найбільш ефективні гени стійкості пшениці, здатні забезпечити резистентність рослин до дії місцевої популяції збудника бурої іржі. Це 17 генів Lr, які за рівнем експресії поділено на 2 групи: 1) гени, що зумовлюють високий рівень стійкості — 12; 2) гени, що зумовлюють відносну стійкість — 5. Рекомендовано залучати їх до селекційних програм, спрямованих на вивчення сортів пшениці стійких проти збудника бурої іржі. Встановлено, що 4 гени втратили свою ефективність. Не рекомендовано використовувати в селекції матеріал, який містить ще 19 визначених генів. Установлено, що в популяції патогену станом на 2004–2007 рр. домінують раси 6, 77, 149, X-4. Відмічено коливання основного вмісту рас залежно від рівня розвитку інфекції. В епіфітотійні роки досліджень виявлено нові раси для зони Північного Лісостепу України.

УДК 632.577.2:571.27

2012.4.136. ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНІ РОСЛИНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ РОСЛИН: ДОСЯГНЕННЯ І ОЦІНКА ПОТЕНЦІЙНИХ РИЗИКІВ / Козуб Н.О., Пилипенко Л.А., Созінов І.О., Блюм Я.Б., Созінов О.О. // Цитология и генетика. — 2012. — Т. 46, № 4. — С. 73–86. — Бібліогр.: 62 назви.

Генетично модифіковані рослини, захист рослин (напрями), трансгени, ризики, перспективи.

Проаналізовано досягнення та перспективи у створенні трансгенних рослин. На даний час майже всі комерційно вирощувані генетично модифіковані (ГМ) рослини створено з метою вирішення проблеми захисту рослин — вони несуть трансгени, що забезпечують стійкість до гербіцидів, шкідників та вірусів. У 2010 р. ГМ-рослини: соя, кукурудза, бавовник, ріпак, цукрові буряки вирощували у світі на площі 148 млн га. Починаючи з 80-х років ХХ ст., ГМ-рослини створено для понад 90 видів, включаючи зернові, зернобобові, технічні, овочеві, плодові, ягідні та декоративні культури. Розглянуто наукові підходи створення комерційних ГМ-рослин зі стійкістю до гербіцидів, комах, вірусів, а також стратегічні підходи і перспективи створення ГМ-рослин, стійких до грибних і бактеріальних патогенів та нематод. Зазначено екологічні та соціальні ризики, пов'язані з комерційним вирощуванням трансгенних рослин. Відомо 6 основних комерційних ГМ-культур, однак у світі створюються інші трансгенні рослини, модифіковані за 206 ознаками від овочевих, фруктових, ягідних та декоративних культур. Ознаки, пов'язані із забезпеченням захисту культурних рослин від шкідників, хвороб і бур'янів, залишатимуться основними, за якими будуть створюватись нові ГМ-рослини в комбінації з іншими господарсько-важливими ознаками, такими як адаптивність, якість, урожайність.

УДК 632.7:633.12

2012.4.137. ШКІДНИКИ ГРЕЧКИ / Гордієнко О.В. // Карантин і захист рослин. — 2012. — № 7. — С. 9–10. — Бібліогр.: 7 назв.

Комахи — шкідники гречки, ентомокомплекс агробіоценозу гречки, блішки, попелиці.

Проведено вивчення структури ентомокомплексу агробіоценозу гречки та виявлено найбільш шкідливі види у певні періоди розвитку рослин. Установлено, що ентомофауна гречки досить різноманітна і впродовж вегетації змінюється як кількісно, так і у видовому складі. Найбільш уразливим періодом культури є фаза сходів, коли рослини пошкоджують представники родини листоїдів (Chrysomelidae), зокрема імаго бурякових та хрестоцвітних блішок. У фазі бутонізації небезпечними були попелиці. У ці періоди за чисельності шкідника, що перевищує ЕПШ, рекомендовано проводити захисні заходи. В подальшому на посівах зустрічались поодинокі особини цих видів фітофагів і чисельність їх поступово зменшувалась, що пояснюється природним огрубінням тканин рослин та несприятливими погодними умовами. Встановлено співвідношення рядів комах, виявлено найбільш

чисельні види на посівах та визначено найуразливіші періоди розвитку культури. У регулюванні чисельності популяцій важливу роль відіграють ентомофаги, особливе місце серед яких займають кокцинеліди.

УДК 632.7+632.951:633.35

2012.4.138. ГОРОХОВИЙ ЗЕРНОЕД (БРУХУС) — ОПАСНИЙ ВРЕДИТЕЛЬ ГОРОХА / Довгань С.В., Сядриста О.В., Омелянчук О.О. // Агрохимія, агротехніка, агротехнології. — 2012. — № 3. — С. 9–12.

Захист гороху від шкідників, зерноїд гороховий, інсектициди, фуміганти.

Зазначено, що в Україні горох — найбільш розповсюджена врожайна зернобобова культура — джерело рослинного білка. В 1 кг зерна гороху міститься: 180–240 г засвоюваного протеїну; 15,2 — лізину; 3,2 — метіоніну; 2,3 — цистину; 1,6 г — триптофану та ін. За вирощування стійких врожаїв значних збитків посівам гороху завдають численні шкідники; найбільш небезпечний — гороховий зерноїд (ГЗ) брухус (*Bruchus pisorum* L.), який є олігофагом. Він не тільки зменшує масу врожаю, але й погіршує його якість і товарність. Засоби захисту гороху від ГЗ рекомендовано спрямовувати на регулювання чисельності шкідника в полі. Надано 6 основних технологічних рекомендацій із захисту посівів від ГЗ. Для знешкодження ГЗ посіви обробляють інсектицидами у фазі бутонізації-цвітіння. У спеціальній таблиці представлено назви інсектицидів, норми їх застосування, способи і строки обробки для захисту гороху від шкідників: Актара 25 WG, Альтекс 100, Децис Профи 25 WG, Карате 050 EC та ін. Не менш важливим етапом захисту від ГЗ є зберігання зерна на складах після збору врожаю. Для цього проводять фумігацію відповідними препаратами: фостоксин, магтоксин, фуміфос, джін та ін. Свіжозібране зерно зберігають окремо від зерна попередніх років, насіннєве — окремо від продовольчого та фуражного.

УДК 632.7+632.951:634

2012.4.139. КАКОВ САД — ТАКОВИ И ЯБЛОКИ: СИСТЕМА ЗАЩИТЫ СЕМЕЧКОВЫХ ОТ ВРЕДИТЕЛЕЙ И БОЛЕЗНЕЙ / Шевчук И.В. // Овощи и фрукты. — 2012. — № 4. — С. 70–74.

Захист плодів культур, шкідники яблуні, хвороби яблуні, строки обприскування.

Наведено схеми заходів із захисту плодів культур від шкідників і хвороб для запобігання помилкам і розчаруванням у період їх вирощування. У спеціальній таблиці представлено існуючі види яблуневих шкідників; строки проведення заходів, спрямованих на їх знешкодження; зміст кожного заходу та критерії необхідності проведення обприскування. За проведення заходів проти шкідливих організмів рекомендовано дотримуватись певних вимог. Так обприскування потрібно проводити після виявлення шкідників, чисельність яких вище економічного порога шкодочислості. Визначено, що обробку необхідно проводити в критичній фазі розвитку шкідника або хвороби. У вологу погоду обприскування слід проводити частіше. Наведено особливості процесу обприскування та строки його проведення. Описано основних шкідників насіннєвих культур серед яких: яблунева плодожерка, яблуневий квіткоїд, сірий бруньковий довгоносик, яблуневий плодовий пильщик, листокрутки, кільчастий шовкопряд, п'ядак, попелиця, а також хвороби плодів культур: парша яблуні та груші, борошниста роса яблуні, моноліоз та інші. Наведено конкретні препарати для обприскування, їх концентрації та строки проведення операцій захисту.

УДК 632.92+632.76:633.15

2012.4.140. ХЛІБНИЙ ЖУК-ВУСАЧ (DORCADION CARINATUM PALL.) У ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ / Білявський Ю.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 2. — С. 54–56. — Бібліогр.: 13 назв.

Жук-вусач, личинка, заселення жуком, чисельність, шкідливість, кукурудза, захист.

Наведено результати фітосанітарного моніторингу агроценозів кукурудзи у Полтавській обл., яка є лідером з її посівних площ і показників урожайності в Україні протягом останніх п'яти років. Вперше за останнє десятиліття було відмічено появу та поширення хлібного жука-вусача у посівах

кукурудзи. Встановлено, що цей шкідник поширений в агроценозах із порушеною культурою землеробства, особливо на забур'янених полях, де переважають багаторічні злакові. Розорювання таких ділянок активізує міграцію жука-вусача на суміжні с.-г. посіви злакових культур. Вивчено його біологічні особливості та обґрунтовано причини масового поширення влітку 2011 р. в умовах Лівобережного Лісостепу України. Наведено дані про щільність розповсюдження шкідника та особливості пошкодження ним рослин. Визначено чинники, що мають безпосередній вплив на розвиток, поширення хлібного жука-вусача та можливі втрати врожаю кукурудзи від нього. Показано, що дотримання сівоzmіни, своєчасне та якісне протруєння насіння препаратами інсектицидної дії сприятиме ефективному захисту хлібних злаків.

УДК 632.93:631.53.01

2012.4.141. МИКРОБИОТА ЗЕРНА — ПОКАЗАТЕЛЬ ЕГО КАЧЕСТВА И БЕЗОПАСНОСТИ / Гачкаева Т.Ю., Дмитриев А.П., Павлюшин В.А. // Защита и карантин растений. — 2012. — № 9. — С. 14–18. — Библиогр.: 8 назв.

Протруєння зерна, мікробіота, патоген, сапротроф.

Зазначено, що в насіннєвих партіях зустрічаються зерна з різним ступенем заселення видами грибів та бактерій, які характеризуються різноманітними типами взаємозв'язків між себе і з рослиною. На сьогодні відсутні науково обґрунтовані норми допустимої інфікованості насіння. Тільки наявність спор головневих грибів на поверхні зерна або присутність збудників сажки в зародку зернівки, незалежно від ступеня інфікованості, може бути приводом для застосування протруйників системної дії. Співвідношення видів фузарієвих грибів, збудників гелмінтоспороzu та септоріозу може слугувати критерієм вибору препаратів для протруєння. У разі виявлення в насінні патогенних бактерій рекомендовано передбачити суміщення хімічних протруєвачів з біологічними препаратами, ефективними проти бактеріозів. Зазначено, що науково обґрунтовані технології вирощування с.-г. культур дають змогу мобілізувати біологічні ресурси рослин. Для одержання якісного врожаю рекомендовано застосування повноцінного насіння сучасних сортів та ефективних технологій вирощування зернових культур.

УДК 632.951+632.7:633.63

2012.4.142. ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСЕКТИЦИДІВ ДЛЯ ПРОТРУЄННЯ НАСІННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ПРОТИ БУРЯКОВИХ БЛІШОК / Городецький О.С. // Цукрові буряки. — 2012. — № 4. — С. 12–14. — Бібліогр.: 5 назв.

Інсектициди, протруєння насіння, блішка бурякова, буряк цукровий, врожайність коренеплодів, прибуток чистий, показники економічні.

Проведено визначення господарської та біологічної ефективності інсектицидів для протруєння насіння цукрових буряків проти бурякових блішок. У результаті проведених досліджень виявлено 9 родів земляних блішок. Найчисельнішим за видовим різноманіттям був рід *Phyllotreta*, у складі якого нараховано 6 видів блішок. За чисельністю домінував рід *Chaetocnema* (60,7%). На цукрових буряках переважала *Chaetocnema concinna* (звичайна бурякова блішка), її частка в обліках становила 53% популяції всіх блішок. Установлено, що за роки досліджень погодні умови не впливали негативно на перезимівлю блішок. Восени, на узліссі нараховували 25 екз./м², у лісосмузі — 21,3 екз./м², а ранньою весною їх щільність була відповідно 22,6 та 21,0 екз./м². Протруєння насіння цукрових буряків інсектицидами від пошкоджень буряковими блішками забезпечило підвищення врожайності коренеплодів на 2,9–7,3 т/га і збільшення чистого прибутку на 455,2–1272 грн/га порівняно з контролем. При цьому рівень рентабельності вирощування буряків на досліджуваних варіантах сягав 54,0–68,8%, тоді як на контролі він становив 46,5%. Найвищі економічні показники було одержано за протруєння насіння препаратом Круїзер 350 FS, 35% т.к.с. + Апрон XL, 35% т.к.с.

УДК 632.951+632.7:635

2012.4.143. ВЕРТИМЕК — ТЕ, ЧОГО ВИ ТАК ДОВГО ЧЕКАЛИ / Зоуля А.Л. // Овощи и фрукты. — 2012. — № 4. — С. 36–38.

Вертімек, інсектоакарицид, абамектин, кліщі і комах, захист овочів і фруктів.

Представлено новий інсектоакарицид Вертімек (В.), одержаний виділенням активних ізомерів авермектинів В1а та В1в із речовин, які виробляють ґрунтові мікроорганізми і утворюють діючу речовину абамектин. Цей інсектоакарицид має природне походження і рекомендований для боротьби з деякими видами кліщів і комах на овочах, яблунах та винограді. Протягом двох годин він повністю проникає у листову пластинку рослини, утворюючи резервуари з абамектином у тканинах. Препарат може забезпечити захист до трьох тижнів залежно від умов застосування. Абамектин викликає у шкідників параліч, вони припиняють харчування і гинуть.

На плодівих культурах В. краще застосовувати після цвітіння. Саме в цей період препарат може одночасно знищити кліщів, мінучою міль, медяниц та стримує розвиток попелиць. На виноградниках В. краще застосовувати з моменту утворення 5 листків. Загалом В. ефективно контролює всі види кліщів, мінерів та трипсів. Трансмісарна дія препарату забезпечує стійкість до змивання дощем, високий рівень контролю шкідників та найдовший період захисної дії серед акарицидів. За рахунок чітко вираженої кишкової та помірної контактної дії В. ефективно захищає від шкідників, але залишається безпечним для корисної ентомофауни.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:57.085.2:582.623.2

2012.4.144. БІОТЕХНОЛОГІЯ НЕПРЯМОГО МОРФОГЕНЕЗУ *IN VITRO* ГІБРИДА ТОПОЛЯ ЧОРНА × ТОПОЛЯ БАЛЬЗАМІЧНА (*POPULUS NIGRA L. × POPULUS BALSAMIFERA L.*) / Чорнобров О.Ю., Ключащенко А.А., Мельничук М.Д., Григорюк І.П. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 1. — С. 75–80. — Бібліогр.: 12 назв.

Морфогенез in vitro, гібрид тополя чорна × тополя бальзамічна, експланти, калюсні культури.

Здійснено розробку біотехнологічних методів одержання рослин-регенерантів гібридної форми тополя чорна × тополя бальзамічна методом непрямого морфогенезу для мікроклонального розмноження. Об'єктами досліджень були високопродуктивні фенотипово стабільні, однорідні п'ятирічні гібридні рослини. Як експланти використовували апікальні меристеми, вегетативні бруньки та фрагменти стебел з однією брунькою. Калюсні культури одержували з листових пластинок та частин пагонів тополі. Встановлено, що регенераційна здатність калюсу залежить від типу і концентрації застосовуваних регуляторів росту рослин, тривалості культивування та типу експланта. Множинне закладання бруньок зафіксовано на живильному середовищі МС з 0,5 мг·л⁻¹ БАП. Найбільша кількість мікропагонів була 15–22 шт. Морфогенетичний потенціал калюсної культури з частин пагонів був в 1,3–1,6 раза більший, ніж з листової пластинки. Загалом, отримано гібридні рослини-регенеранти тополі методом непрямого морфогенезу, які рекомендовано використовувати для прискорення селекційного процесу та масового клонального мікророзмноження тополі.

УДК 60:57.085.2:582.635.38:631.811.98

2012.4.145. ФОРМУВАННЯ КОРЕНЕВОЇ СИСТЕМИ ХМЕЛЮ *IN VITRO* ЗАЛЕЖНО ВІД БІОСТИМУЛЯТОРІВ ТА ЇХ КОНЦЕНТРАЦІЇ / Ковальов В.Б., Козлик Т.І., Штанько І.П., Черненко О.В. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 14: Новітні технології вирощування с.-г. культур. — С. 446–449. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536666.

Біотехнологічні методи, формування кореневої системи in vitro, сорти хмелю, регулятори росту рослин.

Підібрано оптимальні умови формування кореневої системи (КС) та вирощування садивного матеріалу хмелю в умовах *in vitro*. Досліджено вплив стимуляторів росту рослин у культурі *in vitro* на формування КС. Встановлено, що біостимулятори мали найбільший вплив на ріст і розвиток КС експлантів хмелю сортів Альта та Слов'янка в культурі *in vitro*. Зроблено висновок про доцільність, за певних умов, застосування біостимуляторів росту Регоплант у дозі 0,025 мл/л та Стампо — 0,05 мл/л. Найпомітніший приріст КС у експлантів сортів хмелю Альта і Слов'янка було отримано на контрольному варіанті із застосуванням ІОКу в дозі 5 мг/л.

УДК 60:57:636.082.2

2012.4.146. БІОТЕХНОЛОГІЯ: навч. посіб. / Юлевич О.І., Ковтун С.І., Гиль М.І.; за ред. М.І. Гиль. — Миколаїв: МДАУ. — 2012. — 476 с. — Бібліогр.: 56 назв. Шифр 538050.

Біотехнологічні процеси у тваринництві, генна інженерія, клонування ембріонів, інженерна ензимологія, генетично модифіковані організми.

Представлено теоретичні основи та напрями застосування основних біотехнологічних процесів, що мають розвиток і використання в народному господарстві країни та поширені у світі, а також можуть бути актуальними для галузі тваринництва АПВ. Розкрито суть основних біотехнологічних процесів, зокрема з технології рекомбінантної ДНК, генетичної інженерії у тваринництві, клітинної інженерії, питаннях ембріогенетики та клонування у тваринництві, впровадженні та значимості інженерної ензимології. Представлено методи оцінки і прогнозування впливу генетично модифікованих організмів, дано оцінку ризиків можливих несприятливих ефектів ГМО на навколишнє середовище. У доступній для студентів формі розглянуто питання з технологічної біоенергетики та загальної біобезпеки. Навчальний посібник містить детальну інформацію і розрахований на студентів напряму підготовки "Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва".

УДК 60:575.113.1:636.2.082

2012.4.147. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА М'ЯСНИХ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ШАРОЛЕ ТА ГЕРЕФОРД ЗА РІЗНИМИ ТИПАМИ ДНК-МАРКЕРІВ / Добрянська М.Л., Копилова К.В., Подоба Ю.В., Вишневський Л.В., Копилов К.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 4(64), ч. 2. — С. 114–118. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537212.

Генетичний поліморфізм, молекулярно-генетичний аналіз, ПЛР-ПДРФ, ПЛР-ISSR, ВРХ, тиреоглобулін, колпайн.

Проведено молекулярний аналіз генетичної структури тварин ВРХ м'ясного напрямку продуктивності за поліморфізмом генів тиреоглобуліну (TG), колпайну (CAPN1 530) та ISSR — ПЛР-маркерами. У світі для комерційного тестування ніжності м'яса застосовують маркери генів колпайну, алельні варіанти якого впливають на поперечну пружність м'язового волокна. Для генетичного тестування якості м'яса використовують маркери гена тиреоглобуліну, алельні варіанти якого пов'язані з різним ступенем накопичення жиру, що визначає мармуровість м'яса. Мікросателіти — інструмент для дослідження генетичної структури та спорідненості генотипів. У результаті проведених досліджень встановлено, що генетична структура ВРХ породи шароле за мікросателітними послідовностями ДНК відрізняється від породи герефорд наявністю або відсутністю характерних ампліконів. За двома ДНК-маркерами, асоційованими з якісними показниками м'яса, генетична структура двох досліджених порід схожа. В проаналізованому поголів'ї концентрація алелів за маркером TG становила 16,6% у шароле і 11,3% у герефордів. За маркером CAPN1 концентрація алелів становила 89,4% у шароле і 83,9% у герефордів.

УДК 60:575.113:577.2.08:581.2

2012.4.148. МАЛІ РЕГУЛЯТОРНІ si/mi RNA ЯК ІМУНОСКЛАДОВІ В ЗАХИСТІ РОСЛИН ВІД ПАТОГЕННИХ ОРГАНІЗМІВ / Циганкова В.А., Стефановська Т.Р., Пономарен

ко С.П., Саблук В.Т., Бмом Я.Б. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 14: Новітні технології вирощування с.-г. культур. — С. 225–229. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536666.

Молекулярно-генетичний аналіз, small regulatory RNA, посттранскрипційний сайленсінг генів.

Проведено визначення можливості підсилення синтезу ендегенних малих регуляторних si/mi RNA як основних складових імунної системи рослин за допомогою композиційних препаратів: Біоген, Стімпо, Регоплант. Разом із сайтспецифічними ендо- та екзонуклеазами si/mi RNA або блокують (сайленсують) трансляцію аберантних та недосконалих за структурою власно клітинних мРНК або ферментативно розщеплюють ці молекули-мішені мРНК, що призводить до їх деградації. У проведених дослідах в умовах теплиці виявлено значне зменшення (45–80%) проникнення личинок цистоутворювальної нематоїди *Heterodera shchachtii* у корені цукрових буряків після обробки насіння зазначеними препаратами. Методом ДЮТ-блот гібридизації вперше встановлено, що специфічна антипаразитарна дія препаратів відбувається шляхом стимуляції синтезу в рослинах малих регуляторних si/mi RNA. Вважається, що представлені результати вказують на існування гнучкої системи перепрограмування геному клітин рослин під дією різних зовнішніх регуляторних факторів.

УДК 60:575.22:597.442

2012.4.149. ПЛР-ПДРФ-АНАЛІЗ ГЕНА ЦИТОХРОМУ Б ЯК МЕТОД ВИДОВОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСЕТРОВИХ ВИДІВ РИБ / Дубін О.В., Шостак Л.В., Димань Т.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1(57). — С. 74–78. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537221.

ПДРФ-аналіз, мітохондріальний геном, множинний елаймент, олігонуклеотидні праймери, осетрові риби.

Представлено нову розроблену авторами методику видової ідентифікації осетрових видів риб: севрюги, білуги, російського та сибірського осетрів за використання методів полімеразно-ланцюгової реакції. У роботі використано послідовності гена цитохрому в депоновані у банку нуклеотидних послідовностей GenBank (NCBI). Проведено множинний елаймент нуклеотидних послідовностей гена цитохрому в чотирьох видів осетрових риб та визначено консервативні та поліморфні ділянки мітохондріальної ДНК. Підібрано універсальні праймери для ампліфікації загального для всіх досліджених видів ПЛР-продукту з молекулярною масою 655 н.п. На підставі рестрикційної карти для проведення ПДРФ обрано дві рестриктази BsaI та MseI, за використання яких одержано унікальні патерни для севрюги і білуги. Російський та сибірський осетри мали однакові спектри продуктів рестрикції. Рекомендовано метод ПДРФ як один із варіантів ПЛР для визначення видової належності живих риб, а також аналізу харчових продуктів, які є їх джерелом.

УДК 60:575.57.08:577.2:658.562

2012.4.150. КІЛЬКІСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ СОЇ ТА КУКУРУДЗИ МЕТОДОМ ПЛР У РЕАЛЬНОМУ ЧАСІ / Блап Р.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 53–56. — Бібліогр.: 7 назв.

Тест-системи, рослини генетично модифіковані, соя, кукурудза, полімеразно-ланцюгова реакція.

Розроблено тест-систему для кількісного визначення вмісту генетично модифікованих (ГМ) сої та кукурудзи у продовольчій сировині та харчових продуктах методом полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) у режимі реального часу. При цьому ДНК виокремлювали методом СТАБ-преципітації з модифікаціями автора. Для визначення ГМО в режимі реального часу використано технологію Tag-Map. Для молекулярної діагностики модифікантів підібрано і синтезовано специфічні праймери та зонди. Особливістю цієї системи є те, що в одній пробірці відбуваються три незалежні реакції. Перша і друга реакції уможливають виявлення фрагментів ДНК р35S CaMV та tNOS відповідно наявних у більшості вирощуваних ГМ рослин. Третя реакція внутрішнього позитивного контролю (ВПК) дає змогу вилучити хибно негативні результати. Розроблена тест-система за своїми характеристиками відповідає вимогам міжнародних стандартів щодо проведення

ПАР-аналізу для визначення вмісту ГМО. Показано, що вона уможливорює кількісну оцінку однокомпонентних сумішей ГМ рослин за регуляторними послідовностями промотору вірусу мозаїки цвітної капусти (35S CaMV) та термінатора нопалін-синтази (NOS) з *Agrobacterium tumefaciens*. Тест-систему адаптовано до більшості приладів (Bio-Rad, Applied Biosystems, Corbett Research, Синтол, ДНК-технологія), якими обладнано діагностичні лабораторії України.

УДК 60:575.546.57:615.916:616.9–022.532

2012.4.151. ТОКСИЧНИЙ ВПЛИВ НАНОМАТЕРІАЛІВ НА МІКРО- ТА МАКРООРГАНІЗМИ / Коваленко В.Л. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2012. — № 20. — С. 61–70. — Бібліогр.: 25 назв. Шифр 537739.

Наночастинки, наноматеріали, срібло, нанотоксикологія, мікроорганізми, макроорганізми.

Проведено вивчення питань потенційних ризиків використання наноматеріалів та їх впливу на людину та інші біологічні об'єкти, враховуючи, що в перспективі, у зв'язку з розвитком нанотехнологій, очікується їх тісний контакт. Розглянуто один із пріоритетних наноматеріалів — наночастинки срібла, що мають протимікробну дію, низьку токсичність, відсутність алергічних властивостей. Срібло розглядається як мікроелемент, необхідний для нормального функціонування внутрішніх органів, а також як потужний засіб, що підвищує імунітет і активно впливає на хвороботворні бактерії і віруси. Бактерицидний ефект іонізованого срібла в 1750 разів сильніше за карболову кислоту і в 3,5 раза — за сулему. Дія іонів срібла на золотистий стафілокок за своїми властивостями значно перевищує дію антибіотиків. Для повної та статистично достовірної оцінки токсикологічних властивостей наноматеріалів рекомендовано проводити експерименти не лише на культурах клітин, але й на лабораторних тваринах. Показано, що результати досліджень лише одного з варіантів наночастинок певної речовини може бути не показовим, що дає привід проводити всебічне вивчення впливу частинок різного розміру та форми на організм тварин і людини.

УДК 60:575.619:616.98

2012.4.152. ПОКАЗНИКИ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНОГО ТА СЕРОЛОГІЧНОГО МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЗАРАЖЕННЯ ОВЕЦЬ ВІРУСОМ ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Іщенко Л.М., Спиридонов В.Г., Іщенко В.Д., Бусол В.О., Мельничук С.Д., Коваленко Л.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9(92). — С. 70–73. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 537308.

Молекулярно-генетична діагностика, ПЛР в реальному часі, провірусна ДНК, лейкоз овець.

Проведено експериментальне зараження овець вірусом лейкозу (ВЛ) великої рогатої худоби. Визначено час появи в крові овець після експериментального зараження ВЛ ВРХ, провірусної ДНК і антитіл проти ВЛ та здійснено кількісну оцінку накопичення провірусної ДНК в динаміці розвитку лейкозного процесу. Єдиним методом, за допомогою якого можна детектувати збудник у формі провірусу, вважається метод полімеразно-ланцюгової реакції (ПЛР). Детекцію провірусної ДНК проводили за допомогою двостадійної ПЛР в реальному часі (nested-PCR). Антитіла проти ВЛ виявляли у радіальній імунодифузії (РІД). У результаті провірусну ДНК збудника в експериментально інфікованих тварин було виявлено через 9 діб після зараження, тоді як антитіла проти ВЛ, починаючи з 23-ї доби, у двох тварин та на 70-ту добу — в одній тварині. В динаміці розвитку інфекційного процесу спостерігалось поступове накопичення провірусної ДНК і інфікованих тварин та підвищення титру антитіл проти ВЛ. Зроблено висновки, що використання двостадійної ПЛР в реальному часі для діагностики лейкозу ВРХ дасть змогу своєчасно виявляти інфікованих тварин та попереджати розповсюдження інфекції у стаді.

УДК 60:575.632.3:632.911.2

2012.4.153. ДІАГНОСТИКА РИЗОМАНІЇ САХАРНОЇ СВЁКЛЫ / Рязанцев Д.Ю., Живаева Т.С., Приходько Ю.Н., Завриев С.К. // Защита и карантин растений. — 2012. — № 8. — С. 29–31. — Библиогр.: 9 назв.

Молекулярна діагностика, полімеразно-ланцюгова реакція, вірус некротичного пожовтіння жилок цукрових буряків, ризоманія, флуоресценція.

Ризоманія є шкодочинним захворюванням буряків, яке призводить до зниження маси коренеплідів та вмісту цукру. Збудник ризоманії — вірус некротичного пожовтіння жилок цукрових буряків (Beet necrotic yellow vein benivirus) — ВНПЖБ. Резерваторм та переносником вірусу є ґрунтовий гриб — *Polymyxa betae*, присутній у всіх регіонах Європи. Розповсюджується з грудками ґрунту та пилом, що засмічують насіння та містять цистоспори *P. betae*. Методи виявлення ВНПЖБ розподіляють на відбірні (імуноферментний аналіз — ІФА, імунохроматографія, біотести) та підтверджувальні (ІФА, ПЛР, імуноспецифічна ПЛР, електронна мікроскопія). Комерційні тест-системи до ВНПЖБ на основі ПЛР випускає тільки фірма ООО “Агродіагностика” (Росія), які і використовували в даному аналізі. Представлено результати аналізу коренеплідів цукрових буряків на наявність ВНПЖБ методом ПЛР з праймерами, рекомендованими ЕОКЗР. Показано, що заражені коренеплоди мали типові симптоми ризоманії та стабільну серопозитивну реакцію з антисироватками до ВНПЖБ. У результаті встановлено, що застосування методу ПЛР, зокрема тест-системи виробництва ООО “Агродіагностика”, дає змогу з високою чутливістю і специфічністю чітко детектувати вірус некротичного пожовтіння жилок цукрових буряків.

УДК 60:577.2.08:631.811.98

2012.4.154. ІНДУКЦІЯ РЕГУЛЯТОРАМИ РОСТУ БІОСИНТЕЗУ si/mi RNA З АНТИПАТОГЕННИМИ ТА АНТИПАРАЗИТАРНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ В КЛІТИНАХ РОСЛИН / Циганкова В.А., Стефановська Т.Р., Андрусевич Я.В., Пономаренко С.П., Галкін А.П., Блюм Я.Б. // *Біотехнологія*. — 2012. — Т. 5, № 3. — С. 62–73. — Бібліогр.: 42 назви.

Біотехнологія для сільського господарства, малі регуляторні РНК (si/mi RNA), стійкість рослин до шкідників, дот-блот гібридизація мРНК.

Однією з проблем сучасного сільського господарства є створення високоефективних та екологічно безпечних біотехнологій, спрямованих на використання біологічного захисту рослин від шкідників. Проведено визначення можливості підсилувати синтез ендогенних малих регуляторних si/mi RNA як основних складових імунної системи рослин за допомогою спеціально підібраних композиційних препаратів, якими є регулятори росту з біозахисними властивостями. За допомогою

молекулярно-генетичного методу дот-блот-гібридизації вперше встановлено різницю в популяційних характеристиках si/mi RNA між контрольними та обробленими композиційними препаратами рослинами, а також рослинами, що їх обробляли регуляторами росту на штучно створеному нематодозі інфікованому фоні. Результати свідчать про існування гнучкої системи перепрограмування геному клітин рослин під дією різних зовнішніх регуляторних чинників. Уперше встановлено популяційні та сортові відмінності цитоплазматичних мРНК рослин пшениці методом дот-блот-гібридизації та з використанням безклітинної системи протеїнового синтезу, які можна пояснити генетичною природою різної стійкості сортів до біотичних та абіотичних зовнішніх чинників.

УДК 60:579.66:631.461.5

2012.4.155. БІОТЕХНОЛОГІЯ МІКРООРГАНІЗМОВ-АЗОТФИКСАТОРОВ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ ПРЕПАРАТОВ НА ИХ ОСНОВЕ / Сытников Д.М. // *Біотехнологія*. — 2012. — Т. 5, № 4. — С. 34–45. — Бібліогр.: 52 назви.

Біотехнологія мікроорганізмів, біологічний азот, симбіотичні та асоціативні азотфіксатори, мікробіологічні препарати, продуктивність рослин.

Розглянуто сучасний стан проблеми біологічної фіксації азоту й перспективи практичного застосування діазототрофів у біотехнології та практиці рослинництва. Проаналізовано основні вимоги до азотфіксуювальних (АФ) бактерій, що становлять основу існуючих мікробіологічних препаратів, а також загальну схему їх виробництва. Приділено увагу перспективним вітчизняним дослідженням, спрямованим на конструювання агроконсорціумів на основі синьозелених водоростей та бульбачкових бактерій, практичне застосування бактеріальних і синтетичних полісахаридів, а також створення біологічних препаратів із використанням лектинів рослин. Показано, що різні препаративні форми АФ мікроорганізмів ефективно підвищують продуктивність рослин і можуть бути рекомендовані аграрному виробництву. Представлено біопрепарати на основі АФ мікроорганізмів, які застосовуються у виробництві. Порівняно врожай сої при застосуванні різних препаратів бульбачкових бактерій з ризобіальними препаратами на переліті з різною концентрацією лектинів. Встановлено, що застосування бактеріальних препаратів призводить до незначного здорожчання виробництва продукції. При цьому економічний ефект досягається за рахунок вартості додаткового врожаю, економії мінеральних добрив та зниження інших виробничих витрат.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК [633.854.78+633.1]:631.531.01/02

2012.4.156. КОНТРОЛЬ ГЕНЕТИЧНОЇ ЧИСТОТИ НАСІННЯ МЕТОДОМ ЕЛЕКТРОФОРЕЗУ ЗАПАСНИХ БІЛКІВ / Черво́ніс М.В., Благодарова О.М., Сурженко І.О., Кісельов Ю.В. // *Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортівивчення / НААН*. — О., 2011. — Вип. 17(57). — С. 76–85. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537226.

Електрофорез, гліадини, глютеніни, генетичний поліморфізм, якість насіння.

Констатовано, що одним із найбільш простих і відносно дешевих та ефективних методів контролю насінницьких процесів є метод визначення генетичної чистоти насіння за допомогою електрофорезу генетично поліморфних білків різних культур: гліадинів та глютенінів пшениці, горденів — ячменю, зеїнів — кукурудзи, геліантинів — соняшнику та ін. Результати аналізу низки комерційних сортів пшениці показали, що лише 32% з них відповідають міжнародним вимогам до

генетичної чистоти — один біотип. Інші ж є гетерогенними за алельним складом Gli-Glu-локусів і є сортами-популяціями, що містять від 2 до 12 біотипів. Сортowa чистота значно погіршується, починаючи з насіння репродукцій. Електрофоретичний аналіз (ЕФА) геліантинів низки гібридів соняшнику показав, що лише 16% гібридів F₁ відповідають міжнародним критеріям чистоти. Для усунення цих недоліків потрібно: а) підбирати батьківські пари за ЕФА; б) у ланках первинного насінництва індивідуальні добори елітних колосків належить контролювати за складом алелів Gli-Glu-локусів. Для цього з кожного колосу достатньо залишати 4 насіння, що гарантуватиме генетичну сортovu чистоту сортів і гібридів.

УДК 631.52:001.89:061.62(571.1/5)

2012.4.157. СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ СЕЛЕКЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР В СИБИРИ / Лихенко И.Е. // *Достижения науки и техники АПК*. — 2012. — № 6. — С. 19–20. — Бібліогр.: 5 назв.

Селекція, генофонд, Сибір, напрями селекції.

Відмічено, що для кожного регіону селекційна робота повинна будуватися на основі використання форм місцевого походження. У Сибірському НДІРС налічується близько 10 тис. зразків зернових і зернобобових культур, понад 5 тис. овочевих, колекція з 35 видів багаторічних лучних трав, яка складається із 300 генотипів. Серед основних напрямів селекційної роботи у Сибірському регіоні є селекція на тривалість вегетаційного періоду (як у бік скорочення, так і на збільшення), на підвищення продуктивності, пластичності і стабільності сортів, створення не тільки моногенних, а й полігенних форм з неспецифічною стійкістю до хвороб. При селекції нових форм використовуються: віддалена гібридизація, поліплоїдія, молекулярні методи з передбаченням контрольованого переносу генів у нові генотипи. В результаті такої селекції у Сибірському окрузі за останні роки значно збільшились посіви озимих культур, особливо озимої пшениці, підвищилась врожайність ярої пшениці і ячменю до 65–80 ц/га, збільшився вміст білка у зерні пшениці до 20%, клейковини — до 40%. Великий спектр стресових чинників природи змушує селекціонерів використовувати різні напрями у своїй роботі для одержання бажаних сортів.

УДК 631.523:575.113.3

2012.4.158. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗА ГЕНЕТИЧНОЮ ПРОГРАМОЮ НААН УКРАЇНИ 2006–2010 рр. / Стельмах А.Ф. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортозавивчення / НААН. — О., 2011. — Вип. 17(57). — С. 9–16. Шифр 537226.

Культури с.-г., ознаки, генетика (результати), скорочення.

Висвітлено результати досліджень інститутів — виконавців ДНТП "Генетичні системи комплексних ознак адаптивності с.-г. культур" за період 2006–2010 рр. Програма включала чотири завдання з вивчення ролі окремих генів контролю стійкості до стресів, хвороб і шкідників, якісних характеристик кінцевої продукції та розширення генетичного різноманіття. Безперечним лідером виконання програми є Селекційно-генетичний інститут, де збереглися й успішно функціонують три наукові школи з вивчення генетичних систем контролю складових якості кінцевої продукції, стійкості до збудників основних хвороб та розширення генетичного різноманіття. Другим після СГІ щодо участі у виконанні НТП є Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, де створено колекцію ліній-гібридів лізинової та цукрової кукурудзи, здійснюється пошук і оцінюються джерела стійкості

пшениці до септоріозу, кукурудзи — до фузаріозу, соняшнику — до фомопсису. Значно гірше працюють у цьому напрямі Ін-т пшениці ім. В.М. Ремесла, Ін-т овочівництва і баштанництва, Ін-т олійних культур та ін. Констатується, що часи незалежності України не сприяли розвитку досліджень з генетичних основ селекції. Так, на час отримання Україною статусу незалежності в НТП "Теоретичні основи селекції..." брали участь 32 установи, в 1996–2000 рр. — 23, 2001–2005 — 11 і 2006–2010 — тільки 7 установ. Значне скорочення інститутів-виконавців з вивчення генетичних основ селекції стає не тільки загрозою майбутньому селекційному прогресу, але й знижує методологічну й наукову кваліфікацію селекціонерів і біотехнологів.

УДК 633.11"324":631.526.32

2012.4.159. РОЛЬ СОРТІВ У ПІДВИЩЕННІ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ЯКОСТІ ОЗИМОЇ М'ЯКОЇ ПШЕНИЦІ / Литвиненко М.А., Голуб Є.А., Литвиненко Р.І. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортозавивчення / НААН. — О., 2011. — Вип. 18(58). — С. 6–14. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537227.

Пшениця озима м'яка, сорт пшениці, хлібопекарська якість зерна, сортозаміна.

Представлено результати аналізу змін показників якості зерна в процесі сортозмін озимої м'якої пшениці. Сортами селекції СГІ майже за 90-річний період здійснено вісім сортозмін, внаслідок яких за рахунок селекції відбулося підвищення генетичного потенціалу від 32,8 ц/га до 76,6 ц/га, тобто у 2,3 раза. Паралельно спостерігаються зміни в якості зерна: зменшився вміст білка, клейковина нових сортів стала більш компактною, менш гідратованою, з чим пов'язане зменшення її виходу. Сила борошна (W) зросла від 268–286 до 315–358 о.а., об'ємний вихід хліба підвищився від 1308–1340 до 1440–1513 см³ із 100 г борошна. На жаль, у виробничій практиці відбувається зворотне явище. Починаючи з п'ятої сортозміни (1991–1996 рр.) генетичний потенціал продуктивності сортів підвищився від 65,4 до 74,5 ц/га, а середня врожайність пшениці у виробництві знизилась від 31,6 до 23,6 ц/га і відповідно реалізація потенціалу продуктивності сортів — від 53,9 до 31,5%. Останніми роками середній рівень білковості зерна товарних партій пшениці становить 9,5–12,5%, а клейковини — 18–24%, що відповідає тільки 50–60% генетичної здатності сучасних сортів. Зроблено висновок, що нові сорти пшениці можуть проявляти свій генетичний потенціал хлібопекарської якості тільки на високому агротехнічному фоні.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК [633.11"321"+633.111.5"321"] : 631.527.559

2012.4.160. ХАРАКТЕРИСТИКА ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ ПШЕНИЦІ ТА ПОЛБИ ЯРОЇ ЗА ЕКОЛОГІЧНОЮ ПЛАСТИЧНІСТЮ УРОЖАЙНОСТІ / Голік О.В., Кабацюра А.А. // Селекція і насінництво: міжвид. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 101. — С. 139–149. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 537606.

Пшениця тверда, пшениця м'яка, полба звичайна, урожайність, сорти.

Наведено результати оцінки сортів і ліній пшениць твердої і м'якої ярої та полби звичайної за врожайністю з використанням різних строків сівби. Вивчали 144 зразки пшениці твердої, 32 — пшениці м'якої ярої та 27 ліній полби звичайної ярої, створених у результаті гібридизації полби звичайної з пшеницею твердою. Проведено визначення рівня економічної пластичності, що дало змогу встановити умовну цінність зразків у розрізі кожного виду: 67 зразків мали ранг 5; 36 — ранг 4; 54 — ранг 3; 2 зразки — ранг 2. Для практичної селекції найбільш цінними є зразки з рангами 3 і 2, які мали високу і стабільну врожайність. Розподіл зразків пшениці м'якої за рангами був подібним до пшениці твердої, але з рангом 2 не виявлено жодного зразка. Сумарний ранг зразків полби

ярої у більшості становив 4 і 5, що свідчить про необхідність селекційної роботи із полбою в напрямі підвищення її екологічної пластичності. За результатами вивчення виділено комплексно цінні лінії пшениці твердої 00–76 та пшениці м'якої 05–533, які передано до Державного сортозавивчання під назвами Прикраса і Улюблена. Зразки полби ярої 06–22, 05–298, 05–344 та 06–366 формують високу і стабільну врожайність, яка ще набагато нижча від урожайності пшениць твердої і м'якої ярої.

УДК 633.11"321":664.121:631.559:631.8(477)

2012.4.161. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ТВЕРДОЇ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ДОБРІВ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Антал Т.В. // Вісник Степу: наук. зб. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоградського інституту АПВ, ч. 2. — С. 27–30. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537743.

Пшениця тверда яра, сорти пшениці, норми добрив, продуктивність пшениці.

Наведено результати вивчення впливу різних норм мінеральних добрив на врожайність сортів пшениці твердої ярої

(ПТЯ) в умовах Правобережного Лісостепу України. Вивчали два сорти Букурія і Ізольда за внесення добрив від $P_{60}K_{60}$ до $N_{120}P_{120}K_{120} + N_{30}$ по попереднику ріпак ярий. Встановлено, що формування продуктивного стеблостою посівів ПТЯ суттєво залежало від рівня мінерального живлення та погодних умов року. Так, кількість продуктивних стебел сорту Ізольда становила: 2006 р. — 408–635, 2007 — 365–518, 2008 р. — 399–685 шт./м²; сорту Букурія — 400–622, 367–537 і 390–647 відповідно норм добрив. Кількість зерен у колосі зростала залежно від дози добрив: в Ізольді — до 28,8 шт., Букурії — до 25,6 шт. Внесення добрив сприяло також збільшенню маси зерна з колосу сорту Ізольда — від 0,45 (без добрив) до 1,10 г ($N_{120}P_{120}K_{120} + N_{30}$), сорту Букурія — від 0,42 до 1,00 г. Загальна врожайність сортів залежить від усіх досліджуваних факторів. Найбільший вплив мали добрива — 52%, погодні умови — 12, сорти — 8%. Найвищий рівень урожайності в обох сортів встановлено за внесення $N_{120}P_{120}K_{120} + N_{30}$ і у середньому за 2006–2008 рр. становив у сорту Ізольда 5,65, а у сорту Букурія — 5,19 т/га.

УДК 633.11“324”:581.11:631.531.01

2012.4.162. ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ З РІЗНОЮ РЕАКЦІЮ НА ДЕФІЦИТ ВОЛОГИ У ҐРУНТІ В ПЕРІОД ПРОРОСТАННЯ / Лифенко С.Н., Подуст Ю.І., Молодченкова О.О. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення / НААН. — О., 2011. — Вип. 18(58). — С. 28–37. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 537227.

Пшениця озима, насіння, інтенсивність проростання, дефіцит вологи, сорт пшениці, α -гидролітичні ферменти, абсцизова кислота.

Представлено результати впливу активності гідролітичних ферментів та абсцизової кислоти різних сортів пшениці на проростання насіння за дефіциту вологи в ґрунті. Встановлено, що характер проростання насіння за дефіциту вологи в ґрунті пов'язаний з активністю абсцизової кислоти та α -амілази, які відіграють провідну роль у метаболічних процесах на стадії проростання насіння. Вміст ферменту α -амілази має позитивний зв'язок зі здатністю до проростання зернівки — чим вище цей показник, тим сильніше відбувається водопоглинання ($r = 0,80$) та інтенсивність проростання ($r = 0,74$). Сорти пшениці з високою інтенсивністю проростання в умовах дефіциту вологи у ґрунті характеризуються більшим вмістом абсцизової кислоти у сухому насінні. Коефіцієнт кореляції цього показника з появою паростків становить $r = +0,65$ – $0,74$. Однак у більш пізні фази проростання кислота зникає.

УДК 633.11“324”:631.526.32

2012.4.163. УЛУЩЕННЯ ФОРМА ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ СОРТА ШАРАДА І ФЕНОМЕНОМІКА ЇЇ КОЛИЧЕСТВЕННИХ ПРИЗНАКІВ / Романов Б.В., Авдеенко А.П., Козлечков Г.А. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 4. — С. 39–41. — Библиогр.: 5 назв.

Шарозерна пшениця, сорт Шарада, Шарада поліпшена, рівень ознаки дво- і трьохфеномний, якість зерна, продуктивність.

Відмічено, що селекціонерами Краснодар створено нову двофеномну пшеницю — сорт Шарада, яка володіє багатьма позитивними ознаками. Зернівки, завдяки сферичній формі, дають змогу одержувати на 5% більше борошна і на 2% — крупки порівняно з м'якою пшеницею. Завдяки високому вмісту білка (>16%) та сирій клейковини (39,4%) сорт Шарада відповідає “надплотужній” пшениці, його можна використовувати в якості поліпшувача борошна. Однак за врожайністю сорт значно поступається м'якій, тому не може бути конкурентним сучасним сортам. Для підвищення врожайності провели обробку коліцином, що дало змогу підвищити феномний рівень — з BBADad до BBADAD. Завдяки цьому збільшилась площа прапорцевого листка та маса зерна з колоса, що значно підвищило продуктивність — до рівня кращих сортів озимої м'якої пшениці. Однак збільшення продуктивності призвело до зміни показника якості. По головному показнику якості — кількості клітковини — змін практично не відбулося (39,4 і 39,6% відповідно), збільшився показник ІДК — від 71 до 86 од.п.

За масою 1000 зерен і вмістом білка Шарада поліпшена займає проміжне становище між вихідною Шарадою і м'якою пшеницею. Таким чином, Шарада поліпшена, яка поєднує продуктивність м'якої пшениці з проміжними показниками якості зерна, майже не знизила показники якості зерна Шаради вихідної і може суттєво підняти якість зерна продовольчої пшениці.

УДК 633.11“324”:631.526.32:631.524.86.01

2012.4.164. ВПЛИВ ТЕМПІВ ЗАГАРТУВАННЯ РОСЛИН ОЗИМОЇ ТВЕРДОЇ ПШЕНИЦІ НА ФОРМУВАННЯ МОРОЗОСТІЙКОСТІ / Феоктістов П.О. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення / НААН. — О., 2011. — Вип. 18(58). — С. 48–52. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537227.

Загартування пшениці, морозостійкість пшениці, пшениця озима тверда, сорти пшениці.

Викладено результати досліджень швидкості проходження першої фази загартування рослинами різних сортів озимої твердої пшениці. Встановлено, що підготовка рослин до перезимівлі відбувається у дві фази: перша — за високої інтенсивності освітлення та низьких позитивних температур (+2 ... +6°C), а друга — за $t = -4$... -6 °C. Сорти мають суттєву різницю у проходженні фаз загартування. Так, сорт Дончанка закінчує проходження першої фази загартування протягом 20 діб, досяг стабільного рівня морозостійкості, перезимував у 2002–2003 рр. на 30% та дав урожайність зерна 18 ц/га. Сорти Чорномор і Корал характеризувалися більш тривалим періодом проходження першої фази загартування, мали меншу морозостійкість, внаслідок чого повністю загинули. Пропонується для оцінки морозостійкості сортів ввести у селекційну практику показник “темпи загартування”.

УДК 633.11“324”:631.53.02

2012.4.165. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ПРИСКОРЕННЯМ ТЕМПІВ СОРТОЗАМІНИ / Чайка В.Г., Неменуца С.М., Мамотов М.О. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення / НААН. — О., 2011. — Вип. 17(57). — С. 68–75. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 537226.

Сортозаміна, розмноження, репродукція, насіння, пшениця озима, Державний реєстр сортів рослин.

Проаналізовано темпи сортозаміни пшениці озимої м'якої впровадженням сортів Селекційно-генетичного інституту, створених протягом останніх 15 років. Встановлено, що починаючи з 2004 р. відбулося значне збільшення числа нових сортів пшениці. Так, кількість під врожай 2011 р. у дослідних господарствах Інституту становила 29 сортів, занесених до Державного реєстру сортів рослин протягом 1–5 років, 5 — протягом 6 років і 3 сорти — більше 10 років. Виявлено, що коли сорт з моменту занесення до Реєстру на четвертий рік займає при розмноженні 400–500 га, а реалізація насіння високих репродукцій (супереліта і еліта) з кожного гектара сягає двох тонн, то є повна гарантія, що він швидко займе свою нішу у виробництві. І як би не хотів селекціонер, а широко відомими у виробництві стають у кращому випадку 45–50% сортів, занесених до Реєстру.

УДК 633.11“324”:631.582:633.3(477)

2012.4.166. БАГАТОРІЧНІ БОБОВІ ТРАВИ — БЕЗАЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПОПЕРЕДНИК ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Протопіш І.Г., Квітко Г.П., Гетман Н.Я. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 72. — С. 34–39. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 537630.

Попередники, пшениця озима, строки сівби, якість зерна, врожайність.

Наведено результати досліджень формування урожайності та показників якості зерна пшениці озимої залежно від попередників, строків сівби та сортів. Вивчали два сорти пшениці озимої — Царівна та Білоцерківська напівкарликова, посіяних по чорному пару і багаторічних травах 17–20.09; 04.10; 10.10. За контроль слугував варіант чорного пару з сівбою 17–20 вересня. Встановлено, що врожайність листостеблової маси багаторічних бобових трав за два укуси у фазі початку

цвітіння становила в умовах 2008 р. — 37,0 т/га, кормових одиниць — 7,03 і перетравного протеїну — 1,15 т/га; в 2009 р. — 33,7 т/га; 6,7 і 1,0 т/га та в 2010 р. — 35,4 т/га; 6,7 і 1,1 т/га відповідно. На врожайність пшениці більшою мірою впливали строки сівби, ніж попередники. Сівба в першій декаді жовтня сприяла підвищенню врожайності зерна по чорному пару сорту Царівна на 11,2%, с. Білоцерківська напівкарликова — на 23,6%. За показниками вмісту протеїну і клейковини у зерні пшениці перевагу мало зерно, вирощене по багаторічних травах. Урожайність сортів по попереднику багаторічні трави була нижчою у с. Царівна на 0,21 т/га і Білоцерківська напівкарликова — 1,0 т/га порівняно з урожайністю по чорному пару. Ґрунт після багаторічних трав мав кращі показники за вмістом гумусу (на 0,4–0,5%), рухомого фосфору (на 1,5–4,0%) і обмінного калію (на 0,2–1,7%) порівняно з чорним паром. Зроблено висновок, що багаторічні бобові трави за двофазного використання травостою, як попередник пшениці озимої, забезпечують сталі врожаї зерна пшениці озимої (4,5–4,8 т/га), значно кращі за вмістом протеїну і клейковини, та є безальтернативним попередником і відновлювачем ґрунтової родючості.

УДК 633.112.9"321":631.559:631.531.048(292.452)

2012.4.167. УРОЖАЙНІСТЬ ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ І НОРМ ВИСІВУ В УМОВАХ ГІРСЬКОЇ ЗОНИ КАРПАТ / Дзюбайло А.Г., Гузим В.С. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 128–131. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 573633.

Тритикале яре, схожість насіння, строки сівби, норми висіву, елементи структури врожайності, продуктивність.

Представлено результати вивчення впливу строків сівби і норм висіву на зернову продуктивність тритикале ярого. В умовах гірської зони Карпат тритикале яре, як нова культура, потребує вивчення технології його вирощування, зокрема строків сівби та норм висіву. Виявлено, що схожість насіння залежно від строків сівби і норм висіву коливалася в широких межах — від 74,2 до 13%. Найвищою вона була на ділянках з раннім строком сівби (15 квітня), нижчою — при пізньому — 74,2%. Норми висіву впливали менше (0,8–3,7%) на схожість насіння. Строки сівби значно скорочували тривалість періоду вегетації: за раннього строку сівби вона становила 128 днів, середнього — 112 і пізнього — 105 днів. Найменшу кількість насіння у колосі (19–21 шт.) і масу зерна з колоса (1,02–1,001) відмічено на пізніх строках. На врожайність значний вплив мали строки сівби і норми висіву. Більш пізні строки сівби призводили до значного недобору зерна тритикале ярого. Найвищу врожайність тритикале ярого було одержано на варіантах раннього строку сівби з нормою висіву 4,5–5,5 млн шт. схожого насіння на 1 га — 3,5–3,6 т/га, середнього строку — 2,9–3,3 і пізнього — 2,4–2,7 т/га.

УДК 633.14:614.664.66[599.9+504.75](470+571)

2012.4.168. В ЗЕРНЕ РЖИ — ОСНОВА ЗДОРОВ'Я ЧЕЛОВЕКА / Сысуев В.А., Кедрова Л.И., Лаптева Н.К., Уткина Е.И., Вянен М., Никулина Т.Н. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 6. — С. 3–5. — Библиогр.: 6 назв.

Жито озиме, хліб житній, борошно, показники біохімічні, клітковина.

Розкрито значення харчової продукції із зерна жита озимого, яка повинна стати невід'ємною складовою харчування людини. Зерно жита має дуже багатий спектр харчових речовин, завдяки яким житній хліб вважається повноцінним продуктом харчування населення. Важливе місце в харчуванні сьогодні відводиться клітковині, вміст якої в зерні жита значно вищий, ніж у інших зернових культур, овочів і фруктів. Особливо цінним вважається житній хліб із борошна грубого помелу, багатого на білки, жири, мікроелементи, вітаміни та харчові волокна, основна частина яких знаходиться в оболонці зерна та його зародку. За результатами досліджень фінських учених, харчові волокна жита зменшують ризик онкологічних захворювань, а також перешкоджають розвитку діабету 2-го типу у людей літнього віку. Зроблено висновок, що зерно жита і житній хліб із борошна грубого помелу є джерелом повноцінного харчування та ефективним високоякісним оздоровчим засобом і повинен зайняти чільне місце у раціоні людини.

УДК 633.14:664.66:504.75(470+571)

2012.4.169. ЦЕЛЕБНАЯ СИЛА РЖИ / Никулина Т.Н. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 6. — С. 5–7.

Жито, хліб житній, сорти хліба, досвід фінських фахівців.

Відмічено, що у лютому 2012 р. в м. Самара (Росія) відбувся Міжнародний форум "Целебная сила ржи" за участю представників органів влади Самарської області, керівників хлібопекарських і борошномельних підприємств Росії і Фінляндії. На форумі було представлено виставку житнього і житньо-пшеничного хліба, виробленого на підприємствах Самарської обл., Санкт-Петербурга, Білорусії та Фінляндії. Більш широкий асортимент було представлено фінською компанією "Лейпуриен Тукку", яка декілька років працює в Самарській обл. над питаннями розширення асортименту житньої продукції. Заслужували на увагу нові корисні житні продукти: хліб — "Скандинавия", "Финский зерновой", "Лукоморье", "Ржаной 100%"; рогаики з дієтичною житньою клітковиною "R 6500", житні чіпси та ін. Фінськими вченими було також представлено результати реалізації сумісної програми "Рожь" та досвід з організації інформаційного центру "Хлеб", який пропонує підприємствам хлібопекарської галузі широкий асортимент житньої продукції, а також активно пропагує житній хліб у харчуванні людини. У результаті сумісної діяльності фінської компанії "Лейпуриен Тукку" з хлібопекарськими підприємствами за останні два роки споживання житнього хліба у Самарській обл. збільшилось від 28 до 38%.

УДК 633.15:631.527.5:631.559

2012.4.170. НОВИЙ ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ ВИСОКОВОРОЖАЙНИХ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ / Сікалова О.В. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 101. — С. 108–114. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 537606.

Кукурудза, матеріал вихідний, період вегетаційний, група стиглості, кореляція, продуктивність кукурудзи.

Проведено дослідження нових самозапильних ліній (СЗЛ) кукурудзи за цінними господарськими ознаками. Вивчали 356 СЗЛ, які були виділені за польовою оцінкою із 3000. Оцінювали стійкість до жаро- та посухостійкості, до ламкості стебла, стеблового метелика та основних хвороб, тривалість вегетаційного періоду та елементи структури врожаю. Найбільш широко було представлено середньоранню групу стиглості (56%) і, навпаки, лінії середньопізньої та пізньостиглої груп зустрічалися рідше (7 і 6% відповідно). Встановлено тісний взаємозв'язок продуктивності з кількістю зерен на качані ($r = 0,51-0,58$), з масою 1000 зерен ($r = 0,29$). Однак виявлено негативний взаємозв'язок між масою 1000 зерен і кількістю рядів зерен ($r = -0,27$) та зерен у ряду ($r = -0,31$). Зроблено висновок, що форми, в яких рівень продуктивності зумовлюється значною кількістю зерен на качані, придатні для селекції в регіонах зі сприятливими умовами під час запилення, а зразки з високою масою 1000 зерен — у регіонах зі сприятливими погодними умовами в період наливу зерна. За комплексом господарсько цінних ознак виділено 83 лінії кукурудзи, які рекомендовано залучати до схрещування.

УДК 633.16"321":631.527:631.524.86.01(477)

2012.4.171. ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ В СЕЛЕКЦІЇ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО НА СТІЙКІСТЬ ДО БІОТИЧНИХ ЧИННИКІВ / Васько Н.І., Козаченко М.А., Маркова Т.Ю., Наумов О.Г. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 101. — С. 56–65. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 537606.

Ячмінь ярий, сорт ячменю, стійкість групова і комплексна, хвороби рослин, урожайність.

Наведено результати вивчення стійкості до ураження збудниками основних хвороб сортів ячменю ярого на штучному інфекційному і провокаційному фонах в умовах Лівобережжя України. Досліджено понад 70 сортів вітчизняної і зарубіжної селекції та понад 400 ліній ячменю. За результатами оцінок виявлено сорти-джерела групової і комплексної стійкості до хвороб, а також сорти, які поєднують високу врожайність зі стійкістю до хвороб: Стожар, Парнас, Дивогляд, Аграрій та ін. Встановлено, що серед ліній, де батьківськими формами були високостійкі сорти (Звершення, Екзотик, Гранал та ін.), велику частку (до 29%) становлять лінії, стійкі до певних збудників хвороб. За використання відібраних джерел стійкості створено нові високоврожайні лінії ячменю ярого, стійкі до ураження

збудниками основних хвороб та шкідниками, що свідчить про високу результативність проведених досліджень.

УДК 633.16"321":632.937:631.559(477.7)

2012.4.172. ВПЛИВ ЗАСТОСУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ НА РІСТ, РОЗВИТОК ТА УРОЖАЙНІСТЬ РОСЛИН ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Бугро О.П. // Вісник Степу: наук. зб. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоградського інституту АПВ, ч. 2. — С. 46–49. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537743.

Протруйники хімічні і біологічні, ячмінь ярий, польова схожість насіння, площа листків, врожайність.

Наведено результати впливу хімічних і біологічних протруйників насіння на ріст і розвиток рослин ячменю ярого в умовах Південного Степу України. Вивчали сорти, насіння яких було оброблено хімічними (Дивіденд Стар і Вітавакс 200 ФФ) та біологічними (Триходермін, Гаупсин та Планриз) препаратами.

Контролем слугувало насіння, оброблене водою. Встановлено, що протруйники по-різному впливали на польову схожість насіння: хімічні — знижували, біологічні — підвищували порівняно з контролем. Найвищу польову схожість у обох сортів відмічено за обробки насіння біологічним препаратом Триходермін — 92,7 і 93,9% відповідно. Площа листової поверхні також мала коливання у показниках. Більшою вона була на посівах, де насіння оброблялось Триходерміном. Дані показники не мали суттєвої різниці за обробки хімічними протруйниками порівняно з контролем. Біологічні протруйники збільшували врожайність: сорту Вакула — на 0,196–0,85 т/га, сорту Командор — на 0,368–0,409 т/га, хімічні протруйники зменшували її на 0,202–0,233 і 0,368–0,409 т/га відповідно порівняно з контролем. Зроблено висновок, що біологічні протруйники Триходермін, Гаупсин та Планриз мають не тільки фунгіцидну дію, а й стимулюють кращий розвиток рослин, що сприяє підвищенню врожайності.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК [633.2/.3+633.416](477)

2012.4.173. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОРМОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Петриченко В.Ф. // Агроном. — 2012. — № 3. — С. 196–198.

Кормовиробництво (сучасний стан), шляхи відродження кормовиробництва.

Наведено аналіз стану кормовиробництва в Україні за останні 20 років, причини його спаду та шляхи відродження. Встановлено, що за 1990–2009 рр. площі посіву кормових культур зменшилися від 11,9 до 2,6 млн га, а частка їх у загальній посівній площі понизилась до 9,6%, у т.ч. багаторічних трав — від 3,7 до 1,2 млн га, кукурудзи на силос і зелений корм — від 4,6 до 0,4 млн га. Основними причинами зменшення виробництва кормів стали: різкий спад обсягів застосування добрив та засобів захисту кормових посівів, слабке матеріально-технічне забезпечення галузі, руйнування сівозмін та системи насінництва кормових культур, екстенсивні технології виробництва, заготівлі, збереження та використання кормів. Для виконання програми розвитку тваринництва до 2015 р., якою передбачено довести виробництво молока до 20 млн т, м'яса — до 4 млн т, потрібно щороку виробляти 61,2 млн т к.од., у т.ч. комбікормів — 31,2 млн т к.од., грубих-соковитих — 11,5 млн т к.од. Для виконання цих завдань основним орієнтиром майбутнього кормовиробництва повинна стати інноваційна модель розвитку адаптивної селекції кормових культур, розроблення наукоємних технологій вирощування для інтенсифікації польового і лучного кормовиробництва, заготівлі, збереження та використання кормів, повної модернізації матеріально-технічної бази галузі.

УДК 633.2.031/.033:631.559

2012.4.174. ФОРМУВАННЯ ЗЛАКОВИХ ТРАВСТОЇВ ПРИ ПАСОВИЩНОМУ І ПАСОВИЩНО-УКІСНОМУ ВИКОРИСТАННІ / Деркач В.С. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 72. — С. 125–129. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 537630.

Травостої сіяні, злаки верхові і низові, способи використання, продуктивність.

Наведено результати досліджень вивчення впливу співвідношення верхових і низових злакових трав при створенні сіно-кісно-пасовищних травостоїв. Вивчали різночасно досягаючі травосуміші укісного та укісно-пасовищного використання, до складу яких входили верхові злакові види (грястиця збірна, костриця лучна та очеретяна, стоколос безостий, тимофіївка лучна) та низові (пажитниця багаторічна та костриця червона). Встановлено, що при включенні в злакову травосуміш грястиці збірної, костриці лучної і червоної формується травостій з переважанням верхових злаків. Заміна костриці

лучної на пажитницю багаторічну призводить до збільшення вмісту грястиці збірної на 9,3% та зниження кількості костриці червоної до 8,8%, тобто заміною одного верхового злаку на низовий можна регулювати склад травостою. Продуктивність за пасовищного використання травосумішок, у яких переважає стоколос безостий, у середньому за три роки за виходом сухої маси, кормових одиниць, сирого протеїну, обмінної енергії була нижчою на 17,2–17,9 ц/га порівняно з травостоями, де переважали грястиця збірна, тимофіївка лучна і костриця очеретяна. Варіанти укісно-пасовищного використання за продуктивністю переважали варіанти пасовищного використання. Комбіноване використання сумішок забезпечує вихід сухої маси на рівні 70,2–103,2 ц/га, кормових одиниць — 51,1–72,6 ц/га, сирого протеїну — 9,8–12,1 ц/га залежно від строків дозрівання. Найвищі показники продуктивності мали суміші, до складу яких входили два верхових і один низовий види злакових трав.

УДК 633.2/.3.636.085.2

2012.4.175. ВМІСТ АМІНОКИСЛОТ У БАГАТОРІЧНИХ ЛУКОПАСОВИЩНИХ ТРАВАХ / Мащак Я.І., Сметана С.І., Тимчишин С.М. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 180–184. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 537633.

Трави багаторічні, живлення, амінокислоти, речовина суха, протеїн.

Наведено результати досліджень з виявлення кращих видів трав для формування високопродуктивних лучних травостоїв комбінованого типу використання в умовах Карпатського регіону. Вивчалися одновидові посіви бобових і злакових багаторічних трав за сінокісного і пасовищного використання. За умовний контроль було взято посіви пажитниці багаторічної, як найбільш поширеної в зазначеному регіоні злакової трави. Встановлено, що всі види трав у середньому за три роки виявили досить високу врожайність — 6,1–7,7 т/га сухої речовини. Найбільшу врожайність забезпечили тимофіївка лучна (7,5 т/га) і грястиця збірна (7,7 т/га). Децю поступилися пажитниця багаторічна (7,1 т/га) та люцерна посівна (7,1 т/га). У цілому бобові багаторічні трави сформували врожайність меншу від злакових, що пояснюється різним рівнем азотного живлення — на злакові трави витрачали додатково N₁₂₀. Амінокислотний склад пасовищного корму значно залежить від виду трав. Так, найбільша кількість амінокислот містилась в 1 кг сухої речовини конюшини повзучої (160,42 г) і тимофіївки лучної (118,96 г). Однак із старінням рослин спостерігається зменшення вмісту лізину. Найбільше його виявлено в конюшині повзучій, лучній та люцерні — 8,92; 6,94; 9,91 г/кг відповідно. Зміна амінокислотного складу пасовищних трав у різні цикли використання

йшла паралельно зміні вмісту протеїну. У всіх видах трав амінокислотний склад поліпшується після підкошування й удобрення пасовищ азотом (N_{60}). Встановлено, що кожний вид трав характеризується визначеним вмістом протеїну і в ньому — амінокислот, тобто якістю протеїну. Вищі показники якості протеїну відмічені в конюшині повзучої, тимOFFівки лучної і костриці лучної, які забезпечили пасовищний вихід лізину (54,4 кг/га) та метіоніну (10,43 кг/га).

УДК 633.2/3:631.8:636.085.2

2012.4.176. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ВПЛИВУ СПОСОБІВ УДОБРЕННЯ ТА РЕЖИМІВ ВИКОРИСТАННЯ НА ПОЖИВНІСТЬ СІНОКОСНОГО КОРМУ БОБОВО-ЗЛАКОВОЇ ТРАВСУМІШКИ / Сидорук Г.П., Сенік І.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 185–188. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 537633.

Бобово-злакова суміш, дози удобрення, режими використання, поживність корму.

Наведено результати вивчення впливу доз удобрення та режимів використання на кормову цінність бобово-злакової травосуміші. До складу бобово-злакової травосуміші входили: пажитниця багаторічна, костриця лучна, конюшина лучна та лядвенець рогатий. Фосфорно-калійні добрива ($P_{90}K_{90}$) вносили поверхнево у разовій дозі, азотні (N_{90}) — роздрібно під кожний укіс (N_{45} або N_{30}). Установлено, що поживність корму залежить від добрив та режимів використання. Так, найвищий вміст кормових одиниць — 0,83 г/кг, перетравного протеїну — 131,82 г/кг та обмінної енергії — 10,1 МДж/кг зафіксовано на варіанті із внесенням $N_{90}P_{90}K_{90}$ за триукісного використання, найменший — без добрив: 0,67 г/кг, 97,03 г/кг і 9,1 МДж/кг відповідно. За порівняння режимів використання виявлено, що при триукісному використанні поживність корму — 0,67–0,83 г/кг к.од., перетравний протеїн — 97,03–131,82 г/кг та обмінна енергія — 9,1–10,1 МДж/кг були значно вищими, тоді як за дворазового використання — відповідно 0,64–0,77 г/кг, 92,09–121,52 г/кг і 8,9–9,8 МДж/кг.

УДК 633.2/3:633.039:631.559

2012.4.177. ФОРМУВАННЯ ДВОКОМПОНЕНТНИХ БОБОВО-ЗЛАКОВИХ ТРАВСТОІВ / Макаренко Н.С., Пастушенко В.О. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 72. — С. 93–99. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 537630.

Травостої двокомпонентні, склад ботанічний, густина травостою, протеїн сирий, кормові одиниці.

Висвітлено результати досліджень з вивчення продуктивності бобово-злакових травостоїв в умовах Поділля. Вивчали верхові та напівверхові злакові трави: райграс високий, стоколос прибережний, житняк гребінчастий, пірій середній, кострицю очеретяну; бобові компоненти: люцерну посівну, еспарцет піщаний, козлятник східний, конюшину гібридну, конюшину лучну, лядвенець рогатий в чистому вигляді та в двокомпонентних сумішах у співвідношенні стебел 50:50. Встановлено, що за інтенсивністю пагоноутворення в перший рік життя злакових трав сінокісного використання виділялися райграс високий і костриця очеретяна. Серед бобових — конюшину гібридну і лучну. Вони формували значно щільнішу дернину. Найбільшу щільність бінарних бобово-злакових травостоїв у другий рік життя було сформовано на варіанті райграс високий з конюшиною лучною — 492 шт./м² та з еспарцетом піщаним — 1313 шт./м², дещо меншою була густина травостоїв костриці очеретяної з конюшиною гібридною — 452 шт./м² та козлятником східним — 758 шт./м². За ботанічним складом бобові трави мали більший відсоток в урожаї, ніж злакові. Серед бобових трав значну роль у сумішках із злаками відіграв лядвенець рогатий з райграсом високим і кострицею очеретяною. Найвищий травостій злакових трав формувався на варіантах, де злаковим компонентом був райграс високий (76–89 см), найнижчими були травостої з участю житняка гребінчастого, висіяного з люцерною — 51 см, і з конюшиною лучною — від 31 до 51 см.

УДК 633.2/3:636.085(470)

2012.4.178. ИННОВАЦИОННЫЕ ПУТИ УВЕЛИЧЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВА КОРМОВОГО БЕЛКА В РОССИИ / Косолапов В.М. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 11–14. Шифр 06 537633.

Кормовиробництво, білок кормовий, Росія, зернофураж, об'ємисті корми.

Наведено шляхи підвищення продуктивності тваринництва в Росії за рахунок збільшення виробництва кормового білка. Встановлено, що розвиток високопродуктивного тваринництва стримується низькою якістю об'ємистих кормів. Це, зокрема, низький вміст сирого протеїну — менше 10% у сінні і силосі і 12% — у сінажі, що значно нижче норми. Причинами погіршення їх якості є: слабе технічне забезпечення, обмежене застосування добрив і засобів захисту кормових культур; припинення робіт з поліпшення природних кормових угідь; порушення систем насінництва трав тощо. Для збільшення виробництва рослинного білка потрібно збільшити площі бобових і бобово-злакових травостоїв у 1,5 раза (від 10,6 до 15,1 млн га), покращити систему насінництва трав, збільшити об'єми застосування мінеральних добрив та засобів захисту. Об'ємисті корми для тваринництва повинні мати енергетичну поживність не нижче 10 МДж ОЕ (0,86 к. од.) в 1 кг сухої речовини з вмістом сирого протеїну 13% і більше. Для виробництва таких кормів вчені розробили високо-ефективні технології їх заготівлі. На найближчу перспективу рекомендовано заготовляти сіно у пресованому вигляді, що збільшить на 5–6% поживність та 12% — збереження. Для кукурудзи — амонізація силосу шляхом використання азототримувальних сполук, що підвищить вміст протеїну. Для консервування злакових і бобових трав та їх сумішей було розроблено технологію пров'ялювання зеленої маси до 30–40% вологості з використанням нових бактеріальних препаратів. Використання нових технологій при заготівлі об'ємистих кормів дасть змогу в 2013 р. збільшити їх виробництво на 2,3 млн т. Другим джерелом скорочення дефіциту сирого протеїну є виробництво і використання макухи та шроту олійних культур. На найближчі 3–4 роки планується збільшити площі посіву сої до 1800 тис. га, ріпаку — до 2000 тис. га, а посіви соняшнику скоротити до 6 млн га, що дасть можливість щороку отримувати 5039 тис. т макухи та шроту з вмістом сирого протеїну 2061 тис. тонн. Все це разом узяті дасть можливість забезпечити тваринництво високоякісними кормами і усунути дефіцит кормового білка.

УДК 633.2:631.559:631.586(477.7)

2012.4.179. ОЦІНКА КОРМОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ СОРТІВ І КОЛЕКЦІЙНИХ СОРТОЗРАЗКІВ ПОСУХОСТІЙКИХ ВИДІВ ЗЛАКОВИХ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ В УМОВАХ БОГАРНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Гратило О.Д., Сменов В.Ф., Сменова Г.С., Петричук Л.І., Бугайов В.Д., Щербина Л.П. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 21–29. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 537633.

Інтродукція, трави багаторічні злакові, сортозразки трав, використання пасовищ, продуктивність кормових трав, посухостійкість трав.

Вивчено господарсько корисні ознаки сортів і колекційних сортозразків посухостійких видів злакових багаторічних трав в умовах богарного землеробства Півдня України протягом 2008–2011 рр. Вивчали 18 селекційних сортів і 11 сортозразків трав пасовищно-сінокісного призначення. За результатами фенологічних спостережень встановлено, що пасовищна стиглість колосняку ситникового, костриці очеретяної і видів стоколосу настає на 8–10 днів пізніше райграсу високого, грястиці збірної і видів житняку. За результатами кормової продуктивності стоколоси забезпечили врожайність 1,65–2,34 зеленої маси і 0,58–0,81 кг/м² сухої речовини. Найвищий показник продуктивності мали: сорт стоколосу беззостого Скіф — 2,0 і 0,78 кг/м² відповідно, сорт стоколосу прибережного Боян та сорт Paddoch відповідно 2,02 і 1,87 та 0,67 і 0,58 кг/м². За результатами оцінки кормової продуктивності в умовах багарного землеробства найбільш придатними для пасовищно-сінокісного використання є сорти: стоколосу беззостого — Скіф, стоколосу прибережного — Боян, райграсу високого — Дронго, костриці очеретяної — Людмила, житняку гребінчастого — Петрівський, пірію середнього — Хорс і пірію видовженого — Самарський. Кращі колекційні сортозразки посушливих районів України, Росії та Канади представляють інтерес як вихідний матеріал у селекції за окремими ознаками.

УДК 633.2:633.2–031.039:631.82

2012.4.180. ЯКІСТЬ КОРМІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ДОЗ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ І РЕЖИМІВ ВИКОРИСТАННЯ СІЯНОГО ЗЛАКОВОГО ТРАВостою / Кургак В.Г., Гаврик С.С. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 20–24. — Бібліогр.: 11 назв.

Сіяний злаковий травостій, хімічний склад корму, добрива, режими використання.

Наведено результати вивчення впливу на хімічний склад трав'яного корму мінеральних добрив (NPK) та режимів використання (сінокісне, пасовищне) сіяного злакового травостою. Вивчали травостій, створений за сівби суміші сортів злакових трав: тимофіївки лучної (Евола), костриці лучної (Аргента) та стоколосу безостого (Вишгородський) внесенням різних доз добрив окремо та в суміші. Встановлено, що на хімічний склад, поживність та енергетичну цінність сухої маси корму найбільше впливав азот, роздільне внесення якого збільшувало у трав'яному кормі вміст сирого протеїну на 2,9–5,4%, кормових одиниць на 0,03–0,07 кг, обмінної енергії на 0,1–0,2 МДж, покращувалась перетравність сухої маси корму — 50–52 до 53–54%. Під впливом азоту збільшувався вміст макро- та мікроелементів, зменшувався — калію та протеїнове співвідношення. За переведення з двоукісного на багатуокісний або пасовищний режими використання поліпшувалась якість трав'яних кормів, зокрема збільшувався вміст протеїну, кормових одиниць, обмінної енергії, макро- і мікроелементів і зменшувався — сирій клітковини.

УДК 633.264:631.526.32:631.559

2012.4.181. КОСТРИЦЯ СХІДНА — ПЕРСПЕКТИВНА КОРМОВА КУЛЬТУРА / Панасюк С.С. // Агроном. — 2012. — № 3. — С. 200–201.

Костриця східна, ознаки господарські, якість трав'яного корму, сорти костриці східної, продуктивність костриці східної.

Наведено дані щодо господарської цінності злакової кормової культури — костриці східної (*Festuca orientalis*), яка в зоні Полісся відома як костриця тростинна або очеретяна. Костриця східна — верхова злакова рослина висотою 70–150 см, широко впроваджена як пасовищна кормова культура в США (понад 12 млн га), Австралії і Європі (Великобританія, Франція, Англія). Костриця східна сильно кушиться, стійка до хвороб та витоптування. Завдяки довголіттю (8–12 рр.) і високій врожайності використовується для заготівлі сіна (9–11 т/га), сінажу, силосу та зеленого корму в контейнерах. Як одна із найбільш ранніх та пізніх рослин дає змогу випасати тварин на пасовищах впродовж 190–210 днів. Рослини костриці східної невибагливі, її можна вирощувати на всіх достатньо зволожених ґрунтах. Однією з причин того, що культура не має широкого поширення в Україні, є гірша якість корму через вміст у зеленій масі алкалоїдів, які надають листю дещо гіркуватий смак. Для усунення цього недоліку українські й російські вчені створили низку сортів (Домініка, Закат, Балтика та ін.), які характеризуються підвищеною зимостійкістю, посухостійкістю та кращою кормовою цінністю. За умови розробки технології вирощування та впровадження костриці східної є змога розв'язати багато проблем у кормовиробництві країни.

УДК 633.3:631.559:631.452(477–292.485)

2012.4.182. БАГАТОРІЧНІ БОБОВІ ТРАВИ — ОСНОВА ПРИРОДНОЇ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ КОРМОВИРОБНИЦТВА ТА ПОЛІПШЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Квітко Г.П., Ткачук О.П., Гетман Н.Я. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 113–117. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 537633.

Трави багаторічні бобові, продуктивність кормова, кормовиробництво, азотфіксація, енергетична ефективність.

Показано порівняльну кормову, азотфіксуючу та енергетичну оцінку бобових багаторічних трав: люцерни посівної, еспарцету піщаного, лядвенцю рогатого, буркуну білого та козлятнику східного. Бобові трави, крім високого вмісту протеїну, відзначаються доброю забезпеченістю мінеральними речовинами, амінокислотами, ефірними і жирними маслами, мікроелементами та вітамінами. У 100 кг сіна бобових багаторічних трав міститься близько 50 кормових одиниць і 8,5 кг

перетравного протеїну, у 100 кг зеленої маси — до 20 к.од. і 4 кг протеїну. Люцерна посівна, еспарцет піщаний, лядвенець рогатий формують протягом вегетаційного періоду три укоси у фазі початку цвітіння, козлятник східний — два. Найвищу врожайність серед них забезпечили люцерна посівна та козлятник східний — 45,8–46,0 т/га. За виходом кормових одиниць та перетравного протеїну переважала люцерна посівна — відповідно 10,08 т/га і 1,58 т/га. Азотфіксувальна здатність люцерни посівної становила 210 кг/га, еспарцету піщаного — 230, лядвенцю рогатого — 140, буркуну білого — 200 і козлятнику східного — 280 кг/га. Найвищий коефіцієнт енергетичної ефективності (6,4) виявлено у козлятнику східного. Проте козлятник східний може забезпечити високі показники кормової та енергетичної ефективності тільки за високої культури землеробства. Тому на сьогоднішній день люцерна посівна залишається основною бобовою культурою Лісостепу. Інші бобові трави повинні бути доповнювальними з максимальним використанням їх біологічних особливостей.

УДК 633.31:631.5

2012.4.183. ЛЮЦЕРНА ПОСІВНА В ПОЛЬОВОМУ КОРМОВИРОБНИЦТВІ / Гетман Н.Я., Циганський В.І., Коваленко В.П. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 118–122. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 06 537633.

Люцерна посівна, інокуляція насіння, способи сівби, агротехніка вирощування.

Розглядаються роль і агротехніка вирощування люцерни посівної у польовому кормовиробництві (ПК). Констатується, що у ПК люцерна посівна має багатоцільове призначення і використовується для заготівлі сіна, сінажу, гранул, білкового концентрату. Для отримання високої продуктивності доцільно: проводити передпосівну обробку насіння ризоторфіном, що забезпечує збільшення азотфіксації в кореневій зоні у 2–4 рази; розміщувати посіви люцерни на ґрунтах від рН 6,0–7,0, що значно збільшує врожайність листостеблової маси — до 70 т/га. Встановлено, що максимальний урожай люцерни посівної формує на другий і третій роки життя і він залежить від умов вирощування у перший рік. Для цього потрібно сіяти люцерну за безпокровного способу із застосуванням гербіцидів. За такого способу сівби люцерна посівна у перший рік життя формує 2 укоси у фазі цвітіння, а на другий і третій роки — випереджає у рості підпокровні посіви і забезпечує максимальний врожай. У зв'язку з цим пропонується удосконалити технологічні прийоми вирощування люцерни, спрямовані на підвищення кормової продуктивності, за умов конкретного агроландшафту.

УДК 633.32:631.559:[631.5+631.8](477.292.485)

2012.4.184. АГРОБІОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИРОЩУВАННЯ КОНЮШИНИ ЛУЧНОЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Петриченко В.В., Забарна Т.А. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 72. — С. 3–8. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 537630.

Конюшина лучна, кормова продуктивність, коренева система, біоенергетична оцінка.

Складено результати досліджень з вивчення особливостей формування кормової продуктивності конюшини лучної залежно від впливу способів вирощування та норм мінеральних добрив. Вивчали сорти Спарта та Анітра з нормою висіву 9 млн схожих насінин/га за безпокровного вирощування та під покривом ячменю ярого на фонах $P_{60}K_{90}$ та $N_{60}P_{60}K_{90}$. Встановлено, що застосування мінеральних добрив, у поєднанні з передпосівною обробкою насіння ризоторфіном, сприяло підвищенню синтезу кореневою системою біологічного азоту в ґрунті до 120,3–127,7 кг/га за умови безпокровного вирощування, а в підпокровних посівах ці показники становили 127,7–135,8 кг/га, що на 47–50% більше порівняно з контролем без добрив. Біоенергетична оцінка технології вирощування конюшини лучної з внесенням мінеральних добрив та передпосівною інокуляцією насіння забезпечувала найвищий вихід валової та обмінної енергії (77,95–81,28 ГДж/га і 42,48–44,46 ГДж/га відповідно) за підпокровного способу сівби, при цьому отримано найбільшу урожайність листостеблової маси — 31,14–32,97 т/га з виходом 6,29–6,61 т/га сухої речовини за внесення $P_{60}K_{90}$ та передпосівної інокуляції насіння ризоторфіном.

УДК 633.37К:636.085.51/.532

2012.4.185. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОЗЛЯТНИКА ВОСТОЧНОГО ДЛЯ ПРИГОТОВЛЕНИЯ СИЛОСА И СЕНАЖА / Клименко В.П. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 73. — С. 198–203. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 06 537633.

Козлятник східний, силос, сенаж, якість кормова, перетравність поживних речовин.

Наведено результати вивчення кормової цінності козлятника східного (КС) для приготування силосу і сенажу. Виявлено, що при збиранні КС у ранні фази вегетації у сухій речовині міститься більше сирого протеїну (267 г), ніж у люцерні і конюшини лучної. Крім того, низький вміст лігніну і целюлози (49 і 212 г) забезпечують високу перетравність зеленої маси, а за енергетичною поживністю (11,2 МДж ОЕ) на ранніх фазах вегетації наближається до зерна злакових культур. Внаслідок цього рослини ранніх фаз вегетації КС є цінною сировиною для високопродуктивних молочних тварин, свиней та птиці.

Однак з настанням фази бутонізації і пізніше якість зеленої маси суттєво погіршується і за вмістом об'ємної енергії (ОЕ) вона поступається люцерні. Різке зниження ОЕ пояснюється збільшенням маси сирової клітковини (в 1,6–1,7 раза) та відповідно погіршенням її перетравності. В усі фази вегетації рослини КС погано силосуються. Для покращання якості силосу зелену масу потрібно пров'ялити до вологості 70% і нижче та провести її обробку хімічними (Феркон) або біологічними (Биосиб) препаратами. Після обробки силос за вмістом перетравних поживних речовин підвищує свою енергетичну поживність і за цим показником дещо перевершує зелену масу (8,8 проти 8,7 МДж ОЕ). При заготівлі сенажу з обробкою препаратами Феркон або Биосиб, отриманий корм мав збільшену енергетичну поживність — 9,2 МДж ОЕ, тоді як без обробки — 8,5 МДж ОЕ в 1 кг сухої речовини. Це дає змогу заготовляти сенаж із козлятнику східного в якості основного об'ємного корму в раціонах тварин середньої продуктивності.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.416:631.559:631.51.011.021

2012.4.186. КОРМОВА ЦІННІСТЬ КОРЕНЕПЛОДІВ ОДНОНАСІННИХ БУРЯКІВ КОРМОВИХ ВИРОЩЕНИХ ЗА ІНТЕНСИВНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ / Мартинюк І.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 72. — С. 77–82. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 06 537630.

Буряки кормові, технологія інтенсивна, якість коренеплодів буряків, обробіток ґрунту, врожайність коренеплодів буряків.

Наведено результати вивчення впливу умов вирощування на кормову цінність і врожайність коренеплодів однонасінних буряків кормових. Виявлено, що застосування поверхневого основного обробітку ґрунту з використанням БДТ-7 порівняно з полицевою оранкою на 25–27 см та комбінованим обробітком збільшує щільність верхнього 0–10 см шару від 1,20–1,21 до 1,26 г/см³, але ці показники не виходять за межі оптимальних величин. Запаси вологи в 0–30 см і метровому шарі ґрунту більше залежали від погодних умов і меншою мірою — від глибини основного обробітку. На варіантах з поверхневим обробітком ґрунту БДТ-7 врожайність коренеплодів буряків порівняно з глибокою оранкою та комбінованим обробітком ґрунту була дещо меншою (–2,5 т/га), але вихід сухих речовин на цьому варіанті був вищим на 0,4 і 0,6 т/га порівняно з оранкою і комплексним обробітком ґрунту. Поверхневий обробіток ґрунту бороною БДТ-7 сприяв зниженню прямих витрат на основний обробіток ґрунту на 37–40% і витрат пального — на 40–42%.

УДК 633.494“321”:632.934

2012.4.187. ХІМІЧНИЙ ЗАХИСТ РІПАКУ ЯРОГО ВІД ШКІДНИКІВ І ХВОРОБ / Кузьменко Н.В., Красиловець Ю.Г., Литвинов А.Є. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 25–29. — Библиогр.: 14 назв.

Ріпак ярий, протруйники, інсектициди, шкідники, польова схожість, удобрення, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу хімічного захисту ріпаку ярого від шкідників і хвороб в умовах Харківської області впродовж 2006–2010 рр. Вивчали протруйники в чистому вигляді та у суміші з інсектицидами на удобреному фоні (НРК)₃₀ і без добрив. Установлено, що застосування протруйників, добрив і інсектицидів збільшувало польову схожість на 30–60% на удобреному фоні і на 10–40% — на удобреному. Основну шкоду посівам ріпаку завдавали хрестоцвіті блішки, хрестоцвіті клопи та капустяна попелиця. Однак протруювання насіння забезпечує захист рослин ріпаку лише до фази двох пар листків. Для захисту посівів у період вегетації від шкідників доцільне додаткове обприскування інсектицидами. У середньому за 2006–2010 рр. за

сумісного застосування їх з добривами (НРК)₃₀ урожайність насіння була на 0,51 т/га вищою, ніж без добрив. Обробка насіння сумішшю фунгіцидних протруйників (Роялдо) з інсектицидом Круїзер збільшила врожайність насіння ріпаку ярого в блоці без добрив на 0,12–0,14 т/га, з добривами — на 0,04–0,09 т/га.

УДК 633.522:631.526.32:631.559

2012.4.188. ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ СТВОРЕННЯ СКОРОСТИГЛИХ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ СОРТІВ ОДНОДОМНИХ КОНОПЕЛЬ / Лайко І.М. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 101. — С. 168–172. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 06 537606.

Коноплі, сорт, селекція, скоростиглість, канабіноїди, урожайність.

Наведено результати селекції зі створення скоростиглих високопродуктивних сортів однодомних конопель. У процесі проведених досліджень розроблено “Спосіб селекції сортів однодомних конопель на скоростиглість”, на який одержано патент на винахід. Спосіб селекції полягає у фіксованій площі живлення рослин у селекційному розсаднику, доборі скоростиглих особин за наявності 10% дозрілих рослин із ранньостиглих сімей, доборі насіння із найбільш ранньостиглої частини суцвіття. Використання цих способів дало змогу виділити скоростиглий сорт Глухівський 66, який визріває на 7 і більше діб раніше, ніж сорт-стандарт.

УДК 633.522:631.559

2012.4.189. ПРОДУКТИВНОСТЬ КОНОПЛИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СРОКОВ ДЕКАПАТАЦИИ / Александрова Л.Н., Ефейкин Д.П. // Земледелие. — 2012. — № 3. — С. 43–44. — Библиогр.: 5 назв.

Конопля, декаптация, фаза розвитку, продуктивність.

Наведено результати вивчення строків декаптації (видалення точки росту стебла рослини) конопель на врожайність. Декаптацію (Д) рослин конопель сортів Інгрета, Діана і Антоніо проводили у фазах: три пари листків, початок бутонізації, повна бутонізація, початок і повне цвітіння. Встановлено, що чим раніше проведено Д, тим більше утворюється продуктивних гілок, що збільшує елементи продуктивності насіння і відсоток волокна. Так, на контролі (без Д) маса насіння з однієї рослини становила 10,4 г, маса однієї рослини — 26,8 г, відсоток волокна — 27,7%. При декаптації у фазі три пари листків — 29,8 г, 77,0 г і 30,6% відповідно, фазі повного цвітіння — 9,5 г, 43,7 г і 30,0%. Зроблено висновок, що декаптацію конопель краще проводити у фазі рослин три пари листків.

УДК 633.62:631.527.559

2012.4.190. ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ СОРТІВ, ГІБРИДІВ ТА САМОЗАПИЛЕНИХ ЛІНІЙ ЦУКРОВОГО СОРГО / Гамандій В.Л., Вареник Б.Ф., Гамандій І.В., Каражбей Г.М. // Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насіннєзнавства та сортоvisчення / НААН. — О., 2011. — Вип. 18(58). — С. 103–108. Шифр 537227.

Сорго цукрове, характеристика імунологічна, сорт сорго (характерна ознака), гібрид сорго, продуктивність сорго, біоетанол.

Наведено результати дослідження основних господарських цінних ознак, зокрема стійкості до хвороб, трьох тисяч зразків цукрового сорго (ЦС), одержаних із науково-дослідних установ України та інших країн. Аналізи показали, що до складу цукру ЦС входять сахароза, глюкоза і фруктоза, сліди мальтози, галактози й рафінози. Вміст сахарози (дицукрів) і глюкози та фруктози (моноцукрів) у зразках різних, однак це співвідношення стабільне і може слугувати характерною ознакою сорту. Накопичення вмісту сахарози та моноцукрів залежить від умов вирощування. Так, в умовах Кубані (Росія) воно відбувається у співвідношенні 3:1, півдня України — 9:1, а Туркменістану — 11:1. Найбільший врожай зеленої маси було одержано у гібрида Мамонт — 69,9 т/га, який разом із сортом Фаворит та лінією К-2333 є найбільш стійкими до більшості хвороб та вилягання. Їх можна успішно впроваджувати у виробництво для одержання високоякісного силосу, зеленої маси та біоетанолу. Лінії Од-2059, Од-2235, Од-2182 та інші накопичують у соку стебел близько 90% сахарози, тому їх доцільно використовувати для виробництва харчового сиропу.

УДК 633.62:631.559:62–634.5:631.531.04

2012.4.191. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРГО ЦУКРОВОГО ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА ГЛИБИНИ ЗАГОРТАННЯ НАСІННЯ / Курило В.Л., Герасименко Л.А. // Цукрові буряки. — 2012. — № 1. — С. 14–15. — Бібліогр.: 9 назв.

Сорго цукрове, строки сіви сорго, глибина загортання насіння сорго, врожайність сорго.

Відмічено, що сорго займає п'яте місце за площами посіву у світі серед зернових культур і третє — серед зернофуражних. Але воно мало поширене в Україні, зокрема в зоні Лісостепу України. Сорго цукрове використовують для отримання силосу, в системі зеленого конвеєра, для виробництва цукрового сиропу та різних видів біопалива. Для більш поширеного впровадження сорго силосного вивчали чотири строки сіви (III декада квітня за t 5–6°C на глибині 10 см, через 10–30 днів після першого строку відповідно) та різну глибину загортання насіння: 2, 4, 6, 8 та 10 см. Виявлено, що за першого строку сіви (СС), коли ґрунт ще недостатньо прогрітий, міжфазний період "сіва-сходи" становить 14–15 днів, у той час як за наступних СС він був на 5–9 днів коротшим. До того ж, у першій СС на поверхні ґрунту з'являється велика кількість сходів бур'янів. У середньому за два роки найкраща куцистість рослин спостерігалась за другого та третього СС, зокрема за глибини загортання насіння 4–6 см, і становила відповідно 2,8 та 3,1 стебел/рослину за другого строку та 3,0 і 3,3 — за третього. Кращим СС сорго цукрового сорту Силосне 42 виявився третій — через 20 днів після першого за глибини загортання насіння 4–6 см. За цих умов висота рослин сорго сягає 245–258 см, площа листової поверхні однієї рослини 327–295 см², урожайність 74,9 т/га. Рослини сорго третього СС розвивались значно швидше та за своїм розвитком випереджали рослини бур'янів. Отже, оптимальним строком сіви є третій за глибини загортання насіння 4–6 см.

УДК 633.63:[631.527+631.53]

2012.4.192. СЕЛЕКЦІЯ ТА НАСІННИЦТВО ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ — ДВОЄДИЙНИЙ ПРОЦЕС / Гізбуллін Н.Г. // Цукрові буряки. — 2012. — № 2/3. — С. 9–11.

Цукрові буряки, селекція, насінництво, технологія вирощування, системи насінництва.

Викладено, що сорт і його насінництво — взаємопов'язані поняття, тому поки існує насінництво, існує й сорт. Насінництво цукрових буряків в Україні має досить давню історію. Воно виникло у 1850 р. зі створенням насіннєвого господарства в Калинівці Вінницької області, яке щороку виробляло

понад 512 ц насіння. Однак спеціальні досліді з вивчення заходів вирощування маточних буряків і насінників було розпочато у 20-ті роки минулого століття Сортоводно-насіннєвим управлінням (СНУ), а згодом — Інститутом цукрових буряків. За короткий період було розроблено агротехніку вирощування маточних буряків і насінників з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов України, що дало змогу в цілому по СРСР (1929–1990 рр.) повністю звільнитися від імпорту насіння і засівати всі площі фабричних буряків виключно насінням сортів вітчизняної селекції. Насіння вироблялось згідно триланкової системи: суперелітне насіння вирощували наукові установи-оригінатори сортів, насіння еліти — елітно-насіннєві радгоспи, насіння фабричної репродукції — звичайні насіннєві господарства. Така система вирощування насіння давала можливість щороку Україні виробляти понад 60% усієї кількості насіння, вирощуваного в СРСР. Слід відзначити, що наукові дослідження з питань насінництва цукрових буряків тісно пов'язані з розвитком селекції. Спочатку розроблялась система насінництва багатонасінних сортів, згодом — сортів-популяцій, а потім — одонасінних сортів і гібридів диплоїдних форм на фертильній основі. Для цього було розроблено і видано низку рекомендацій з технологій вирощування високоякісного насіння цукрових буряків, які користувалися великою популярністю у спеціалістів насінницьких господарств.

УДК 633.63:631.17:631.531.04

2012.4.193. СОВРЕМЕННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ СЕВА — ЗАЛОГ ВЫСОКОЙ ПРОДУКТИВНОСТИ И КАЧЕСТВА САХАРНОЙ СВЕКЛЫ / Фонк Н.В., Курило В.П., Синченко В.Н., Пыркин В.И., Гореленко В.И., Гизбуллина Л.Н., Москаленко В.Н. // Сахарная свёкла. — 2012. — № 2. — С. 28–32. — Библіогр.: 3 назв.

Цукрові буряки, технологія сіви, сівалки, організація сіви.

Відзначено, що сіва цукрових буряків є одним з найвідповідальніших прийомів технології вирощування. Дотримання всіх вимог технології сіви дає можливість використання машин під час догляду за посівом і збирання коренеплодів з мінімальним пошкодженням і втратами врожаю. Рівень врожайності і вмісту цукру в коренеплодах залежить від тривалості вегетаційного періоду, який визначається строками сіви і збирання — не менше 160–180 днів від появи сходів до збирання. Сівбу цукрових буряків слід починати тоді, коли вологість ґрунту становить 16–22%, він повинен добре кришитися, а середньодобова температура на глибині 8–10 см сягати 5–6°C. Як правило, ці строки співпадають з сівою ранніх зернових культур, а інколи і раніше. Норму висіву насіння слід вираховувати з розрахунку отримання перед збиранням 5,5–6,0 рослин на одному метрі рядка. На достатньо зволоженому ґрунті глибина заробки насіння повинна становити 2–3 см, нестійкого і недостатнього — 3–4 см. Державне насіння слід заробляти дещо глибше — на 1–1,5 см. Якість сіви потрібно перевіряти не менше трьох разів за зміну за показниками: фактична кількість насіння на одному метрі рядка; глибина заробки насіння кожним сошником; ширина основних і стикованих міжрядь; прямолінійність. Для сіви слід використовувати сівалки "Мультикорн" і "Оптіма", які гарантують високу якість робіт. На полі площею 50 га слід застосовувати дві сівалки, що дає змогу засівати поле за 1–2 дні; понад 100 га — слід розбивати на дві частини і сіяти чотирма сівалками — по дві у різні сторони від середини поля. Така організація сіви дає можливість раціонально використовувати техніку, контролювати якість сіви, керувати технологічним процесом і, як наслідок, отримати 55–65 т/га коренеплодів.

УДК 633.63:631.5:664.1

2012.4.194. ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СВЕКЛОСАХАРНОГО КОМПЛЕКСА РОССИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ / Апасов И.В. // Сахарная свёкла. — 2012. — № 3. — С. 6–8.

Насіння високоякісне вітчизняне, економічні показники виробництва цукру (з буряків і тростини), гібриди цукрових буряків адаптовані, покращання технологічності (цукрові буряки), збільшення цукристості, Росія.

Відмічено, що за останні 50 років виробництво цукру у світі збільшилось у чотири рази — від 39 до 167 млн т. Приріст було досягнуто за рахунок виробництва цукру з цукрової тростини (64%). Основний об'єм цукру у світі виробляють 10 країн: США, Німеччина, Франція, Китай, Бразилія, Індія та ін. Так, Китай за останні 40 років збільшив виробництво цукру в шість разів (від 2 до 12,14 млн т), Бразилія — від 5 до 31,6 т, Індія — від 3,76 до 27,47 т. Однак на кінець XX ст. частка цукру з цукрових буряків зменшилась від 36 до 23%. Це пояснюється тим, що у більшості країн витрати на машини, які застосовуються у буряківництві, дуже високі. Проте багато дослідників вважає, що цукрові буряки мають значно більший потенціал з точки зору зберігання очищеного цукру, економічні показники значно перевищують (прибуток 232 євро/га) виробництво з цукрової тростини (збиток 326 євро/га). Головні критерії розвитку бурякоцукрового виробництва у більшості країн — це створення адаптованих гібридів, покращання технологічності вирощування та збільшення цукристості. Для підвищення врожайності і валових зборів цукрових буряків у Росії потрібно правильно підбирати попередник, повернутися до їх оранки (безпліцева обробка знижує врожайність на 20–30%), збільшити коефіцієнт засвоєння ФАР, покращити фітосанітарну ситуацію цукрових полів. На особливу увагу заслуговує технологія заготівлі і переробки сировини. Пропонується повернутися до технології кагатування часів Радянського Союзу, коли 50–60% коренеплодів зберігалось у великих кагатах та складах, а цукрові заводи працювали 160–220 днів. Особливо потрібно звернути увагу на базу підготовки високоякісного вітчизняного насіння для сіви, яке більш адаптоване для умов Росії.

УДК 633.63:631.5:664.1(470+571)

2012.4.195. ОБ ИТОГАХ РАБОТЫ РОССИЙСКОЙ СВЕКЛОСАХАРНОЙ ОТРАСЛИ В 2011 ГОДУ / Стурра А.В. // Сахарная свёкла. — 2012. — № 3. — С. 4–5.

Буряки цукрові, галузь бурякоцукрова, потужності переробних заводів, польове кагатування буряків, технічне переобладнання більшості цукрових заводів, Росія.

Наведено результати роботи бурякоцукрової галузі в Росії за 2011 р. За даними Росстату, цукрові буряки в господарствах усіх категорій вирощувались на площі 1289 тис. га, що на 11,2% більше площі 2010 р. (1159,7 тис. га). Валовий збір коренеплодів (46,3 млн т) збільшився на 207,9% порівняно з 2010 роком (22,3 млн т). Погодні умови 2011 р. склалися сприятливо для росту і розвитку цукрових буряків, внаслідок чого сформувалася рекордна врожайність — 38,5 т/га, а в окремих регіонах (Ставропольський край — 53,4 т/га, Тульська область — 46,7, Краснодарський край — 45,2 т/га). Цукристість коренеплодів була нижчою (16,01%), ніж у 2010 р. (16,57%). Вихід цукру з 1 га посіву становив 4,99 т (в 2010 р. — 3,03 т/га), що дало можливість цукровим заводам виробити 4726 тис. т цукру (в 2010 р. — 2735 тис. т). Слід також відмітити, що такі причини, як малі переробні потужності заводів, неякісна організація польового кагатування тощо, призвели до великих втрат сировини (13%) і погіршення якості коренеплодів. У 2012 р. планується засіяти цукровими буряками 1218,2 тис. га, або 94,5% від рівня 2011 р. З метою усунення відмічених недоліків Мінсільгосп планує зробити технічне переобладнання більшості цукрових заводів на суму 3 млрд рублів, що значно знизить втрати врожаю, покращить якість сировини.

УДК 633.63:631.527

2012.4.196. РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ З СЕЛЕКЦІЇ ОДНОНАСІННИХ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Лободін О.К., Рибак В.О., Герасименко В.Г., Барахтянський М.П., Трохимець О.І. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 13. — С. 42–45. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536534.

Буряки цукрові, одонасінність рослин, Білоцерківська ДСС, гібриди ЧС.

Відмічено, що у 2012 р. виповнюється 80 років з часу початку на Білоцерківській дослідно-селекційній станції робіт зі створення одонасінних сортів цукрових буряків. Імпульсом для початку робіт стали дослідження Коломієць О.К., яка вперше знайшла один насінник з ознакою одонасінності. На основі вивчення успадкування ознаки одонасінності нею

було створено перший сорт цукрових буряків Білоцерківський одонасінний 34 (БЦ-34). Характерними ознаками сорту були 100% одонасінності та неполягаюча форма насінників. З 1975 р. селекцію на станції зі створення одонасінних сортів і гібридів продовжили Лободін О.К., Рибак В.О., Герасименко В.Г. та ін. У різні роки були створені одонасінні сорти: Білоцерківський одонасінний 40 (БЦ-40), БЦ-43, БЦ-49, БЦ-60, БЦ-62. На сучасному етапі селекція одонасінних форм ведеться на гетерозисному рівні — створення гібридів за допомогою насичуючого схрещування форм з цитоплазматичною чоловічою стерильністю. Таким методом було створено гібриди, які з 2004 р. занесені до Державного реєстру сортів рослин України: Константа, Анічка, Ольжич, Смарагд та Етюд.

УДК 633.63:631.531.001.18

2012.4.197. БЕЗВИСАДКОВИЙ СПОСІБ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Балан В.М. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 13. — С. 183–191. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536534.

Буряки цукрові, безвисадковий спосіб вирощування насіння, зони вирощування, технологія вирощування насіння, дослідні станції.

Відмічено, що першу спробу вирощування насіння цукрових буряків безвисадковим способом (БС) було зроблено на Іванівській дослідно-селекційній станції (1912 р.), а згодом — на Білоцерківській й Немерчанській ДСС, які дійшли висновку, що за теплих зим можна отримати насіння шляхом БС вирощування коренеплодів. У 30-ті роки минулого століття Українським інститутом цукрових буряків було розроблено першу інструкцію з агротехніки вирощування насіння БС. Безвисадковий спосіб вирощування насіння цукрових буряків у 1970–2005 рр. впроваджувався у Кримській та південних районах Одеської та Херсонської областей. Обсяг отриманого насіння за БС вирощування становив: 1981–1985 рр. — 35,1 тис. ц, 1986–1990 рр. — 56,7 тис. ц, 2001–2005 рр. — 42–22 тис. ц. З 1981 р. розпочалось вирощування насіння одонасінних сортів, сортів-популяцій та гібридів диплоїдних форм на фертильній основі ЧС. Було встановлено, що перемішля безвисадкових насінників зумовлюється не тільки метеорологічними факторами, але й станом маточників: масою, діаметром головки з максимальним накопиченням цукру і сухих речовин. Для такого стану коренеплодів-маточників було розроблено "Ресурсозбережну технологію", у якій передбачено наступні елементи: розміщення насінників у південно-східній частині Криму; попередник — озими на зелений корм або чисті пари; удобрення — гній 30–40 т/га + мінеральні добрива ($N_{40-50}P_{120-150}K_{70-120}$) кг/га під оранку + N_{80-120} рано навесні + $N_{20-30}P_{40-60}$ у фазі добре розвиненої розетки; система зрошення — вологозарядковий + 1–2 поливи восени + 4–5 поливів у весняно-літній період. Застосування такої технології вирощування насіння за безвисадкового способу дасть змогу вирощувати насінники цукрових буряків на площі 3–4 тис. га і отримувати 50–70 тис. ц доброякісного насіння.

УДК 633.63:631.559:631.582

2012.4.198. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ У РІЗНИХ ЛАНКАХ СІВОЗМІНИ / Хильницький О.М., Шиманська Н.К., Савчук К.А. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 13. — С. 311–315. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536534.

Буряки цукрові, ланки сівозмін, удобрення, врожайність, цукристість коренеплодів.

Наведено результати досліджень впливу на врожайність і цукристість коренеплодів цукрових буряків у сівозміні з горохом (1-ша) і чорним паром (2-га). Встановлено, що врожайність коренеплодів і їх цукристість залежали від ланки сівозміни, доз добрив і співвідношення в них елементів живлення. У варіанті без добрив у середньому за роки досліджень (2008–2011) у сівозміні з горохом урожайність коренеплодів становила 35,4 т/га, з чорним паром — 36,8 т/га. При внесенні одинарної дози добрив ($N_{60}P_{40}K_{60}$), урожайність у сівозміні з горохом становила 43,3 т/га, з чистим паром —

44,4 т/га. Найвищу врожайність в обох сівозмiнах отримано у варіанті з внесенням $N_{90}P_{60}K_{90}$ на фоні 40 т/га гною — 54,8 і 55,6 т/га відповідно. Внесення добрив призводило до зниження цукристості: за одинарної дози — на 0,3 і 0,5%, подвійної норми — на 0,6 і 0,8% відповідно. Незважаючи на помітне зниження цукристості під впливом добрив, збір цукру з одиниці площі зростає завдяки підвищенню врожайності і становив відповідно 8,44 і 8,67 т/га на варіанті з органо-мінеральними добривами, що на 2,78 і 2,85 т/га вище варіанта без добрив.

УДК 633.853.52:338.439.4

2012.4.199. СВІТОВІ ТА ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТТІ ВИБРОБНИЦТВА І ВИКОРИСТАННЯ СОЇ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ БІЛКА / Бабиц А.О., Бабиц-Побережна А.А. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 71. — С. 12–26. Шифр 06 537627.

Соя, виробництво олійних у світі, напрями використання сої, продуктивність сої, проблема білка, азот біологічний.

Висвітлено значення культури сої в розв'язанні світової білкової проблеми. Соя серед зернобобових культур є одним з найефективніших біологічних факторів азоту атмосфери, поступаючи лише люцерні та конюшині. Її посіви у світі за останні 50 років збільшилися від 23,8 до 102,4 млн га, урожайність — від 16,8 до 25,5 ц/га, виробництво — від 26,9 до 263 млн т, або у 9,8 раза. У структурі світового виробництва олійних культур соя займає 58%, ріпак — 13, соняшник — 7%. Основне виробництво сої розміщено у великих за кількістю населення країнах: США, Бразилії, Аргентині, Китаї і Індії (5 країн — 91% її виробництва у світі). Під час переробки з однієї тонни сої одержують 792 кг шроту, 178 — олії, втрати становлять 30 кг, тобто відходів майже немає. Україна за останні 10 років збільшила виробництво сої у 18 разів, за обсягами виробництва займає перше місце в Європі, восьме — у світі. У 2011 р. вперше в Україні на площі 1,12 млн га одержано урожайність сої 20,5 ц/га, вироблено 2,3 млн т

зерна. Найвищий урожай сої одержано на зрошуваних землях в Херсонській області — 31,5 ц/га на площі 90,5 тис. га, а у кращих господарствах — 34–44 ц/га на богарі і 38–49 ц/га при зрошуванні. Україна має найбільший в Європі генофонд і сортовий склад сої (123 сорти занесено до Державного реєстру). Великий асортимент сої дає можливість розширити площі посіву до 4 млн га, збільшити урожайність в Україні на 30–45%, виробництво — до 10 млн т та надходження біологічного азоту понад 450–600 тис. т. Разом із соєю наша країна вийде на стратегічний напрям розвитку аграрного сектору, зміцнення економіки, розв'язання продовольчої проблеми.

УДК 633.854.78:631.527:632.954

2012.4.200. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНОК СТІЙКОСТІ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ СОНЯШНИКУ ЗА РІЗНИХ ДОЗ ГЕРБІЦИДУ ЄВРОЛАЙТІНГ / Сатаров О.З., Кириченко В.В. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 101. — С. 84–89. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 537606.

Соняшник, вихідний матеріал, бал фітотоксичності, гербіциди післясходові, добір, форми соняшнику.

Наведено результати вивчення вихідного матеріалу соняшнику (С) за стійкістю до післясходових гербіцидів. Вивчали гербіцид Євролайтінг за різних доз внесення (0,5 л/га; 1,0; 1,5; 2,0 та 2,5 л/га). За результатами досліджень було диференційовано зразки С за рівнем стійкості до гербіциду. Встановлено, що в умовах виробництва С рівень стійкості до післясходових гербіцидів повинен забезпечувати високу ефективність у боротьбі з бур'янами. Крім того, враховуючи подвійне внесення робочого розчину у перекриттях обприскувача, необхідно щоб рослини С витримували дозу гербіциду в 1,5–2 рази вищу від ефективної для знищення бур'янів. У зв'язку з цим добір стійких форм соняшнику також необхідно проводити при дозі внесення гербіциду у 1,5–2 рази вищій, ніж це планується застосовувати у виробництві.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.1:631.52:632.08

2012.4.201. ВІТЧИЗНЯНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА, ЗБЕРІГАННЯ ТА ПЕРЕРОБКИ ПЛОДІВ І ЯГІД В УКРАЇНІ / Гриник І.В., Омельченко І.К., Литовченко О.М. — К., 2012. — 120 с. Шифр 537748.

Культури плодово-ягідні, підщепи плодівних культур, захист саду, біопрепарати, садівництво зональне.

Висвітлено зональне розміщення плодівних і ягідних порід в Україні. Охарактеризовано придатність ґрунтів під сади і ягідники, розвиток розсадницької бази. Головним завданням розсадництва сьогодні визначено створення банку безвірусних клонів плодівних, ягідних і малопоширених у культурі рослин та переведення галузі на безвірусну основу. Показано кращі підщепи для закладання інтенсивних садів у Поліссі, Лісостепу, Степу та Криму (М.9; 62-396; Д 1071; ММ.106 зі вставкою М.9; 54-118 тощо). Зокрема, розглядаються інтенсивні яблуневі сади Лісостепу України, сади на середньорослих підщепі ММ.106 з формуванням стрункого веретена, де використовують сорти Аскольда, Айдаред, Джонаголд, Голден Делішес, Глостер, Ренет Симиренка, Едера, Скіфське золото, Орнамент, Амулет. Приділяється увага скороплідним садам на насінних підщепах, вирощуванню колоноподібних сортів тощо. Окреслено системи захисту від хвороб та підживлення насаджень. Представлено технології виробництва плодів кісточкових культур (слива, алича, вишня, черешня, абрикос). Рекомендуються екологічно безпечні системи захисту черешні та сливи від шкідливих організмів. Технологічна ефективність запропонованих біопрепаратів (Актофіт, 0,2% к.е., Гаупсин, Лепідоцид, Бітоксикацилін, Спінтор 240 SC,

к.е. і НімАцаль Т/С, 1% р.о.) проти п'ядунів, листокруток, вишневої попелиці, вишневої мухи, сливового пильщика, сливової плодожерки та сливової обпиленої попелиці становить 82–95%. Якість плодів після обробки біопрепаратами покращується порівняно з хімічними пестицидами за рахунок підвищення вмісту цукрів, пектинів і фенолів. Системи апробовано в лісостеповій та степовій зонах і рекомендуються для різних регіонів України. Висвітлено механізовану технологію утримання ґрунту у пристовбурних смугах саду і прикущових зонах ягідників. Показано ресурсоощадні технології зберігання плодів, а також їхню переробку.

УДК 634.1:65.012.27(477)

2012.4.202. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТАМИ САДІВНИЦТВА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ / Кондратенко П.В., Шевчук Л.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 7–10. — Бібліогр.: 7 назв.

Садівництво перспективне, кредити у плодівництві, плодово-ягідні культури, фізіологічні потреби населення, вітаміни.

Упродовж 1994–2011 рр. вивчали вміст аскорбінової кислоти у плодах яблуні, груші, вишні, черешні, сливи, абрикоса, малини, суниці, чорної смородини з насаджень різних груп і регіонів України. Наведено пропозиції щодо розподілу валового збору плодів, споживання їх на одиницю населення за місяцями відповідно до "Програми розвитку садівництва до 2017 року" та враховуючи вміст вітаміну С у щомісячній нормі (горіхоплідні, зерняткові, кісточкові, ягідні куштові, суниця). Програмою передбачено збільшення обсягів виробництва

плодів, поліпшення їх якості та конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, що потребує істотної підтримки держави у плані надання пільгових кредитів виробникам продукції на закладання плодово-ягідних насаджень, побудову плодосховищ та логістичних центрів.

УДК 634.11:631.541.1(476)

2012.4.203. ВЛИЯНИЕ СОРТО-ПОДВОЙНЫХ КОМБИНАЦИЙ НА СКОРОПЛОДНОСТЬ И УРОЖАЙНОСТЬ КОЛОНОВИДНЫХ СОРТОВ ЯБЛОНИ В УСЛОВИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ / Грушева Т.П., Самусь В.А. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 15–20. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 06 536957.

Яблуня у Білорусі, сади інтенсивні, яблуні колоновидні, сорти яблуні, підщепи яблуні.

Дослідження проведено у 2008–2011 рр. на колоновидних сортах яблуні (Я.) Валюта і Президент (селекція ВСТИСР, Росія) на підщепах 62-396, М.26, 54-118 і 106-13. Установлено, що піддослідні сорти Я. на підщепах 62-396, М.26 та 54-118 відрізнялись кращою скороплідністю і продуктивністю, поліпшували закладання квіткових бруньок і забезпечували більш ранню плодоносність порівняно із 106-13. Найвищий сумарний урожай 2009–2011 рр. одержано за комбінації: Валюта — на М.26 і 62-396 — 99,0 і 115,2 т/га, Президент — на 62-396, М.26 та 54-118 — 60,8 т/га, 57,9 і 50,4 т/га відповідно. Зауважується, що для вирощування колоновидних сортів Я. на підщепі 62-396 необхідно використовувати підпору.

УДК 634.13(470)

2012.4.204. СОРТ ГРУШИ ИЗУМРУДНАЯ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГИОНА РОССИИ / Гиричев В.С. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 1. — С. 63–64.

Груша Изумрудная, зимостійкість груші.

Сорт груші Изумрудная створено у Всеросійському селекційно-технологічному ін-ті садівництва і розсадництва на основі міжсортів схрещувань Малгоржатка × Clapp's Favourite. Дерево — швидкооросле (до 5 м висотою), крона вертикальна середньої густоти; плоди середньої величини — 111,5...150,0 г, соковиті, солодкого смаку, зі слабким ароматом, дегустаційна оцінка — 4,6 бала. Сорт зимостійкий, у польових умовах у роки з низькими температурами (–40,3°C, –33°C) спостерігали незначні підмерзання. Сорт вступає в пору плодоношення на 3-й рік після садіння, середня врожайність за 2006–2009 рр. становила 230,4 ц/га. У селекції використовується як джерело високої адаптивності до нестабільних умов середовища.

УДК 634.2:631.541.1:632.38

2012.4.205. ОЦЕНКА КЛОНОВИХ ПИДЩЕП СЛИВОВОЙ ГРУПИ ЗА РІВНЕМ ІНФЕКОВАНOSTІ ВІРУСАМИ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР / Тряпичина Н.В., Васюта С.О. // Биоресурсы и природокористування. — 2012. — Т. 4, № 1/2. — С. 80–85. — Библиогр.: 13 назв.

Підщепи сливової групи, клонові підщепи, кісточкові культури, вірусні хвороби клонових.

Ідентифікацію вірусів карликовості сливи (ВКС), некротичної кільцевої плямистості (ВНКП), шарки сливи (ВШС) та хлоротичної плямистості листя яблуні (ВХПЛЯ) проводили методом імуноферментного аналізу (DAS-Double Antibody Sandwich) з використанням сертифікованих специфічних поліклональних антитіл. Об'єктом дослідження були підщепи сливової групи різної сили росту, стійкі до несприятливих ґрунтових умов: АП-1 (Кубань 86), ВВА-1, Весеннее пламя, ВСВ-1, Дружба, Зелена колона, Евріка 99, Сіянець Фібінга, Спікер та Фортуна. Встановлено, що основним вірусом, який вражає насадження підщеп кісточкових як для сливової, так і вишневої груп, є ВНКП. З огляду на чутливість до вірусних інфекцій плодів культур, найбільший потенціал для виробництва безвірусного садивного матеріалу мають насадження підщеп ВВА-1, Весеннее пламя і Зелена колона. Для поліпшення якості садивного матеріалу щодо клонових підщеп АП-1, Спікер і Фортуна необхідно здійснювати додаткові заходи оздоровлення, наприклад, проведення через культуру верхівкової меристеми, хемо- і термотерапію тощо. Адаптивний потенціал до вірусних інфекцій в умовах інтродукції таких перспективних підщеп, як Фортуна, Евріка,

Спікер і ВСВ-1 потребує подальшого вивчення. У таблиці конкретизуються результати досліджень (2004–2009 рр., Ін-т садівництва НААН).

УДК 634.33/.34(470.57)

2012.4.206. ОПЫТ ВЫРАЩИВАНИЯ ЦИТРУСОВЫХ КУЛЬТУР В УСЛОВИЯХ УФИМСКОГО ЛИМОНАРИЯ / Садыкова Ф.В. // Садоводство и виноградарство. — 2012. — № 4. — С. 31–36. — Библиогр.: 10 назв.

Лимонарий Уфимский (Башкортостан), цитрусові культури, теплиці, сорти лимона.

Показано досвід вирощування (з 1990 р.) лимонів (Л.) у закритому ґрунті на площі 1 га в Уфимському лимонарії (Башкортостан), де у складних природно-кліматичних умовах створено оптимальний мікроклімат для плантацій Л. Перед будівництвом теплиці було знято гумусовий перегнійно-аккумулятивний горизонт потужністю 30–35 см і складено в кагати. Для садіння підготовлено ями 1×1×0,8 м і заповнено ґрунтовою сумішшю: ґрунтово-гумусовий зернистий шар — 10 см, крупнозернистий пісок — 20 см, перепрілий гній (коров'ячий, овечий, кіньський) — 50 см. На сьогодні в Уфимському лимонарії зростає 1260 лимонних 21-річних дерев. Із них 757 — сорт Ювілейний, 460 — Ташкентський і 48 — інших сортів. Наявні й одиничні екземпляри цитрона пальчатого під назвою Рука Будди і лимона — Павловського, Мейер, Новогрузинський, Евріка; мандарина — Уншиу, апельсина — Вашингтон Навел, Шеддока; каламандина, грейпфрута. Окрім того виявлено, описано і внесено до Держреєстру селекційних досягнень Російської Федерації у 2009 р. 3 сорти лимона — Урман, Салават, Лейсан; цитрон Уралтау і помпельмус Зіля. Сорт Л. Ташкентський має висоту в теплиці 2,4–3,8 м, діаметр крони — 2,5–3,0 м. Наведено біологічну та господарську характеристики сортів лимона та інших тропічних і субтропічних рослин лимонарії.

УДК 634.54:631.526.53

2012.4.207. РОЗМНОЖЕННЯ ФУНДУКА В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ / Моргун О.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 50–53. — Библиогр.: 13 назв.

Фундук (маточники), розмноження фундука, сорти фундука (Лісостеп).

Наведено порівняльний аналіз основних способів вирощування садивного матеріалу фундука в Лісостепу України. Встановлено, що насіннєвим способом найкраще розмножуються сорти Вересневий, Фундук-85 і Пиріжок, за умови використання непросушеного насіння та піску як субстрату для стратифікації. Залежно від сортів схожість у цьому варіанті становила: 90, 90 та 85% відповідно, з терміном стратифікації 110, 110 та 112 днів. Щодо вегетативного способу, то зеленими живцями найкраще розмножувались сорти Давидівський, Дар Павленка та Караманівський. За 3-річними даними для всіх сортів найоптимальнішим строком зеленого живцювання виявився 2-й (2-га декада червня). Визначено, що для швидкого розмноження фундука кращим способом є живцювання зеленими живцями для сортів: Давидівський, Дар Павленка та Караманівський, а комбінованими живцями — для сортів Ракетний, Давидівський і Дар Павленка. У 2-й строк живцювання (2-га декада червня) у них одержано найвищі показники укорінення: 71, 59 і 53% та 89, 87 і 84% відповідно. Однак з усіх розглянутих способів найкращим визнано розмноження вертикальними відсадками. Порівняно із сортом Шедевр (контроль), у якого одержано 5 вертикальних однорічних відсадків з куща, найбільшу їх кількість одержано у сортів Караманівський та Обільний — по 8 шт. з куща. Дещо менше — у сортів Черкеський 2 і Гордієнко — по 7 шт., найменше — у Долинського — 4 шт. Водночас, найвищий показник укорінення був у сортів Шедевр, Корончатий, Лозівський булавоподібний та Ракетний — по 80%. Охарактеризовано також вихід відсадків та якість кореневої системи після їх викопування у 2-річному віці. У висновках підкреслено, що для повнішого використання маточника краще вирощувати однорічні відсадки з подальшим їх дорощуванням.

УДК 634.64:631.425.2:632.112

2012.4.208. ОСОБЕННОСТИ ВОДНОГО РЕЖИМА ГРАНАТА / Алиев М.М. // Аграрная наука. — 2012. — № 4. — С. 20–23. — Библиогр.: 11 назв.

Гранат, водний баланс граната, транспірація у граната, зрошення граната.

Висвітлено результати дослідження Азербайджанського НДІ садівництва на 25-річних кущах граната (Г.) сорту Кирми-зи кабух. Дослід включав 2 варіанти: підтримання ґрунтової вологоти на рівні 60–65% ППВ (контроль) і на рівні 80–85% ППВ. Установлено, що у Г. в умовах сухого поливного режиму зберігається здатність здійснювати процеси життєдіяльності на задовільному рівні. Це пояснюється посухостійкістю культури, яка визначається генотипом і наявністю адаптивних захисних реакцій. Високий вміст води в листках забезпечує їм можливість перенести літню посуху без значних порушень фізіолого-біохімічних функцій, сприяє нормальному водо- і газообміну, процесам асиміляції. Показано, що за надмірного поливу Г. стає чутливішим до вологоти і більше потерпає від засухи. При цьому знижується природна пристосованість до спеки. Так, рослини у 2-му варіанті мали більшу втрату води через випаровування, меншу водоутримувальну здатність, дефіцит води і клітинного соку порівняно з рослинами, які вирощувались в умовах більш ощадливого режиму зрошення — 60–65% ППВ.

УДК 634.712:631.526.3:632.111

2012.4.209. МАЛИНОВОЕ ДЕРЕВО: МИФ И РЕАЛЬНОСТЬ / Васильева Т.Г., Цибенко И.В. // Дом, сад, огород. — 2012. — № 5. — С. 14–15.

Малина (інтенсивний тип), сорти малини, морозо- та посухостійка малина, шпалери для малини, деревовидна малина.

Описано сорти малини інтенсивного типу Шотландського дослідного ін-ту с.-г. культур, зокрема, Глен Ампл (Glen Ample), який характеризується високою стійкістю до морозів і посухи, а також хвороб та шкідників. Сорт потребує зниження інтенсивності росту пагонів у висоту шляхом підв'язування до шпалери висотою близько 1,8 м. Кожен пагін здатний дати понад 1 кг ягід високої якості. При регулюванні до 5 пагонів на кущ, в умовах присадибного вирощування можна досягти урожайності близько 40 т/га. Ягоди досягають дружно і тримаються на кущі 3–4 доби. У сорту відсутні колючки, що полегшує збір ягід. Показано сорти: Glen Lion — дуже ранній, але має подовжений період плодоношення і вищу на 30% врожайність, Glen Maga — ягоди крупніші на 40%. Окреслено низку сортів НДІ Європи та Америки. Наприклад, ремонтантний сорт Joan J. має ягоди як у Полки, проте врожайність удвічі більшу, а пагони без колючок. За посухи один полив на тиждень забезпечував нормальне досягання ягід порівняно з Полкою, у якої вони сохли і не дозрівали.

УДК 634.715/.717.(477.8).003.1

2012.4.210. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ОЖИНИ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Сіленко В.О., Сердюк О.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 162, ч. 1. — С. 214–219. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536933.

Ожина у Західному Лісостепу, сорти і гібриди ожини, рентабельність виробництва ожини.

Досліджували 5 сортів ожини зарубіжної селекції та 5 гібридних форм вітчизняної: Агавам, Вільсонс Ерлі, форма 1 — група куманік; Торнфрі, Орегон Торнлес, Г-0-3-5, Г-0-3-6, Г-0-1-13, Г-0-1-20 і Г-0-2-22 — росянок. Контроль: Торнфрі й Агавам. Спостереження 2006–2009 рр. засвідчили, що в умовах Західного Лісостепу України найвища рентабельність виробництва у сортів Торнфрі (219%), Агавам (202%) та форми 1 (207%). Одержаний прибуток від їх вирощування становив 93,27 тис. грн/га, 55,71 та 64,03 тис. грн/га відповідно. Виробничі витрати за культивування кращих сортів окупились відповідно за 3,2; 3,6 та 3,3 року. При цьому рентабельність виробництва ягід гібридних форм Г-0-2-22 і Г-0-1-13 становила 109 і 44%, а сорту Орегон Торнлес — 87%. Визначено, що витрати на закладання 1 га насаджень куманік майже на 10 тис. більш порівняно з росянками і становили 38630 грн. За схеми садіння куманік 1×3 м необхідно 3333 шт./га, вартість однієї рослини 5 грн, а витрати — 28468 грн/га. За схеми садіння росянок 3×2 м необхідно 1667 шт./га, вартість рослини — 8 грн.

УДК 634.723:547.458.88

2012.4.211. АДАПТАЦІЯ ПЕКТИНОВОГО КОМПЛЕКСУ ПЛОДІВ ЧОРНОЇ СМОРОДИНИ ДО УМОВ УКРАЇНИ / Шевчук Л.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 25–27. — Бібліогр.: 7 назв.

Смородина чорна, пектини, сорти смородини.

Упродовж 2000–2010 рр. вивчали сім сортів чорної смородини (ЧС), які вирощували у насадженнях різних регіонів України, зокрема в Ін-ті садівництва НААН, Краснокутському НДЦ та Подільській і Львівській ДСС. Визначення умісту пектинових речовин (ПР) ягід проводили карбазольним методом. Середня кількість пектинів у плодах ЧС для досліджуваних регіонів становила 1,01%. Найбільше ПР містили плоди сортів Сюїта київська (1,20%), Черешнева (1,11%) та Ювілейна Копаня (1,10%). Високий уміст ПР стабільно спостерігався в останнього, коефіцієнт варіації (К) — 24,6%. Менше середнього показника ПР накопичували плоди сортів Вернісаж, Санюта й Аметист (0,97; 0,96 та 1%), стабільність — середня (V = 16,3; V = 22,1 та V = 23,3%). Сорти Черешнева та Сюїта київська за умови їхнього вирощування в різних регіонах вирізнялися слабкою закріпленістю пектинового комплексу у плодах (V = 27 і V = 26,1%).

УДК 634.735/.737(477.42)

2012.4.212. ОПЫТ ПИТОМНИКА “БРУСВЯНА” ПО ВЫРАЩИВАНИЮ ГОЛУБИКИ КАНАДСКОЙ НА ЖИТОМИРЩИНЕ // Овощи и фрукты. — 2012. — № 5. — С. 38–41.

Лохина канадська, буюхи, сорти лохини, зимостійкість лохини канадської.

Спеціалісти розсадника “Брусвяна” розмножують лохину канадську (ЛК) на території Житомирської і Київської областей із 1990 р. Саджанці рекомендують висаджувати одно- та дворічні із закритою кореневою системою. ґрунт має бути кислим — рН 3,5–5,0, пухким, краще суміш піску з торфом. Сума плюсових температур для повного досягання врожаю пізніх сортів — від 2500°C і вище. Обов'язкові зрошення і добра освітленість. Описано садіння і догляд, особливості поливу та внесення добрив. Показано результати зимівлі 2011–2012 рр. різних сортів ЛК у Брусилівському р-ні Житомирщини. Незначне підмерзання однорічних пагонів мали сорти Патріот і Атлант, навіть за t 35°C, а середнє — Санрайз, Блюджей, Аврора, Чандлер, Шантеклер, Бригітта. Зовсім не було пошкоджень у сортів Блюкроп, Дарроу, Днюк, Джерсі, Ерлі Блю, Портланд, Блюджей, Стенлі, Тиф Блю, Торо, Нельсон, Герберт, Сієра, Бонус, Блю Голд, Норд Кантрі, Спартан, Ронкокос. Для захисту рослин використовують фунгіциди Топсин, бордоську рідину, Сапроль, Топаз та ін., проти шкідників — Базудін.

УДК 634.75:631.526.3(477.83)

2012.4.213. НОВІ СОРТИ СУНИЦІ СЕЛЕКЦІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ САДІВНИЦТВА ІНСТИТУТУ САДІВНИЦТВА НААН / Приймачук Д.С. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л. — Оброшине, 2011. — Вип. 53, ч. 1. — С. 93–96. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 537645.

Суниця (Стефанія і Радославка), ягідництво інтенсивне.

Описано нові сорти (с.) суниці Стефанія і Радославка (селекціонер Л.С. Приймачук), які введено у Державний реєстр у 2011 р. Сорт Стефанія одержано у 2000 р. від схрещування с. Хоней і Русанівка; відзначається високою врожайністю (18,0–16,7 т/га) і відмінною якістю ягід. Кущі сильні, добре облістяні, з великими ясно-зеленими помірно блискучими листками. Квітконоси середньої довжини, нижче листків, суцвіття — компактний дихазій. Плоди середнього розміру, перші — 30–35 г, середня маса — 10–11 г, конічні, інтенсивно червоні, блискучі. М'якуш ніжний, міцний, приємного кисло-солодкого смаку, містить: сухих речовин — 8,0–9,1%, цукрів — 5,159–6,490%, вітаміну С — 77,6–90,3 мг на 100 г сирої маси, органічних кислот 0,54–0,68%. Для с. Стефанія характерна висока транспортабельність. Сорт Радославка одержано також у 2000 р. від схрещування сортів Хоней і Зенга Зенгана, врожайність — 17,0–16,6 т/га, якість ягід відмінна. Кущі середньої сили росту, середньооблістяні, із середнього розміру блискучими зеленими листками. Вуса із сильним антоціановим забарвленням і менш чисельні, ніж у с. Стефанія. Квітконоси — товсті, на рівні листків, суцвіття —

компактний дихазій. Плоди великі, перші — 35–40 г, середня маса 10–12 г, конічні, червоні, блискучі. М'якуш середньої щільності, ніжний, міцний, приємного кисло-солодкого смаку, містить: сухих речовин 9,0–9,2%, цукрів — 4,798–5,132%, вітаміну С — 86,8–93,6 мг/100 г сирію маси, органічних кислот — 0,540–0,800%. Для обох представлених сортів характерна одномірність плодів, стійкість до борошнистої роси і відносна — до білої плямистості, висока зимостійкість і посухостійкість. Сорти рекомендуються для інтенсивного ягідництва.

УДК 634.75:631.811/816.1

2012.4.214. ВПЛИВ ЖИВЛЕННЯ НА ЯКІСТЬ ПЛОДІВ СУНИЦІ / Шевчук Л.М., Приймачук Л.С., Приймачук М.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 29–32. — Бібліогр.: 10 назв.

Суниця, добрива для суниці, якість ягід суниці, продуктивність суниці.

Досліди проведено у Західному Лісостепу Передкарпаття на чорноземах опідзолених з низьким умістом гумусу (2%) і середнім — рухомих сполук Р і К. Вивчали продуктивність сортів суниці: Істочник, Хоней і Дукач. Схема садіння 80×25, ширина плодоносної смуги — 35–40 см. Добрива вносили поверхнево перед садінням з наступним заорюванням на глибину 40 см. Після садіння суницю підживлювали азотними добривами — 60 кг/га д.р. Основні добрива вносили після збирання врожаю за таких варіантів: 1-й — гній 60 т/га, Р₆₀К₆₀ (контроль); 2-й — гній 90, Р₉₀К₉₀; 3-й — гній 105, Р₁₀₅К₁₀₅; 4-й — гній 120 т/га, Р₁₂₀К₁₂₀. Фосфорні добрива вносили у формі подвійного суперфосфату 20% д.р., калійні — калімагnezія 28% д.р. Установлено, що на збільшення врожайності і товарної якості плодів суниці найістотніше впливало внесення добрив перед садінням: 90–105 т/га гною та 90–105 кг/га д.р. фосфорних і калійних. Проте за внесення 90 т/га гною та 90 кг/га д.р. Р + К спостерігали кращі смакові якості ягід, більший уміст цукрів у них та меншу кількість титрованих кислот. При збільшенні дози добрив до 120 т/га гною та до 120 кг/га д.р. фосфорних і калійних смакові якості плодів суниці погіршилися, вони стали найкислішими, за винятком сорту Хоней.

УДК 634.8:631.811.98

2012.4.215. ВЛИЯНИЕ ПРЕПАРАТА ROST-КОНЦЕНТРАТ НА РАЗВИТИЕ ПРИВИТЫХ САЖЕНЦЕВ ВИНОВАРА / Зеленинская Н., Подуст Н., Гоголинская Е. // Овощеводство. — 2012. — № 8. — С. 26–29.

Виноград, стимулятори рослинні, підживлення виноградних саджанців, препарат "ROST-концентрат".

Дослідження проведено у 2009–2011 рр. на прищеплених саджанцях винограду сорту Загадка (ННЦ "Ін-тут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова"). Препарат "ROST-концентрат" (універсальне добриво на основі гумату калію і комплексу макро- і мікроелементів) застосовували для позакореневої обробки винограду і поливу ґрунту у прикореневій зоні прищеплюваних саджанців за різних варіантів. Позакоренево обприскування у концентраціях: 20, 50 і 40 мл/10 л води. Полив прищеплених саджанців винограду у шкільці: 20,

50, 40 мл/10 л води та 1,0 л/10 л води. Контроль — обробка водою. Результати засвідчили, що розвиток прищеплюваних саджанців у контролі практично не відрізнявся від оброблених позакоренево. Проте агробіологічні показники рослин після триразового поливу препаратом "ROST-концентрат" були достовірними. Так, у 1- і 2-му варіантах середній діаметр саджанців перевищував контрольний показник на 1,59 мм. Довжина пагонів у всіх варіантах становила 85–92 см (73,4 — у контролі), а визрілої частини — 38–52 см (30 — у контролі), площа листків рослини — 950–978,5 см² (750,3 — у контролі). Загальна кількість коренів і їх стан у цих рослин також значно поліпшилися. Порівняно з контролем довжина усіх коренів збільшилась в 1,3–1,6 раза, а маса сухих коренів перевищувала на 7–11% після обробок більш низькими концентраціями і на 9,6–18,5% — після обробок розчинами 50 і 1000 мл/10 л води. Охарактеризовано обводнення листків, уміст хлорофілів і каротиноїдів у тканинах, що підтвердило позитивний вплив препарату "ROST-концентрат" на біологічні і фізіологічні показники прищеплюваних саджанців винограду.

УДК 634.1:631.527:60(470)

2012.4.216. СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СЕЛЕКЦИИ САДОВЫХ РАСТЕНИЙ В ГНУ ВСТИСП РОССЕЛЬХОЗАКАДЕМИИ / Высоцкий В.А., Гиричев В.С. // Садоводство и виноградарство. — 2011. — № 6. — С. 42–46. — Библиогр.: 4 назв.

Садівництво Росії, біотехнологія плодово-ягідних культур, селекція плодово-ягідних (ВСТИСП).

На базі знань про ген крупноплодності у малини (ген L₁) та імунітету до попелиць (ген A₁₀), розповсюджувачів 4-х основних вірусів, у Россільгосакадемії (ГНУ ВСТИСП) створено і продовжують створювати високопродуктивні крупноплодні сорти (Краса Росії з геном L₁). Створено колоновидний сорт яблуні Вальс — зимостійкий, імунний до парші, спуровий тип плодоношення, плоди доброї якості; у селекції сорту використано вихідні форми яблуні з геном С₀ (компактний тип крони). Для карликового типу крони груші у селекції використано олігоген D. Показано сіянці груші, а також етапи регенерації рослин суниці в культурі ізольованих пиляків. Культура пиляків і пилку дає можливість одержати соматоклональні варіанти, особливо якщо процесам органогенезу передувало утворення калусної тканини. Оскільки в РФ офіційно вирощування трансгенних рослин не дозволене, в селекційній практиці широко використовують ембріокультуру. Розроблено способи для одержання рослин від схрещувань: вишня × черешня, вишня × черемха, слива × алича, слива × терен та інші комбінації. Зазначено: якщо з яких-небудь причин одержання гібридних сіянців кісточкових культур ускладнено, то можна використовувати культуру зародків на штучних живильних середовищах, а для підвищення кінцевого виходу нових генотипів — і культуру ізольованих сім'ядолей. Окреслено проблеми і завдання на перспективу в галузі селекції, генетики і біотехнології рослин.

635.1/8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/7:631.674.6.003

2012.4.217. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ В ОВОЩЕВОДСТВЕ ОТКРЫТОГО ГРУНТА / Шатковский А., Стасюк С., Кныш В., Черевичный Ю. // Овощеводство. — 2012. — № 9. — С. 59–61.

Овочівництво на зрошенні, зрошення краплинне, економічна ефективність краплинного зрошення.

Вивчалися питання щодо ефективності застосування краплинного зрошення (КЗ) в овочівництві відкритого ґрунту. Зазначено, що КЗ за умови правильного, наукового його ви-

користання (полив водою нормативної якості, дотримання режиму зрошення, введення у сівозміну цінних агрономічних культур), дає змогу одержувати високі врожаї і, відповідно, високу рентабельність виробництва овочів за мінімального впливу на довкілля. Найпопулярнішими і найприбутковішими культурами на КЗ є помідор і цибуля, а також часник, перець, баклажан, картопля рання, огірок і капуста пекінська. Свого роду "страхувальними культурами" на КЗ в Україні прийнято вважати овочі борщового набору (морква, буряк столовий, капуста білоголова). Результати

дослідження впливу режимів КЗ на основні економічні показники технології вирощування помідора розсадного на переробку засвідчили, що найдоцільнішим з економічної точки зору є режим КЗ з диференційованим за фазами розвитку рослин рівнем передполивної вологості ґрунту: 80% від НВ у фазі "висаджування розсади — цвітіння", 85% від НВ у фазі "цвітіння — формування плодів" і 70% від НВ у фазі "формування плодів — збирання плодів". У цьому варіанті було зафіксовано найвищі показники валового доходу (107849 грн), чистого прибутку (79642 грн), рентабельності (282,3%) і найнижчої собівартості продукції (185,7 грн/т). Зауважується, що використання систем КЗ при вирощуванні овочевих культур і картоплі економічно доцільне вже на площі в 1 га, але максимальна економічна ефективність досягається на площі не менше 10 га.

УДК 635.1/8:[631.5+664.83/.84].001.2

2012.4.218. ПРИОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА В УКРАЇНІ / Балюк С.А., Лісовий М.В., Захарова М.А., Анісімова О.В., Вітанов О.Д., Рудь В.П., Кіях О.О. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 7. — С. 7–10. — Бібліогр.: 4 назви.

Овочівництво, баштанництво, переробка овочів, виробництво овочів і баштанної продукції, інвестиції.

Проаналізовано сучасний стан виробництва овочевої та баштанної продукції, а також визначено пріоритетні напрями розвитку овочівництва і баштанництва та переробної галузі на перспективу до 2015 р. Основними факторами зниження виробництва овочевої та баштанної продукції є використання традиційних технологій, зменшення обсягів застосування добрив і хімічних меліорантів, вирощування культур низьковрожайних сортів і гібридів; відсутність вітчизняної техніки та обладнання для переробної галузі; неврегулювання законодавчих актів сертифікації земель та с.-г. підприємств для одержання овочевої продукції на рівні світових стандартів і норм безпеки харчових продуктів. Через високі ціни на іноземну техніку сільгоспвиробники мало використовують нові конструкції с.-г. машин, а наукові селекційні установи нині мають низьку матеріально-технічну базу для ведення селекції і насінництва та застосування новітніх досягнень біотехнології. Розвиток овочівництва стримується також відсутністю великих оптових ринків. Основними способами вирішення зазначених проблем та інтенсифікації розвитку галузі є здійснення адаптованого землеустрою шляхом раціонального використання земельних ресурсів, створення регіональних зон вирощування овочевих і баштанних культур з урахуванням їхніх біологічних особливостей і ґрунтово-кліматичних умов, а також створення великотоварних підприємств інтенсивного вирощування та переробки продукції; розробка ефективних агротехнологій вирощування; застосування в селекції і насінництві новітніх методів, оновлення матеріально-технічної бази селекційних установ із залученням інвестицій; реконструкція наявних овочесховищ і спорудження нових; розробка сучасних технологій переробки овочів, застосування перспективних форм трансферу інновацій і поліпшення системи логістики й маркетингу; підвищення якості продукції і збільшення її експорту; впровадження інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку овочівництва і баштанництва; підвищення рівня наукового забезпечення галузі; запровадження заходів вдосконалення роботи дрібнотоварного сектору; удосконалення законодавчої бази галузі та ін. Зазначено, що дотримання основних положень Концепції виробництва овоче-баштанної продукції на період до 2015 р. дасть можливість забезпечити населення України високоякісною продукцією обсягом 12 млн т та зростання обсягів експорту до 1,2 млн т на рік.

УДК 635.132:631.436:581.14(477.43/.44)

2012.4.219. ВПЛИВ РІВНЯ ТЕРМІЧНОГО РЕЖИМУ ҐРУНТУ НА РІСТ І РОЗВИТОК КОРЕНЕПЛОДІВ МОРКВИ В УМОВАХ ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Потапський Ю.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1(57). — С. 110–114. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537221.

Морква, термічний режим ґрунту, сорти моркви, стиглість моркви технічна.

Наведено результати дослідження впливу рівня термічного режиму ґрунту (РТРґ) на врожайність та біохімічний склад коренеплодів моркви. Встановлено тривалість міжфазних періодів росту і розвитку рослин моркви залежно від РТРґ. Так, у середньостиглого сорту моркви Шантене сквирська технічна стиглість коренеплодів настала від з'явлення масових сходів на всіх варіантах ранньовесняної сівби від 94 до 95 діб, літньої сівби — 98 діб та підзимової — 97 діб. У пізньостиглого сорту Регульська згадані вище показники на варіантах ранньовесняної сівби з РТРґ 4...6° і 6...8°C технічна стиглість настала через 118 діб, літньої сівби — 111 і підзимової — 117 діб. За іншими показниками рівня термічного режиму ґрунту в дослідіх істотної різниці не виявлено.

УДК 635.21:[631.5+631.8+632.7/.9]

2012.4.220. КАРТОПЛЯРСТВО: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т картоплярства; редкол.: Бондарчук А.А. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 2011. — 300 с. Шифр 06 537319.

Картопля, селекція картоплі, насінництво картоплі, технологія вирощування картоплі, урожайність картоплі, сорти картоплі, гібриди картоплі.

Висвітлено результати досліджень із селекції, насінництва і технології виробництва картоплі (К.), а також питання історії аграрної науки. Показано основні досягнення і перспективи селекційної роботи в галузі картоплярства, наведено характеристики інтенсивних сортів і міжвидових гібридів. Обґрунтовано необхідність інноваційного розвитку насінництва й удосконалення його організаційної структури, шляхи вирішення актуальних проблем якості насіння К. Розглянуто питання щодо впливу ґрунтово-кліматичних умов вирощування культур, різних систем удобрення, попередників, а також застосування хімічних засобів захисту рослин на ріст, розвиток, біохімічний склад бульб та врожайність К. Наведено показники щодо економічної ефективності виробництва К. в господарствах різних форм власності на Поліссі, в Лісостепу та південному регіоні країни. Охарактеризовано особливості ринку картоплі в Україні в сучасних умовах с.-г. виробництва.

УДК 635.21:621.313.8:631.532.2.027

2012.4.221. ПЕРЕДПОСАДКОВА ОБРОБКА БУЛЬБ КАРТОПЛІ У МАГНІТНОМУ ПОЛІ / Синявський О.Ю., Савченко В.В. // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2012. — Вип. 12, т. 2. — С. 176–181. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537249.

Картопля, обробка картоплі магнітна, урожайність картоплі, магнітна індукція, електротехнологічний комплекс.

Висвітлено результати експериментальних досліджень зміни біопотенціалу, рН і врожайності картоплі за передпосівної обробки бульб у магнітному полі. Розроблено електротехнологічний комплекс (ЕТК) для магнітної обробки картоплі, визначено найефективніший режим цього процесу. З'ясовано, що оптимальним режимом передпосадкової обробки бульб у магнітному полі є магнітна індукція 30 мТл за чотирикратного переміщення й швидкості руху стрічки транспортера 1 м/с. Результати виробничої перевірки експериментального зразка ЕТК, проведеної у СТОВ "Відродження" Фастівського р-ну на Київщині, засвідчили, що врожайність картоплі за передпосадкової обробки у магнітному полі ЕТК підвищується на 17–21%, кількість товарних бульб збільшується на 15%, в оброблених бульбах збільшується вміст крохмалю, вітаміну С, сухої речовини на 3–4%, а концентрація нітратів зменшується на 6%. Установлено, що питома енергоємність процесу магнітної обробки бульб картоплі становить 0,0097 кВт·год/т.

УДК 635.21:631.531.02(477.7)

2012.4.222. ЕФЕКТИВНІСТЬ РІЗНИХ СПОСОБІВ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ПРИ ОДЕРЖАННІ ОЗДОРОВЛЕНОГО ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ, ОРИГІНАЛЬНОГО ТА ЕЛІТНОГО НАСІННЯ КАРТОПЛІ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Романенко М.І. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоградського інституту АПВ. — С. 84–92. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 537215.

Картопля, насінництво картоплі, селекція картоплі, оздоровлений вихідний матеріал картоплі, елітне насіння картоплі, оригінальне насіння картоплі, мікробульби картоплі.

Проведено наукові дослідження з метою розробки й удосконалення прийомів та методів ведення насінництва картоплі (К.) на основі використання вихідного матеріалу, оздоровленого шляхом термотерапії та культури меристем у поєднанні з клональним розмноженням у Північному Степу України. Зазначено, що застосування цих методів дає змогу прискорити більш ніж удвічі процес розмноження нових сортів та оздоровити за потреби сорти традиційні. З'ясовано, що виробництво елітного насіння К. слід проводити за 4-річною схемою мікробульбами (МБ), отриманими від рослин *in vitro* в умовах захищеного ґрунту, оскільки вони за якістю і продуктивністю переважають аналогічний матеріал, одержаний в польових умовах. Польова схожість МБ, вирощених у полі, становила 58,9–59,8%, тоді як одержаних від рослин *in vitro* — 89,2–91,1%. Продуктивність тепличних МБ від рослин та мікробульб *in vitro* на 4,83 та 5,87 т/га відповідно перевищила продуктивність МБ, отриманих у полі. Ураженість вірусними хворобами наступної репродукції МБ, вирощених у польових умовах, становила 1,5–1,7% за повної її відсутності при використанні тепличного матеріалу. З метою підвищення коефіцієнта розмноження вихідного оздоровленого матеріалу (ВОМ) використовували стеблові живці з МБ від рослин *in vitro*, що дало змогу вдвічі збільшити їх виробництво з одиниці ВОМ та на 38,2% знизити їхню собівартість. Рекомендовано збирати насіннєвий матеріал у розсадниках оригінального та елітного насінництва на початку відмирання картоплі, завчасно скопивши бадилля. За три роки найвищу врожайність забезпечили сорти Скарбниця (13 т/га), Карлик (12,24 т/га) і Слов'янка (12,96 т/га). Обґрунтовано доцільність уведення в насінництво та впровадження у виробництво сортів картоплі Карлик і Скарбниця.

УДК 635.21:631.559:[631.811.98+631.8]:631.816(477.4)

2012.4.223. КАРТОПЛЯ — ВАЖЛИВА ПРОДОВОЛЬЧА І ВИСОКОЕНЕРГЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Поліщук І.С., Поліщук М.І., Палагнюк О.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1(57). — С. 91–99. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 537221.

Картопля, урожайність картоплі, сорти картоплі, стимулятори росту, удобрення картоплі, крохмалистість бульб картоплі, вихід спирту з картоплі.

Висвітлено результати досліджень урожайності вмісту крохмалю та виходу спирту з бульб сортів картоплі (К.). Повінь та Червона рута за їх обробки та позакореневого внесення в різних фазах росту і розвитку регуляторів росту (РР) емістиму С, потейтину, мікро- та макродобрих реаком, плантафол, росток картоплі. Погодні умови Правобережного Лісоостепу сприяють вирощуванню К., особливо ранньостиглих сортів, зокрема Повені (урожайність 32–44,4 т/га). Середньопізній сорт Червона рута забезпечив нижчу, але стабільну врожайність за роками (26,6–42,4 т/га). Встановлено, що використання РР та мікро- і макродобрих на хелатній основі сприяло підвищенню врожайності, її стабільності за роками, підвищенню збору крохмалю та виходу спирту. Сортовою особливістю К. і її менш мінливим показником є крохмалистість бульб. Найефективнішим з усіх досліджуваних препаратів виявилось мінеральне добриво росток картоплі, ефективність якого зростає від кратності обробок.

УДК 635.21:631.674.6:631.5(477.7)

2012.4.224. ДВОХУРОЖАЙНА КУЛЬТУРА КАРТОФЕЛЯ НА КАПЛІ / Капелюха Т. // Овочеводство. — 2012. — № 7. — С. 36–37.

Картопля, зрошення краплинне картоплі, двоухорожайна культура картоплі, ефективність вирощування картоплі, трубопроводи плівкові.

Наведено результати вивчення економічної та енергетичної ефективності вирощування картоплі (К.) в двоухорожайній культурі за краплинного зрошення (КЗ) в умовах Степу України, яке має низку істотних переваг порівняно з традиційними способами поливу (зменшення енергетичних затрат, економічне використання поливної води, підвищення врожайності тощо). Було проведено розрахунки основних економічних критеріїв технології вирощування двоухорожайної культури К., таких як: затрати на виробництво, собівартість, чистий дохід і рентабельність. Установлено, що найбільших

затрат потребує насіннєвий матеріал, проте їх можна значно зменшити, використовуючи власні посадкові бульби, що можливо за використання методу двоухорожайної культури К. За вирощування К. весняної посадки на КЗ, максимальний економічний ефект було одержано у варіанті з підтриманням рівня вологозабезпеченості рослин — 75% від розрахункового сумарного випаровування (PCB) і розміщенням плівкових трубопроводів на поверхні удобреного ґрунту. Собівартість продукції становила 1,41 тис. грн/т, чистий прибуток — 19,95 тис. грн/т, рівень рентабельності виробництва — 84,5%. Зниження рівня вологозабезпеченості рослин до 50% PCB, за таких само умов, сприяло зменшенню собівартості продукції на 4,11 тис. грн/га і рівня рентабельності — на 16,5%. Збудовано систему краплинного зрошення передбачалося використати протягом весняних і літніх посадок з їхнім відновленням у міру виходу з ладу складових частин. Собівартість продукції К. літньої посадки становила 0,78 тис. грн/т, чистий прибуток — 6,96 тис. грн/га, рівень рентабельності — 41,7%. Розрахунки показали, що весняна посадка з раннього збирання виявилася рентабельнішою завдяки високим цінам у цей період і використанню власного садивного матеріалу від літньої посадки. Одержання стабільних урожаїв у літній посадці можливе лише за наявності зрошення. Таким чином, метод двоухорожайної культури вирощування картоплі дає змогу скоригувати одержання чистого прибутку і рівня рентабельності, знизити затрати на технологію вирощування і придбання систем краплинного зрошення.

УДК 635.262"324":631.526.32:632.4:631.95

2012.4.225. ВЗАЄМОДІЯ СОРТІВ ЧАСНИКУ ОЗИМОГО ІЗ ФІТОПАТОГЕННИМИ ГРИБАМИ / Парфенюк А.І., Сагановська В.І., Волощук Н.М., Остапюк Н.А. // Агроєкологічний журнал. — 2012. — № 2. — С. 77–80. — Бібліогр.: 10 назв.

Часник озимий, сорти часнику озимого, гриби фітопатогенні.

Досліджено спектр мікробіоти ризосфери та органів різних сортів часнику озимого. Отримані результати свідчать, що протестовані сорти часнику характеризуються різним ступенем селективного тиску на мікробіоту. Встановлено, що сорти Мереф'янський білий, Рівненський, Чернівецький та Сквирський місцевий значною мірою здатні акумулювати токсикогенні види, до яких належать *Aspergillus flavus*, *Penicillium glaucum*, *Fusarium verticillioides*. Сорти Дюшес, Дубнівський, Спас накопичують в основному сапротрофні гриби (*Fusarium sambucinum*, *Penicillium variabile*) та гриби-антагоністи (*Gliocladium catenulatum*, *Trichoderma viride*), що зумовлює стабілізуючий добір у мікробіоті часнику. Отримані результати відкривають можливість дослідження взаємодії популяцій сортів часнику озимого та фітопатогенних мікроорганізмів в агрофітоценозі.

УДК 635.61/.62:631.5.563:664(477)

2012.4.226. БАШТАННИЦТВО УКРАЇНИ: монографія / Лимар А.О., Лимар В.А. — 2-ге вид., переробл. та доповн. — Миколаїв, 2012. — 372 с. — Бібліогр.: 165 назв. Шифр 537003.

Баштанництво України, селекція баштанних рослин, технології вирощування баштанних рослин, овочева продукція, зберігання овочевої продукції, переробка овочів, маркетинг овочевої продукції.

Висвітлено питання походження й розповсюдження баштанних культур (БК) в Україні. Наведено систематику, морфологічні і біологічні особливості рослин, а також методи й сучасні досягнення селекції та насінництва. Охарактеризовано найпоширеніші сорти й гібриди БК: кавун — Макс плюс, Мандрівник, Загадочний, Малахіт, Арсенал, Чумак, Славутич; диня — Дніпро, Блискавка F₁, Даяна, Тіна, Прима, Престиж, Фантазія. Описано ефективні сучасні технології вирощування БК у відкритому й закритому ґрунті, зокрема ресурсощадну і конвеєрну, для одержання товарної продукції та насіння (кавун, диня, гарбуз, овочеві гарбузи — кабачок, патисон і крукнек). Розглянуто питання щодо заходів боротьби з хворобами і шкідниками БК, а також зберігання та переробки плодів у промислових кагатах і в домашніх умовах. Наведено короткі характеристики малопоширених БК. Висвітлено економічні аспекти виробництва БК, зокрема економічну ефективність та маркетинг баштанної продукції.

Викладено програму наукового забезпечення концепції розвитку баштанництва в Україні.

УДК 635.615:631.5:631.459:631.6.02(477.7)

2012.4.227. ПРОТИВЕРОЗИОННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ВЫРАЩИВАНИЯ АРБУЗА / Лащевская Л. // Овощеводство. — 2012. — № 7. — С. 26–27.

Кавун, вирощування кавуна, протиерозійна технологія, попередники кавуна, збирання кавуна.

Розглядаються елементи протиерозійної технології вирощування кавуна (К.) столового на Півдні України. Зазначено, що К. вирощують на всіх типах ґрунтів, за умови достатньої аерації і рН ґрунтового розчину 6,5–7. Найкращими попередниками К. згідно з сівозмінною є: озима пшениця, багаторічні трави, зернобобові, кукурудза на силос і зелений корм; задовільними — ріпак і гірчиця на насіння, кукурудза на зерно; гіршими — родини Гарбузові і соняшник. Луцання стерні чи пожнивних решток слід проводити відразу ж після збирання врожаю попередника в двох напрямках — на глибину 6...8 см дисковими луцильниками і на 12–14 см — лемішними після багаторічних трав і за наявності коренепаросткових бур'янів. Боронування і першу культивування зябу здійснюють у максимальній тислій строки за фізичної стиглості ґрунту. Агротехнологія вирощування ґрунтопокривної культури (гірчиця) має бути такою: сіва в 2–3-й декадах березня з перекриттям чотирьох сошників із залишенням смуг завширшки 60 см для сіви в них К. Слід зауважити, що ґрунтопокривна культура сприяє зменшенню прояву вітрової ерозії ґрунту в період підвищеної вітрової активності (квітень–травень) у середньому на 72%. Сівбу К. здійснюють протруєнням насінням в оптимальні строки (ґрунт на глибині 10 см має прогрітись до 12...14°C). Найвищу врожайність забезпечує вирощування К. з міжряддям 280 см з площею живлення рослин 2 м² (схема 280×70 см). Мінеральні добрива необхідно вносити з розрахунку N₃₀P₄₅K₃₀ на 1 га за діючою речовиною. Після появи сходів культивування проводять з використанням захисних щітків і прополювальних дисків. Міжрядні обробки під батогами К. здійснюють широкозахватними плоскорізами. До збирання К. приступають у фазі технічної стиглості плодів — через 30–35 днів від початку їх зав'язування. Середньостиглі сорти К. збирають найчастіше за один захід. Протиерозійна технологія вирощування кавуна забезпечує врожайність культури на рівні 30 т/га.

УДК 635.621.3:632.488А

2012.4.228. АСКОХИТОЗ КАБАЧКА / Пиковский М., Кирик Н. // Овощеводство. — 2012. — № 8. — С. 42–43.

Кабачок, аскохитоз кабачка, захист від аскохитозу.

Висвітлено питання щодо діагностики одного з найнебезпечніших захворювань кабачка — аскохитозу (А.), яке протягом всієї вегетації уражує всі наземні частини рослини. Недостатня увага до хвороби зумовлена труднощами з її діагностування, а також відсутністю інформації про неї. Зазначено, що діагностичні ознаки А. кабачка змінюються залежно від ураженого органа, часу проявлення хвороби і метеорологічних умов. На уражених листках спочатку утворюються невеликі мокрі сіро-зелені плями, які швидко набувають темно-коричневого забарвлення. На поверхні плям можна спостерігати ледь помітні чорні точки — пікніди патогену, наявність яких значно полегшує визначення захворювання. В суху погоду уражена тканина може випадати, внаслідок чого на листках утворюються отвори. У випадку ураження стебел хворі ділянки стають темно-коричневими, довгастими, можуть мати вигляд виразок і оперізувати стебло. На них також утворюються пікніди. На уражених плодах кабачка симптоми хвороби досить мілкі. Спочатку утворюється невелика кількість округлих, дрібних (2–3 мм), світлих плям, які з часом збільшуються в розмірах до 5–7 мм; уражена тканина підсихає і розтріскується, перетворюючись у виразки, на поверхні яких з'являються темні точки — пікніди. В іншому випадку на плодах утворюються мокрі, світло-коричневі плями (8–30 мм), покриті кремовою плівкою, яка складається з грибниці патогену з пікнідами гриба. У подальшому такі плоди загнивають. У 3-му випадку на плодах утворюються мокрі, насичені вологою плями, які, розростаючись, зливаються між собою, і на їхній поверхні формується білувата грибниця з темними пікнідами. Такі плоди також загнивають. Джерелами

інфекції є уражені рослинні рештки, інфіковане насіння. Розвитку А. сприяють висока відносна вологість повітря і тривале зволоження листків, а також ураження рослин іншими хворобами. Гриб уражує, крім кабачка, диню, гарбуз, огірок та інші рослини. Захист кабачка від ураження А. має здійснюватися комплексом агротехнологічних заходів, що покращують ріст рослин і підвищують їхню стійкість до патогену. Необхідно додержуватись сівозміни, вирощувати менш уражувані сорти, використовувати здоровий посівний матеріал, підтримувати в контрольованих умовах оптимальні режими температури і вологості, а також у процесі збирання слід захищати плоди від механічних ушкоджень для попередження гнилі.

УДК 635.64:632.35.938

2012.4.229. УСТОЙЧИВОСТЬ ТОМАТА К ЧЁРНОЙ БАКТЕРИАЛЬНОЙ ПЯТНИСТОСТИ (XANTHOMONAS VESICARIA DOWSON) / Лысак С.А., Лысак З.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 2. — С. 42–46. — Библиогр.: 16 назв.

Помідор, чорна бактеріальна плямистість, стійкість помідора до плямистості, колекційний матеріал помідора, імунологічна диференціація колекцій помідора.

Висвітлено результати досліджень (2008–2011 рр.) з пошуку стійкості вихідного матеріалу помідора проти чорної бактеріальної плямистості (ЧБП). Досліди проводилися з 424 колекційними зразками помідора різного еколого-географічного походження. Колекційний матеріал було диференційовано за рівнем полігенної стійкості на природному фоні ураження проти ЧБП. За результатами досліджень виділено 11 джерел високої стійкості (HR, бал 9) з коефіцієнтом вирівняності (В = 100%) і 5 шт. стійкості (R, бал 7) (В ≥ 90%) до ЧБП. Визначено набір (25 шт.) зразків помідора, які в умовах штучного інфекційного фону (ЧБП), можуть бути еталонами-диференціаторами генетично високої стійкості (HR, бали 9 і 7): Кароліна (к-00950) з України, Маестро (к-02560) з Росії, Талант (к-00820) з Білорусії, Птілменс (к-01139) з Молдови і Jelto (к-02416) з Італії, а для ознаки "середня стійкість" (MR, бал 5) — еталони Спалах (к-02492) з України, Оранж-1 (к-02510), Превосходний (к-02513) з Білорусії, Oregon oherry (к-01612) із США. Еталонами-диференціаторами рівнів сприйнятливості ("сприйнятливості" (S), бал 3) можна вважати: Харківський (к-00778) з України, Улибка (к-00725) з Молдови, Adonis (к-02512) з Польщі. Для використання в якості еталонів-диференціаторів ознаки "висока сприйнятливості" (HS, бал 1) рекомендовано Тюльпан (к-00822) з України та Успех (к-00744) з Росії.

УДК 635.646:631.5(477)

2012.4.230. ВЫРАЩИВАЕМ БАКЛАЖАНЫ / Куликов Ю.А. // Настоящий хозяин. — 2012. — № 6. — С. 24–27.

Баклажан, вирощування баклажана, хвороби баклажана, шкідники баклажана, підживлення баклажана.

Висвітлено технологію вирощування баклажана (Б.) в умовах України. Незалежно від широкого розповсюдження у всіх овочівницьких районах України, Б. займає менші площі і за господарським значенням дуже відстає від помідора і перцю. Проте, останнім часом, у зв'язку з виробництвом баклажанної ікри та інших видів консервів, інтерес до вирощування Б. підвищився. Культивують Б. у відкритому ґрунті, у парниках і теплицях, для чого попередньо вирощують розсаду тими ж способами, що і розсаду перцю. Насіння Б. висівають у кінці січня — на початку лютого. Розсада Б. спочатку розвивається повільніше від розсади помідора і перцю, що слід брати до уваги для підтримання оптимального температурного, водного і повітряно-газового режимів у парниках, а також і боротьби з хворобою "чорна ніжка", яка часто завдає розсаді великих пошкоджень. Підживлення Б. проводять двічі розчином мінеральних солей, після кожного з них розсаду поливають чистою водою. Висаджування розсади у відкритий ґрунт проводиться на Півдні України звичайно в кінці квітня після того, як уже минула небезпека пізніх весняних заморозків, а на півночі — на 2 тижні пізніше. Одним з найважливіших агротехнічних заходів з вирощування Б. є своєчасне зрошення. Наголошено, що перший полив здійснюють під час висаджування розсади, а з наступними поливами поспішати не слід. Залежно від погоди, типу ґрунту і господарської мети протягом вегетації, у середньому проводять від 10 до 20 по-

лівів. Обробіток міжрядь необхідно проводити після кожного поливу чи дощу. Для підживлення Б. застосовуються органічні й мінеральні добрива. Обов'язковим заходом є регулярна й ефективна боротьба з бур'янами, хворобами і шкідниками Б. Боротьбу з чорною ніжкою слід розпочинати ще за вирощування розсади і продовжувати протягом вегетації. Наведено перелік хвороб і шкідників, а також пестицидів для захисту Б. від них. Плодоношення Б. триває до пізньої осені, але останнє знімання плодів має бути закінчено до перших осінніх заморозків. Урожайність Б. варіює в досить широких межах залежно від умов вирощування. Для Б. характерний дуже довгий період вегетації. Плодоношення починається приблизно через 30–40 днів після цвітіння. Зауважується, що з однієї нормально розвинутої рослини в парниках можна зняти 10–12 плодів, а в теплицях навіть і більше.

УДК 635.713:631.526.32

2012.4.231. БАЗИЛИК ОБЫКНОВЕННЫЙ: СОРТИМЕНТ ПОЛЕССКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ / Позняк А. // Овощеводство. — 2012. — № 9. — С. 66–67.

Базілик, сортимент базілику, селекція базілику.

Висвітлено питання щодо селекційної роботи з базіликом (Б.) звичайним (городнім) та його сортиментом. На сьогодні спостерігається збільшення попиту на нетрадиційні овочеві рослини, що вимагає від виробника освоєння нових їх видів, які, насамперед, мають високі показники якості продукції, вмісту вітамінів та інших біологічно активних речовин. Зазначено, що Б. використовуються в консервній промисловості для ароматизації маринадів і соусів, а також у м'ясній. Сировину Б. використовують свіжою і висушеною. У промислових умовах застосовують виділену з рослини ефірну олію, яка має пряний аромат і специфічний гострий смак. Більшість форм Б. дуже декоративні і, крім того, мають також лікувальні властивості. Рослина є хорошим медоносом. З метою одержання сортименту Б., придатного для вирощування на Півночі України (не лише на товарні цілі, але й для одержання насіння), на ДС "Маяк" ІОБ НААН у результаті селекційної роботи створено 3 сорти: Перекотиполе, Рутан і Сяйво, які внесено з 2004 р. до Державного реєстру сортів

рослин, придатних для поширення в Україні. Вони вирізняються скоростиглістю, високою врожайністю, привабливим зовнішнім виглядом, високою якістю продукції, придатні для механізованих технологій вирощування, адаптовані до умов Лісостепу і Полісся України. Проте все-таки насінництвом Б. доцільніше займатися в південних регіонах країни.

УДК 635.82:631.559:58.035.3

2012.4.232. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ГЛИВИ ЗВИЧАЙНОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ІНТЕНСИВНОСТІ ОСВІТЛЕННЯ / Вдовенко С.А. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1(57). — С. 11–18. — Бібліогр.: 9 назв. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537221.

Глива звичайна, урожайність гливи, освітлення (інтенсивність), субстрат для гливи, лампи освітлення.

Вивчалися особливості формування врожаю 2-х штамів гливи (Г.) звичайної залежно від інтенсивності освітлення лампами розжарювання і денного світла в умовах захищеного ґрунту. Досліджувались 2 штами Г. — НК-35 і Р-24, культивованих на субстраті, основу якого становила пшенична солома. Встановлено, що джерело світла та його інтенсивність впливають на величину врожаю Г. Поряд з біологічними особливостями штаму врожайність залежала також від типу джерела світла. У середньому за роки дослідження (2008–2010 рр.) найвищу врожайність плодівих тіл, незалежно від штамів, одержано шляхом застосування ламп денного світла. Їх застосування сприяло збільшенню загальної врожайності Г. на 5% порівняно з використанням ламп розжарювання. Досить високу і практично сталу врожайність можна одержати, застосовуючи інтенсивність освітлення в 400, 600 і 800 люкс (лк) за формування плодівих тіл Г. незалежно від штаму, що сприяє отриманню 3,5–3,7 кг/м² грибів. Зазначено, що режим освітлення Г. протягом 12 годин загальною інтенсивністю 4800–12000 лк, а також 16 годин — загальною інтенсивністю 9600 лк сприяв зростанню врожайності плодівих тіл Г. до 4 кг/м². Рекомендовано для забезпечення населення свіжою грибною продукцією вирощувати штам гливи звичайної НК-35.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 60:635.922/925:582.572.7

2012.4.233. НОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЗИМО- ТА МОРОЗОСТІЙКОСТІ СОРТІВ ІРИС[У] ГІБРИДНОГО (Iris hybrida Hort.) / Скрипка Г.І. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 64. — С. 206–210. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 06 536954.

Ірис, сорти ірису, гібриди ірису, зимостійкість ірису, морозостійкість ірису.

Висвітлено нові підходи до оцінки зимо- та морозостійкості сортів ірису (І.) гібридного в процесі його інтродукції та селекції. Наведено різні методи визначення стійкості І. до несприятливих погодних умов зимово-весняного періоду. Зазначено, що в методиках оцінки квітково-декоративних культур питанню їх зимостійкості приділяється недостатньо уваги і не виділяється окремо ознака "морозостійкість". У результаті проведених первинних досліджень запропоновано впровадження в наукову практику диференційного термічного аналізу для процесів льодоутворення в органах і тканинах рослин, який полягає в їх проморожуванні в діапазоні температур — від таких, що не викликають істотних пошкоджень, до летальних. Цей метод дає можливість здійснювати оцінку сортів *I. hybrida* з метою виділення високоадаптивних до несприятливих умов перезимівлі з наступною їх рекомендацією для використання в зеленому будівництві та селекції в умовах Лісостепу України.

УДК 635.92:581.143.2:631.811.98

2012.4.234. БІОСТИМУЛЯТОРИ ПОЧАТКОВИХ ЕТАПІВ РОСТУ ТА РОЗВИТКУ ОДНОРІЧНИХ КВІТНИКОВО-ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН / Педоренко І.Ю., Чередніченко А.В., Шаламова О.І., Баланда О.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 296–303. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 536957.

Квітництво, квітково-декоративні рослини, біостимулятори росту рослин, біошлам, водорості зелені і синьо-зелені.

Наведено результати досліджень біологічної активності водних екстрактів зелених (*Chlorella vulgaris*) і синьо-зелених (*Nostoe linckia*) водоростей, а також біошлему БГУ. Вивчався вплив вищезгаданих біостимуляторів на схожість, довжину і масу коренів та пагонів проростків деяких однорічних квітково-декоративних рослин. Установлено, що сила й направленість змін, викликаних екстрактами, залежали від виду водорості як джерела препарату. Під дією екстракту синьо-зелених водоростей відбувалося інгібування всіх вищезгаданих показників. У варіанті застосування 1%-х екстрактів зелених водоростей та біошлему відмічено найбільші схожість насіння і приріст біомаси. Перший з них сприяв підвищенню схожості насіння *Dahlia variabilis* у 1,7; довжини кореня — у 2,5 та маси надземної частини — у 1,3 рази. З'ясовано, що максимальні схожість насіння та приріст надземної та підземної частини рослин досліджуваних видів порівняно з контролем спостерігали в дослідах з використанням біошлему.

УДК 635.922.075:582.661.51

2012.4.235. ГВОЗДИКА / Симкович Т. // Огородник. — 2012. — № 4. — С. 48.*Гвоздика в озелененні, сорти і види гвоздики, розмноження гвоздики, агротехніка гвоздики.*

Наведено біологічні особливості гвоздики (Г.), окремі елементи її розмноження й технології вирощування, а також сортове й видове різноманіття. Рід Г. нараховує понад 300 видів, сортів, гібридів; ліній — тисячі. У квітництві Г. поділено на дві великі групи — багаторічні, про які йтиме мова, та одно- й дворічні. Квіти Г. духмяні, різнокольорові, одиночні або зібрані у волотисті суцвіття. Цвіте Г. в червні–липні, світлолюбна, не витримує застою води і перезволоження. Вона чутлива до зимових відлиг, особливо молоді незміцнілі рослини. Гвоздика — недовговічний багаторічник, навіть у сприятливих умовах витримує 4–6 років. Вона дуже добре реагує на підстригання. Розмножується багаторічна Г. переважно насінням, зокрема самосівом, а також стебловими живцями і прищиплюванням бокових пагонів. Догляд за нею простий, прополювання потрібне лише молодим насадженням. У гібридній найвисокорослішій Г. садової є лінії однорічних і багаторічних сортів (квітконоси досягають 60–90 см). Найпопулярніші багаторічні сорти: Hannelouise, Bookham Fancy, Catherine Glover та ін. Широковідома Г. периста утворює щільну подушку сизих листків, зацвітає раніше від інших (кінець травня), має надзвичайно ароматні квіти (Ine, Heidi, Alba та ін.). Гвоздика Олівуда вирізняється тривалим цвітінням, а Г. пишна має дуже бахромчасті квіти. Серед різновидів Г. охарактеризовано Г. трав'яну з мініатюрними листочками (Flashing Light, Albus), низькорослу Г. — сірчато-блакитну з рожевими і червоними квітами, а також Г. піщану і Г. забуту.

УДК 635.922/925:712:631.529:631.4(477.7)

2012.4.236. ВІСТІ БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА “АСКАНІЯ-НОВА”: наук. журн. Спецвип., Т. 14: Інтродукція та досвід паркобудівництва в степовій зоні України: матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 125-річчю дендрологічного парку “Асканія-Нова”, 23–25 травня 2012 р. — Д., 2012. — 610 с.*Паркобудівництво, квітництво, інтродукція, дендропарк, троянди ґрунтопокривні, рекреація, збереження рідкісних троянд.*

Опубліковано статті з питань заповідної справи, збереження природного різноманіття, біології, екології, охорони рідкісних видів рослин і тварин у природі та штучно створених умовах; степового природокористування, ґрунтознавства, а також теорії, методів і практичних аспектів інтродукції та реінтродукції рослин. Проаналізовано віхи історії та розвитку дендрологічного парку “Асканія-Нова”, розглянуто питання щодо мобілізації генетичних ресурсів роду *Corylus* L. у Національному дендропарку “Софіївка” НАН України, інтродукції паркових троянд у Нац. ботанічному саду ім. М.М. Гришка

НАН України, колекції ботанічного саду Таврійського нац. університету ім. В.І. Вернадського, меморіальних дерев арборетуму Нікітського ботсаду та ін. Висвітлено сучасний стан та перспективи використання декоративних деревних рослин у Північному Причорномор'ї, біолого-екологічні особливості представників роду *Tilia* L. в умовах степового Придніпров'я, результати аналізу рекреаційного навантаження на масив *Pinus Pallasiana* Lamb. ботсаду Таврійського нац. парку ім. В.В. Вернадського. Наведено результати досліджень щодо збереження рідкісних рослин, екології штучних та природних фітоценозів, а також комплексну оцінку інтродукованих сортів декоративних красивокутих рослин та ін.

УДК 635.922:582.846:631.5

2012.4.237. БЕГОНІЯ — РОСЛИНА ВІЧНОКВІТУЮЧА / Машковська С.П. // Квіти України. — 2012. — № 3. — С. 2–6.*Бегонія, декоративність бегонії, вирощування бегонії.*

Наведено ботанічну характеристику, біологічні особливості, способи розмноження, технологію вирощування, а також сортове різноманіття високодекоративної рослини — бегонії (Б.) завжди квітучої, яка налічує 1500 видів. Бегонії — однорічні й багаторічні трав'янисті рослини, кущі або напівкущі заввишки 20–30 см із соковитими сильно розгалуженими стеблами, зеленими і бордовими листками, простими чи махровими квітками. Пелюстки Б. можуть бути забарвлені в бурий, жовтий, рожевий і червоний кольори, але бувають і двоколірні форми. Рослина тепло- й вологолюбна, але створено сучасні сорти для спекотливого й холодного клімату. В цілому Б. можна назвати рослиною невибагливою, оскільки вона росте практично на будь-якому ґрунті, хоча ясно квітує лише на легкій родючій і добре зволоженій землі, кислотність якої близька до нейтральної (рН 5,5–6,5). Розмножувати Б. можна насіннєвим способом і живцюванням. На постійне місце Б. висаджують наприкінці травня — на початку червня. Відстань між рослинами у квітнику залежить від висоти сорту і призначення квітника (від 8–10 до 15–30 см). Після висаджування рослини потребують рясного поливу протягом тижня, а для прискорення росту — 2-тижневого підживлення. Єдиний недолік Б. — її теплолюбність, тому перед настанням холодів рослини потрібно викопати, висадити в горщики чи контейнери й розмістити в приміщенні. Низька температура і підвищена вологість можуть призвести до ураження рослин борошнистою росою, викликати листові гнилі і загнівання кореневої шийки. У такому випадку їх обробляють фунгіцидами. Для боротьби з шкідниками (трипси, попелиці, кліщі) застосовують інсектициди й акарициди. Сучасний сортимент Б. становить понад 600 сортів, об'єднаних у 2 групи: граціліс (Коктейль, Бренді, Джин, Ром, Розе, Скарлет, Белла Віста, Лінда, Віві, Маріка, Юлічка та ін.) і семпенфлоренс (Парті, Парт Бой, Парті Флірт Лотто, Роза, Тірот, Шарлах Уейп та ін.). Ідеальне місце для посадки бегонії — передній план клумби і рабатки.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.085:602.6.008.6

2012.4.238. КОНТРОЛЬ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ ТА КОРМІВ ДЛЯ ТВАРИН ЗА ВМІСТОМ ГМО / Коцюмбас І.Я., Кушнір Г.В., Левицький Т.Р., Назар Б.І., Неділька Г.Ю. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 3(61). — С. 156–157. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537223.*Тварини с.-г., корми (контроль біобезпеки), генетично модифіковані рослини, метод ПЛР, соя, кукурудза, комбікорми, шрот, макухи, консерви, трансгенні продукти.*

Відзначається, що на сьогодні в Україні заборонено промислове виробництво та введення в обіг ГМО, а також продукції, виробленої із застосуванням ГМ-джерел, до їх державної реєстрації. Це стосується й ввезення на митну територію України таких продуктів, за винятком тих, що призначені для

науково-дослідних робіт або державних апробацій. Водночас, у 25 країнах світу площі під ГМО-рослинами займають понад 148 млн га (дані 2010 р.). Це соя, кукурудза, ріпак, бавовна. Лідери ризикованої генної інженерії — США, Бразилія, Індія, Китай, Парагвай, Чілі, Мексика та інші країни. Безпосереднє сусідство України з країнами, на територіях яких офіційно дозволено використання ГМО (Росія, Румунія, Туреччина), викликає занепокоєння щодо наявності на внутрішньому ринку України трансгенних продуктів і їх поширення. У 2011 р. проведено 464 дослідження з виявлення в Укра-

їні ГМ-джерел у сировині, кормах для тварин (кукурудза, пшениця, овес, ячмінь, жито, соя, ріпак, гірчиця, льон, шишки хмелю). Серед загальної кількості у 5,9% виявлено ГМО, в основному у сої і кукурудзі. При дослідженні 357 зразків кормів для продуктивних корів (комбікорми, шроти, макухи, рослинні суміші) у 43,4% виявлено ГМО. У висновках рекомендується: активніше проводити моніторинг кормів щодо виявлення ГМО. Для швидкого дослідження доцільно використовувати метод полімеразно-ланцюгової реакції.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.082(470.46)

2012.4.239. РАЗВЕДЕНИЕ ЛОШАДЕЙ КУШУМСКОЙ ПОРОДЫ В АСТРАХАНСКОЙ ОБЛАСТИ / Нургалиев Р.Д., Лазько М.В., Лозовский А.Р., Сарсенгалиев К.Д. // Зоотехния. — 2012. — № 8. — С. 8–9. — Библиогр.: 3 назв.

Коні кушумської породи, конярство Астрахані.

Кушумська порода коней, виведена на основі складного відтворювального схрещування місцевих казахських кобил із чистокровними верховими донськими і рисистими жеребцями, добре пристосована до цілорічного пасовищного утримання. Наведено дані бонітування племінних коней у 6 господарствах Астраханської області. Усі жеребці-плідники цих господарств (84 гол.) належать до класу еліта. Висота в холці становить 157–161 см, довжина тулуба — 158–164, обхват грудей — 183–191, п'ястка — 20–20,5 см. Середня жива маса — 500–545 кг. Серед 1374 гол. конематок еліта становить 72,6% (998 гол.), 1-й клас — 23,0% (316 гол.), 2-й клас — 4,4% (60 гол.). Наведено середні проміри конематок: висота в холці 151–166 см, довжина тулуба 155–158, обхват грудей 179–185, обхват п'ястка 18,5–19,5, середня жива маса 460–495 см. Із загальної кількості жеребчиків (34 гол.) до класу еліта належать 88,2% (30 гол.), а із 145 пробонітованих кобил клас еліти становить 54,5% (79 гол.), 1-й клас — 32,4 (47 гол.), 2-й клас — 13,1% (19 гол.).

УДК 636.1.082.453.53

2012.4.240. УДОСКОНАЛЕНА ТЕХНОЛОГІЯ КРІОКОНСЕРВАЦІЇ СПЕРМИ ЖЕРЕБЦІВ / Гончаренко І.В., Платонова Н.П. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7(90). — С. 8–13. — Библиогр.: 22 назви. Шифр 537260.

Жеребці-плідники, сперма жеребців, кров жеребців, кріоконсервація сперми, відтворення коней.

Сперма жеребців (Сж) має відносно низьку концентрацію спермій і великий об'єм плазми порівняно зі С бугаїв. Розглянуто фактори, які впливають на якість кріодеконсервованої Сж. Відзначено, що деякі препарати, які використовують для санації С, є токсичними, особливу шкоду вони завдають при пошкодженні гемотестікулярного бар'єру в результаті системних захворювань або травм в області сім'яників. Запліднювальна здатність Сж також може знижуватись після планових вакцинацій плідників. Охарактеризовано якість нативної Сж різних вікових груп тварин. Показано зв'язок показників Сж та її кріостійкості з біохімічними і гематологічними даними крові. За наявності у жеребця явищ аутоінтоксикації (підвищення кількості еозинофілів, концентрації сечовини та α -амілази) знижується кріорезистентність сперматозоїдів. Запропоновано удосконалену технологію кріоконсервації Сж у 0,5 мл полімерних соломінках (герметичність і безпечність упаковки, економічність зберігання), яка забезпечує оптимальні морфологічні показники (не більше 20% аномальних спермій); рухливість (не менше 30% спермій з прямолінійно-поступальними рухами); виживаність у термостаті при t 38°C не менше 4 годин; запліднювальну здатність кріодеконсервованої Сж у контрольованих статевих циклах кобил на рівні 60% від першого осіменіння.

УДК 636.1.082.453.53:615.33

2012.4.241. МІКРОБІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРІОКОНСЕРВУВАННЯ СПЕРМИ ЖЕРЕБЦІВ / Калашніков В.О. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2012. — № 20. — С. 47–51. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 537739.

Коні, породи коней арабська і тракененська, жеребці-плідники, спермопродукція, осіменіння кобил штучне, антибіотики, кріоконсервування сперми, санація сперми.

Дослідженню підлягали жеребці-плідники арабської (2 гол.) та тракененської (6 гол.) порід, які належали Чутівському кінному заводу "Тракен". Вивчали чутливість до антибіотиків виділеної зі сперми мікрофлори, а також вплив бактеріальної контамінації на біотехнологічну придатність та якість розбавленої і заморожено-відталі сперми. Виділена мікрофлора представлена бактеріями видів *Escherichia coli*, *Proteus vulgaris*, *Streptococcus spp.*, *Staphylococcus spp.* Для профілактики мікробної контамінації сперми випробовували антибіотики: пеніцилін, ампіцилін, цефазолін, гентаміцин, канаміцин, неомицин, стрептоміцин, поліміксин, тетрациклін, норфлуксацин, левоміцетин, ріфампіцин, фузидин. Серед протестованих антибактеріальних препаратів найефективнішими відносно чутливості досліджуваних бактеріальних видів виявились цефазолін (група для ефективного створення кріобанку спермопродукції жеребців слід визначити кількість КУО/см³ у нативній спермі).

УДК 636.127.082(477)

2012.4.242. ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ КОНЕЙ РИСИСТИХ ПОРІД В УКРАЇНІ / Супрун І.О. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 4(62). — С. 123–127. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537224.

Коні рисистих порід, селекція коней, племзаводи і племрепродуктори коней, добір у конярстві, тренінг іподромний.

Висвітлено динаміку чисельності орловської та російської рисистих порід коней, а також французьких і американських рисаків. Станом на 1.01.2011 р. в Україні зареєстровано 4 кінних заводи та 10 племінних репродукторів з розведення коней орловської рисистої породи — всього 911 голів, серед них: 54 жеребці-плідники (ЖП) і 300 племінних кобил (ПК). З 2005 по 2011 р. загальна чисельність породи зменшилась понад 20%; в основному, за рахунок ПК (на 50 гол.) та племінного молодняку (ПМ — 240 гол.). В останні роки ситуація дещо поліпшується завдяки державним матеріальній підтримці. Розведенням російських рисаків в Україні нині займаються 3 кінні заводи і 11 племрепродукторів, де утримуються 922 гол., у т.ч. 34 ЖП та 304 ПК. Порівняно з 2005 р., у 2011-му загальна чисельність російських рисаків також зменшилась на 20%, як і орловської породи. Нині в Україні вперше створено єдиний племрепродуктор "Рода" (Київська обл.), де розводять коней французької рисистої породи.

У даному господарстві зареєстровано 39 гол., у т.ч. 2 ЖП і 17 ПК. Це відмінна призова порода, яка за жвавістю не поступається американській стандартбредній, а за спортивними якостями та витривалістю перевершує її. Прилиття крові французької рисистої породи в кіннозаводстві відбувається, в основному, нащадками лінії Фанданго через Міндена, а також американо-французьких жеребців Charif di lesolo, Workagolic, Himo Sasselyn. У висновках підкреслено, що існує нагальна потреба державної підтримки щодо збереження і розвитку рисистих порід в Україні.

УДК 636.13.061

2012.4.243. ЗВ'ЯЗОК МІЖ ФІЗИЧНИМ НАВАНТАЖЕННЯМ ТА ЕКСТЕР'ЕРНО-КОНСТИТУЦІЙНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ КОНЕЙ ВЕРХОВИХ ПОРІД / Ковальчук Н.А. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 213–216. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537241.

Коні верхових порід, екстер'єр коней спортивних, конституція верхових порід коней.

Досліджено коней чистокровної та української (по 6 гол.) верхових порід (Львівська спорт. школа "Буревісник"). Наведено проміри статей та індекси будови тіла, показники роботоздатності. Визначено, що за екстер'єрно-конституційними ознаками досліджувані коні відповідають вимогам стандарту породи. За лінійними показниками росту із статистично вірогідною різницею тварини української верхової (УВ) переважали чистокровних верхових англійської (ЧВА) породи, а саме: за висотою в холці — на 5,6 см (3,4%), косою довжиною тулуба — на 6,5 см (3,9%), обхватом грудей — на 2,0 см (1,1%) та обхватом п'ястка — на 0,5 см (2,4%). Коні УВ за індексами будови тіла мали більш квадратичну будову тулуба, проте індекс масивності у них був менший, а розвиток кістяка у порід був майже однаковий. Між промірами статей тіла і роботоздатністю у коней досліджуваних порід

спостерігалась позитивна кореляція, в УВ породи цей зв'язок між показниками був дещо вищий.

УДК 636.13.082.12:575.22

2012.4.244. МАРКУВАННЯ СПАДКОВОГО МАТЕРІАЛУ У ЛІНІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ / Ковальова Т.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 83–84. — Бібліогр.: 3 назви.

Коні українські верхові, маркери генетичні, алелі, лінії коней.

Представлено схеми руху маркерних алелів у лініях жеребців-плідників української верхової породи коней та обґрунтовано доцільність використання імуногенетичних маркерів у селекційній практиці конярства. Визначено чіткий рух маркерного алеля dk від родоначальника лінії жеребця Т54 Хобота до його синів-продовжувачів; лише онук Хобота — 108 Ірис та нащадок від гілки 72 Руха — Бармен, що є сином Рахмаза, не успадкували цього маркерного алеля. Отже, алель dk є надійним і стабільним маркером, що характеризує цю лінію. Проте дещо іншою є ситуація в лінії Безпечного. Усі його сини зі встановленими генотипами (Інбар, Імбір, 70 Розбір) успадкували алель dk, однак, онуки — жеребці: Клівер (син Інбара), Кварц і Ареал (сини 70 Розбіра) успадкували алелі за жіночою лінією, нехарактерні для родоначальника. Отже, для цієї лінії він є менш надійним маркером, ніж для лінії Т54 Хобота. Передачу маркерних алелів у лінії ч/в 2996 Фактотума виявлено за гілкою тільки одного сина — Елефанта. Протягом 4 поколінь маркер незмінно передавався лише через онука Фактотума — 93 Бакена, впродовж 3 поколінь — через ч/в Енея і Хорея. Від останнього маркерний алель dk перейшов синам — Барію та Бахусу. Зроблено висновок, що алель dk є надійним інформаційним маркером для лінії, родоначальником якої є тракененський жеребець Т54 Хобот, що передається нащадкам у 92,6%. Нащадкам лінії ч/в 2996 Фактотума він передається на 75%, а лінії 2 Безпечного — на 60%.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.2.082(477)

2012.4.245. ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДИ ХУДОБИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Фурса Н.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. II. — С. 158–165. — Бібліогр.: 11 назв.

ВРХ сіра українська, генотип ВРХ, яловичина, корови асканійської популяції.

Нині в Україні утримується близько 400 корів сірої української породи (СУП). Асканійська популяція налічує 240 голів, у т.ч. 95 корів, що становить 27% усього генотипу поголів'я породи в Україні. За останній рік поголів'я стало інтенсивно нарощуватись за рахунок зменшення продажу маточного поголів'я та підвищення рівня збереженості молодняку і наближається до рівня племзаводу. За живою масою корови асканійської популяції досягли рівня класу еліта та еліта-рекорд. Проаналізовано динаміку чисельності поголів'я у ДП ДГ "Каховське". Наведено показники живої маси, лінійні проміри статей, індекси тілобудови, показники відтворювальних якостей та молочної продуктивності. Відзначається, що за весь період розведення в племрепродукторі (62 роки) потенціал плодючості не був перевершений жодною м'ясною породою, рівень виходу телят становить 95–98%. Тварини природного вітчизняного генотипу СУП ВРХ в екстремальному спекотному кліматі Південного Степу України зберегли свій оригінальний фенотип, високі адаптивні якості, високу продуктивність і плодючість. Маючи особливий механізм розмноження, адаптований до несприятливих кліматичних та виробничих умов, а також високі материнські якості, корови асканійської популяції навіть за незначного поліпшення умов утримання та годівлі здатні різко наростити валову про-

дуктивність стада за рахунок значного збільшення виходу та збереженості телят. З огляду на глобальне потепління клімату, перспективним та економічно доцільним для України визначено розширення ареалу розведення і використання у виробництві яловичини саме сірої української породи ВРХ.

УДК 636.22/.28.033(477.45)

2012.4.246. ОСНОВНІ ВІХИ СТВОРЕННЯ ЗНАМ'ЯНСЬКОГО ВНУТРІШНЬОПОРІДНОГО ТИПУ ПОЛІСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ НА КІРОВОГРАДЩИНІ / Подрезко Г.М., Кернасюк Ю.В., Вдовіченко Ю.В. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ. — С. 147–152. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 537215.

ВРХ знам'янського внутрішньопорідного типу (поліська м'ясна), м'ясне скотарство.

Роботу з виведення знам'янського типу було розпочато ще у 80-ті роки ХХ ст. К.Б. Свечиним, Ю.М. Лисенком, Е.П. Івановим, Є.М. Доротюком та ін. Базовим господарством визначено колгосп ім. Шевченка Знам'янського р-ну Кіровоградської обл. Тип створювали складним відтворювальним схрещуванням симентальської, червоної, степової, шаролецької та абердин-ангуської порід. Селекція спрямовувалась на одержання трьохпорідних помісей із наступним розведенням тварин (Т.) "у собі". Розробленим стандартом передбачалось одержання Т. з чітко вираженою ейрисомною тілобудовою, які стійко успадковують комолість, масть (бура різних відтінків) і характеризуються легкістю отелення, відтворювальною здатністю не менше 85%, живою масою бугаїв-плідників 800–1000 кг, корів — 550–600 кг, бичків у 18-місячному віці —

500–550 кг; витрати кормів на 1 кг приросту становили 6–7 к.од., забійний вихід — не менше 62%. У таблиці показано параметри цільових стандартів поліської м'ясної породи та її знам'янського внутрішньопорідного типу. Нині поголів'я розводиться у 8 племзаводах і репродукторах та базових господарствах. Порівняно з материнськими породами новий тип характеризується високою технологічністю, спокійним норовом, набагато краще використовує пасовища, грубі та соковиті корми. Описано створення ліній та родин і їх особливості. Подальшу селекційно-племінну роботу з Т. ліній і родин буде спрямовано на консолідацію основних господарсько-корисних ознак та поліпшення продуктивних якостей: збільшення живої маси, молочності корів, енергії росту молодняку, покращання скористливості і плодючості. Наведено забійні і м'ясні якості тварин. Відзначено, що знам'янські плідники досить перспективні в промисловому схрещуванні з коровами української червоної молочної, чорно-рябої та червоно-степової порід.

УДК 636.22/28.033.082.26

2012.4.247. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИН ПРИ СТВОРЕННІ ТОВАРИШІВ СТАД НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ МАТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ТА БУГАЙВ М'ЯСНИХ ПОРІД / Кравчук О.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград, ін-т АПВ. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ. — С. 152–158. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537215.

М'ясне скотарство, ВРХ (центр України), бугайці помісні, схрещування ВРХ, яловичина, корми бугайців, економіка м'ясного скотарства.

Висвітлено дослідження відтворної функції корів української червоної молочної породи (УЧМП) залежно від парування з бугаями різних порід: УЧМП (контроль), абердин-ангуської (АА), знам'янського типу поліської м'ясної (ЗТПМ), волінської м'ясної (ВМ), української м'ясної (УМ). Встановлено, що сервіс-період у тварин всіх дослідних груп був майже однаковим (57,0–62,7 днів). Проте матки, спаровані з абердин-ангусами, мали меншу тривалість тільності та період між теленнями. Вихід телят на 100 маток був дещо вищим на контролі. Найвищий абсолютний приріст живої маси від народження до 18-міс. віку — 554,5 кг і середньодобовий — 1014 г мали помісні бугайці, одержані від схрещування маток з бугаями УМ породи. Для цих помісей характерні відносно найнижча швидкість росту (17,3–17,7) та скористливість. Помісі, одержані від плідників абердин-ангусів, які при народженні мали найменшу ж.м., впродовж постнатального розвитку за інтенсивного росту переважали аналогів УЧМП. За відносною швидкістю росту від народження до 18-міс. віку їх перевага становила 6,3%. Аналіз індексів будови тіла помісних тварин показав, що вони мають більш виражені ознаки породи по батьківській лінії, а також вірогідний індекс м'ясності понад 3,0–4,0% порівняно з чистопорідними. За показниками ж.м. та інтенсивності росту останні значно поступаються. В умовах центрального регіону України за високого рівня умов вирощування ефективними міжпорідними поєднаннями визнано: УЧМ × УМ, а також УЧМ × ЗТПМ. Бугайці цих генотипів у 18-міс. віці мали найбільшу ж.м., а також вихід м'якоти. За рівнем собівартості виробництва 1 ц ж.м. чистопорідні бугайці поступались помісним від 1,2 до 4,9%. Від реалізації генотипів УЧМ × УМ та УЧМ × ЗТПМ одержали істотно вищу виручку. Різниця з чистопорідними становила 141,2 грн (17,1%) і 796,2 грн (11,9%). Наведено хімічний склад м'яса, енергетичну оцінку туш, якісну характеристику білків м'яса, витрати кормів, конверсію протеїну й енергії кормів у харчовий білок і енергію туш.

УДК 636.22/28.033.085

2012.4.248. ЕФЕКТИВНІСТЬ РІЗНИХ ТИПІВ РАЦІОНІВ ПРИ ВІДГОДІВЛІ БУГАЙЦІВ ЗА АЛЬТЕРНАТИВНОЮ ТЕХНОЛОГІЮ / Медведєв А.Ю. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7(90). — С. 66–70. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537260.

Бугайці на відгодівлі, ВРХ симентальська, яловичина, м'ясне скотарство, корми сінажно-концентратні.

Раціони бугайців симентальської породи у період завершальної відгодівлі розраховувались на високу інтенсивність

росту тварин — 1000–1200 г приросту живої маси за добу. Заплановані витрати кормів (К.) були однаковими для молодняку обох піддослідних груп (1721 к.од.). Різниця полягала тільки у наборі К. Порівняння результатів показало, що за альтернативною енергоощадною технологією виробництва яловичини при цілорічному використанні консервованих К. зі сховищ доцільніше проводити інтенсивну відгодівлю до ж.м. 490–510 кг у віці 18 місяців повнораціонною сумішшю на основі сінажно-концентратних раціонів. Це дає можливість підвищити передзабійну масу худоби на 28,8 кг (6,1%), забійну масу — на 19,3 кг (7,2%), а масу м'якоти у тушах — на 17,6 кг (8,7%) порівняно із застосуванням силосно-концентратного типу годівлі і водночас збільшити коефіцієнт біоенергетичної ефективності виробництва яловичини з 2,40 по 2,57%. При цьому рівень рентабельності підвищується на 11–12%.

УДК 636.22/28.033.087.7:612:637.5'62

2012.4.249. ФІЗІОЛОГО-МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ МОЛОДНЯКУ БУГАЙЦІВ ВОЛІНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ПІД ВПЛИВОМ ПРЕПАРАТУ “БАЙКАЛ ЕМ-1У” / Фарафонов С.Ж. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 281–284. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537241.

ВРХ волінська м'ясна, м'ясне скотарство, шлунково-кишковий тракт, пробіотики, яловичина (якість), кров ВРХ, годівля бугайців.

Пробіотики — мікробіологічні препарати, що містять штами нормальної мікрофлори (НМ) травного тракту. Надлишок або нестача окремих штамів НМ призводить до дисбактеріозу, зумовлюються порушення життєво важливих функцій організму. Показано позитивну дію препарату “Байкал ЕМ-1У” на обмін речовин бугайців 10–13-місячного віку, яким його щоденно згодовували з кормом у дозі 20 мл/гол. шляхом аерозольного розпилення у період переходу на зимово-стійлове утримання і до його кінця. При цьому у піддослідних тварин спостерігалась тенденція до підвищення рівня гемоглобіну та еритроцитів крові, які на кінець досліді зросли на 24% та у 2 рази відповідно. Також вірогідно збільшилась кількість нейтрофілів — на 23,4% і базофілів — у 4 рази. Водночас зменшилась кількість лейкоцитів на 13,3% за рахунок нейтрофілів, яких збільшилось на 35%.

УДК 636.22/28.034(477.45)

2012.4.250. ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В ГОСПОДАРСТВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ / Паніна С.П. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград, ін-т АПВ. — Кіровоград, 2012. — Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ. — С. 166–174. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537215.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, молочне скотарство Кіровоградщини, утримання ВРХ, сезон народження телиць, корми ВРХ, етологія корів.

Вивчено етологічну поведінку тварин української чорно-рябої молочної породи ВРХ за різних систем утримання, обладнання тваринницьких приміщень і годівлі тварин у господарствах Кіровоградської обл. Проаналізовано структуру кормів, ріст та розвиток телиць залежно від сезону схрещування. Встановлено, що в період від народження до 18-міс. віку найвищі показники росту та розвитку мали тварини племрепродуктора ДП “ДГ КІАПВ”, яких влітку утримували безприв'язно по 10–30 гол. у групі на вигульовому майданчику, а в стійловий період — прив'язно, з фронтом годівлі 40–60–70–75 см (залежно від віку). Раціон їх переважав за наявністю грубих кормів на 20%, соковитих — 27,0 та молочних на 36,0%, ніж у господарстві ТОВ “Олто”, де була більша частка концентрованих кормів (на 7,0%). Різниця за ж.м. у 6 місяців становила 28,8 кг, 12 міс. — 92,9 кг, 15 — 104,6, 18 міс. — 107,8 кг. Телята, народжені взимку та восени, вирізнялись більшою на 7,2% ж.м., показниками абсолютного і середньодобового приростів (3,5%) та промірами тілобудови (12,8%). Технологія, яка застосовується в ДП “ДГ КІАПВ”, економічно вигідніша, оскільки за меншої собівартості (35,7 грн на ц приросту) показники умовно чистого прибутку були ви-

щами на 37,5 грн/ц приросту. Для формування телиць даної породи на рівні стандарту і вище рекомендується у період від народження до 18-міс. віку згодовувати не менше 25,5 ум. к.од. корму. З метою одержання високопродуктивних молочних корів доцільно на відтворення відбирати саме тих, що народилися в осінній та зимовий періоди року.

УДК 636.22/28.034.082.242

2012.4.251. ПЛЕМІННИЙ ПІДБІР У ВІДКРИТІЙ ПОПУЛЯЦІЇ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ / Пелехатий М.С., Піддубна Л.М., Кучер Д.М. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7(90). — С. 94–98. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537260.

ВРХ укр. чорно-ряба голштинізована, молочне скотарство, селекція ВРХ, гетерогенний підбір ВРХ, корови ПАФ "Єрчики".

На маточному поголів'ї української чорно-рябої молочної породи північно-поліського регіону України використовується сперма чистопорідних голштинських бугаїв з високим генетичним потенціалом продуктивності. На прикладі кращого племзаводу Житомирщини ПАФ "Єрчики" показано, що максимальну молочну продуктивність (МП) мають корови-первістки, одержані при гетерогенному підборі з різницею надю матерів батьків і матерів корів стада 2σ і більше. Отже, найефективнішими типами визнано гетерогенний і високогетерогенний підбір. Рівень МП корів, одержаних від такого племінного підбору, становив 5132–5150 кг, з кількістю молочного жиру 203,2–204,7 кг, молочного білка 158,6–160,1 кг, сумарної продукції молочного жиру і білка 361,8–364,8 кг при високодостовірній різниці порівняно з коровами-первістками, одержаними за помірно гетерогенного племінного підбору. Щоб підвищити рівень продуктивності потомства високоцінних голштинських бугаїв-плідників рекомендується значно поліпшити якість вирощування ремонтного молодняка (до ж.м. 400–420 кг у 15–16-міс. віці) та оптимізувати годівлю основного стада з урахуванням не лише загальної поживності раціону, але й умісту в ньому мікро- і макроелементів та вітамінів.

УДК 636.22/28.034.085/086

2012.4.252. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПАЙЗОВО-БОБОВОГО СИЛОСУ ТА ЗЕРНО-СІНАЖУ В ЗИМОВИХ РАЦІОНАХ ДІЙНИХ КОРІВ / Левицька Л.Г., Заяць О.І., Душара І.В. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л. — Оброшине, 2011. — Вип. 53, ч. 2. — С. 147–154. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 537646.

ВРХ, корови, годівля дійних корів, раціони корів, силос, пайза, боби, зерносінаж, корми високобілкові, макуха соняшникова, молочна продуктивність корів.

В умовах західного регіону України в раціонах дійних корів (ДК) основним соковитим кормом є кукурудзяний силос, однак кліматичні умови не завжди сприятливі для заготівлі високоякісного силосу. Представлено результати 3-річних досліджень впливу згодовування силосованої сумішки та зерносінажу пайзи з бобовими культурами на молочну продуктивність ДК (60 гол., 2–3 міс. лактації; ПАФ "Маяк" Кам'яно-Бузького р-ну та ПАФ "Колос ЛТД" Жидачівського р-ну Львівської обл.). Наведено схему дослідів, середньодобові раціони та їх поживність, молочну продуктивність (надій базисної жирності 3,4%), затрати корму, економічну оцінку. Визначено, що в перший рік надій у дослідних ДК був вищий на 4,8%, а якісні показники молока кращі, ніж у контрольних, яким згодовували основний раціон (кг): солома озимої пшениці — 2; сіно злаково-бобове — 3, силос кукурудзяний — 2, кормовий буряк — 16, комбікорм К60-9-89 — 3. У наступні 2 роки різниця між надоями становила 3,7 та 9,2% відповідно. Заміна в силосно-концентратних раціонах ДК кукурудзяного силосу (23, 25 і 30 кг) на силосовану сумішку пайзи з бобовими культурами (1-й дослід: 50% пайза, 25 — боби кормові, 25% — вика озима; 2-й дослід: 50% пайза, 25 — боби, 25% — вика озима; 3-й дослід: 40% пайза, 25 — боби, 20 — вика озима, 15% — горох) збільшила прибуток при реалізації 1 ц молока базисної жирності на 16,70; 18,23 та 23,87 грн відповідно. Зауважується, що у 3-му досліді окрім вищевказаного ДК додатково згодовували макуху соняшкову, а замість кормових буряків використовували мелясу, що також сприяло підвищенню досліджуваних показників. Рентабельність

виробництва молока у дослідних групах ДК за наведеної технології становила 24,45; 22,28 та 29,42%, що вище від контролю на 11,17%, 9,58 та 9,33% відповідно.

УДК 636.22/28.083.312.087.7:549.623.84

2012.4.253. ВПЛИВ САПОНІТУ НА ПЕРЕБІГ СУХОСТІЙНОГО ТА ПІСЛЯТЕЛЬНОГО ПЕРІОДУ У КОРІВ / Горюк В.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 80–83. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537241.

ВРХ укр. чорно-ряба, корови тільні, кормові добавки, мінерали, сапоніт, телята новонароджені, зимово-стійловий період (корови).

Вплив природної мінеральної добавки сапоніту в чистому вигляді і у складі екструдованого корму вивчали на коровах (К.) української чорно-рябої породи віком 4–7 років та одержаних від них телят (госп-ва Чемеровецького р-ну Хмельницької обл., 2008–2011 рр.). На початок дослідів у тварин спостерігали симптоми йодної, кобальтової, цинкової та мідної недостатності (ріст довгої, густої шерсті з алопеціями, підвищена складчастість, сухість, гіперкератоз шкіри тощо). Аналіз годівлі у 2-й половині стійлового періоду показав, що раціони тільних К. мали дефіцит: кормових одиниць, перетравного протеїну і цукрів, вмісту кальцію і фосфору. Відмічено низьке цукрово-протеїнове співвідношення (0,5:1–0,7:1), підвищення кислотності силосу (рН нижче 4) і збільшення в ньому вмісту оцтової та масляної кислот до 40%. Згодовування сапоніту К. у сухостійний і післятільний періоди нормалізувало у них обмінні процеси, зокрема стимулювало інволюційні в післятільний, підвищило результативність першого осіменіння та збільшило молочну продуктивність. Найкращу ефективність одержано при застосуванні сапонітового борошна у складі екструдованого корму. При цьому заплідненість від 1-го осіменіння становила 54,5–56,0% проти 36% у контрольній групі, де захворювань у післяродовий період було наполовину більше. Новонароджені телята від корів, які одержували сапонітове борошно в сухостійний період, мали більшу живу масу, краще розвивались і менше хворіли, середньодобові прирости у них переважали на 30–76 г.

УДК 636.22/28.087.7

2012.4.254. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОНТРОЛЮ ОПТИМАЛЬНИХ ДОЗ ВВЕДЕННЯ ЦИНКУ, МІДІ ТА КОБАЛЬТУ ДО СКЛАДУ ВІТАМІННО-МІНЕРАЛЬНИХ ПРЕМІКСІВ ДЛЯ КОРІВ І ПТИЦІ / Кулик М.Ф., Тучик А.В., Обертюх Ю.В., Чорнолата Л.П., Власенко В.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 4(62). — С. 14–16. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 537224.

ВРХ, метали важкі, мідь, цинк, премікси, птиця, годівля корів і птиці.

З огляду на жорсткий контроль надходження в ґрунт важких металів із гноєм великої рогатої худоби і послідом курей в умовах промислових комплексів, у 2010 р. проведено науково-господарський дослід (ДГ "Олександрівське", Ін-т кормів та сільського господарства Поділля). У складі вітамінно-мінеральних преміксів, які згодовували коровам (К.), виявлено вміст міді — 700 і цинку — 6000 мг/кг. При введенні до складу комбікорму 150 г преміксу надходження міді становило 105 і цинку 900 мг/кг. У раціоні К. за оптимальної структури і продуктивності (20 л молока/добу) міді мало бути 80 мг, а при згодовуванні 150 г преміксу загальна її кількість становила 185 мг. При засвоєнні організмом К. 30% міді, з калом і сечею її виділяється 130 мг, а за рік — 40 г/гол. (у промислових комплексах, де 1000 гол. К. — 40 кг міді та 250 кг цинку). У висновках визначено, що у вітамінно-мінеральних преміксах для корів уміст цинку і міді перевищує безпечний рівень на 30–50%, а в комбікормах для птиці — у 3–5 разів.

УДК 636.22/28.087.7:549.623.59

2012.4.255. ОСОБЕННОСТИ ОБМЕНА ВЕЩЕСТВ У КОРОВ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ В КОРМЛЕНИИ БИОВЕРМИКУЛИТА / Веротченко М.А., Гимадеева Л.С. // Зоотехния. — 2012. — № 7. — С. 9–11. — Библиогр.: 8 назв.

Корови дійні, техногенні території, метали важкі, вермикуліт, годівля тварин, екологічна продукція тваринництва.

В умовах техногенного забруднення агроєкосфери для одержання екологічно безпечної продукції тваринництва застосовують різні методи. Показано, що використання у годівлі корів (К.) бурої швіцької породи біовермикуліту у дозі 100 і 200 г/гол-добу впродовж місяця сприяє зниженню концентрації важких металів в організмі тварин, зокрема кадмію у 5,8 раза, збільшуючи вміст цинку і міді в крові на 2,6 і 1,07 порівняно з контролем. За три місяці досліджень вміст Cd зменшився в 16,4 раза та 5,67, а Pb — в 3,75 та 5,67 раза відповідно. Виділення Cd і Pb з калом збільшувалось порівняно з контролем: у 1-й гр. — на 85,7 та 48,36% і у 2-й гр. на 57,1 та 37,12% відповідно. Водночас у К. підвищувалась інтенсивність білкового обміну, поліпшувався функціональний стан печінки, гормональний статус, нормалізувався мінеральний обмін, зокрема фосфорно-кальцієвий. Наведено гематологічні показники крові. У висновках зазначено, що для підвищення продуктивності дійних корів і одержання екологічно безпечної продукції тваринництва доцільно в їхньому раціоні застосовувати біовермикуліт — 100 г/гол-добу.

УДК 636.22/.28.087.7:612.015.31

2012.4.256. ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ОБМІНУ АМІНОКИСЛОТ У КОРІВ В ЗОНІ МІКРОЕЛЕМЕНТНОЇ НЕДОСТАТНОСТІ / Долецький С.П. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 36–37. — Бібліогр.: 15 назв.

ВРХ (Волинська і Рівненська обл.), мікроелементози, кормова добавка "Панкорм", ендемічні зони.

Розроблено нову кормову добавку (КД) "Панкорм" для тварин на основі підшлункової залози свиней після екстракції з неї інсуліну. У КД "Панкорм" збалансований вміст амінокислот, а рівень незамінних кислот становить 62,67%, тоді як у шроті — 42,4, м'ясо-кістковому борошні — 61,4, рибному — 43,3%. Випробування годують кормової добавки коровам, які мали порушення обміну речовин (господарства Волинської і Рівненської обл.), засвідчило її позитивний вплив на стан їхнього здоров'я: підвищився імунний статус, приріст маси тіла, а молочна продуктивність зросла на 14–15,3%. Клінічне обстеження корів показало, що в них значно зменшилися ознаки йодної, кобальтової та мідної недостатності, нормалізувалися пульс та дихання, кальцієво-фосфорний обмін та показники крові. Вміст загального білка у сироватці крові становив $\approx 82,4$ г/л, загального кальцію — 2,8 ммоль/л, неорганічного фосфору — 1,47 ммоль/л.

УДК 636.22/.29:619:616.831

2012.4.257. ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ В БОРЬБЕ С ГУБКООБРАЗНОЙ ЭНЦЕФАЛОПАТИЕЙ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Рыбаков С., Егоров А. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 5. — С. 25–27. — Библиогр.: 11 назв.

ВРХ, губчастоподібна енцефалопатія, годівля ВРХ, білок жуйних, епізоотії, хвороба Крейтцфельдта-Якоба.

Розглянуто основні протиепізоотичні заходи щодо виникнення і поширення губчастоподібної енцефалопатії великої рогатої худоби (ГЕ ВРХ) у світі. Охарактеризовано активний і пасивний моніторинг. У боротьбі з ГЕ ВРХ понад 25 років активну участь беруть ВООЗ (МЕБ), Європейська Комісія, ветеринарні служби та інші державні і недержавні організації. Проте проблема безпеки продукції з ВРХ для здоров'я людини у зв'язку із цією хворобою актуальна і донині. У 2011 р. було виявлено 29 випадків ГЕ ВРХ у 9 країнах. За рішенням МЕБ усі країни світу розподілено на 3 категорії ризику: незначний, контрольований і неконтрольований. Обов'язковим критерієм для одержання країною статусу незначного ризику щодо ГЕ ВРХ є: виконання заборони щодо годівлі ВРХ кормами, які містять білок жуйних тварин (не менше 8 років); проведення пасивного моніторингу (обов'язкове дослідження мозку усіх тварин з ознаками нейропатологій характерних для ГЕ ВРХ), а також активного моніторингу ГЕ ВРХ у групах ризику (вимушено забитих і загиблених тварин) не менше, ніж упродовж 7 років. Якщо у країні були випадки ГЕ ВРХ, то необхідно довести, що останній випадок народження хворої тварини відмічено не менше 11 років тому.

УДК 636.22/.29:619:616.98:578.828.11Л:637.12

2012.4.258. ТЕХНОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ МОЛОКА ЗА ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Домбровський О.Б., Домбровська Ю.О., Шульга П.Г., Білик С.А. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9(92). — С. 57–60. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 537308.

Молочне скотарство, лейкоз ВРХ, молоко "лейкозне", сир.

Досліджували технологічні показники молока (ТПМ) від 560 корів з різних господарств Білоцерківського р-ну. За результатами бродильної та сичужно-бродильної проб ТПМ від корів з різним епізоотологічним статусом різнилися (таблиці). Переважна кількість проб (53%) з "лейкозного молока" належала до III класу за сичужно-бродильною пробою і лише 20% оцінили I класом. Щодо термостійкості, то тільки 33% проб молока від хворих на лейкоз корів були термостійкими, решта — зідалися за концентрації спирту 72% і нижче. Це свідчить про непридатність такого молока для високотемпературного оброблення. Утворення пластівців погіршує роботу обладнання, ускладнює його миття та обслуговування. Підвищення мікробного обсіменіння спричиняє накопичення молочної кислоти, внаслідок чого зменшується від'ємний заряд міцел казеїну і від казеїнаткальційфосфатного комплексу від'єднується фосфат кальцію. Міцели казеїну втрачають властивості зберігати колоїдний стан і коагулюють під дією високих температур. Зроблено висновок, що "лейкозне молоко" непридатне для виготовлення твердих сичужних сирів, молочних консервів та продуктів дитячого харчування.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.035.082(477.8)

2012.4.259. ВОВНА УКРАЇНСЬКИХ ГІРСЬКОКАРПАТСЬКИХ ОВЕЦЬ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ / Седіло Г.М., Мерва А.О. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л. — Оброшине, 2011. — Вип. 53, ч. 2. — С. 179–185. — Бібліогр.: 25 назв. Шифр 06 537646.

Вівці гірськокарпатські, вовна, схрещування овець, селекція овець, руно, волокно, моніторинг генотипів овець.

Відзначається, що у процесі виведення української гірськокарпатської (УГК) породи овець у 2-й половині ХХ ст., вовна цих тварин успадкувала кращі властивості місцевих маток і цигайських баранів. У межах наукових експериментів місцевих вівцематок схрещували і з баранами інших порід: прекокс,

радянська м'ясо-вовнова, фінський ландрас, валашка тощо. Внаслідок цього нинішній генотип овець УГК є дуже складним і гетерогенним за численними локусами білків та ферментів крові, що потребує подальшої консолідації наявних стад. Проаналізовано наукові дослідження структури, хімічного складу та фізико-технологічних параметрів вовни. Червоною ниткою простежується стурбованість авторів щодо припинення за останні 20 років науково обґрунтованої селекційно-племінної роботи у карпатському вівчарстві. Наголошується на необхідності ретельних моніторингових досліджень стосовно найбільшій придатності типів рун для виробництва конкурентоспроможної продукції. Це дасть змогу значно підвищити частку продукуючої вовни у структурі окупності затрат, а також рентабельність гірськокарпатського вівчарства в цілому.

УДК 636.32/38.035.087.7(470.6)

2012.4.260. НАСТРИГ И СВОЙСТВА ШЕРСТИ ЯРОК СЕВЕРОКАВКАЗСКОЙ ПОРОДЫ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ПРЕПАРАТА "СЕЛЕНОЛИН®" / Суржикова Е.С., Загородняя Г.В., Кильпа А.В. // Овцы, козы, шерстяное дело. — 2012. — № 2. — С. 57–60. — Библиогр.: 3 назв.

Вівці північнокавказькі, селен, вовна (тонина і міцність), препарат "Селенолін®", амінокислоти сірковмісні.

Серію ін'єкцій препарату "Селенолін®" проводили у пасовищний (6–9 міс.) і стійловий (11–14 міс.) періоди вирощування ярок. Дослідним тваринам вводили селеноорганічний препарат "Селенолін®" у дозі 0,5 мл на 50 кг живої маси з інтервалом у 30 діб триразово — 2-га група та 0,75 мл на 50 кг ж.м. — 3-тя. У контрольній групі "Селенолін®" не ін'єктували. Наприкінці експерименту результати засвідчили перевагу вовни щодо міцності і довжини у ярок 2-ї групи на 9,4 і 7,8% ніж у контрольних та 5,8 і 4,7%, ніж у 3-ї групи. У ярок 2-ї дослід. гр. настриг вовни у чистому волокні був більшим на 6,99%. Амінокислотний склад вовни та її якість у дослідних тварин значно відрізнялись від таких показників у контролі, що підтверджує позитивний вплив препарату "Селенолін®" на вовнову продуктивність ярок.

УДК 636.32/38.035.611.78:591.477.11

2012.4.261. СТРУКТУРА БІЛОЇ, ПОЖОВТІЛОЇ ТА ЗВАЛЕНОЇ ВОВНИ АСКАНІЙСЬКИХ ТОНКОРУННИХ ОВЕЦЬ / Ткачук В.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 63–66. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 537241.

Вівці асканійські тонкорунні, вовна овець, кутикулярний шар волокон, бета-кератоза.

Об'єктом досліджень була вовна (В) асканійських тонкорунних вівцематок, ДГ Інституту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова". Показано, що у процесі поживності і звалювання В найвідчутливіших деструктивних змін зазнає кутикулярний шар волокон, тобто бета-кератоза. Краї лусочок у поживтілій В нечіткі і майже зовсім згладжені. Ще більшого пошкодження кутикулярного шару зазнають волокна зваленої В — окремі лусочки відшаровуються, а поверхня їх деформується. Клітини кутикули пошкодженого волоса при цьому відповідно загинаються і нерівномірно надриваються. У результаті цього поверхня волокон ще більше оголюється. У поживтілій і зваленої В порушується співвідношення між альфа-, бета- і гамма-кератолами за рахунок істотного зменшення бета-кератоли, тобто кутикули вовнового волокна. Відносний вміст бета-кератоли у поживтілій В зменшився на 12,51%, а зваленої — на 19,88%. Наведено показники нормальної і пошкодженої вовни. Причини звалювання В різні: погана годівля, неналежний догляд та утримання тощо. Поживтії В виникає внаслідок сонячної радіації, підвищеної температури і вологості, незбалансованої за поживністю годівлі, кількості і якості жиропопу, мікрофлори руна та ін.

УДК 636.32/38.082.453:619:615.849.19

2012.4.262. ВЛИЯНИЕ НИЗКОИНТЕНСИВНОГО ЛАЗЕРНОГО ИЗЛУЧЕНИЯ НА ВОСПРОИЗВОДИТЕЛЬНУЮ ФУНКЦИЮ ОВЕЦ / Селянинов Д.Б. // Ветеринария. — 2012. — № 6. — С. 42–43. — Библиогр.: 4 назв.

Вівці ставропольські, барани едильбаєвські, відтворення овець, лазерне опромінення овець, осіменіння овець штучне, ягнята (життєздатність).

Для синхронізації статеві охоти вівцематок ставропольської породи за 2 тижні до осіменіння спермою баранів едильбаєвської породи, а потім за 5 і 2 дні до родів (сеанс — на день по 5, 2 і 1 хв відповідно) обробляли лазером (інфрачервоне опромінення апаратом "Вега-МВ") в області 2-го крижового хребця. Контрольних тварин не обробляли. В результаті дослідні вівцематки прийшли в охоту 100%, а контрольні — 85%. Збереженість одержаного потомства від контрольних вівцематок була на 11,8% меншою. Найжиттєздатнішими виявились ягнята від маток 1- і 2-ї дослідних груп. Кількість новонароджених у 1-, 2-, 3-й та контрольній групах становила: 23, 21, 18 та 17 ягнят, а маса їхнього тіла: 5,1 кг; 4,8; 4,4 та 4,2 кг відповідно.

УДК 636.32/38.087.26

2012.4.263. ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ МАКУХ І ШРОТІВ У ГОДІВЛІ ОВЕЦЬ / Поротікова І.І. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 4(62). — С. 32–36. — (Сер. С.-г. науки). — Библиогр.: 6 назв. Шифр 537224.

Вівці асканійські м'ясо-вовнові, годівля овець, корми овець, макухи, шроти, льон, ріпак, соняшник, соя, гарбуз.

Відзначається, що через нестачу білкових компонентів у кормах майже 70% концентратів незбалансовані за білком та амінокислотами, що зумовлює великі витрати зерна. У годівлі овець із концентратів використовують переважно зернові злаки і бобові, а макухи (М) та шроти (Ш) — значно менше. Проте М та Ш соняшнику, льону, сої, ріпаку та інших культур є важливими джерелами незамінних амінокислот, які здійснюють позитивний вплив на вовнову і м'ясну продуктивність овець. Представлено хімічний склад та показники поживності М (гарбузова, лляна, ріпакова, соєва, соняшникова) та Ш (соєвий і соняшниковий) з рослин, вирощених в умовах Степу Придніпров'я України. Встановлено, що М з ріпаку та льону за вмістом більшості поживних речовин майже не поступаються традиційним — соняшниковій та соєвій, а тому їх можна активніше використовувати у годівлі овець. Найбільшу кількість сирого протеїну містить соєва М — 41,75%, а найменшу — ріпакова — 27,01%. Сирий жир у гарбузовій макусі становить 13,01%, що на 5,73 більше, ніж у соняшниковій та на 5,43%, ніж у соєвій М. Вміст сирової клітковини у гарбузовій М становить 19,77%, соняшниковій — 5,47% і в соєвій — 8,82%. Дослідження на молодяку віком 1–4 міс. асканійської м'ясо-вовнової породи овець показали, що згодовування їм 10% лляної М зумовило найінтенсивніший ріст та розвиток. Середньодобовий приріст ж.м. становив 148 г і переважав контроль (ОР + 10% ріпакової М) на 15,6%.

УДК 636.32/38.087.7:619:616–092

2012.4.264. КОРЕКЦІЯ ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СТРЕСУ НА ОРГАНІЗМ ЯРОК / Бублик В.М., Ладиш І.О., Знагован С.Ю., Белогурова В.І. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 2(60). — С. 92–96. — (Сер. С.-г. науки). — Библиогр.: 5 назв. Шифр 537222.

Вівці, стрес у овець, корекція стресу у ягнят, препарати "Квадевіт" і "Айсидівіт".

Технологічний стрес (ТС) у ярок був спричинений перегупуванням тварин різних порід. Корекцію ТС провели за допомогою біологічно активних препаратів "Квадевіт" і "Айсидівіт". Ярок розділили на 3 групи по 30 гол.: 1-й дослідній групі (ДГ) задавали "Квадевіт" по 2 таблетки упродовж 10 днів, 2-й ДГ вводили "Айсидівіт" внутрішньом'язово по 2 мл з інтервалом у три дні п'ятиразово, 3-й (контрольній) групі (КГ) препарати не застосовували. Результати засвідчили, що у піддослідних тварин препарати сприяли поліпшенню морфологічного складу крові. Позитивні зміни відбулись і в лейкоцитарній формулі, протеїнограмі та динаміці живої маси ярок. Так, після введення "Квадевіту" підвищився рівень гемоглобіну на 19% і становив 109,4±5,30 г/л (проти контролю 90±3,20) за норми 106–133. "Айсидівіт" сприяв підвищенню гемоглобіну на 21%. Через 14 діб від початку дослідження показники лейкограми КГ характеризувались зниженням відсотка еозинофілів в 1,9 раза, а також лімфоцитів та зростанням паличкоядерних і сегментоядерних нейтрофілів. Водночас у дослідних ярок після корегуючих заходів кількість базофілів і еозинофілів нормалізувалась. Наведено інші показники, у т.ч. протеїнограму. У дослідних ярок відмічено зростання кількості альбумінів, зокрема у 2-й дослідній групі — вірогідно на 17,2%, проте зменшення відсотка альфаглобулінової фракції та бета-глобулінів на 44% (у 1-й ДГ — на 33,9%). При цьому абсолютний приріст живої маси ягнят у віці 12 місяців становив: у 1-й ДГ — 8,77 кг, 2-й ДГ — 10,5 кг, КГ — 7,45 кг.

УДК 636.32/38.087.72:637.12.04

2012.4.265. ХІМІЧНИЙ СКЛАД І БІОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ МОЛОКА ОВЕЦЬ ПОРОДИ ПРЕКОС ЗА УМОВ ЗГОДОВУВАННЯ ЇМ ПІДВИЩЕНИХ РІВНІВ МАКРО- І МІКРОЕЛЕМЕНТІВ ТА ФІЛЬТРОПЕРЛІТУ / Сидір Н.П., Стапай П.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та

кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 49–54. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 537241.

Вівці прекокс, молоко вівцематок, годівля вівцематок, кормові добавки вівцематкам, мікроелементи, сорбенти, ліпіди.

Дослідження проведено в умовах ННВЦ “Комарнівське” Львівського нац. університету ветмедицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького на повновікових вівцематках (В) породи прекокс. У зимово-стійловий період упродовж 3 місяців тваринам 1-ї дослідної групи (ДГ) до складу основного раціону вводили суміш мікроелементів (сірка, цинк, мідь і кобальт) на 20% вище контролю, яких не вистачало у раціоні. Нестачу цих мінералів у раціоні контрольних В доводили до норми за рахунок мінеральних солей: глауберової, сірчанокислого цинку, вуглекислої міді та йодистого калію. До раціону 2-ї ДГ, окрім мікроелементів, що у 1-й ДГ, додатково включали фільтроперліт. Результати показали, що у молоці В дослідних груп, яким згодовували підвищену кількість мінеральних елементів, а також добавку ліпідів, збільшується вміст сухої речовини за рахунок зростання рівнів білка, жиру, вуглеводів та золи. Зокрема у 1-й ДГ молочний жир збільшився на 19,30% (інші відмінності незначні); у 2-й ДГ рівень білка підвищився на 23,35%, жиру — 57,60, вуглеводів — 6,92, золи — 30,66, сухої речовини — на 28,30%, що значно поліпшило біологічну цінність молока вівцематок; при цьому його калорійність зросла на 31,91% (у 1-й ДГ на 2,71%), а вміст вітаміну Е — на 66,52% (у 1-й ДГ — на 28,05%) порівняно з контролем. Проте вміст вітаміну А був вищим у 1-й ДГ і становив $0,495 \pm 0,07$ (у 2-й ДГ — $0,467 \pm 0,01$, у контролі — $0,410 \pm 0,07$).

УДК 636.32/39.082:60(470)

2012.4.266. БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ И ПРИЁМЫ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ВОСПРОИЗВОДСТВА ОВЕЦ И КОЗ / Айбазов А.-М.М., Аксёнова П.В., Коваленко Д.В. // Овцы, козы, шерстяное дело. — 2012. — № 2. — С. 35–38.

Біотехнологія відтворення ДРХ (Росія), вівці, кози, інтенсифікація у вівчарстві, трансгенні тварини.

Висвітлено біотехнологічні методи підвищення відтворення овець і кіз, які розробляють і застосовують у Ставропольському НДІ тваринництва і кормовиробництва. Відзначено метод синхронізації статевого циклу, технологію осіменіння овець і кіз охолодженою транспортованою спермою. Співробітниками лабораторії розроблено і запатентовано середовище для розрідження сперми, яке містить янтарну кислоту та глютамінат натрію і забезпечує життєздатність охолодженої сперми у зовнішньому середовищі до 72 год і високу (65–80%) запліднюваність овець і кіз. Технологією нехірургічного внутрішньоматкового осіменіння методом лапороскопії уможливила підвищення запліднюваності овець і кіз від першого осіменіння замороженою спермою до 75%. Відзначено “Генофондний криогенний банк гамет сільськогосподарських тварин”, складну багатоконпонентну технологію трансплантації ембріонів, новий спосіб ранньої діагностики вагітності тварин, оснований на концентрації прогестерону у сироватці периферичної крові, який забезпечує достовірність визначення у 94% випадків. Окреслено напрочовання щодо одержання трансгенних тварин у рамках російсько-австрійського проекту “Хімозин” тощо.

УДК 636.32/39.087.7:637.5'63

2012.4.267. ВЛИЯНИЕ СКАРМЛИВАНИЯ “ГУМИВАЛА” НА МЯСНУЮ ПРОДУКТИВНОСТЬ КОЗЛЯТ И ЯГНЯТ / Новопашина С.И., Санников М.Ю., Красовская Т.Л. // Овцы, козы, шерстяное дело. — 2012. — № 2. — С. 70–73.

Вівці, кози, кормові добавки, ентеросорбенти, імуномодулятори, годівля овець і кіз, баранина, козлятина, препарат “Гумівал”.

Гумівал — це природний або синтетичний продукт метаболізму лігніну до гумінових речовин, відомий як ефективний сорбент для виведення з організму токсинів мікробного і грибкового походження, імуномодулятор, який підвищує рівень природної резистентності, сприяє розвитку рубцевого травлення і підвищує ефективності годівлі. Наведено забійні показники і морфологічний склад туш козликів і баранців, яким з основним раціоном згодовували кормову добавку “Гумівал” у дозі 50 мг ДР/кг маси тіла/добу упродовж

7 місяців за відповідною схемою (вказано). У результаті дослідні тварини мали більшу передзабійну масу тіла — на 9,80 та 14,54% відповідно, ніж контрольні, які “Гумівал” не одержували. За калорійністю м'ясо від дослідних козенят переважало контрольних на 11,55%, а баранців — на 5,97%. Мікроструктурний аналіз м'яса показав, що діаметр м'язових волокон дослідних козликів був більше на 7,92%, ніж у контрольних, а їх кількість — менша на 6,16%. Серед баранців деяка перевага щодо діаметра м'язових волокон спостерігалась у контрольних тварин — на 2,94%, а за їх кількістю — у дослідних — на 5,22%. У м'ясі від дослідних тварин було менше з'єднувальної тканини: у баранців — на 10,14%, у козликів — на 0,72%. Щодо поживності, м'ясо дослідних баранців у 2 рази було кращим, ніж у дослідних козликів. Це пов'язано з біологічними особливостями видів. За показниками “мармуровості м'яса” дослідні тварини переважали контрольних, зокрема козлики — на 17,39%, баранці — на 14,81%.

УДК 636.39.082.13:637.12'639

2012.4.268. ОЦЕНКА МОЛОЧНОЙ ПРОДУКТИВНОСТИ И НЕКОТОРЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ МОЛОКА КОЗ ЗААНЕНСКОЙ, АЛЬПЕЙСКОЙ И НУБИЙСКОЙ ПОРОД / Брюнчугин В.В., Шуварики А.С. // Зоотехния. — 2012. — № 6. — С. 29–31. — Библиогр.: 6 назв.

Козине молоко, породи кіз, молочне скотарство (ДРХ).

У порівняльному аспекті висвітлено молочну продуктивність кіз 1-ї та 3-ї лактації та фізико-хімічні і технологічні показники молока. Показано, що в умовах СПК “Красная Нива” (Московська обл., Росія) кози зааненської (За) породи 3-ї лактації за молочною продуктивністю переважали кіз інших порід. Так, за 305 дн. 3-ї лактації у За надій молока становив $630,14 \pm 43,64$ кг, в альпійської породи (А) — $554,17 \pm 30,86$, нубійської (Н) — $608,70 \pm 83,64$ кг. Водночас у За кіз російської селекції 1-ї лактації — $516,32 \pm 31,10$, а у За кіз голландської — $539,50 \pm 36,75$ кг. Проте найвищі показники молочного жиру та білка були у Н кіз — $26,96 \pm 3,79$ та $22,21 \pm 3,33$ кг; при $24,33 \pm 1,69$ і $21,37 \pm 0,91$ кг у За кіз відповідно. Наведено і проаналізовано вміст сухих речовин у молоці, його щільність, кислотність, теплову пробу, придатність для виготовлення сиру, бринзи, вміст незамінних амінокислот тощо. Встановлено, що для виготовлення 1 кг сиру кисломолочного (Ск) у середньому потрібна однакова кількість козиного і коров'ячого молока, проте від кіз Н породи відмічено найбільшу витрату молока для 1 кг Ск і найменшу для сиру-бринзи порівняно з іншими піддослідними породами кіз. Сир кисломолочний з молока кіз А породи характеризувався найбільшим умістом незамінних амінокислот. Бринза з козиного молока переважала коров'яче за цими ж показниками. Кози За породи російської селекції поступалися козам голландської за надрізом і вмістом молочного білка, але дещо переважали за кількістю жиру.

УДК 636.39.087.7:546.151:637.12.04

2012.4.269. ХАРАКТЕРИСТИКА БІОХІМІЧНОГО СКЛАДУ МОЛОКА КІЗ, ЩО ДОДАТКОВО ДО РАЦІОНУ ЗГОДОВУВАННЯ ОТРИМУВАЛИ ЙОДОВІСНІ ДОБАВКИ / Рижкова Т.М., Бондаренко Т.А., Лівощенко І.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 4(62). — С. 40–49. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 537224.

Кози, молоко кіз, кормові добавки козам, йодид калію, препарат “Еламін”, амінокислоти (молоко кіз).

Проаналізовано амінокислотний та жирнокислотний склад молока кіз (МК), яким до основного раціону додатково вводили йодид калію (0,9 мг) та “Еламін” (1,26 г/гол.). У таблицях наведено показники, які свідчать, що у МК, яким згодовували йодид калію, сума незамінних амінокислот була меншою на 0,12%, ніж у контрольній групі без кормових добавок. Використання “Еламіну” у раціоні кіз підвищило рівень незамінних амінокислот у МК на 0,07%, а поліненасичених жирних кислот (ПНЖК) на 0,22%. Йодид калію зумовив ще більшу концентрацію ПНЖК — на 0,52%, ніж за “Еламіну”. При цьому зросла кількість таких жирних амінокислот, як лауринова, міристинова, пальмітинова, стеаринова, олеїнова, лінолева, арахідонова, ліноленова та їхня сума, відповідно на: 0,01%; 0,06; 0,1; 0,08; 0,2; 0,17; 0,08; 0,05 та 0,76% порівняно з молоком від кіз, яким згодовували “Еламін”. Водночас, вміст у молоці сирого жиру був меншим на 0,11%.

636.4 Свинарство

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.08

2012.4.270. ВІДГОДІВЛЯ СВИНЕЙ ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ УТРИМАННЯ / Засуха Ю.В., Туринський В.М., Лук'ячук Н.В., Грищенко С.М., Кузьменко М.В. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 14–16 берез. 2012 р. — Кам'янець-Поділ., 2012. — С. 297–298. Шифр 536555.

Свині, відгодівля свиней, способи утримання свиней.

Визначено ефективність відгодівлі свиней за утримання їх на бетонно-щільній і дерев'яно-щільній підлогах та на глибокій підстилці. Дослідження проведено в умовах ТОВ "Дніпрогібрид" П'ятихатського р-ну Дніпропетровської обл. Для досліду було відібрано 150 гол. свиней 2-міс. віку, з яких сформували три групи по 50 гол. у кожній. Тварин 1-ї (контрольної) групи утримували на бетонно-щільній підлозі, 2-ї (дослідної) — на дерев'яно-щільній, 3-ї ДГ — на глибокій підстилці. Встановлено, що вирощування та відгодівля свиней на глибокій підстилці сприяє збільшенню живої маси тварин у різні вікові періоди на 5,7–14,85% та дає змогу отримати на 18,22% вищі середньодобові прирости живої маси за період від 71 до 210 доби порівняно з тваринами, яких утримували на бетонно-щільній підлозі за рівня значимості різниці ($P < 0,001$). Свині, яких утримували на глибокій підстилці, за основний період досліду (71–210 діб) використали комбікорму менше на 16,29%, а енергії та протеїну на 1 кг живої маси відповідно на 21,64 та 35,96%.

УДК 636.4.082.12

2012.4.271. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ ПРИРОДНОЇ РЕЗИСТЕНТНОСТІ СВИНЕЙ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ / Кислинська А.І. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 14–16 берез. 2012 р. — Кам'янець-Поділ., 2012. — С. 195–196. Шифр 536555.

Свині, генотипи свиней, резистентність свиней природна.

Вивчали показники природної резистентності та гематологічні крові новозавезеної угорської популяції свиней великої білої (ВБ) породи. Проведено порівняльну оцінку з іншими генотипами. Дослідження здійснено в умовах СГПП "Техмет-Юг" Жовтневого р-ну Миколаївської обл. Об'єктом досліджень були свиноматки порід: ВБ угорської селекції (ВБУС), ландрас (Л), ВБ англійської селекції (ВБАС), червоної білопоясої (ЧБПП) та внутрішньопорідного типу породи дюрок української селекції "Степовий" (ДУСС). Піддослідні тварини відібрані методом пар-аналогів. Встановлено, що вміст загальної білка у крові піддослідних свиноматок був у межах 65,00–80,10 г/л, альбуміну — 31,99–36,66%. Максимальна кількість α_1 -, α_2 -, β -, γ -глобулінів спостерігалась у крові свиноматок відповідно: ЧБПП — 5,51%, ВБАС — 17,40%, ВБАС — 20,70%, ДУСС — 25,90%. Найменший вміст α_1 -, α_2 -, β -, γ -глобулінів був у порід відповідно: Д — 4,17%, ДУСС — 15,39, Л — 18,55, ВБУС — 24,32%. Наводяться дані щодо вмісту гемоглобіну, еритроцитів, фагоцитарної активності лейкоцитів крові тварин. Таким чином, акліматизаційна здатність свиноматок ВБУС наближається до генотипу ДУСС, при цьому останні достатньо адаптовані до кліматичних негараздів та вад годівлі.

УДК 636.4.082.2

2012.4.272. РЕЗУЛЬТАТИ ОЦЕНКИ ХРЯКОВ ДАТСКОЙ СЕЛЕКЦИИ ПО КАЧЕСТВУ СПЕРМОПРОДУКЦИИ / Шейко Р.И., Зайцева Н.Б. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 14–16 берез. 2012 р. — Кам'янець-Поділ., 2012. — С. 271–272. Шифр 536555.

Кнури-плідники, якість спермопродукції кнурів-плідників, об'єм еякуляту кнурів.

Вивчали якість спермопродукції кнурів датської селекції (йоркшир, ландрас і дюрок) в умовах Центру генетики і селекції в свинарстві РУСП "Гродненське племпідприємство" протягом 2010–2012 рр. Установлено, що у 7-міс. віці найбільшим об'ємом еякуляту (в середньому 143,6 мл) характеризувались кнури породи йоркшир (Й), у той час, як у одноліток породи ландрас (Л) і дюрок (Д) він становив 106,8 і 90,3 мл відповідно. Найбільша концентрація і рухливість спермій — 496,0 млн/мл і 7,98 бала були у тварин породи Л, а у Й і Д — 312,0 і 7,60 та 278,0 млн/мл і 7,30 бала відповідно. Виявлено, що в період з 7- до 10-міс. віку найбільший об'єм еякуляту був у кнурів породи Й — 200,1 мл, а у Л і Д — 158,4 і 127,3 мл відповідно. Найбільша концентрація спермій — 607,0 млн/мл була у тварин породи Л, а у Й і Д — 372,0 і 498,0 млн/мл відповідно. Рухливість спермій була найвищою у кнурів породи Д — 7,97 бала. Таким чином, більш високими показниками за об'ємом еякуляту характеризувались кнури-плідники породи Й, а найбільшою концентрацією спермій — Л.

УДК 636.4.082.26

2012.4.273. РЕЦИПРОКНОЕ СКРЕЩИВАНИЕ СВИНЕЙ МЯСНОГО НАПРАВЛЕНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ / Барков Д.А. // Зоотехнія. — 2012. — № 1. — С. 8–9. — Библиогр.: 4 назв.

Схрещування свиней, свині м'ясного напрямку продуктивності, реципрокне схрещування.

Вивчали господарсько-корисні показники свиней кемеровського заводського типу м'ясних свиней (КМ-1) і скороспілої м'ясної породи (СМ-1) на сучасному етапі чистопорідного розведення. Визначали найбільш ефективне використання цих тварин при реципрокному схрещуванні. Дослідження проводили у 2005–2009 рр. в ООО СПХ "Нові зорі" Кемеровської обл. на чистопорідних тваринах породи СМ-1 і заводського типу КМ-1, а також помісях, отриманих при реципрокному схрещуванні. Сформували 4 групи: 1 — КМ-1×КМ-1; 2 — СМ-1×СМ-1; 3 — КМ-1×СМ-1; 4 — СМ-1×КМ-1 за принципом аналогів ($n = 20$). Установлено, що реципрокне схрещування кнурів породи СМ-1 зі свиноматками заводського типу КМ-1 мав позитивний вплив на відгодівельні якості помісного молодняку за відгодівлі до живої маси 100 і 120 кг. Середньодобовий приріст при цьому становив відповідно 816 і 821 г, скороспілість — 167 діб, вік досягнення маси 120 кг — 191 добу. При використанні кнурів породи СМ-1 відмічено тенденцію до покращання м'ясних якостей помісей порівняно з чистопорідними аналогами (1-ша і 2-га групи). Так, при забої тварин масою 100 кг перевага за довжиною туші становила відповідно 2,8 ($P < 0,05$) і 2,6 см ($P < 0,05$), масою задньої третини напівтуші — 1,6 ($P < 0,01$) і 1,1 кг ($P < 0,05$). Таким чином, реципрокне схрещування позитивно впливає на показники якісної характеристики м'ясо-сальної продукції при забої в 100 і 120 кг.

УДК 636.4.085.55

2012.4.274. ОРГАНИЧЕСКАЯ ФОРМА ЖЕЛЕЗА / Найдеев В.П., Чабаев М.Г., Некрасов Р.В. // Свиноводство. — 2012. — № 2. — С. 48–50. — Библиогр.: 3 назв.

Поросята, залізо, приріст ж.м. поросят середньодобовий.

Вивчали ефективність використання в комбікормах для свиней на відгодівлі органічної форми заліза. Було відібрано 45 поросят, які в 120-доб. віці були розділені на 3 групи по 15 голів. Контрольній групі (1-ша) на 1 т комбікорму вводили 360 г сірчанокислого заліза (СЗ), молодняку дослідної групи (2-га) — 204 г/т СЗ і 200 г/т "Біоплекс Залізо" (кормова добавка, що містить протеїнат заліза, з концентрацією останнього 15%), 3-й — 467 г/т "Біоплекс Залізо". Встановлено, що у тварин 2- і 3-ї дослідних груп середньодобовий приріст живої маси та маса охолодженої туші були вищі відповідно

на 7,1% і 3,5 та 3,9 і 5,9% порівняно з контрольною. Вихід м'яса, сала, кісток для всіх груп тварин (1-, 2-, 3-ї) був майже однаковий і дорівнював відповідно 57,5%, 57,8, 57,9%, 32,4%, 32,2, 32,2% і 10,1%, 10,0, 9,9%. Виявлено, що органічна форма заліза не впливає на вміст у м'ясі важких металів. Кількість заліза в м'ясі 1-, 2- і 3-ї груп становила відповідно 11,2 мг/кг, 11,3 і 11,3 мг/кг. Зазначено, що у поросят дослідних груп у сироватці крові підвищився вміст загального білка, активність ферментів переамінування, гамма-глутилтрансферази, лактатдегідрогенази і лужної фосфатази, що свідчить про високий рівень анаболічних процесів в організмі і сприяє більш високій продуктивності.

УДК 636.4.087.63

2012.4.275. ЭФФЕКТИВНОСТЬ СКАРМЛИВАНИЯ ПОРОСЯТАМ ФЕРМЕНТИРОВАННОГО РЫБНОГО ГИДРОЛИЗАТА / Никулин Ю.П., Подвалова В.В. // Свиноводство. — 2012. — № 2. — С. 34–36. — Библиогр.: 7 назв.

Поросята, гідролізат рибний, борошно рибне.

Досліджували нову кормову добавку — ферментований рибний гідролізат (ФРГ), який отримують із відходів переробки риби. Дослід проведено на поросятах породи ландрас, віком 4 місяці. Методом пар-аналогів було сформовано чотири групи (одна — контрольна (КГ), три — дослідні) в ООО "Ариран-Н" с. Борисівка Уссурийського району. Тварини КГ одержували раціон, прийнятний в господарстві. Поросятм 1-ї ДГ додавали ФРГ у кількості 3% від структури раціону, 2-ї ДГ — ФРГ з водоростевим борошном (3%), 3-ї ДГ — стандартне рибне борошно (3%). Коефіцієнт перетравлювання поживних речовин раціонів у дослідних свиней показано в таблиці. Встановлено, що поросята дослідних груп переважали своїх аналогів контрольної за абсолютним приростом живої маси відповідно на 12,0%, 16,1 і 9,4%. Середньодобовий приріст живої маси за період дорощування становив від 503 до 533 г або на 44–74 г більше порівняно з аналогічними показниками КГ. Найбільша швидкість росту була у тварин 2-ї ДГ. Зазначено, що введення в раціон ферментованого рибного борошна дасть змогу підвищити рівень рентабельності виробництва на 17–34%.

УДК 636.4.087.7

2012.4.276. ВЛИЯНИЕ ПРЕПАРАТОВ СЕЛЕНА И ЙОДА В КОМПЛЕКСЕ С ПРОБИОТИКОМ НА БАЛАНС АЗОТА, КАЛЬЦИЯ И ФОСФОРА В РАЦИОНЕ МОЛОДНЯКА СВИНЕЙ / Рассолов С.Н. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 1. — С. 23–24. — Библиогр.: 4 назв.

Молодняк свиней, раціон молодняку свиней, пробіотик у раціоні свиней.

Вивчали вплив різних доз і форм препаратів селену і йоду в комплексі з пробіотиком на баланс азоту, кальцію і фосфору в раціоні молодняку свиней. Дослідження проводили в ООО "СХО "Заречье" Кемеровської обл. на молодняку свиней заводського типу КМ-1 при дорощуванні і відгодівлі. Було сформовано чотири групи аналогів 3-міс. свинок (по 3 гол. в кожній). Тваринам усіх дослідних груп (ДГ) згодовували пробіотик СіБ-Мос ПРО в дозі 1 г/кг комбікорму. Свинкам 1-ї ДГ підшкірно одноразово імплантували йод у дозі 9,0 мг/гол. і перорально вводили 0,5 мг/гол. селеніту натрію, 2-ї ДГ — багаторазово внутрішньом'язово препарат седимін у дозі 5 мл/гол., 3-ї ДГ — внутрішньом'язово одноразово препарат селедент у дозі 20 мг/кг маси тіла. Свинки контрольної групи отримували лише основний раціон. Встановлено, що відкладення азоту в організмі молодняку свиней на відгодівлі в 1-й ДГ було більшим на 0,69 г, 2-й — 1,18, 3-й — на 1,02 г порівняно з контролем, а відсоток використання цього елемента тваринами був вищим відповідно на 2,43, 9,30 і 8,02%. Кількість кальцію і фосфору, відкладеного в організмі свиней 1-, 2- і 3-ї ДГ, перевищила величину цього показника у контролі на 0,24 г і 0,16; 0,32 і 0,32 та 0,28 і 0,29 г відповідно. Таким чином, у результаті проведених досліджень встановлено тенденцію до покращання засвоєності азоту, кальцію і фосфору у молодняку свиней на відгодівлі, який отримувал мікронутрієнти (йод і селен) у поєднанні з пробіотиком у вказаних дозах.

УДК 636.4.087.7

2012.4.277. ЛЕЧЕБНАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ НОВЫХ КОМПЛЕКСНЫХ АНТИМИКРОБНЫХ ПРЕПАРАТОВ ПРИ ЖЕЛУДОЧНО-КИШЕЧНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЯХ ПОРОСЯТ БАКТЕРИАЛЬНОЙ ЭТИОЛОГИИ / Казимиров О.В., Бригадиров Ю.Н., Бердников М.Л., Борисенко С.В., Михайлов Е.В., Модин А.Н. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 1. — С. 33–34. — Библиогр.: 10 назв.

Поросята, захворювання поросят шлунково-кишкovej, лікування шлунково-кишкових захворювань поросят.

Вивчали оптимальні лікарські засоби для боротьби з шлунково-кишковими (ШК) захворюваннями свиней бактеріальної етіології (БЕ). Проведено дві серії дослідів на поросятах різного віку. Для 1-го дослідів було відібрано 1168 поросят 79–84-доб. віку з клінічними ознаками, характерними для ШК патології, яких розділили на 4 групи. Поросятм 1-ї групи застосовували тетраголд оральний (ТГ) у дозі 0,2 г/кг маси тіла, 2-ї — діоксінор оральний (Д) у дозі 0,5 мл/10 кг маси тіла, 3-ї — тілоколін оральний (ТК) у дозі 0,5 г/10 кг маси тіла, 4-ї — тіамулін + ніфулін (ТН) (схема господарства). Препарати давали з кормом за багатоступеневого їх перемішування 1 раз на добу 5 днів підряд. Для 2-го дослідів було відібрано 292 тварини у віці 0–28 діб, хворих на ШК хвороби, яких розділили на чотири групи. Поросятм 1-ї групи застосовували Д у дозі 0,5 мл/10 кг маси тіла, 2-ї — ТК у дозі 0,5 г/10 кг маси тіла, 3-ї — ТГ у дозі 2 г/10 кг маси тіла, 4-ї — маколістин (М) (схема господарства). Встановлено, що застосування нових комплексних антимікробних препаратів широкого спектра дії при ШК захворюваннях БЕ забезпечує високий терапевтичний ефект серед поросят-сисунів (Д — 92,5%, ТГ — 83,9%, ТК — 82,6%, або вище відповідно на 16,2; 7,6 і 6,3% ефективність препарату порівняно з М) і свиней на дорощуванні (Д — 92,6%, ТГ — 94,4, ТК — 91,1%, що перевищило ефективність препаратів ТН відповідно на 3,9, 5,7 і 2,4%). Таким чином, їх використання може бути перспективним напрямом в умовах сучасного ведення свинарства.

УДК 636.4.087.72

2012.4.278. ВЛИЯНИЕ ПРИРОДНОГО БИШОФИТА НА МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ И БИОХИМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ КРОВИ ОТКАРМЛИВАЕМЫХ СВИНЕЙ / Саломатин В.В., Варакин А.Т., Злепкин Д.А. // Свиноводство. — 2012. — № 2. — С. 68–70. — Библиогр.: 2 назв.

Свині, показники крові свиней морфологічні і біохімічні, бішофіт.

Дослід проведено на молодняку свиней на відгодівлі в КХК ОАО "Краснодонское" Волгоградської обл. Було сформовано дві групи підсвинків за принципом аналогів — контрольну (КГ) і дослідну (ДГ) у віці 112 діб по 25 гол. у кожній. Для годівлі свиней використовували повнораціонні комбікорми. Тваринам ДГ вводили до раціону природний бішофіт — 10 мл/гол. за добу. Встановлено, що у підсвинків ДГ вміст гемоглобіну, альбуміну і глобуліну був вищим відповідно на 12,50, 2,63 і 2,17 г/л порівняно з КГ. Кількість еритроцитів, лейкоцитів і глюкози у тварин, які отримували природний бішофіт, була вищою відповідно на 5,52, 5,79 і 9,83% порівняно з КГ. Зазначено, що добавка бішофіту до раціонів підсвинків ДГ забезпечує одержання вищого середньодобового приросту живої маси на 8,72% порівняно з КГ. Таким чином, в організмі тварин під впливом природного бішофіту підвищуються вміст еритроцитів і рівень гемоглобіну в крові, активуються білковий і вуглеводний обмін.

УДК 636.4.087.8

2012.4.279. СЕЛЕНИОЛИН И ЛОЗЕВАЛЬ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ ПОРОСЯТ-ОТЪЕМЫШЕЙ / Гринь В.А., Родионова Т.Н. // Ветеринария. — 2012. — № 1. — С. 48–49.

Поросята відлучені, селенолін, лозеваль.

Досліджували вплив препаратів селенолін і лозеваль на обмін речовин і продуктивність відлучених поросят. Було сформовано чотири групи поросят за принципом аналогів. Тварини контрольної групи одержували корм з природним вмістом селену (89,0–102,0 мг/кг). Відлученим поросятм 1-ї дослідної групи (ДГ) до основного раціону додавали лозеваль (препарат з широким спектром протівірусної, антибактеріальної, протимікробної дії) із розрахунку 1 мл/10 кг маси тіла; 2-ї ДГ — лозеваль, 1 мл/10 кг і вводили внутріш-

ньом'язово селенолін, 0,2 мг/кг маси тіла; поросятм 3-ї ДГ робили ін'єкцію селеноліну, 0,2 мг/кг. Установлено, що у поросят ДГ у кінці експерименту приріст маси тіла був вищим порівняно з контролем відповідно на 14,2, 16,1 і 11,3%. У тварин 2-ї ДГ вміст еритроцитів, лейкоцитів і гемоглобіну в крові був вищим відповідно на 28,6, 50,3 і 42,5%, ніж у контрольних. У 5-міс. поросят ДГ концентрації загального білка, альбуміну і холестерину в сироватці крові збільшилися відповідно на 6,0–10,7, 22,2–28,9 і 29,5–42,3% порівняно з контролем ($P < 0,05$). Таким чином, комплексне застосування селеноліну і лозевалу при вирощуванні відлучених поросят сприяло стимуляції функції кровотворення, активізації енергетичного і білкового обмінів, підвищенню їх росту і розвитку у період відгодівлі.

УДК 636.4:612

2012.4.280. НЕКОТОРЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ СОСТОЯНИЯ ОРГАНИЗМА ЗДОРОВЫХ ПОРОСЯТ / Петров В.В., Базылевский А.А., Пригорь А.В. // Свиноводство. — 2012. — № 3. — С. 77–79. — Библиогр.: 3 назв.

Поросята, склад крові поросят морфологічний, статус поросят клінічний.

Порівнювали динаміку показників клінічного статусу, вікових змін метаболізму і морфологічного складу крові поросят протягом другого місяця життя, оскільки на цей період припадає найбільша кількість захворювань даної вікової групи тварин. Дослідження проводили в умовах свилярського комплексу РУСП ім. П.М. Машерова Вітебської обл. Було сформовано групу клінічно здорових поросят із 15 тварин. Детальні клінічні їх дослідження проводили на 30-, 45- і 60-ту добу життя. Встановлено, що в ці строки маса тіла поросят збільшилася майже у 2,2 раза і становила відповідно 7,1±0,12, 11,6±0,10 і 16,3±0,17 кг. Зазначено, що до 45-го дня життя у крові поросят збільшився вміст лейкоцитів, а до 60-го — гемоглобін без збільшення кількості еритроцитів у крові. Фагоцитарна активність крові тварин у цьому віковому періоді суттєво не змінювалася: 28,2±1,01%, 27,6±1,01 і 27,7±1,26% (30-, 45- і 60-та доба відповідно). При цьому, фагоцитарний індекс — 7,78±0,14, 5,73±0,14, 8,23±0,13 та фагоцитарне число — 8,68±0,143, 6,67±0,149 і 8,89±0,174 достовірно зменшувалися на 45-ту добу і потім знову поверталися до значень, характерних для 30-ї доби життя поросят. У таблиці наведено дані біохімічних показників сироватки крові, природної резистентності та імунної реактивності у здорових поросят протягом другого місяця життя. Таким чином, у 1–2-міс. віці проходить подальше становлення гомеостазу організму поросят. Змінюються характер і інтенсивність обмінних процесів, вирівнюються показники клінічного статусу, певні зміни відбуваються в системі природного захисту організму.

УДК 636.4:612.015.1

2012.4.281. АКТИВНІСТЬ ФЕРМЕНТІВ У СИРОВАТЦІ КРОВІ КНУРІВ-ПЛІДНИКІВ РІЗНОГО ВІКУ / Тимошенко О.П., Морару І.Г. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 31. — С. 203–207. — (Сер. Ветеринарні науки). — Библиогр.: 8 назв. Шифр. 536614.

Кнури-плідники, сироватка крові кнурів-плідників, активність ферментів у сироватці крові кнурів-плідників.

Об'єктом досліджень були кнури-плідники порід п'єтрен та ландрас віком 10–12 міс., 2–2,5 року і старше 3 років, що належать ПП "Демко" Жовківського р-ну Львівської обл. та ПП "Печорна" Заліщицького р-ну Тернопільської обл. Встановлено, що у сироватці крові кнурів-плідників різного віку активність амінотрансфераз була майже однаковою. Виявлено вірогідні вікові відмінності активності лужної фосфатази. У тварин віком до 1-го року активність ферменту коливалась у межах 218,9–311,6 Од/л, 2–2,5 року — була вищою в 2,0–2,2 раза порівняно з старою віковою групою і коливалась у межах 101,8–145,4 Од/л. Активність загальної креатинфосфокінази виявилась вірогідно ($P < 0,05$) більшою в обох групах молодих кнурів (515,28±28,02 та 510,90±34,96 Од/л відповідно), тоді як у тварин старшої вона становила 436,49±25,39 Од/л.

Зазначено, що у кнурів віком 10–12 міс. та 2,0–2,5 року амілолітична активність сироватки крові дорівнювала відповідно 1428,67±183,94 та 1421,17±190,01 Од/л. Цей показник майже у два рази перевищує активність ферменту у кнурів старшої групи — 698,53±43,39 Од/л. Наводяться дані щодо активності кислої фосфатази, γ -глутамілтрансферази та лактатдегідрогенази у плідників різного віку. Таким чином, одержані дані щодо активності ферментів сироватки крові кнурів-плідників різного віку є свідченням наявності характерних вікових відмінностей, які необхідно враховувати при проведенні діагностичних досліджень і заходів.

УДК 636.4:618.3

2012.4.282. КЛИНИКО-БИОХИМИЧЕСКИЙ СТАТУС СВИНОМАТОК С ОСЛОЖНЕННЫМ ТЕЧЕНИЕМ БЕРЕМЕННОСТИ / Коцарев В.Н., Папин Н.Е., Чусова Г.Г., Ермолова Т.Г., Горохов Н.А. // Свиноводство. — 2012. — № 2. — С. 74–75. — Библиогр.: 3 назв.

Свиноматки, супоросність, ускладнення протікання супоросності.

Вивчали і порівнювали окремі показники клінічного стану та гомеостазу у свиноматок з нормальним перебігом супоросності і при синдромі, який проявляється надмірною саливацією, скреготом зубів, позою "сидячої собаки", невластивим для здорових тварин. Визначали ступінь розповсюдження даної патології серед свиноматок. Було сформовано 2 групи свиноматок: контрольна (КГ) ($n = 15$) — клінічно здорові свиноматки і дослідна (ДГ) ($n = 13$) — з ознаками синдрому. Показники кров'яного тиску у свиноматок з різним перебігом вагітності наведено в таблиці. Встановлено, що вміст білка у свиноматок з ускладненим перебігом супоросності на 103-тю — 105-ту і 108-му — 110-ту добу був вищий відповідно у 2,9 ($P < 0,001$) і 2,8 ($P < 0,001$) раза порівняно з КГ. У тварин ДГ рН сечі має зміщення у бік лужної реакції. Зазначено, що у свиноматок з патологією супоросності концентрація нейтрофілів, лімфоцитів, альбумінів, γ -глобулінів була меншою на 6,42%, 9,59, 5,88, 8,23%, а еозинофілів, α -глобулінів і β -глобулінів більшою на 2,47, 11,8 і 13,1% відповідно порівняно з КГ. Показники активності аспартат-, аланінамінотрансферази та гаммаглутамілтрансферази були вищі у дослідних тварин на 8,74, 19,0 і 50,7% ($P < 0,01$) порівняно з КГ, що пов'язано з функціональними порушеннями. Виявлено, що кількість тварин з патологією супоросності, яка протікає з ознаками надмірної саливації, скреготом зубів і позою "сидячої собаки" становить 18,3%. Подібний стан свиноматок потрібно розглядати як гестоз.

УДК 636.4:636.424

2012.4.283. ВИЗНАЧЕННЯ ДИСКРЕТНОСТІ ЗАВОДСЬКИХ ЛІНІЙ СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ / Гришина Л.П. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 14–16 берез. 2012 р. — Кам'янець-Поділь., 2012. — С. 176. Шифр 536555.

Порода свиней велика біла, лінії свиней великої білої породи заводські, якості свиней відгодівельні.

Визначали генетичну спорідненість заводських ліній і родин заводського типу "Бахмутський" у великій білій (ВБ) породі методом трьохмірної трансгресії за М.О. Плохінським. Установлено, що тварини нового заводського типу за відгодівельними та м'ясними якостями мали більшу схожість зі свинями ВБ породи датської селекції. Мінімальна величина трансгресії (0,169–0,120) вказує на наявність відокремленого від української білої породи генофонду, який був створений у процесі цілеспрямованої селекційної роботи. Виявлено генетичну подібність заводського типу за відгодівельними якостями. Так, тварини заводської лінії № 1067 схожі майже з усіма лініями та спорідненими групами типу, крім заводської лінії № 5925, показник трансгресії якої знаходиться в межах 0,168–0,383. Показано, що тварини української селекції утворюють окремі кластер з високими значеннями генетичних дистанцій (16,5–18,5). Це слугує доказом створення нової структурної одиниці у внутрішньопорідному типі ВБ породи з поліпшеними м'ясними якостями, яка відрізняється від вихідної породи.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.082.001.76

2012.4.284. ИННОВАЦИИ В ПТИЦЕВОДСТВЕ // Птицеводство. — 2012. — № 7. — С. 2–10.

Птахівництво світу, геномна селекція, годівля птиці, хвороби птиці, безпека продуктів птахівництва.

Висвітлюються матеріали Міжнародної конференції, присвяченої 100-річчю Всесвітньої наукової асоціації з птахівництва. Розглядаються світові тенденції та перспективи розвитку галузі. Обговорюються проблеми геномної селекції, племінної справи, сучасні технології годівлі та утримання, переробки м'яса та яєць. Наголошується, що геномна селекція ще потребує багато наукових досліджень, щоб довести свої переваги перед традиційними методами. Зазначено, що найважливіше завдання спеціалістів птахівництва і переробної галузі — це здоров'я споживача. Обговорюється використання у птахівництві ферментних препаратів різного спектра дії, пробіотиків, фітобіотиків, симбіотиків замість кормових антибіотиків. Приділяється увага зниженню токсичності кормів, поліпшенню поживності раціонів тощо. Відзначено, що застосування в годівлі промислових курей-несучок преміксу на основі L-аспарагінатів цинку, марганцю, заліза, міді і кобальту в поєднанні з органічними формами йоду і селену зменшує вміст кадмію, ртуті, свинцю і токсичного металоїду миш'яку в м'ясі та яйцях. Виділення Fe, Cu, Zn, Mn, Se з послідом знижується в 10–15 разів. Методи на основі T-RFLP-аналізу дають змогу ефективно оцінити вплив різних компонентів раціону на мікрофлору кишечника птиці і виявити взаємозв'язок, прогнозувати продуктивність. Зауважується, що рухлива активність птиці залежить від щільності посадки, методів утримання. Підвищена щільність за підлогового утримання обмежується станом підстилки; за кліткового (від 12,5 до 14,0 гол./м²) — впливає на зниження рівня збереженості несучок — на 4–7%, півнів — 1,3–1,7%. Найбільш активно птиця росте у клітках, при цьому середньодобові прирости збільшуються на 13%. Велика увага приділяється ветеринарно-санітарним питанням, імунному статусу птиці; специфічній профілактиці різних хвороб. Зазначено, що захист птиці від хвороб Марека та Гамборо ефективніший за умови застосування інактивованих вакцин у добовому віці. Загальні профілактичні ветеринарно-санітарні заходи (тотальна дезінфекція, принцип “пусто-зайнято”, карантин) проти хвороби Гамборо — малоефективні. Окреслено особливості інших хвороб та заходи боротьби з ними.

УДК 636.5.082.474.1(477)

2012.4.285. ОБЕСПЕЧЕНИЕ БИОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СРЕДЫ ИНКУБАТОРИЯ / Бреславец В.А., Стегний Б.Т. // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 68. — С. 80–90. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 06 538171.

Інкубація яєць, птахівництва, обладнання й устаткування інкубаторів, установка “Уфотек”, деззасоби (“Полідез”), вакцинація птиці in ovo, санація інкубаторію.

Детально розглянуто проблеми біологічної безпеки середовища інкубатора, особливості санітарно-гігієнічних засобів та устаткування. Відмічено недосконалість існуючих інкубаторів при крупномасштабному виробництві птиці. Запропоновано шляхи зниження ембріональної загибелі птиці від патогенів і поліпшення санітарного стану навколишнього середовища. Запропонована вітчизняними розробниками установка “Уфотек” зменшує бактеріальне забруднення приміщень для вирощування молодняку птиці у 2–3 рази (від 182–192 до 65–87 тис. МТ в м³ повітря приміщення). Апарати працюють одночасно — ультрафіолетове опромінення + озонування (в автоматичному режимі: 15 хв працюють, 30 хв відключені). Встановлено, що за роботи однієї УФ-лампи і одного озонатора рівень знезараження тест-культур, залежно від швидкості руху повітря у повітропроводі (від 1,5 до

15 м/сек), коливається у межах: *Escherichia coli* K99 від 100 до 99,75%, *Staphylococcus aureus* 209 — від 97,25 до 50,2%, *Saccharomyces cerevisiae* 80 — від 99,9 до 98,5%. Збільшення кількості озонаторів від 1 до 2 підвищує ефективність знезараження повітря майже на 70% порівняно з першим варіантом. За використання двох УФ ламп та 3–4 озонаторів ефективність додатково підвищується на 25% і становить для тест-культури *Escherichia coli* K99 — 100–99,8%; штаму *Staphylococcus aureus* 209 — 99,8–99,5%; штаму *Saccharomyces cerevisiae* 80 — 100–99,6%. Охарактеризовано також механізм дії системи Inovoject, яка використовується для вакцинації *in ovo* і є стандартною процедурою для інкубаторів щодо імунізації птиці проти інфекційних хвороб (Ньюкасла, Марека, Гамборо, інфекційного бронхіту тощо) більше ніж у 30 країнах світу, серед яких США, Ізраїль, Німеччина та ін. Лабораторну концепцію “вакцинації в яйце” удосконалено, що дає змогу одночасно вводити за годину декілька агентів у понад 50000 яєць.

УДК 636.5.082:579.257:591.151

2012.4.286. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОЛА ПТИЦ С НЕВЫРАЖЕННЫМ ПОЛОВЫМ ДИМОРФИЗМОМ МЕТОДОМ ПОЛИМЕРАЗНОЙ ЦЕПНОЙ РЕАКЦИИ / Кулибаба Р.А., Терещенко А.В. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП, Рос. отделение. — Сергеев Посад, 2012. — С. 79–80.

Птахи (визначення статі), метод ПЛР, статевий диморфізм, розмноження птахів, папуга, цесарка, фазан, чайка, ара.

Помилки у визначенні статі птахів, особливо декоративних, часто стають причиною відсутності процесу розмноження їх у неволі. Класичні методи визначення статі за ознаками пір'я, морфометричними параметрами і т.п. не забезпечують належної ефективності. Розглянуто високоефективний метод визначення статі птахів з невираженим статевим диморфізмом, оснований на використанні ПЛР, який упродовж 6–8 годин дає чітку відповідь на запит. За допомогою ПЛР успішно визначено стать таких птахів, як: цесарка звичайна, фазан звичайний, фазан сріблястий, чайка срібляста, червонокрилий папуга, карликовий ара та інші.

УДК 636.5:591.478.7:62–713.82

2012.4.287. ЛИНЯННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ / Білецький Є.М., Владикін К.П. // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 68. — С. 42–66. — Библиогр.: 31 назва. Шифр 06 538171.

Кури, індики, качки, гуси, линяння с.-г. птиці примусове, продуктивність с.-г. птиці.

Одним із факторів продовження терміну племінного або товарного використання с.-г. птиці є примусове линяння (ПЛ), яке дає можливість зменшити витрати на корми, енергоносії, ветеринарні препарати, кормові добавки, обладнання, закупівлю інкубаційних яєць, особливо зарубіжної селекції, на вирощування ремонтного молодняку тощо. Висвітлено фізіологію линяння (Л.) птиці. Зазначено, що природне Л. у дорослої птиці відбувається щороку і продовжується 3–4 місяці. Несучість у цей період зменшується до мінімуму або припиняється зовсім. Показано способи проведення ПЛ: гормональні, хімічні, зоотехнічні. Примусове (штучне) Л. проходить у більш короткі терміни (45–60 днів), розпочинається і закінчується майже одночасно у всього поголів'я птиці. Після цього настає черговий період несучості, який триває у яєчних курей — 8–9 місяців, м'ясних — 6–7; індиків — 4–4,5; звичайних качок — 6–7, мускусних — 5 та у гусей — 3–3,5 місяці. Відзначено, що зоотехнічні схеми ПЛ набули найбільшого поширення у птахівництві і є найперспективнішими. Механізм їхньої дії полягає у різкій зміні режимів годівлі, напування та

освітлення. Його використовують з метою викликати у птиці стресовий стан, внаслідок чого у неї припиняється яйцекладка і розпочинається Л. За всіх способів ПЛ зі стада вибирають ослаблену і низькопродуктивну птицю. Самців не піддають ПЛ. Наведено приклади схем ПЛ яєчних та м'ясних курей, звичайних та мускусних качок, індичок, гусок, цесарок. Зазначено, що використання переляканих курей після ПЛ дає змогу продовжити термін експлуатації несучок до 26–27-місячного віку. Охарактеризовано економічну ефективність ПЛ та окреслено різні погляди спеціалістів та вчених щодо примусового линяння с.-г. птиці.

УДК 636.52/58.033.087.7

2012.4.288. РЕЗУЛЬТАТИ ЗАБОЮ ПТИЦІ ЗА ЗГОДОВУВАННЯ ЦЕЛЮЛАЗИ, ОДЕРЖАНОЇ ЗА УДОСКОНАЛЕНОЇ БІОТЕХНОЛОГІЇ / Бомко Л.Г., Мерзлов С.В. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7(90). — С. 20–23. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537260.

Курчат-бройлери, кормові добавки, целюлаза, годівля птиці, ферменти, мідь, м'ясо бройлерів, штам Aspergillus terreus.

Дослідження проводили в умовах віварію Білоцерківського НАУ на курчатах-бройлерах (5 груп по 100 гол.), яких утримували на глибокій підстилці. Контрольній групі (КГ) згодовували основний раціон (ОР — комбікорм без ферментної добавки целюлази), 1-й дослідній групі (ДГ) — ОР + 0,1 г/кг корму целюлази (Ц.), одержаної зі штаму *Aspergillus terreus*, який культивували на поживному середовищі без введення купруму; 2-й ДГ — ОР + 0,068 г/кг Ц (штам вирощували із купрумом в органічно-мінеральній формі 0,5 мг/л). Целюлозолітична активність (ЦА) комбікормів у 1-ї 2-ї ДГ була однаковою. Бройлерам 3-ї ДГ до ОР додавали 0,061 г/кг Ц., одержаної як і у 2-ї ДГ — за удосконаленою біотехнологією, ЦА комбікорму становила 90% від 1-ї ДГ. Четвертій ДГ згодовували ОР + 0,54 г/кг Ц., одержаної за удосконаленою біотехнологією, ЦА корму становила 80% від 1-ї ДГ. Ферментні добавки одержували в умовах лабораторії ПП "БТУ Центр" м. Ладизин Вінницької обл. Результати засвідчили, що згодовування в раціонах курчат 2-ї ДГ 0,068 г/кг целюлази, одержаної зі ш. *Aspergillus terreus*, який вирощували на культуральній рідині з вмістом купруму в органічно-мінеральній формі, сприяло підвищенню виходу маси тушки (забію у 42 доби) напівпатраної — на 11,0% та патраної — на 11,3% відносно контролю. При цьому маса грудних і стегнових м'язів збільшилася на 36,4 та 28,2% відповідно.

УДК 636.52/58.082.083.312.5

2012.4.289. СИСТЕМА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОЦІНКИ КУРЕЙ ЗА КОМПЛЕКСОМ ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК І ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ / Панькова С.М., Печеніжська Т.Б., Лютий Ю.С., Захарченко О.П., Фесенко Н.А. // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 69. — С. 49–58. — Бібліогр.: 10 назв.

Кури вітчизняної селекції, утримання курей, кліткові батареї, продуктивність курей, захист птиці від холоду, резистентність курей, температурний стрес (кури).

У запропонованій системі на основі кількісних і якісних ознак передбачено розрахунок чотирьох індексів, які враховують зоотехнічний, технологічний та економічний аспекти використання птиці (П.). а також комплексного показника "Індекс ефективності використання" різних порід і ліній, за якими порівнюється піддослідна П. Наведено генетичні дані курей різного напрямку продуктивності (2215 гол.): Леггорн білий, Бірківська барвіста, Род-айленд червоний, Полтавська глиняста, Плімутрок білий, Корніш синтетичний, Зозулясті, Золотисті, Рябі, Сріблясті. Показано динаміку їхньої живої маси — у 18 та 24 тижні, а також яєчну продуктивність — у 30 та 40 тижнів життя. Встановлено значний вплив на продуктивність саме ярусу кліткових батарей, де розміщено П. Особливо ця залежність спостерігалась у період холодів, коли t у пташниках становила 10–12°C на верхньому ярусі та 5–7°C — на нижньому (оптимальне значення t 16°C). За 40 тижнів життя різниця між несучістю залежно від ярусів становила від 2,5 до 13,5 яєць на користь верхнього ярусу. При цьому П. м'ясо-яєчних популяцій у віці 44 тижні вірогідно переважала яєчну П. як за масою яєць, так і за їх якістю,

особливо за масою жовтка у яйці, що вплинуло на енергетичну їх цінність (різниця $P > 0,999$). З огляду на стійкість курей до температурного стресу найефективнішим визнано використання м'ясо-яєчних популяцій Г4 (код лінії — Рябі), С (Сріблясті) та К (Корніш синтетичний). За рахунок їхньої високої несучості одержано прибуток 188,78–210,26 грн/гол. Енергетична цінність яєць становила 684–722,2 кДж.

УДК 636.52/58.082.083.312.5

2012.4.290. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРЕВАГ КЛІТКОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ БРОЙЛЕРІВ / Сахацький М.І. // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 69. — С. 135–143. — Бібліогр.: 13 назв.

Курчат-бройлери, утримання бройлерів, кліткові батареї, енергоощадні технології у птахівництві.

Представлено результати вирощування курчат-бройлерів у сучасних кліткових батареях (вир-ва ПО "ТЕХНА", Україна) порівняно з традиційною підлоговою технологією (фірма "Big Dutchman", Німеччина). Показано 2 досліді. У 1-му — в період аномальних холодів (січень–лютий 2012 р.) посаджено на вирощування 59625 курчат кросу Кобб-500 у кліткові батареї одного пташника, а також 50000 гол. — у два — з підлоговим утриманням. Аналіз результатів засвідчив, що жива маса курчат, вирощених у клітках, у 34-добовому віці становила 2335 г, у 36-доб. — 2477 г, а у 42 доб. — 2808 г, при збереженості птиці 95,4–96,2%. Водночас за підлогової технології у 34-доб. віці — 2033–2189 г, у 36-доб. — 2158–2355 г, 45-доб. — 2825–2847 г, при збереженості 95,4–97,0%. У 2-му досліді (травень–червень 2012 р.) — на вирощування посаджено 60603 курчат у клітковий пташник та 30950 гол. — у підлоговий аналогічний за габаритами. Маса курчат, вирощених у клітках, у 36-доб. віці становила 2231 г, а за підлогової технології у 42-доб. — 2672 г, при збереженості 98,4 та 97,0% відповідно. Наведено показники витрат корму, газу, електроенергії. Витрати електроенергії становили за кліткового вирощування бройлерів 0,077 кВт/кг приросту (0,185 кВт/гол.) та за підлогового — 0,105 кВт (0,270 кВт/гол.). Показано, що вирощування бройлерів у клітках за пересадками (поетапне зменшення щільності утримання) дає змогу збільшити обсяги виробництва продукції з одиниці площі. Зазначено, що вирощування бройлерів за підлогового та кліткового утримання в теплу пору року менш ефективне, ніж узимку через вплив як паратипових, так і генотипових факторів. При цьому витрати газу на виробництво 1 кг маси бройлерів за кліткового утримання були меншими у 4 рази, ніж за підлогового.

УДК 636.52/58.082.12:612.433.65

2012.4.291. ГЕНЕТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА ЛИНИЙ КУР РАЗНОГО НАПРАВЛЕНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ ПО ЛОКУСУ РЕЦЕПТОРА ГОРМОНА РОСТА / Кулибаба Р.А. // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 69. — С. 26–32. — Бібліогр.: 12 назв.

Кури, селекція курей, поліморфізм генів (кури), гормон росту, метод ПЛР, генетика курей, інтрон.

Представлено результати досліджень генетичної структури двох ліній курей вітчизняної селекції яєчної породи "Бірківська барвіста" та м'ясо-яєчної "Білий плімутрок" (лінія Г-2). Поліморфізм (П.) локусу рецептора гормону росту (РГР) виявлявся за наявності транзиції цитозину на тимин у 5-му інтроні, що у свою чергу зумовлює виникнення алейних варіантів А і В. Установлено високий рівень П. гена РГР за 5-м інтроном у лініях курей вітчизняної селекції різних напрямів продуктивності. Досліджувані лінії достовірно відрізняються за розподілом частот алей. У лінії курей Г-2 "Білий плімутрок" частота алей А становила 0,72, В — 0,28, а в лінії породи "Бірківська барвіста" 0,46 і 0,54 відповідно. Одержані дані свідчать про необхідність подальших досліджень зв'язку алейних варіантів гена GHR з продуктивними показниками досліджуваних порід птиці.

УДК 636.52/58.082:001(477)

2012.4.292. ПРОБЛЕМИ СЕЛЕКЦІЇ ТА НАУКИ У ПТАХІВНИЦТВІ УКРАЇНИ ПОСИЛЮЮТЬСЯ / Бородай В.П., Вертійчук А.І., Глебова Ю.А. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. —

Вип. 2(60). — С. 86–91. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537222.

Птахівництво України, кроси імпортні, генофонд птиці, племзаводи, племрепродуктори, наука у птахівництві, селекція птиці.

Проблема глобалізації іноземної селекції у птахівництві України дедалі все болючіше сприймається вітчизняними науковцями. За відсутності власної стратегії племінної роботи і цілеспрямованого розвитку вітчизняна птахівнича наука впродовж останніх двох десятиліть все більше залежить від іноземних фірм, у яких закуповує гібридні форми курей. Автори наголошують на недопустимості втрати наукових напрямів, розроблених Ін-том птахівництва НААН, необхідності призупинення існуючої тенденції щодо зникнення вітчизняних птахівничих заводів і племрепродукторів, які не мають належної державної законодавчої і фінансової підтримки. Натомість пропонується відродити племінну справу у вітчизняному птахівництві, спрямувати діяльність заводів і репродукторів на збереження і вдосконалення існуючого генофонду та створення нових кросів яєчних і м'ясних курей за умов годівлі й утримання відповідно до світових зразків. Стратегія розвитку села і птахівництва має коригуватися на основі вітчизняної науки стосовно генетики і селекції у тваринництві і, зокрема, у птахівництві.

УДК 636.59:598.221.1.082.2(477)

2012.4.293. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ СЕЛЕКЦІЇ В СТРАУСІВНИЦТВІ / Сахацький М.І., Осадча Ю.В. // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 68. — С. 415–425. — Бібліогр.: 33 назви. Шифр 06 538171.

Страусівництво в Україні, племінна робота (страуси), селекція страусів, породи і кроси страусів, м'ясо страусів.

Проаналізовано результати вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень стосовно підвищення продуктивності страусів в аспекті виробництва дієтичного м'яса для населення. Зазначено, що в галузі страусівництва не створено ще жодної породи чи спеціалізованої лінії та навіть селекційно значимої форми з високим рівнем плодючості чи швидкості росту. Це пов'язано з дрібнотоварним виробництвом та відсутністю племінних господарств для повномасштабної селекції. Проте є перший позитивний крок зі створення мережі спеціалізованих племінних господарств в Україні. Так, Міністерство аграрної політики і продовольства надало статус племрепродукторів п'яти господарствам: ПрАТ "Агро-Союз" Дніпропетровської обл., ВАТ "Ясногородська страусова ферма" Київської обл., ПАТ "Хлібодар" Миколаївської обл., ТОВ "Брук-Бек" Чернівецької обл., ТОВ "Перкус" Закарпатської обл. Окреслено їхні напрацювання та недоліки. Надано рекомендації щодо вдосконалення селекційного процесу на перспективу. Показано основні критерії, за якими необхідно здійснювати добір птиці у батьківську та материнську лінії при створенні м'ясного кросу страуса. Крізь призму комплексу факторів необхідно проводити моніторинг перебігу селекційного процесу в лініях на підвищення відтворювальної здатності птиці, удосконалення технологій виробництва, зберігання та інкубації яєць, створення комфортних умов для утримання та визначення норм годівлі дорослих особин під час відтворювального періоду та відпочинку, а також страусенят, яких вирощують для племінного використання і забою на м'ясо.

УДК 636.59:598.221.1.087.7

2012.4.294. ВПЛИВ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ "ГУМІЛІД" НА КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ М'ЯСНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ СТРАУСІВ / Галузіна Л.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 137–142. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537241.

Страус чорний африканський, кормові добавки гумінові, м'ясо страусів, збереженість страусів.

Експеримент проведено на двох групах (дослідна і контрольна (ДГ і КГ) по 100 гол.) чорних африканських страусів (Пр АТ "Агро-Союз"). Птиці ДГ з добового по 10-місячний вік до основного раціону додатково вживали кормову добавку гумінової природи "Гумілід", а саме: триразово на добу — з добового по 2-міс. вік, потім з 4- по 6-міс. і з 8- по 10-міс. вік. При цьому збереженість поголів'я в ДГ становила 98%,

а в контрольній на 27,4% менше. Максимальний середньодобовий приріст живої маси страусів відбувався у період від 2 до 6 місяців: ДГ — 0,387 кг, КГ — 0,310 кг. Установлено, що загальна кількість м'яса, одержаного від забою 11-місячних страусів, у ДГ до та після обжилкування була на 12,2 та 16,4% більше, ніж у КГ відповідно. Водночас біологічна цінність м'яса дослідних дещо краща, ніж контрольних, а саме: підвищився вміст білка і зменшився жиру, а також калорійність. Біологічна цінність м'яса філе "Класичного", "Преміум" та стейків була вищою на 2,6%, 6,0 та 11,9% порівняно з м'ясом комерційних м'язів птиці КГ. Під впливом біологічно активної добавки "Гумілід" у ДГ страусів вірогідно збільшився вихід загальної кількості м'яса, вихід комерційних м'язів та їх середня маса за різними категоріями. Так, маса м'язів з туші дослідної птиці за категоріями: філе "Преміум" (пан філе) була вища на 23,6%, філе "Класичне" (стегнове філе) — на 18,9, стейк (клубо-гомільковий) — на 17,6 та Драм стейк (пружний) — на 18,1%, ніж у контролі.

УДК 636.59:598.261.7.087.7

2012.4.295. ВПЛИВ НАНООКВАХЕЛАТНИХ МІКРОЕЛЕМЕНТІВ GE І FE НА НЕСПЕЦИФІЧНУ РЕЗИСТЕНТІСТЬ, РОЗВИТОК І ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕРЕПЕЛІВ / Ситнік М.Г., Бусол В.О. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9(92). — С. 30–33. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537308.

Перепели, наноаквахелати, мікроелементи, германій, залізо, годівля перепелів, продуктивність перепелів.

Дослідження проведено в умовах віварію НУБіП України у 2 етапи. На 1-му вивчали вплив згодовування повнораціонних комбікормів у комплексі з вживанням вволю водних розчинів наноаквахелатних (НАХ) германію і заліза (0,16 мг/мл — від 5- до 22-доб. віку та 0,21 мг/мл — від 23- до 33-доб. віку) на клінічний стан і приріст маси тіла перепелів (П.) породи фараон на 2-му і до 66-добового віку продуктивності. Встановлено позитивний вплив НАХ мікроелементів на інтенсивність середньодобових приростів — на 3,5 та 2,2 г більше, ніж у контролі відповідно. При цьому захворювань, загибелі і змін у поведінці птиці не спостерігалося. Результати дослідження з 34-доб. віку показали, що НАХ розчин Fe підвищує несучість П. на 24,8%, а НАХ Ge — на 13,7% порівняно з контролем. Водночас у кінці першої 32-денної яйцекладки у сироватці крові птиці достовірно підвищується вміст альбумінів, Fe, Ca і сечової кислоти (при НАХ Fe) та альбумінів, Fe, Mg, АсаТ, AlaТ (при НАХ Ge).

УДК 636.597/598.084.42:631.171

2012.4.296. ВИСОКОПРОИЗВОДИТЕЛЬНАЯ МАШИНА ДЛЯ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ОТКОРМА ВОДОПЛАВАЮЩЕЙ ПТИЦЫ / Ивко И.И., Рябина Е.В., Мельник А.В. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП, Рос. отд. — Сергиев Посад, 2012. — С. 342–343.

Птица водоплавающая, качки, гуси, відгодівля птиці примусово, машини для відгодівлі птиці, конструкції і режими.

В Інституті птахівництва НААН розроблено високопродуктивну машину для примусової відгодівлі водоплавної птиці кашоподібною сумішшю. Її конструкція значно простіша за зарубіжні аналоги. Машину можна виготовляти в умовах птахівничих фабрик. Час відгодівлі 1 гол. птиці, залежно від кваліфікації оператора, можна регулювати від 1–2 с до 5–10 с. Однією машиною можна відгодовувати від 200 до 400 гол. птиці. Окрім того розроблено режими примусової відгодівлі гусей і качок, а також конструкцію кліткової батареї для утримання водоплавної птиці в період примусової відгодівлі.

УДК 636.598.033.082.083.312.5

2012.4.297. УДОСКОНАЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ВИРОЩУВАННЯ ГУСЕНЯТ НА М'ЯСО / Івко І.І., Рябіна О.В., Горбаньов А.П. // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 68. — С. 169–177. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 538171.

Гуси великої білої популяції, кліткові батареї, люцерна зелена, годівля гусей, щільність посадки гусей, утримання гусенят.

Дослідження проведено у віварії лабораторії технології Ін-ту птахівництва НААН на гусачках добового віку великої

білої популяції, яких придбали з ДППП "Роздольне" (4 групи по 23–30 гол.). Самців вирощували від добового до 4-тижневого віку за інтенсивної технології у кліткових батареях, обладнаних інфрачервоними нагрівачами на базі ламп типу 1КЗК-250. Годівля здійснювалась повнораціонними кормами з додаванням зелені люцерни (близько третини) до сухого корму. При цьому жива маса 4-тижневих гусаків становила 2067,2–2155,0 гр, а збереженість птиці — 100%. Водночас за використання екстенсивної технології жива маса гусаків була 897,9±36,8 г, а збереженість — 93,3%. Витрати корму за інтенсивної технології зростали від 3,695 до 3,765 кг/гол, а питомі витрати повнораціонного корму коливались у межах 1,825–1,871 кг/кг приросту ж.м. і були нижчими від передбачуваних чинними нормативами. Встановлено, що щільність посадки гусаків у кліткову батарею перші два тижні може бути прийнятною на рівні 400 см², із 2- по 3-тижневий вік — 460–600 см², а в подальшому — 1050 см² підніжної решітки клітки на 1 голову.

УДК 636.598.617.1.034.087.7

2012.4.298. ВЛИЯНИЕ СКАРМЛИВАНИЯ НАНОКОМПОЗИТА СЕРЕБРА НЕСУШКАМ ПЕРЕПЕЛОВ НА ИХ ПРОДУКТИВНЫЕ И ВОСПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫЕ КАЧЕСТВА / Тугля В.Г., Морзнякова О.Г. // Достижения науки

и техники АПК. — 2012. — № 3. — С. 36–39. — Библиогр.: 10 назв.

Перепели, яйца перепелів, кормові добавки, срібний наноккомпозит, цеоліти, годівля несучок перепелів.

Дослідження проведено на молодняку перепелів (фізіологічний двір Сибірського НДІ тваринництва РАСГН). Срібний наноккомпозит, виготовлений за технологією Іn-ту хімії твердого тіла і механохімії СО РАН на цеолітній основі з умістом наночасток срібла, 40 мкг/г корму. Як кормову добавку його вводили в раціон птиці впродовж 14, 21, 60 днів, починаючи з добового віку. Кращі результати одержано за згодовування препарату впродовж 21 доби. При цьому підвищилась збереженість поголів'я на 6,0%, середньодобовий приріст живої маси — на 8,9% та зменшились затрати корму на 1 г приросту — на 11,8%. Несучість збільшилась на 7,35% при зменшенні затрат корму на виробництво 10 шт. яєць на 10,6%. Вихід інкубаційних яєць і курчат від запліднених яєць були більшими порівняно з контролем відповідно на 9,14 та 3,75%. Наведено і проаналізовано гематологічні показники крові, продуктивності несучок перепелів, масова частка срібла в продуктах і тканинах перепелів (мг/кг), інкубаційні якості яєць. Визначено прибуток на 1000 яєць — 15–39 руб.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.036.1:611.78:546.22

2012.4.299. ВПЛИВ ВМІСТУ СІРКИ У ШЕРСТІ НА ФОРМУВАННЯ ПОСТНАТАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ХУТРА РІЗНОГЕНОТИПОВОГО МОЛОДНЯКУ КРОЛІВ / Лучин І.С. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролюючого інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 369–372. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537241.

Кролі, хутро кролів, молодняк кролів різногенотиповий, сірка в хутрі кролів, породи кролів.

Здійснено дослідження вмісту сірки у вовні 2-, 3- і 4-місячного молодняку кролів (К.) за походженням породи місцева шиншила (МШ), фландр (Ф), білий велетень (БВ) і трьохпорідних помісей (4/8 БВ 3/8 МШ 1/8 Ф). Оцінювався 4-місячний молодняк 4 генетичних походжень за густотою волоссяного покриву та вирівняністю. Встановлено певні коливання сірки в шерсті К. стосовно віку і походження. Протягом 60 днів вирощування вміст сірки за групами зростає у межах: I — 0,17% (лопатка); 0,22% (стегно); II — 0,15%, 0,21%; III — 0,06%, 0,2%; IV — 0,18%, 0,18% відповідно, що залежало від породи (генотипової) приналежності. З'ясовано, що з віком зростання вмісту сірки в шерсті К. незначно. Мінімальна її акумуляція відбувається у трьохпорідних тварин протягом 2 місяців періоду вирощування в ділянці лопатки 0,17% і стегна 0,22%, що свідчить про підвищений обмін речовин, оскільки цей молодняк має вищу відгодівельну і м'ясну спроможність. На вміст сірки в шерсті К. впливає підвищена гетерозиготність, яка виникає за міжпорідного схрещування, а також вік (у процесі росту зростає концентрація цих показників завдяки особливостям меланогенезу). Зазначено, що підвищений вміст сірки в шерсті позитивно корелює з морфологією (якістю) хутра. Зроблено висновок, що для задоволення високих вимог до продуктивності в галузі кролівництва, особливо хутра, велике значення має походження кролепоголів'я і білковий рівень годівлі.

УДК 636.92.084.74

2012.4.300. ЭКОНОМИЧНЫЕ БУНКЕРНЫЕ КОРМУШКИ НОВОЙ КОНСТРУКЦИИ ДЛЯ КРОЛИКОВ / Тинаев Н.И. // Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 2. — С. 20–22. — Библиогр.: 2 назв.

Кролі, годівля кролів, годівниці бункерні, корми гранульовані, шед, модуль зовнішній, втрати корму.

Розроблено нові варіанти бункерних годівниць для закритих приміщень (кролятник, шед), які запобігають втратам гранул у процесі їх поєднання чи вигрібання кроликами. Попередні дослідження дали змогу відібрати 3 найкращі варіанти бункерних годівниць: для закритих приміщень, нижнього модуля, а також універсальну годівницю, придатну до експлуатації в одно-, дво- і трьох'ярусних батареях як всередині закритих приміщень, так і в зовнішніх модулях. Випробування серійної та експериментальної партій годівниць показали, що в досліді на кролячих з кроленятами втрати корму були мінімальні — всього 0,05%. В експерименті з молодняком їх взагалі не вдалося встановити, а в контролі вони становили 1,3%. За використання в годівлі лактуючих кролиць гранул діаметром 3 мм і довжиною 8 мм випадків їх втрати кроленятами не зафіксовано. Затрати часу на обслуговування і наповнення кормом "безвідходних" годівниць у 1- і 2-му ярусах практично однакові і становлять у середньому 3,5...4,0 с/годівницю. Частота використання "чистильщика" для просіву в приймальний піддон пилу і дрібної фракції корму, які осіли на дні кормового лотка, становила не більше одного разу на тиждень, а затрата часу на кролів — не більше 5 с/годівницю. Зазначено, що конструктивні особливості досліджуваних годівниць дають змогу запобігти втратам корму, перешкоджають проникненню молодняку в кормовий лоток, не дають зависати гранулам у бункері і забезпечують просіювання і збір дрібної фракції від розкришених гранул, а також цілих гранул за їхнього вигрібання кроликами.

УДК 636.92:612.015.1.8:577.353:534.321.9

2012.4.301. АТР-азна АКТИВНІСТЬ АКТОМІОЗИНОВОГО КОМПЛЕКСУ СКЕЛЕТНИХ М'ЯЗИВ КРОЛЯ ЗА ДІЇ УЛЬТРАЗВУКУ / Мединська К.О., Нуриченко Н.Є., Пелюх Л.І., Шелюк О.В. // Український біохімічний журнал. — 2012. — Т. 84, № 4. — С. 54–60. — Бібліогр.: 25 назв.

Кролі, актоміозиновий комплекс, АТР-азна активність, ультразвук, м'язи скелетні.

Досліджувався вплив неперервного (УЗН) та імпульсного 2 та 10 мс (УЗІ) ультразвуку різної інтенсивності (0,05; 0,2; 0,4; 0,7 та 1,0 Вт/см²) на Mg²⁺ Ca²⁺ АТР-азну та K⁺ АТР-азну активність актоміозину скелетних м'язів кроля породи радянська шиншила. Одержані результати свідчать про здатність УЗ впливати на функціональну характеристику актоміозину, основним показником якої є вищезазначена АТР-азна актив-

ність, що змінюється під впливом УЗ. Це може вказувати на зміни біологічної активності актоміозинового комплексу, який відповідає за процес м'язового скорочення. Ультразвук не впливає на нерегульований актоміозин (без регуляторного тропонінового комплексу), що вказує на Ca^{+2} -залежний характер його впливу на протеїни скоротливого апарату. За змінами показників АТФ-азної активності нативного, нерегульованого реконструйованого актоміозинів та чистого міозину найчутливішим до дії УЗ виявився тропоніновий комплекс у складі актоміозину. Дослідження були проведені *in vitro*, і їх, безперечно, не можна перенести на рівень організму, проте одержані результати дають змогу зробити певний висновок про механізм впливу ультразвуку на скоротливі протеїни скелетних м'язів, що є важливим для встановлення механізму його дії за патології останніх.

УДК 636.92:619:616.995.428:611.85

2012.4.302. ПСОРОПТОЗ (УШНА ЧЕСОТКА) КРОЛИКОВ // Тваринництво України. — 2012. — № 5. — С. 18–19.

Кролі, хвороби кролів, псороптоз кролів, кліщ Psoroptes, лікування псороптозу кролів.

Висвітлено питання щодо захворювання кролів (К.) псороптозом (П.) (вушна короста), яку спричиняють кліщі з роду *Psoroptes*. Хвороба проявляється у вигляді ураження внутрішньої поверхні вушної раковини, рідше — інших частин тіла з утворенням кірок. До П. сприйнятливі дорослі К., які заражаються за контакту з хворими тваринами через шерсть і лусочки, що випадають з вушних раковин разом з кліщами, а також через предмети догляду, інвентар, підстилку, у результаті пересаджування в клітки з хворими тваринами. За легкої форми П., запальний процес має осередковий характер і розвивається як мокнуча екзема. У результаті обширного запального процесу в ушних раковинах скопичується велика кількість епідермісу, сукровиці; відзначається виділення серозного, потім гнійного ексудату. Утворюється велика кількість кірок, які можуть повністю закрити слуховий прохід. Захворювання може ускладнитися вторинною мікрофлорою, внаслідок чого запальний процес переходить на оболонки головного мозку: у тварин з'являються ознаки порушення центральної нервової системи. Для лікування П. застосовують 2%-ву емульсію креоліну, чистий скипидар, фенотіазин, 5–7%-й дуст хлорофосу, а також аерозоль цидодрину, дикрезилу, акродексу, псороптолу чи дерматозолу. Крім того, використовують фосфорорганічні акарициди (неоцидол, хлорофос, цидодрин) і сульфідифоз та інші препарати. Відмінних результатів можна досягти, застосовуючи гомеопатичні і гомотоксикологічні ліки. Для запобігання захворювання кролів П. необхідно строго дотримуватися ветеринарно-санітарних та зоогігієнічних правил утримання тварин: дезінвазії всіх кліток та інвентарю, карантину завезених кроликів, клінічних досліджень всього поголів'я раз у два місяця, а кролиць — обов'язково за 2 тижні до окролу.

УДК 636.92:636.082.25/26

2012.4.303. ОЦІНКА КОМПОНЕНТІВ ФЕНОТИПОВОЇ ДИСПЕРСІЇ ОСНОВНИХ ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК КРОЛІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЧИСТОПОРІДНОГО РОЗВЕДЕННЯ І СХРЕЩУВАННЯ / Коцюбенко Г.А., Петрова О.І. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 2(60). — С. 96–100. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 537222.

Кролі, розведення чистопорідне кролів, схрещування кролів, гібриди кролів, породи кролів, гетерозис у кролівництві, успадкування адитивне.

Наведено результати оцінки адитивного, гетерозисного і материнського ефектів при успадкуванні продуктивних і репродуктивних ознак кролів (К.). Як материнська форма були використані К. породи білий велетень, а батьківська — новозеландська біла порода (НБП). Поглиблений аналіз типів успадкування ознак у різних методах схрещування К. показав, що за окремими ознаками підвищення продуктивності помісей зумовлені адитивною дією генів. Це вказує на підвищення відгодівельних якостей К. та доцільність використання поглинального схрещування великої білої породи із спеціалізованими м'ясними породами. Такий прийом сприяє підвищенню продуктивності К., що має важливе народногос-

подарське значення. Встановлено, що за багатоплідністю і великоплідністю переважає частка гетерозисного ефекту (+6,49% і 9,3%). За ознаками з середньою і високою успадкованістю більше проявлялися адитивний і материнський ефекти. Для середньодобового приросту частка адитивної дії генів становила +56,88 (10,42%) від значного рівня продуктивності гібридного молодняку. За втратами кормів адитивний ефект також мав переважаюче значення — 0,95 кг (–9,23). Кролі НБП мало відрізнялися від помісей, отриманих за їхньою участю (евклідова відстань 0,76... 2,19). Поміси з різною часткою крові вихідних порід також різнилися між собою незначно (від 1,37 до 1,55). Обґрунтовано доцільність подальшої консолідації кролів НБП за репродуктивними ознаками, що буде сприяти підвищенню в цілому ефективності міжпорідного схрещування.

УДК 636.93.085.65

2012.4.304. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОРГАНИЧЕСКИХ КИСЛОТ В КОРМОСМЕСЯХ ДЛЯ ПУШНЫХ ЗВЕРЕЙ / Нефедов Г.Г., Лоевко Н.Н., Чернова И.Е., Артамонова М.А. // Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 2. — С. 8–11. — Библиогр.: 2 назв.

Норка, соболь, годівля хутрових звірів, консервант, кислоти органічні.

Вивчалася дія консервантів, а саме: фінського препарату АІВ 2 ПЛЮС і пропіонової кислоти — луппрозилу — німецького походження на показники якості кормосуміші та інтенсивність росту молодняку норок і соболів у віці 3...4 місяці. На основі результатів проведених досліджень встановлено, що додавання в корм відсадженого молодняку норок і соболів в липні–серпні суміші консервантів АІВ 2 ПЛЮС (2 г/кг, 0,2%) і луппрозилу (0,5 г/кг, 0,05%) поліпшує показники якості кормосуміші (рН, вміст аміноаміачного азоту) навіть в умовах тривалого її зберігання протягом 24 год за 30°C, що позитивно впливає на приріст живої маси звірів без збільшення затрат корму на цей процес. З'ясовано, що сумісне застосування досліджуваних консервантів виявилось значно ефективнішим.

УДК 636.932.3:619:616.99

2012.4.305. ЭЙМЕРИОЗ НУТРИЙ / Кириллов А.К. // Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 4. — С. 30–32.

Нутрія, еймеріоз (кокцидоз), лікування і профілактика еймеріозу, сульфаніламід, нітрофуран, концидіостатики, симптоми еймеріозу.

Наведено етіологію, патогенез, клінічні симптоми, патологоморфологічні зміни, методи діагностики, лікування і профілактики еймеріозу (Е.) (кокцидозу) нутрій (Н.). Збудники Е. належать до типу *Protozoa*, класу *Sporozoa*, ряду *Coccidia*, родини *Eimeridae* і до 2 родів: *Eimeridia* та *Isospora*. Еймеріози розповсюджені надзвичайно широко у всіх частинах світу. Для розвитку хвороби особливо сприятливі теплі і вологі сезони року. Частіше за все хвороба має сезонний характер, але за порушення годівлі, скученому і антисанітарному утриманні Н. спалахи Е. можуть реєструватися у будь-яку пору року. Найчастіше заражаються Н. віком 1...4 місяці. Щенята Н. можуть заражатися з перших днів життя, ковтаючи ооцити із забруднених сосків матері, потім — з кормом і водою. Джерелом інвазії є дорослі Н. — носії еймерій, хворі і перехворілі щенята. Молодняк звичайно гине через 10...15 днів після прояву клінічних ознак. Падіж щенят може сягати 100%. Для лікування Е. застосовують сульфаніламідні препарати (норсульфазол, сульфадиметоксин, фталазол та ін.), нітрофуран (фурадонін, фуразолідон), кокцидіостатики (хімкоцид, кокцидин, кокцидіовіт, апролеум та ін.). Дози і курс лікування повинен визначити ветеринарний спеціаліст згідно з регламентом щодо застосування цих препаратів. З метою попередження Е. необхідно дотримуватися санітарних вимог утримання нутрій, здійснювати дезінфекцію кліток та інвентарю, а також застосовувати для профілактики вищезгадані препарати в суміші з преміксами згідно з прийнятими рекомендаціями.

УДК 636.934.57.034:546.23:636.084

2012.4.306. ВЛИЯНИЕ СЕЛЕНА В ФОРМЕ ОРГАНИЧЕСКОГО СОЕДИНЕНИЯ (ПРЕПАРАТ "СЕЛ-ПЛЕКС") НА МОЛОЧНОСТЬ САМОК НОРОК / Харламов К.В., Дёмина Т.М.,

Растимешина О.В., Кровина Е.В. // Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 3. — С. 11–13. — Библиогр.: 7 назв.

Норка, годівля норки, селен у раціоні норки, молочність норки, препарат сел-плекс, інтенсивність росту норки.

Досліджувався вплив селену (С.) у формі органічної сполуки (препарат сел-плекс) на молочність самок норки в умовах науково-господарського дослідження. Найважливішими природними сполуками С. є селеноцистеїн і селенометіонін. Вирощування пекарських дріжджів у середовищі, збагаченому С., дає змогу одержати препарат сел-плекс, де селенометіонін є основною сполукою мікроелемента (98%). Ця органічна сполука має низку переваг перед неорганічними сполуками С., а саме: характеризується вищою доступністю С. при слабкій токсичності, підвищує стійкість до мікотоксинів і окислених жирів за їх наявності в кормах, сприяє кращому збагаченню м'язів С., що зумовлює вищі показники росту і життєздатності протягом життя; зміцнює антиоксидантний статус і, відповідно, стійкість до стресів різного походження. Результати експерименту засвідчили, що згодовування сел-плексу лактуючим самкам норки двома курсами (протягом 15 діб із дня щеніння і 10 діб перед відсаджуванням норчат) позитивно впливає на їхню молочність і живу масу щенят. Найкраще зарекомендувала себе доза сел-плексу 50 мг/гол. на добу, за якої до 20-добового віку різниця в живій масі щенят порівняно з контролем досягала достовірних значень щодо самок і самців (≈110 проти 97 г і 130,7 проти 114 г відповідно). Спостереження за ростом молодняку норки до їх відсаджування від матерів дало змогу встановити, що показники, які характеризують його інтенсивність (абсолютний і середньодобовий прирости) мали найвищі значення теж за умови згодовування норкам сел-плексу в дозі 50 мг/гол. на добу.

УДК 636.934.57:636.082.2.084/085

2012.4.307. МЕТОД ОТБОРА РЕМОНТНОГО МОЛОДНЯКА НОРОК ПО ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОРМА / Харламов К.В., Дёмина Т.М., Растимешина О.В., Цепков Н.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 4. — С. 62–63. — Библиогр.: 6 назв.

Норки, годівля норки, корми для норки, селекція норки, відбір селекційний норки.

Проведено дослідження з метою оцінки ефективності селекції ремонтного молодняку норки (Н.) за оплатою корму продукцією, а також розробку методу, що сприятиме поліпшенню показників відтворення і якості опущення. З'ясовано, що підвищити рівень селекції молодняку Н. за парного утримання щенят можливо за деякої зміни традиційної методики відбору. Розмір кожної тварини слід оцінювати з урахуванням розміру його "напарника" у клітці, тобто ввести відповідну поправку. У такому випадку ранги за племінною цінністю змінюються і відбір проводиться точніше. Це дає змогу підвищити якість відбору пар для гону, принципове положення якого "краще з кращим". Розроблений метод відбору ремонтного молодняку Н. за ефективністю використання корму забезпечує підвищення його оплати приростом живої

маси на 9–10%, класного складу ремонтного молодняку — на 9–17, кількості самок, які благополучно оцінилися — на 5–6, виходу щенят на самку основного стада — на 12 та збереженості щенят до реєстрації — на 4–5%. Зазначено, що для племінного використання слід залишати щенят Н., середня жива маса яких у клітці перевищує середню величину цього показника в стаді.

УДК 636.954.57:615.31:612.015.3.63

2012.4.308. ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ПРЕПАРАТУ МІНКОВІТ ДЛЯ НОРМАЛІЗАЦІЇ МІНЕРАЛЬНОГО ОБМІНУ В ОРГАНІЗМІ ВАГІТНИХ НОРОК / Палюх Т.А., Цвіліховський М.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 249–256. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 537241.

Норка, мінковіт, обмін мінеральний у норки, вагітність норки, премікс вітамінно-мінеральний.

Досліджено лікувально-профілактичну ефективність експериментального препарату мінковіт за порушення мінерального обміну в організмі вагітних норок (ВН) коричневої переяславської породи. З метою визначення ефективності розробленого препарату мінковіт було сформовано 3 дослідні групи тварин із вагітних норок (ВН) з порушеним мінеральним обміном (термін вагітності — 12–14 діб). Тварини контрольної групи отримували корми згідно з основним раціоном, а тварини 2-ї дослідної групи — корми основного раціону та премікс пушнозолд (0,3 г/гол.) 1 раз на добу упродовж 15 діб. Вагітні самки 2-ї дослідної групи отримували корми основного раціону та мінковіт, до складу якого входили лактатні сполуки заліза, марганцю, цинку, кобальту, а також йод крохмальний, триетаноламінова сіль селенової кислоти, вітаміни й опока. Мінковіт згодовували ВН перорально в дозі 0,06 г на одну тварину на добу упродовж 15 діб. Установлено закономірності, які характеризують особливості періоду вагітності в норки та вказують на зміни в процесах обміну речовин за дефіциту макро- і мікроелементів в їх організмі. У сироватці крові ВН, які отримували мінковіт, порівняно з норками, що отримували пушнозолд, встановлено вірогідно вищий показник співвідношення Са:Р — в 1,08 раза, вищий рівень загального кальцію — в 1,27 раза, неорганічного фосфору — в 1,17, калію — 1,7; заліза — 1,17; цинку — 1,34; міді — 1,14; кобальту — 1,3 і селену — в 1,21 раза. Біохімічні показники крові ВН, які споживали мінковіт, порівняно з тваринами, яким згодовували премікс пушнозолд, характеризувались вірогідно вищою концентрацією глюкози — в 1,18 раза, загального білка — в 1,06 раза та вірогідно нижчою активністю аспартатаміно-трансферази — в 1,2 раза, аланінаміно-трансферази — в 1,19 раза і лужної фосфатази — в 1,13 раза. Результати досліджень засвідчили високу терапевтичну та профілактичну ефективність експериментального препарату мінковіт за порушень мінерального обміну в організмі ВН коричневої переяславської породи.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

УДК 638.11.15.163.171

2012.4.309. НА ПАСІЦІ У СЕРПНІ / Приймак Г. // Пасіка. — 2012. — № 8. — С. 21.

Пасіка, бджоли, сім'ї бджолині.

Наведено перелік заходів, які необхідно провести пасічникам у серпні для успішної зимівлі бджіл. Зазначено, що потрібно своєчасно відкачати мед, не оголюючи гнізд. Забороняється брати на відкачування рамки з розплодом, тим паче — з відкритим. Необхідно попередньо сформувати гніздо бджіл — основу зимового клубу: в ньому залишають кілька повномедних стільників та з розплодом, стільники для відкладання яєць маткою. У цей період в одній сім'ї повинно

бути 5–6 стільників з розплодом, які розміщують компактно. Старі, ушкоджені стільники розміщують з краю гнізда, їх згодом перетоплюють на віск. Важливо відразу ж після відкачування меду в гніздо бджіл поставити по дві противароатозні стрічки (варотом, байворол тощо). Необхідно поповнити кормові запаси. За можливості пасіку перевозять до осінніх нектаро- та пилюконосів. Згодовують бджолам цукровий сироп у концентрації 1,5:1. Доцільно до нього додавати 3–5% квіткового пилку. Потрібно попереджати бджолині крадіжки, скорочення льотків, огляд бджолиних сімей проводити ретельно. Їхні гнізда скорочують, добре утеплюють. При формуванні гнізда використовують світло-коричневі стільники,

заготовлені ще навесні та в першій половині літа. На одну вуличку в гнізді бджіл має бути не менше 2,5 кг корму. На пасіці необхідно знищувати чи відловлювати ос та шершнів. У цей період слід навести також порядок у стільниковому господарстві — сортування, розміщення на зберігання, перетоплювання воскової сировини.

УДК 638.121.1

2012.4.310. РАННЄ ВИВЕДЕННЯ МАТОК ТА ФОРМУВАННЯ ВІДВОДКІВ / Форіс П.П. // Пасіка. — 2012. — № 5. — С. 25–26.

Виведення маток (спосіб Аллея), стільникові рамки, трутні.

Зазначено, що понад 100 років бджоларі-дослідники виводили маток способом Аллея: у теплий день виїмали стільникову рамку з одностовпними яйцями, обрізували стільник так, щоб отримати ряд комірок з яйцями і гострим сірником викидали по два яйця на кожні три. З другого боку стільника викидали всі личинки нижнього ряду. Цю підрізану рамку ставили у безматову сім'ю-вихователю. Ця сильна, здорова сім'я в комірках з яйцями виводила маток. Відмічено, що найбільші маточники поміщали в клітки Тітова і вставляли в бджолину сім'ю або відводок (штучний рій), де потрібно було замінити матку на більш продуктивну, видаливши з вулика попередню. Коли з маточника вийде молода матка, бджолар спостерігає, як її приймають бджоли: якщо вони обліпили клітку, а хоботками через сітку годують молоду матку, то клітку можна відкривати і матка стане господинею у вулику. Виявлено, що коли вивели ранніх маток, то потрібні їй ранні трутні для спарювання з ними. Для цього в середину стільника, на якому працює матка, вірізають шматок порожнього стільника трутня, узятю знизу будь-якої стільникової рамки (приблизно 5×6 см) і воском злегка приклеюють його до стільника. Бджоли швидко почистять трутневий стільничок, покладуть туди трутнєве молочко, а матка відкладе незапліднені яйця. З цього стільника вийдуть ранні трутні, здатні запліднити ранніх маток. Показано, що коли є ранні маточники, то з найсильніших сімей за допомогою робочого ящика переносимо 2–3 рамки з медом, запечатаним та відкритим розплодом і молодю бджолою на них в окремий вулик. З боків ставимо рамки з кормом, утеплюємо, даємо маточник і цей відводок вже поточного літа може дати товарний і вуликовий мед, а пасіка збільшиться вдвічі.

УДК 638.121.2:612.33

2012.4.311. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОБИОЦЕНОЗА КИШЕЧНИКА МОЛОДЫХ РАБОЧИХ ПЧЕЛ РАЗЛИЧНЫХ ГЕНЕРАЦИЙ / Маннапов А.Г., Ларионова О.С. // Ветеринарная медицина. — 2012. — № 2. — С. 43–45. — Библиогр.: 10 назв.

Бджоли, кишечник, бджолина сім'я.

Вивчали мікробіоценоз середнього відділу кишечника молодих бджіл після виходу із комірок у п'яти поколіннях — генерації (після виставлення сімей із зимівника). Дослідження проводили на бджолах карпатської породи. Встановлено, що у середньому відділі кишечника одностовпних бджіл від 1- до 5-го покоління було виділено грампозитивні (*Bacillus*, *Streptococcus*, *Staphylococcus*) і грамнегативні (*Enterobacter*, *Escherichia*, *Micrococcus*) бактерії. Зазначено, що після виставлення сімей бджіл із зимівника і їхнього обльоту станом на 7 квітня у молодих бджіл першого покоління було виділено максимальну кількість бактерій із родів *Enterobacter* і *Micrococcus* — 20 і 19 КУЕ/мг відповідно, що становило 34,48 і 32,76% від загальної кількості бактерій. У кишечнику бджіл другого покоління на 26 квітня реєстрували збільшення бактерій роду *Bacillus* і *Enterobacter* на фоні зниження кількості бактерій родів *Micrococcus* і *Streptococcus*. У мікробіоценозі кишечника бджіл третього покоління на 25 травня спостерігали різке збільшення вмісту бактерій родів *Bacillus* — в 5,17 разів і *Staphylococcus* — 10 разів. Виявлено різке зниження рівня мікробів родів *Enterobacter* — в 3,33 рази, *Micrococcus* — в 3,8 і *Streptococcus* — в 2,66 рази. У бджіл четвертої генерації (25 червня) дана тенденція зберігається. При цьому, кількість стафілококів збільшилася із загальної кількості мікробної флори до 20,75%. У кишечнику одностовпних бджіл п'ятого покоління на 25 липня домінуюче положення зберігали бактерії роду *Bacillus* — 54,0%. Таким чином, у весняний період у кишковому мікробіоценозі бджіл переважають

бактерії родів *Enterobacter* і *Micrococcus*. У літній період, починаючи з третього покоління, переважають бактерії родів *Bacillus* і *Staphylococcus*.

УДК 638.123:636.082

2012.4.312. ПОЛІМОРФІЗМ МІТОХОНДРІАЛЬНОЇ ДНК ДЛЯ ОЦІНКИ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ І ПІДВИДОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БДЖІЛ / Метлицька О.І., Копилова К.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 2. — С. 113–117. — Библиогр.: 12 назв.

Бджоли, ДНК мітохондріальна, генетична структура бджіл.

Вивчали генетичний моніторинг наявних генофондів українських абorigineнних бджіл за поліморфізмом міжгенного локусу COI–COII мтДНК для встановлення ступеня їх метизації представниками інших рас (карпатська та сіра гірська кавказька) й уточнення підвидової класифікації українських степових бджіл. Проводили відбір імаго робочих бджіл у кількості по 10 особин — представників різних сімей: українська порода — плембджолорозплідник (ПБР) “Прибузькі медобори”, с. Головинці Летичівського р-ну Хмельницької обл. та приватна пасіка Єгошина Л.Р. (с. Куземин Охтирського р-ну Сумської обл.); карпатська порода — ПП Яценко В.В. (с. Дрозди Білоцерківського р-ну Київської обл.), ПБР “Вучківський” (с. Вучкове Міжгірського р-ну Закарпатської обл.); сіра гірська кавказька — бджолорозплідник “Червона Поляна” (Грузія). Показано, що за нуклеотидною послідовністю COI–COII мтДНК для трьох порід бджіл було виявлено однаковий спектр фрагментів рестрикції з розмірами 47, 40, 63 та 421 п.н. Зазначено, що представники всіх досліджених сімей трьох порід мали однаковий мітохондріальний гаплотип (МГ) — Q, характерний для бджіл південних порід філогенетичної гілки C. Відсутність у проаналізованих популяціях української степової бджоли особин із R гаплотипом мтДНК може однозначно свідчити про відсутність гібридних сімей із комахами середньоросійської породи (*Appis mellifera*, або темна європейська бджола), а також про безпідставність наукових гіпотез щодо українських бджіл як південне відгалуження цього підвиду. Тому застарілу підвидову класифікацію *Appis mellifera acervorum* Scov. варто замінити на запропоновану M. Engel *Appis mellifera sosimai* Engel. Таким чином, відсутність суттєвої різниці в генетичній структурі локусу COI–COII у представників різних проаналізованих порід лише підтверджує їхнє спільне еволюційне походження, нетривалий час їх дивергенції та відносно незначну географічну ізоляцію.

УДК 638.123:638.14.03

2012.4.313. БДЖОЛИ ЯК ІНДИКАТОР БІОРИЗНОМАНІТНОСТІ АГРОЕКОСИСТЕМ / Яценко С.А., Димань Т.М. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. / Білоцерківський нац. аграр. ун-т. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7 (90). — С. 81–84. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 537260.

Бджоли, агроєкосистеми, джмелі.

Вивчено видову різноманітність фауни бджіл та джмелів в агроєкосистемах Київської обл. Бджіл відловлювали на території 6 с.-г. підприємств Білоцерківського (ТОВ “Мрія”, с. Блощенці; ННДЦ БНАУ, с. Бугаївка; ТОВ “Агрофірма Матюші”, с. Матюші; СВК ім. Щорса, с. Яблунівка; ВАТ “Терезине”, смт Терезине) та Миронівського (СТОВ “Агросвіт”, с. Карапиші) р-нів Київської обл. упродовж трьох періодів (травень, липень і вересень 2011 р.). Встановлено, що видову різноманітність угруповань *Apidae* у досліджених агроєкосистемах представлено 18 видами. Домінуючим видом був *Apis mellifera* L., високу щільність угруповань якого (7,9 особин/100 м²) спостерігали в період масового цвітіння с.-г. культур. Цей вид був також домінуючим у міжкультурфітоценозо-сегетальних екотонах та напівприродних біотопах. Інші види агроєкосистем представлені у значно меншій кількості. Показано, що міжкультурфітоценозо-сегетальні екотони представлені 40 видами бджіл та джмелів. Для них найбільш характерні види *Apis mellifera* L. (4,5 особин/100 м²), *Bombus lapidarius* Linnaeus (0,8 особин/100 м²), *B. terrestris* Linnaeus (0,8 особин/100 м²), поширені у більшості екотонів цієї групи. Зазначено, що міжсегетальні екотони відзначались низьким рівнем різноманітності і були представлені 5 видами бджіл, серед яких

найбільш поширені *Systropha curvicornis* (0,5 особин/100 м²), *Scopoli Lasioglossum leucozonium* Schrank (0,3 особин/100 м²). Ці види також були виявлені у напівприродних біотопах і міжкультурфітоценозо-сегетальних екотонах. На напівприродних територіях було виявлено 28 видів угруповань *Apidae*. Наводиться характеристика найбільш поширених видів. Таким чином, переважна кількість видів бджіл зосереджена в екотонах, серед яких найбільше видове багатство бджіл та джмелів спостерігалось у міжкультурфітоценозо-сегетальних.

УДК 638.124.22

2012.4.314. СЕЛЕКЦІЮ ВИКОРИСТОВУЄМО НА ПОВНУ СИЛУ / Сіменко Л.І. // Пасіка. — 2012. — № 6. — С. 6.

Бджолині сім'ї, медозбір, пилок, нектар.

Зазначено, що за пасічний сезон пасічник має виконати три головні завдання: наростити силу бджолиних сімей, повністю використати медозбір і підготувати бджіл до зимівлі. У період весняного розвитку в гнізді має бути щонайменше 10 кг меду та 1–2 рамки перги. Розширювати гнізда в цей час треба коричневими та світло-коричневими стільниками, у яких виводився розплід. Рамки з вошиною підставляють з початком цвітіння кленів, верб, плодово-ягідних культур. А з появою печатного трутневого розплоду та розквітанням весняних медоносів починають виводити бджолиних маток. Потрібно стежити, щоб до цього часу в батьківських сім'ях уже на виході був трутневий печатний розплід. Оскільки розвиток трутня до статевої зрілості триває 34–36 днів, незапліднені яйця матка повинна відкласти не пізніше як за 18 днів до щеплення личинок. Виявлено, що у ранньовесняний період трутневий розплід бджолині сім'ї практично не закладають. Тому для виведення трутнів ще з осені в батьківські сім'ї в центр гнізда ставимо 2–3 стільники з трутневими комірками, розміщеними в центральній частині рамки. Батьківські сім'ї повинні бути з дворічними матками. Навесні потрібно 2–3 батьківські сім'ї на 50 матомісць, влітку — 1. Показано, що упродовж всього періоду виведення маток сім'ї-вихователки і нуклеуси підгодовуємо цукровим сиропом. У материнських сім'ях беремо личинки віком не більше 12 годин. Не треба забувати, що добра матка — запорука успіху, а погана — свідо́мо запланований збиток на пасіці.

УДК 638.124.25

2012.4.315. РОЙННЯ БДЖІЛ, ЙОГО ПРИЧИНИ, ПРОТИРОЙОВІ ПРИЙОМИ, ВИКОРИСТАННЯ РОІВ / Приймак Г.М. // Пасіка. — 2012. — № 6. — С. 18–20.

Ройння бджіл, бджоли, матки бджолині.

Показано, що основними причинами, які спонукають перехід бджолиної сім'ї до ройового стану, є: тіснота і перегрівання гнізд, спадкова схильність бджіл до ройння, порушення співвідношення між чисельністю молодих бджіл та відкритого розплоду; недостатня вентиляція у вулику; наявність у бджолосім'ї старої матки (два і більше років); незавантаженисть робочих бджіл по збиранню нектару (різке припинення його виділення внаслідок несприятливих погодних умов та ін.), виховання розплоду, відбудова стільників на штучній вошині; недостатня кількість "маточної речовини", що виділяється мандибулярними залозами матки та залозами, розміщеними в тергітах; зростання чисельності бджіл, стара матка. При цьому у бджіл провокується розвиток яєчників, вони переходять до ройового стану. Виявлено, що процес ройння бджіл має як позитивні, так і негативні фактори. До перших відносять: найкращі умови для виведення маток, одержання крупніших маток (сильні сім'ї, вдосталь маточного молочка) і товарного меду від рою, що вийшов за 40–50 днів до медозбору, можливість легкої заміни матки в рою. До негативних факторів належать: відбудова значної кількості трутневих комірок, псування вошини, припинення відбудови гнізда, яйцекладка матки, зменшення кількості льотних та молодих бджіл, перехід сім'ї в бездіяльний стан на 35–40 днів, зменшення продуктивності бджолиних сімей, безконтрольність, розведення рійливих бджолиних сімей, висока імовірність втрати рою, значні затрати часу на готування до лівіння та поселення рою, вірогідність травм пасічника. Наводиться характеристика основних протиroyових прийомів (метод Юшкова, Демарі, Чайкіна, Данана, Снежкова і Бубкевича).

УДК 638.124.4

2012.4.316. КОЧІВЛЯ, МЕДОЗБІР / Приймак Г.М. // Пасіка. — 2012. — № 6. — С. 25–26

Кочівля, медозбір, пасіка.

Зазначено, що успішна кочівля з бджолами залежить від: наявності сильних здорових бджолиних сімей, бажано з молодими матками; вдалого вибору місця розміщення пасіки; належної кормової бази для бджіл, до якої перевозять пасіку; обов'язкового виконання всіх технологічних процесів на пасіці; організації належних побутових умов для пасічників та ін. Показано, що мед відкачують лише зрілим, а, отже, запечатаним не менше ніж на дві третини площі стільника. Відкачування меду проводять наступним чином. Після того як у льоток буде направлено кілька клубів диму, з вулика знімають дашок, утеплення і обережно виймають рамку. Якщо вона зі зрілим медом, то її разом з бджолами поміщають у ящик. Потім вивільнений простір вулика заповнюють запасними рамками з другого ящика. Після цього з кожної медової рамки обережно, з використанням пір'я, струшують бджіл на запасні рамки, а стільники з медом поміщають у порожній ящик, аж до його заповнення. Далі накривають гніздо утепленням, ставлять дашок. Відкачаними стільниками поповнюється гніздо наступного вулика аж до закінчення відбирання меду. Після відкачування меду рамки з розплодом потрібно розміщувати компактно; якщо на одній із рамок за межами гнізда буде відкритий розплід чи яйця, бджоли можуть закласти маточники. Ближче до льотка розміщують стільники з яйцями, відкритий розплід. Слідкують щоб було достатньо простору для відкладання яєць маткою та розміщення нектару. Мед ретельно проціджують через подвійне ситечко. Їмкості з медом закривають, ретельно прибирають приміщення, вимивають, просушують та закривають медогонку.

УДК 638.124.8

2012.4.317. КАК УБЕРЕЧЬ СЕМЬИ ПЧЕЛ ОТ ОСЛАБЛЕНИЯ / Лонин И. // Тваринництво України. — 2012. — № 5. — С. 35–37.

Сім'ї бджіл, медоноси, бджоли, нектар.

Зазначено, що масову загибель сімей бджіл у посушливі роки можна попередити, підгодовуючи їх у безвзятковий період цукровим сиропом. За припинення надходження корму у вулик бджолам доводиться переходити на споживання меду (неповноцінний корм), який міститься в цей час у гнізді. При його споживанні у бджіл глоткові залози повною мірою не розвиваються і тому бджоли-годувальниці не в змозі виділяти маточне молочко, яким годують личинок бджіл і трутнів, а також маток весь період їх розвитку. При споживанні меду у мешканців вулика не працюють воскоvidільні залози. Невдовзі після припинення надходження нектару (через 3–4 дні) життя в бджолиній сім'ї починає перебудовуватися. Бджоли, які народжуються в цей час, не можуть засвоювати пилок, що надходить у вулик, і в подальшому, внаслідок дефіциту білка в організмі, стають неповноцінними бджолами-годувальницями, живуть недовго. Внаслідок білкового голоду відмічається канібалізм (поїдання бджолами яєць і відкритого розплоду). Все це є наслідком голодування бджіл і розплоду у безвзятковий період. Виявлено, що лише сахароза ініціює роботу всіх залоз і виділення організмом бджоли всіх речовин, необхідних для існування сім'ї як єдиного біологічного організму. Показано, що нектар дає бджолам вуглеводи, які витрачаються на вироблення тепла і рух. Всі інші речовини (білки, жири, мінеральні солі, вітаміни і ін.), необхідні для життєдіяльності бджіл, вирощування розплоду, виділення воску і інших робіт, вони отримують із пилку, який збирають з квітучих рослин. Цукровий сироп у цей період потрібно давати на ніч у кількості, яка необхідна сім'ї для добового споживання. Таким чином, згодовування бджолам у серпні невеликих порцій цукрового сиропу підвищує кількість вирощуваного розплоду на 30–50%. Сім'ї виходять із зимівлі в добрій формі і з чистими гніздами.

УДК 638.132

2012.4.318. ВАТОЧНИК СИРІЙСЬКИЙ — КРАЩИЙ МЕДОНОС УКРАЇНИ / Хом'юк С.О. // Збірник наукових праць Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків. — К., 2012. — Вип. 15. — С. 58–60. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537317.

Ваточник сирійський, медонос, нектар.

Близько 75% бджолиних сімей України утримується на пасіках лісостепової зони і Степу. Одним із посухостійких медоносів є ваточник сирійський (ВС). Рослина — чудовий медонос, який охоче відвідують бджоли і метелики, має запашний нектар. За сприятливої погоди нектару виділяється дуже багато, і велика сім'я приносить з квітучих масивів цієї рослини 6–8 кг меду за день. Представлено результати динаміки цвітіння та виділення нектару у рослин ВС. Дослідження проводили в лабораторії гербології Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН, польові — у фермерському господарстві "Святослав", розташованому в центральному Лісостепу України, с. Єрківці Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл. Встановлено, що життя квітки у рослин ВС триває в середньому до 8 діб. Найбільша кількість розкритих суцвіть, квіток у ньому відмічено на 18-й день обліку (9 і 65 шт. відповідно). Максимальна кількість розкритих квіток на рослині становить 254–270 шт., що припадає на 18- та 21-й день обліку. Зазначено, що рослина ВС максимально виділяє нектар на 18-й день обліку — 7226,4 мг, одна квітка на 15-й день обліку — 9,4 мг. Показано, що ваточник сирійський є цінним медоносом, що систематично формує якісний нектар у середині і другій половині літа. Одночасно його рослини, за умов безконтрольної вегетації на орних землях, є небезпечними бур'янами, з якими складно проводити захисні заходи.

УДК 638.141

2012.4.319. ЛІПІДНИЙ СКЛАД ТКАНИН ОРГАНІЗМУ МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ ЗА РОЗМІЩЕННЯ ПАСІК В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА / Ковальчук І.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролю інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 109–112. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 537241.

Пасіка, виробництво органічне, бджоли медоносні.

Наведено дані про вміст загальних ліпідів і співвідношення окремих їх класів у тканинах голови, грудних м'язів та черевця медоносних бджіл за розміщення пасік в умовах органічного виробництва. Дослідження проводили на виробничих базах пасік, розміщених у гірській зоні Карпат — с. Вучкове Міжгірського р-ну Закарпатської обл. (1-ша група контрольна (КГ)) та сертифікованої пасіки щодо органічного виробництва в умовах с. Радочка Семенівського р-ну Чернігівської обл. — ПСП "Дружба" (2-га група дослідна (ДГ)). Встановлено, що найвищий вміст загальних ліпідів у тканинах черевця відділу був у бджіл другої ДГ — 4,38%. У тканинах голови і цілого організму медоносних бджіл другої ДГ був вищий вміст загальних ліпідів порівняно з їх рівнем у цих тканинах бджіл першої КГ. Нижчий їх вміст (на 33,5%) виявлено у гомогенаті тканин грудного відділу медоносних бджіл ДГ, який містить більше м'язової тканини порівняно з тканинами медоносних бджіл КГ. Виявлено, що вищий відносний вміст ліпідних фракцій тканин медоносних бджіл спостерігається щодо триацилгліцеролів — на 0,34%, вільного холестеролу — 2,14, НЕЖК — 4,62 та ефірів холестеролу — 1,5% у зразках тканин усього організму медоносних бджіл другої ДГ. Показано, що у тканинах організму медоносних бджіл ДГ спостерігали у 1,5 раза ($P < 0,001$) вірогідно нижчий вміст фосфоліпідів. Таким чином, утримання бджіл за агроекологічних умов органічного виробництва на пасіці супроводжується міжгруповими коливаннями співвідношення окремих класів ліпідів як у окремих тканинах організму бджіл, так і в організмі загалом.

УДК 638.144

2012.4.320. АЛІМЕНТАРНО-ПРОТЕЇНОВИЙ ЧИННИК У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ / Романів Л.І., Ковальчук І.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролю інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 125–130. — Бібліогр.: 45 назв. Шифр 537241.

Бджоли медоносні, білкові компоненти, корм.

Зазначено, що на розвиток однієї личинки потрібно від 4 до 6 мг азоту або 25–27 мг білка, який міститься в 125–185 мг перги. Необхідний для вирощування личинок білково-вуглеводний корм продукується бджолами-годувальницями.

Якщо такі бджоли не отримують достатньо рослинних білків, то використовуються внутрішні резерви для посилення синтезу необхідної їх кількості. Показано, що вміст азоту зменшується на 19%, тіаміну — на 62% в організмі бджіл, які відчують гостру нестачу перги на різних стадіях розвитку. Низький вміст білка у кормі молодих особин негативно впливає на розвиток гіпофарингіальних залоз, які синтезують особливий секрет — маточне молочко. Встановленим є факт впливу вмісту протеїну у кормах на розвиток і максимальну продуктивність залоз, переробку і запечатування меду, виділення воску і інтенсивність будівництва стільників. Знижують свої функції травні та статеві залози робочих бджіл та маток. Наводиться характеристика пилку рослин за інтенсивністю впливу на фізіологічний стан бджіл. Суттєвий вплив на життєдіяльність та продуктивність бджолиних сімей має стимулювальна підгодівля з використанням високопротеїнових додатків на основі сухого молока, дріжджів, сої, борошна злаків та інших білкових концентратів. Цільне молоко з додаванням сахарози може бути рекомендоване як задовільний заміник квіткового пилку та апробоване у стимулювальних підгодівлях на корекцію білкового живлення медоносних бджіл.

УДК 638.15

2012.4.321. БІОЛОГІЧНІ ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ВАРОАТОЗУ БДЖІЛ / Веригін І.П. // Пасіка. — 2012. — № 8. — С. 22–23.

Вароатоз, бджоли, шляхи подолання вароатозу.

Вароатоз — одна з основних проблем, яка заважає українським бджолярам високопродуктивно пасічникувати. Наводиться декілька біологічних методів боротьби з кліщем вароа. Угорський бджоляр Конья запропонував вулик з поворотними рамками розплідного гнізда. Суть його полягає в наступному: дорослі кліщі-самці з'являються з яєць самки кліща через 6–7 днів. Цикл розвитку самок на два дні довший — 8–9 днів. Відразу після народження самці й самки кліща паруються, після чого самці гинуть, а самки, будучи заплідненими, знову заселяються в комірки відкритого розплоду, ховаючись під личинками. Після запечатування комірок з розплодом самка ставить мітку в оболонці личинки-лялечки на тому місці, яке визначене гравітацією — силою тяжіння Землі. Якщо розплідний стільник щодня повертати на 180°, то кліщ-самка втрапить орієнтацію і не буде розмножуватися, адже голова ембріона розвивається в неправильному напрямку і кліщ не може вийти із стільника. Недолік даного методу полягає у тому, що поворот розплідних рамок пригнічує еволюційний рефлекс бджіл навесні і восени — а це головний рефлекс виживання бджіл. Отже, поворот розплідних рамок — шлях до вимирання бджолиного роду. Інший спосіб боротьби з кліщем запропоновано П.Я. Хмарою. Суперечливості цього методу полягає у використанні технічного виробу незвичного для бджіл — ізолятора Хмари. Ще один метод запропонував І.П. Веригін. Суть його полягає у відмові від осіннього нарощування бджіл на зиму, недопущення в гнізді бджіл осіннього розплоду, визнанні факту осіннього роїння бджіл як еволюційного рефлексорного методу фізіологічної перебудови бджолиної сім'ї в цілому, готовності пережити осінньо-зимовий період шляхом виховання бджіл, що живуть довго.

УДК 638.167

2012.4.322. ЯК ВИГОТОВИТИ КРЕМ-МЕД ІЗ ЗАКРИСТАЛІЗОВАНОГО МЕДУ / Захаров О.В. // Пасіка. — 2012. — № 8. — С. 26–27.

Мед, крем-мед, кристалізація меду.

Зазначається, що створення крем-меду можна досягти різними способами. Перший — розроблений в Канаді ще у 1928 р. проф. І.Дж. Дайсом. Він виявив, що за змішування рідкого меду і 5% стартера (остаточно подрібнених кристалів меду), охолодженні, перемішуванні упродовж тижня мед перетворюється в густу шовковисту масу. Інший спосіб — збиття меду. Суть його полягає в наступному: рідкий мед наливають у балон з невеликою кількістю крем-меду від попередньої порції. Використовуючи мішалку, рідкий мед за температури 12–14°C збивають протягом кількох годин. Показано, що в Україні крем-мед отримують шляхом механічного перемішування відкачаного із стільників меду аж до початку кристалізації. Встановлено, що розмішування попереджає утворення великих кристалів, завдяки чому мед не кристалізується

до твердого стану. При цьому до меду нічого не додають. Інший спосіб отримання крем-меду полягає в руйнуванні, ослабленні зв'язків у масі закристалізованого меду. Для цього підходять розмішувальні пристрої, обладнання і мішалки різних типів. Можна застосовувати електродриль потужністю 1,2 кВт. Як приставку до перемішувального пристрою використовують міксери тих конструкцій, що продаються на ринках. Процес перемішування здійснюють швидко — 15–20 хв за один прийом, і так тричі за 2–3 дні. Ця технологія може подовжити життя крем-меду до 1 року.

УДК 638.2.26.252

2012.4.323. ВИКОРИСТАННЯ НАНОКАРБОКСИЛАТІВ МЕТАЛІВ ДЛЯ ОЗДОРОВЛЕННЯ ПОПУЛЯЦІЇ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА *Antheraea pernyi* / Аретинська Т.Б., Трокоз В.О., Максін В.І., Каплуненко В.Г., Косінов М.В., Черниш О.А. // Біоресурси і природокористування. — 2012. — Т. 4, № 1/2. — С. 5–9. — Бібліогр.: 15 назв.

Шовкопряд дубовий, нанокарбоксилати металів, кокон.

Проводили діагностику збудників захворювань дубового шовкопряда (ДШ) на різних стадіях розвитку та вивчали антисептичні властивості нанорозчинів металів, як лікувально-профілактичних препаратів при інфекційних хворобах корисних комах, за умов обробки ними корму. Досліди проводили в Національному університеті біоресурсів і природокористування України та у "ДП Ківецьке лісове господарство" Волинської обл. упродовж 2009–2011 рр. В експериментах використовували грену ДШ. Умовно прийнято наступні показники зараження метеликів: слабке — до 10 спор, середнє — від 10 до 100, сильне — більше 100 спор у полі зору мікроскопа. Було сформовано шість дослідних варіантів по 10 метеликів у кожному. У контрольному варіанті знаходились здорові метелики. Антисептичні властивості відносно збудників захворювань ДШ оцінювали для комплексу нанокарбоксилатів (НК) — срібла, міді і магнію (концентрація Ag — 250 мг/л, Cu — 250, Mg — 500 мг/л) у розведеннях водою 1:20, 1:50 і 1:100. Обробку комах проводили на стадії гусені, корм для яких обробляли один раз на добу. Корм комах контрольного варіанта обприскували водою. Встановлено суттєве зниження репродуктивної здатності шовкопряда за ураження метеликів бактеріальною і грибовою інфекцією та мікроспоридіозною інвазією. Максимальну кількість загиблості гусені у період виходу із яєць (21,5%) зафіксовано в кладках із сильним ступенем ураження мікроспоридіями. Показано, що високий рівень оживлення греди здорових метеликів був у контрольному варіанті — 90,5%; найменший, із сильним ураженням мікроспоридіями та бактеріальною інфекцією, — 65,0%. Зазначено, що комплекс карбоксилатів Ag, Cu і Mg у співвідношенні з водою 1:50 і 1:100, за умов обробки корму, значно оздоровлює популяцію ослаблених бактеріозами і мікозами шовкопрядів, зменшує загибель гусені. Отже, обробка ДШ комплексом нанокарбоксилатів Ag, Cu і Mg сприяє збільшенню маси тіла гусені, середньої маси кокона і шовкової оболонки.

639.2/.6 РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО. АКВАКУЛЬТУРА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — кандидат с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.21:591.11

2012.4.324. ДИНАМІКА ГЕМАТОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ТОКСИКАЦІЇ ТОВСТОЛОБА ІОНАМИ КАДМІЮ / Левкович С.Р., Панас Н.Є. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 339–342. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537241.

Іони кадмію, товстолоб, гематологічні показники товстолоба.

Вивчали вплив іонів кадмію на інтенсивність еритропоезу та концентрацію гемоглобіну в крові білого товстолоба (*Hypophthalmichthys molitrix*). Дослідження проводили на базі Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН (сmt Великий Любін, Городецького р-ну Львівської обл.) на дволітках білого товстолоба масою 300–350 г. Було створено три групи риб (по 5 особин у кожній) — контрольну і дві дослідні (Д1, Д2), яким у воду додавали сіль кадмію. Вміст $Cd(NO_3)_2$ у басейні — 0,005 мг/л у розрахунку на катіон (Д1) та 0,025 мг/л (Д2). Встановлено, що вміст гемоглобіну за концентрації 0,005 мг/л токсиканта зростає на 14%, а за 0,025 мг/л — на 13,7%. Показано, що збільшення концентрації іонів кадмію у воді басейну не викликало суттєвого зменшення кількості еритроцитів у крові риб. Їхня кількість у крові дослідних риб була практично на рівні контролю. Зазначено, що за концентрації $Cd(NO_3)_2$ 0,005 мг/л відбувається зниження гематокритичного числа на 16,6%, а за 0,025 мг/л — на 7,2%. Таким чином, кадмій є токсикантом, який пригнічує процес еритропоезу та негативно впливає на перенесення кисню — транспортну функцію крові товстолоба.

УДК 639.211

2012.4.325. ВПЛИВ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ВИРОЩУВАННЯ МОЛОДІ РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ / Харкавлук Н.Є., Ващенко А.В., Мрук А.І., Матвієнко Н.М. // Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 14–16 берез. 2012 р. — Кам'янець-Поділ., 2012. — С. 138–139. Шифр 536555.

Форель райдужна, вирощування райдужної форелі, BIO-MOS, Nu-PRO.

Вивчали вплив різних доз препаратів BIO-MOS (0,1%; 0,3; 0,5 і 0,7% від маси корму) та Nu-PRO (0,1%; 0,2; 0,3; 0,5% від маси корму) на ріст личинок і мальків форелі при їх вирощуванні в лотках. Установлено, що найбільші прирости спостерігали при введенні препарату BIO-MOS у дозах 0,5% від маси корму, тоді як подальше збільшення концентрації до 0,7% не призводило до пропорційного збільшення кінцевої маси личинок. Препарат Nu-PRO рекомендується використовувати для збільшення швидкості росту мальків форелі масою від 1,5 г при вирощуванні в контрольованих умовах аквакультури. Рекомендованою дозою введення цього препарату до складу комбікорму для мальків форелі є 0,3% від маси корму. Приріст мальків при цьому збільшується на 15,3%. Зазначено, що в усіх варіантах дослідів вихід личинок і мальків був високим і становив від 97,4% до 100%. Таким чином, одержані дані вказують на рістстимулювальний ефект препаратів BIO-MOS і Nu-PRO при веденні їх у раціон личинок і мальків райдужної форелі.

УДК 639.211:619:616

2012.4.326. ЦИСТИДИКОЛЬОЗ У ЄВРОПЕЙСЬКОГО ХАРИУСА / Матвієнко Н., Мрук А., Великопольський І. // Тваринництво України. — 2012. — № 5. — С. 16–18. — Бібліогр.: 3 назви.

Цистидікольоз хариуса, хариус європейський, риба.

Досліджено та описано ураження хариуса нематодою *Cystidicola farionis* у природних водоймах Закарпаття. Контрольні лови риб проводили в середній частині річок Красна, Брустрянка, Мокрянка та Тересва. Зазначено, що цистидікольоз — інвазійне захворювання лососевих, сигових та хариусових риб, що спричиняється нематодою *Cystidicola farionis* з родини *Rhabdochonidae*. Паразит локалізується в плавальному міхурі. Показано, що нематода ниткоподібна. Наводиться опис збудника, його епізоотологія. Показано, що за інтенсивного ураження паразитами у риб відзначаються ознаки недокрив'я, схуднення, порушення фізіологічних функцій плавального міхура. Лікування не розроблено. Профілактика передбачає

обмеження вивезення хворої риби в господарства, благополучні з даної інвазії. Здійснюються заходи щодо обмеження спалахів та осередків інвазій, дотримання суворого контролю за вивезенням риби та її ввезенням у господарства. Риб, підозрілих на захворювання, додатково обстежують.

УДК 639.212

2012.4.327. ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ПРОДУКЦИОННЫХ СТАД РУССКОГО ОСЕТРА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УСЛОВИЙ СОДЕРЖАНИЯ / Садлер Д.А.А., Загребина О.Н., Коккоза А.А. // Зоотехния. — 2012. — № 1. — С. 28–29. — Библиогр.: 3 назв.

Осетер російський, утримання російського осетра, оцінка якості продуктивних стад російського осетра.

Дослідження проведено у 2008–2009 рр. на базі Житненського осетрового рибницького заводу (ЖОРЗ), а в 2010–2011 рр. — на садковій фермі ТОВ АРК "Білуґа". Об'єктом досліджень були самки російського осетра. Встановлено, що в ставах маса риб зросла від 21,6 до 23,3 кг, а в садках — від 21,8 до 22,9 кг. Виявлено, що в крові риб, вирощених у ставках, концентрація гемоглобіну і загального білка підвищилася від 60,7±3,5 до 80,7±5,5 г/л, а в садках від 56,7±1,79 до 78,5±4,0 г/л. Наводяться дані вмісту холестерину в сироватці крові самок російського осетра. Показано, що навесні у риб, які утримуються в ставках, рівень швидкості зсідання еритроцитів становив 3,7±0,3 мг/л, восени — 5,1±0,5, а в садках відповідно 3,96±0,17 і 3,3±0,3 мг/л. Наголошується, що у ставках з годівлю самок осетра комбикормом "Aller aqua" приріст маси тіла був у 1,5 рази вищим, ніж у садкових риб. Зазначається, що для товарного вирощування осетрових риб корма потрібно підбирати з розрахунку на високий приріст маси тіла, а для одержання репродуктивної або харчової ікри, в якості доповнення до корму для підвищення інтенсивності генеративного обміну згодувати малоцінні види риб, що позитивно позначається на функціональних показниках плідників російського осетра.

УДК 639.215.2

2012.4.328. ВПЛИВ НА РИБНИЦЬКІ І ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ТОВАРНОГО КОРОПА РІЗНОЇ ГУСТОТИ ПОСАДКИ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЙОГО В СТАВАХ БЕЗ ГОДІВЛІ ТА З ВИКОРИСТАННЯМ ЛИШЕ ПРИРОДНОГО КОРМУ / Желтов Ю.О., Олексієнко О.О., Грех В.І. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 220–228. — Библиогр.: 12 назв. Шифр 536733.

Короп товарний, густота посадки коропа, фізіологічні показники коропа.

Матеріалом для досліджень були дворічки нивківського внутрішньопорідного типу української лускатої породи коропа, якими зариблювали стави (750 екз./га — контроль, нормативна кількість), 1000, 1250, 1500 екз./га. Вирощування риб проводили лише за рахунок природної їжі, в основному дафнії і хірономіди, без штучних кормів. Результати аналізу поживної цінності природної їжі — зоопланктону і зообентосу, динаміка сольового, газового режимів, біогенних елементів і органічних сполук у воді ставів рибогосподарства "Нивка" наведено в таблицях. Встановлено, що у риб контрольної групи середня кінцева маса була меншою — 516,7±20, приріст маси — 492,2 г. Зі збільшенням густоти посадки риб від 1000 до 1500 екз./га, середня кінцева маса кожної групи риб відповідно дорівнювала: 328,2±15,2 г, 280,0±10,2 і 225,1±8,3 г. Маса 4-ї дослідної групи була меншою, ніж у контролі, у 2,3 рази. Вихід коропа з нагулу в контрольній групі становив 100%, а в дослідних 70,0–71,5%. Зазначено, що рибопроductивність, одержана у контрольному ставу (387 кг/га), перевищує майже в 2 рази нормативний показник для цієї зони рибництва (Полісся). Серед дослідних груп риб рибопроductивність була в межах нормативної (200 кг/га). Наводяться дані гематологічних показників всіх груп. Таким чином, найкращі рибогосподарські показники можна одержати при дотриманні оптимальної, для конкретних ставових умов, густоти посадки риб на вирощування.

УДК 639.215.2

2012.4.329. ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ АКТИВНОСТІ АНТИОКСИДАНТНИХ ФЕРМЕНТІВ ТА ВІМСТУ ПРОДУКТІВ ПЕРЕКИСНОГО ОКИСНЕННЯ ЛІПІДІВ У ТКАНИНАХ КОРОПІВ АНТОНІНСЬКО-ЗОЗУЛЕНЕЦЬКОГО ТИПУ / Нагорнюк Т.А., Грициняк І.І., Тарасюк С.І. // Науково-технічний бюлетень

Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 38–43. — Библиогр.: 13 назв. Шифр 537241.

Короп рамчастий, короп лускатий, антиоксидантна система захисту.

Вивчали вплив віку на активність ферментів системи антиоксидантного захисту та вміст продуктів перекисного окиснення ліпідів у тканинах лускатої (ЛК) і рамчастої (РК) порід коропів антонінсько-зозуленецького типу (АЗТ). Дослідження проводили у БАТ "Хмельницькрибгосп" на дворічках (n=5) і трирічках (n=5) коропів лускатої і рамчастої порід АЗТ. Встановлено, що рівень активності супероксиддисмутази (СОД) у тканинах ЛК поступово знижувався. Так, цей показник був вірогідно нижчим у крові трирічок у 2,3 раза, зябрах — 1,7 раза. Лише у міокарді виявлено в 4 рази більшу активність ферменту у коропів трирічного віку. Виявлено, що у тканинах дворічних ЛК активність каталази була вищою у печінці в 1,4 раза, скелетних м'язах — 2,4, міокарді — 2,4 і зябрах — 5,6 раза порівняно з активністю ферменту в тканинах ЛК трирічного віку. Уміст ТБК-активних продуктів у дворічок був нижчим у печінці в 2,3 раза (P<0,001), крові — 2,1 раза (P<0,01); у міокарді та скелетних м'язах ці різниці були не вірогідні. Зазначено, що у дворічок РК активність СОД у зябрах була вищою у 3,1 раза і нижчою у крові в 4,8, печінці — 2,6 раза порівняно з ферментативною активністю у тканинах трирічок. Активність каталази у тканинах РК дворічок була вірогідно вищою у крові в 1,8 раза, зябрах — 2,0 і скелетних м'язах — 1,13 раза. У РК трирічного віку вміст ТБК-активних продуктів вищим виявився у печінці, міокарді та зябрах (P<0,01–0,001). Таким чином, у тканинах дворічок ЛК і РК антиоксидантний статус був вищим порівняно зі старшою віковою групою.

УДК 639.215.2:591.11

2012.4.330. ВПЛИВ ЕКТОПАРАЗИТІВ НА БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ОДНОРІЧОК КОРОПІВ / Лобойко Ю.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 221–225. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 537241.

Ектопаразити, коропи, кров коропів.

Наведено дані про біохімічне дослідження крові клінічно здорових та інвазованих ектопаразитами *Lernaea cyprinacea* (L) та *Dactylogyrus vastator* (N) однорічок коропа. Для цього було сформовано чотири групи риб (контрольна та три дослідні) по 6 особин у кожній. В обох дослідях перша група — контрольна (КГ), три — дослідні (ДГ). При ураженні *Lernaea cyprinacea* друга ДГ була з інтенсивністю інвазії до 0,08 лерней на грам маси тіла (г/м.т.), третя — 0,11–0,26, четверта — понад 0,26 лерней на г/м.т. При ураженні *Dactylogyrus vastator* друга ДГ з інтенсивністю ураження до 0,26 дактилогірусів на г/м.т., третя — 0,29–0,53, четверта — понад 0,53 дактилогірусів на г/м.т. За змішаної інвазії риб друга ДГ відповідно до 0,08 лерней на г/м.т. та до 0,26 дактилогірусів на г/м.т., третя — 0,11–0,26 та 0,29–0,53, четверта — понад 0,26 лерней на г/м.т. та 0,53 дактилогірусів на г/м.т. Встановлено, що уміст загального білка у дослідних групах за лернеозної інвазії зменшився відповідно на 4,2, 17,8 та 24,5% порівняно з КГ. Уміст альбумінів у 3- та 4-й ДГ нижчий відповідно на 10,3% і 16,6%, а в 2-й — вищий на 1,6%. Виявлено, що у риб дослідних груп за дактилогірозної інвазії відмічали зростання γ -глобулінових фракцій на 6,8, 22,1 та 28,3% порівняно з КГ. Зниження вмісту альбуміну було незначним. У риб 2-, 3- та 4-ї дослідних груп за інвазії *Lernaea cyprinacea* та *Dactylogyrus vastator* зменшувався вміст загального білка і альбумінів відповідно на 6,8% і 4,8, 19,6 і 15,8 та 20,7 і 18,1%. Таким чином, за ураження однорічок коропа ектопаразитами *Lernaea cyprinacea* та *Dactylogyrus vastator* спостерігалися вірогідні зміни вмісту білків сироватки крові риб.

УДК 639.215.2:591.133

2012.4.331. ВПЛИВ ДОБАВОК ХРОМУ НА ОБМІН БІЛКІВ І ЛІПІДІВ У СКЕЛЕТНИХ М'ЯЗАХ ДВОРІЧОК КОРОПА / Смолянінов К.Б., Невоструєва І.В., Маринич І.М., Вудмаска І.В., Галас Г.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного

го інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 59–62. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537241.

Короп, хром, обмін білків у короїв, обмін ліпідів у короїв.

Вивчали вплив добавок різних доз хлориду хрому до води, в якій вирощували дворічок коропа, на загальний вміст білків і співвідношення їх окремих фракцій, а також вміст ліпідів та співвідношення їх окремих класів у скелетних м'язах риб. Дослід проведено на 4 групах дворічок коропа, які вирощувалися в акваріумах Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН, за різної концентрації хрому у воді протягом 30 днів. Риби 1-ї групи утримувалися без добавок хрому (контрольна). Риби 2-, 3- і 4-ї груп утримувалися у воді з добавками хрому в кількості відповідно 0,1; 0,5 і 2,5 мг/м³ у вигляді хлориду хрому. Встановлено, що у скелетних м'язах короїв 3- і 4-ї груп виявлено менший відносний вміст білків, які відповідають сироватковим альбумінам і більший вміст білків, які відповідають β_1 -глобулінам і γ -глобулінам. У 2-й дослідній групі відмічається зростання вмісту загальних ліпідів у скелетних м'язах риб майже у 2 рази ($P < 0,001$). Додавання солей хрому до води у дозі 0,1 мг/м³ призводило до збільшення частки НЕЖК, моно- і диацилгліцеролів і зменшення частки триацилгліцеролів, вільного і ефірнороз'язаного холестеролу; 0,5 мг/м³ — до збільшення частки моно-, ди- і триацилгліцеролів і зменшення частки фосфоліпідів і холестеролу; 2,5 мг/м³ — до збільшення частки фосфоліпідів, моно- і диацилгліцеролів і зменшення частки вільного і ефірнороз'язаного холестеролу ($P < 0,01$ – $0,001$) у складі ліпідів скелетних м'язів дворічок коропа. Таким чином, добавка хлориду хрому позитивно впливає на вміст загальних ліпідів та різноспрямовано на вміст окремих класів ліпідів і фракцій білків у скелетних м'язах дворічок коропа.

УДК 639.215.2:591.133.12

2012.4.332. ВПЛИВ ЗБАГАЧЕНОГО РІПАКОВОЮ ОЛІЄЮ І ЦИНКОМ КОМБІКОРМУ НА РІВЕНЬ ЛІПІДІВ У ТКАНИНАХ ОРГАНІЗМУ ТА РІСТ КОРОЇВ / Храбко М.І., Рівіс Й.Ф. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 166–170. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 537241.

Короп, олія ріпакова, цинк, комбікорм.

Дослідження проводили у ставах Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН. Було сформовано три групи дворічок короїв. Риби кожної групи отримували стандартний гранульований комбікорм (К.) у розрахунку 6% від маси тіла. Перша група була контрольною (КГ) та одержувала К., який містив у своєму складі 30 мг/кг цинку; 2-га дослідна група (ДГ) — той же К., але збагачений ріпаковою олією у кількості 5% від його маси; 3-тя ДГ одержувала К., збагачений ріпаковою олією у кількості 5% від його маси та сульфатом цинку (вміст елементу в ньому становив 80 мг/кг). Встановлено, що у печінці короїв першої дослідної групи порівняно з контрольною є тенденція до зниження відносного рівня фосфоліпідів (41,48 проти 41,70%), моно- і диацилгліцеролів (7,75 проти 8,12), неетерифікованого холестеролу (8,06 проти 8,14) і неетерифікованих форм жирних кислот (5,94 проти 5,99) та підвищення — триацилгліцеролів (23,90 проти 23,50) і етерифікованого холестеролу (12,84 проти 12,53%). Виявлено, що у печінці короїв другої дослідної групи порівняно з контрольною є тенденція до зменшення відносного вмісту моно- і диацилгліцеролів (7,75 проти 8,12%), етерифікованого холестеролу (11,04 проти 12,53%), неетерифікованих форм жирних кислот (5,94 проти 5,99) та зростання — фосфоліпідів (42,48 проти 41,70) і триацилгліцеролів (24,34 проти 23,50%). Рівень окремих класів ліпідів у скелетних м'язах короїв наведено (табл.). Таким чином, за згодовування в складі стандартного гранульованого комбікорму ріпакової олії та олії з підвищеною кількістю цинку проявляється анаболічна дія на організм короїв. Вони стимулюють обмінні процеси в організмі короїв і, тим самим, підвищують інтенсивність їхнього росту.

УДК 639.215.2:636.082.12

2012.4.333. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКИХ ПОРІД РАМЧАСТИХ ТА ЛУСКАТИХ КОРОЇВ / Глушко Ю.М., Тарасюк С.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біо-

логії тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок / НААН. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 360–364. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 537241.

Коропи лускаті, коропи рамчасті, генетична структура короїв.

Вивчали генетичну структуру груп лускатих і рамчастих короїв за генетико-біохімічними маркерами. Відбір дослідних зразків крові проводили у лускатих і рамчастих дворічок короїв у БАТ “Хмельницькрибгосп” Хмельницької обл. та ДВСРП “Лиманське” Зміївського р-ну Харківської обл. (2009 р.). Встановлено, що за локусом TF у лускатих і рамчастих короїв виявлено алейні варіанти — А, В, С₁, С₂, D. За локусом TF в обох групах короїв з найбільшою частотою зустрічався алейний варіант С₁ (0,657 і 0,742 відповідно). У лускатих короїв Tf A (0,045), а у групі рамчастих Tf A і Tf D зустрічались з найменшою частотою порівняно з іншими виявленими алейями. Виявлено, що найбільш генетично врівноваженим був локус ALB, тобто присутня статистично достовірна нестача гетерозигот АВ ($\chi^2=28,089$, $P=0,000$ у лускатих та $\chi^2=36,490$, $P=0,000$ у рамчастих). Таким чином, існують відмінності між дослідженими групами. Причиною цих відмінностей є різний рівень мінливості генетичної структури груп короїв у зв'язку з відтворенням у різних зонах рибництва.

УДК 639.217:619:616

2012.4.334. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ПСЕВДОМОНОЗУ КАНАЛЬНОГО СОМА В УМОВАХ ТЕПЛОВОДНОЇ АКВАКУЛЬТУРИ / Немировська О.В., Ткаченко О.А. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква. — 2012. — Вип. 9(92). — С. 127–130. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537308.

Сом каналний, аквакультура тепловодна, псевдомоноз каналного сома.

Вивчали причини виникнення псевдомонозу каналного сома (КС) в умовах тепловодного рибогосподарства та розробляли методи його лікування. Дослід проводився на 20 дворічках КС з ознаками захворювання на псевдомоноз і живою масою 250–300 г, відібраних з басейну БАТ “Виробничо-сільськогосподарсько-рибодовне підприємство” Дніпропетровської обл. Рибу годували стандартними комбікормами СБ-3 та рибним фаршем з відходів рибопереробного підприємства “Айсберг”. Схема лікування полягала у проведенні довготривалих лікувальних ванн з недорогим вітчизняним антибіотиком ампіцилін-П (20 мг/л) один раз на добу упродовж 10 діб за температури води 23°C. Разом з антибіотиками до акваріуму додавали розчин метиленового синього у концентрації 1 г/м³ протягом всього періоду лікування. Встановлено, що виникненню псевдомонозу КС сприяло порушення ветеринарно-санітарних умов утримання риби в басейнах. Збудником захворювання виявились бактерії роду *Pseudomonas*. Зазначено, що через три тижні після проведеного лікування стан зяєбр покращився, вони набули природного рожево-червоного забарвлення, слизовий покрив набув природного характеру, в черевній порожнині не спостерігали наявності будь-якої рідини, стан внутрішніх органів відповідав нормі, кишечник став природного рожевого кольору. Таким чином, схема лікування з використанням довготривалих лікувальних ванн з ампіциліном-П у дозі 20 мг/л і метиленовим синім у дозі 1 г/м³ виявилась ефективною.

УДК 639.3:556.55

2012.4.335. ОБҐРУНТУВАННЯ РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ САМАРСЬКОЇ ЗАТОКИ ЯК ОСНОВНОЇ НЕРЕСТОВОЇ ДІЛЯНКИ ЗАПОРІЗЬКОГО ВОДОСХОВИЩА / Федоненко О.В., Єсіпова Н.Б., Бутов О.Б., Ушаповський І.П. // Рибне господарство України. — 2012. — № 2. — С. 8–14. — Бібліогр.: 18 назв.

Затока Самарська, водосховище Запорізьке, нерестові ділянки.

Дано комплексну оцінку сучасного гідроекологічного і рибогосподарського станів Самарської затоки. Дослідження проводили протягом 2006–2011 рр. під час контрольних ловів

у рамках виділеної ДНУ квоти. Зазначено, що вода внаслідок впливу високомінералізованих шахтних вод Західного Донбасу і господарчо-побутових стоків, характеризується високою мінералізацією (3,2 г/л) і надмірним вмістом органічних речовин. У фітопланктоні верхньої частини Самарської затоки переважають діатомові водорості, нижньої — синьо-зелені (*Microcystis*, *Anabaena*). Загальна біомаса фітопланктону становить 4,2–8,2 г/м². Виявлено, що у складі зоопланктону Самарської затоки зафіксовано 132 види, з них — 68 коловерток, 25 веслоногих, 38 гіллястохвистих ракоподібних, а також велігери дрейсени. Чисельність зоопланктону біотопів Самарської затоки коливалась від 97,8 до 581,5 тис. екз./м³, а його біомаса — від 558,2 до 1700,3 мг/м³. Виявлено, що обсяги вилову риби за останні п'ять років збільшилися від 183 до 243 т, промислова рибопродуктивність на сьогодні становить 42 кг/га. У сучасній іхтіофауні присутні 42 види, серед яких на долю цінних промислових риб припадає лише 10%, промислових — 50, непромислових — 40%. Три види риб — карась золотий, минь річковий і берш — мають статус видів, що підлягають охороні. Помітно зросли запаси карася сріблястого, а його частка в уловах підвищилася від 4 до 32%. Цьоголітки сазана у Самарській затоці мали на 35,7% нижчу середню масу порівняно з молоддю нижньої ділянки водосховища, плоскирки — на 22,2%, білизни та судака — відповідно на 41,5% та 42,3%. Відносна маса гонад у самок ляща і плітки були нижчими на 45% і 30% відповідно. Карась сріблястий добре пристосовувався до екологічних умов Самарської затоки. У затоці карась має середню масу 457,6±34,36 г, що на 10–25% вище, ніж у цілому по водосховищу. Наведе-

но заходи щодо відновлення Самарської затоки, як основного місця нересту риб Запорізького водосховища.

УДК 639.4.2.052.3

2012.4.336. ВЛИЯНИЕ ВСЕЛЕНЦА РАПАНА (*RAPANA VENOSA*) НА ДОННЫЕ БИОЦЕНОЗЫ В ВОСТОЧНОЙ ЧАСТИ ЧЁРНОГО МОРЯ / Иванов Д.А. // Рибне господарство України. — 2012. — № 2. — С. 3–7. — Библиогр.: 23 назв.

Молюск рапан, море Чорне.

Вивчали вплив хижого молюска рапана (Р.) на донні біоценози у східній частині Чорного моря. З цією метою використовували друковані праці і архівні матеріали ЮгНІРО. Зазначено, що до заселення Р. в біоценозі піску домінуючою формою був молюск венус (*Chamelea gallina*), а при появі Р. — дрібний молюск *Jouldia minima*, що становить 47 екз./м² або 73,2% від загальної кількості молюсків, а чисельність венусу зменшилася від 135 екз./м² (42,3%) до 0,4 екз./м² (0,7%). Промисловий молюск *Ostrea edulis* зник повністю, кількість іншого молюска — мідії — знизилася від 1,8 екз./м² у 1932 році до 0,15 у 1963 і гребінців — від 0,71 до 0,03 екз./м² в 1963 р. Показано, що збільшилася кількість таких дрібних молюсків як *Jouldia minima* і *Pitar rudis*, які становлять відповідно 31,4% і 20,1% від загальної кількості. Виявлено, що зі збільшенням чисельності Р. відбувалися зменшення, в першу чергу, великих молюсків (устриці, мідії, гребінці) і перерозподіл інших видів. У складі донної фауни на перше місце вийшли дрібні молюски, такі як *Jouldia minima*, *Pitar rudis*, а також *Modiolus adriaticus*.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:614.31:615.33:636:637.071

2012.4.337. МОНИТОРИНГ ЗАЛИШКІВ ЗАБОРОНЕНИХ ВЕТЕРИНАРНИХ ПРЕПАРАТІВ ТА АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ СУБСТАНЦІЙ У ТВАРИННИЦТВІ ТА В ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ / Чорненко І.В., Якубчак О.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2012. — № 20. — С. 218–224. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 537739.

Ветсанекспертиза, антибіотики, контроль у тваринництві, продукти тваринництва, ВРХ, ДРХ, свині, птиця, коні.

На основі аналізу річних звітів (2007–2009 рр.) щодо виконання "Плану моніторингу залишків заборонених ветеринарних препаратів та антибактеріальних субстанцій у тварин і продуктах тваринного походження за групами А6 і В1" встановлено ефективність контролю. Водночас виявлено, що у 2007 р. серед усіх досліджуваних проб (57355) 0,12% (72) були позитивними щодо наявності заборонених ветпрепаратів групи А6. У 2008 р. цей відсоток становив 0,1, тобто 48 позитивних проб із 49389, а у 2009 р. — 0,07% або 48 із 66971 проби. Найбільшу кількість позитивних проб виявлено на вміст хлорамфеніколу, а також нітрофуранів, нітромідазолів. Перевищення МДР заборонених препаратів найчастіше виявляли у ВРХ, свиней і птиці. Стосовно продукції тваринного походження, то найчастіше було забруднене коров'яче молоко. За групою В1 негативні результати стосувалися переважно проб від ВРХ і свиней. Антибактеріальні субстанції групи В1 проявлялись наявністю: амоксициліну, бензилпеніциліну, хлортетрацикліну, дегідрострептоміцину, енрофлоксацину, доксицикліну окситетрацикліну, пеніциліну, тетрацикліну, стрептоміцину, сульфаніламідів, сульфадіазину, сульфадиметоксину, сульфатоксипіридазину, сульфамеразину, сульфаметоксазолу, сульфаметоксипіридазину, тилону (тилозин, тилозин А). Упродовж 2007–2009 рр. найчастіше спостерігали перевищення вмісту окситетрацикліну. У 2007 р. істотну кількість позитивних проб становили за сульфадіазином і тетрацикліном, а у 2008–2009 рр. — за сульфадіазином і доксицикліном. Наведено показники с.-г. продукції (молоко, мед, яйця, аквакультура) і тварин (ВРХ, свині, ДРХ, коні, птиця).

УДК 619:616.98:578.824.11:615.371:542.2

2012.4.338. ОЦІНКА РІЗНИХ МЕТОДІВ ЗБЕРІГАННЯ ВАКЦИННИХ ШТАМІВ ВІРУСУ СКАЗУ / Полупан І.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2012. — № 20. — С. 127–133. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 537739.

Сказ тварин, вірус сказу, лабораторні дослідження сказу, вакцинні штами вірусу, штами (Щолково-51К та РБ-71), культивування вірусу сказу, зберігання вірусовмісного матеріалу.

З метою порівняльного аналізу потенційних можливостей різних методів зберігання (заморожений чи охолоджений стан) вірусу сказу вакцинних штамів Щолково-51К та РБ-71 проведено дослідження з визначення їхньої інфекційної активності при зберіганні за температури мінус 18±2°C протягом двох років, а також при зберіганні в умовах холодильної камери за t 4±2°C протягом 90 діб. Встановлено, що спосіб зберігання культуральних суспензій вакцинних штамів вірусу сказу в морозильній камері за t мінус 18±2°C придатний протягом 3–6 місяців. Умови холодильної камери (t 4±2°C) забезпечують нетривале зберігання вакцинних штамів вірусу сказу лише до семи діб. Підібрано оптимальне захисне сахарозо-желатозове середовище на гіпертонічному (4%) розчині натрію хлориду для ліофільного висушування культуральної вірусовмісної суспензії, при застосуванні якого досягнуто мінімальних втрат титру інфекційної активності на рівні 1,2±0,1 lg МЛД₅₀/см³.

УДК 619:616.98:578.824.11:615.371:542.2

2012.4.339. РАЗРАБОТКА И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИФА ДЛЯ ОЦЕНКИ СОДЕРЖАНИЯ ГЛИКОПРОТЕИНА (G-БЕЛКА) ВИРУСА БЕШЕНСТВА / Лосич М.А., Непоклонова И.В., Верховский О.А., Грибенча С.В., Баландина М.В., Мухин А.Н., Раев С.А., Алипер Т.И. // Ветеринария. — 2012. — № 7. — С. 30–35. — Библиогр.: 10 назв.

Сказ тварин, вакцинний вірус, лабораторні дослідження сказу, глікопротеїн вірусу сказу.

Основним методом оцінки імуногенності антирабійних вакцин слугує об'ємний метод НІН, який передбачає ти-

трування вірусомісних проб *in vitro* і наступне визначення імуногенності *in vivo* після експериментального зараження імунованих мишей штамом CVS. Він залишається незамінним на заключному етапі контролю імуногенності виготовленої серії вакцин. Однак у рамках створення і виробництва антирабійних інактивованих вакцин, а також оптимізації технології одержання вірусного компонента, спеціалістам необхідно мати простішу у постановці тест-систему, яка уможливить швидке і якісне проведення необхідних досліджень. Показано, що на основі моноклональних антитіл 1С5 розроблено сендвіч-ІФА для виявлення глікопротеїну вірусу сказу у вірусомісній культуральній суспензії. Встановлено позитивну кореляцію між вмістом глікопротеїну в ІФА та індексом імуногенності за методом NIH ($r = 0,89$; $p < 0,05$). Порівняльна оцінка ефективності розробленого ІФА із зарубіжними аналогами виявила високий відсоток збігу результатів — 95%. Зроблено висновок, що на сьогодні ІФА можна ефективно використовувати як альтернативу методу NIH на етапі проміжного контролю виробництва антирабійних препаратів, тобто для визначення придатності вірусного компонента при включенні його до складу вакцини.

УДК 619:616.98:578.828.11Л.001.18:636.2

2012.4.340. ВЛИЯНИЕ СТРЕСС-ЧУВСТВИТЕЛЬНОСТИ НА СТЕПЕНЬ РЕЗИСТЕНТНОСТИ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА К ЗАРАЖЕНИЮ ВЛ КРС И РАЗВИТИЮ ЛЕЙКОЗНОГО ПРОЦЕССА / Смирнов Ю., Суворова Л. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 6. — С. 16–19. — Библиогр.: 6 назв.

Лейкоз, ВРХ, резистентність ВРХ до лейкозу, лімфоцити, нейтрофіли сегментоядерні, прогноз лейкозу.

Стрес-чутливість організму характеризує його адаптивну здатність та рівень резистентності, що визначається індексом співвідношення лімфоцитів і сегментоядерних нейтрофілів (ЛФ/СН). Наведено результати досліджень 254 гол. ВРХ у неблагополучному щодо лейкозу господарстві, у якому вивчали прогресування розвитку хвороби. Аналіз гематологічних показників крові тварин (Т) засвідчив, що у здорових Т відношення відсотка ЛФ до СН у середньому становило 4,2, тоді як в інфікованих — 5,8, а у хворих — 18,7, що в 4,4 та в 3,2 рази більше відповідно. Через 18 місяців серед корів, які мали показник ЛФ/СН — 1,2–4,8, було виявлено 66,7% інфікованих та 1,1% хворих, а поміж тварин з ЛФ/СН від 5,1 до 9,9 інфікованих становили 72,0%, а хворі — 16,0%. Зроблено висновок, що в групі інфікованих ВЛ ВРХ найбільшу стійкість до хвороби мали Т зі значенням ЛФ/СН — 1,2–4,8, де захворюваність становила 7,8%, меншу — при ЛФ/СН — 5,0–9,9, захворюваність — 50,0%, і найнижчу при ЛФ/СН — 10,8–98 і вище, захворюваність — 71,4%.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:57.083.18

2012.4.341. НОВЫЙ ГЕНОТИП ВИРУСА ЛЕЙКОЗА КРС / Шаева А.Ю., Гараева З.Р. // Веткорм. — 2012. — № 5. — С. 51–52.

Лейкоз, генотипування ВЛ ВРХ, віруси, ендонуклеази рестрикції, ідентифікація ізолятів BLV.

Відзначається, що сучасний підхід щодо оцінки генотипного різноманіття вірусу лейкозу великої рогатої худоби на основі філогенетичного аналізу (ФА) локусу env-гена збудника є більш інформативним інструментом ідентифікації генотипів, ніж відомі попередні стратегії типізації, основані на інтерпретації генерованих env-ПЛР-ПДРФ-профілів. На основі ФА послідовностей локусу env-гена провірусу BLV охарактеризовано новий генотип ВЛ ВРХ. Зазначено, що ізолят № 174, виявлений у Дрожжанівському р-ні Республіки Татарстан, мав ознаки нового, раніше не вивченого генотипу ВЛ ВРХ, який позначено як “8-й генотип”. Хорватськими дослідниками на основі порівняльного ФА виявлено ізолят ВЛ ВРХ нового генотипу в таксономічній класифікації BLV. Представлено дендрограму типових представників відомих генотипів ВЛ ВРХ з включенням у філогенетичне дерево усіх депонованих у Gen Bank NCBI (стан на травень 2012 р.) нуклеотидних послідовностей env-гена ізолятів, у т.ч. нового 8-го генотипу BLV (табл.). У межах удосконалення схеми ПЛР-ПДРФ-генотипування, яка узгоджена із філогенетичною класифікацією ВЛ ВРХ, у процесі системного аналізу рестрикційних картвань локусу env-гена відомих представників BLV, авторами

підібрано нові умови ідентифікації за 5 ендонуклеазами рестрикції (PvuII, SspI, HphI, HaeIII і Bst YI). Автори вважають, що для вичерпної ідентифікації генотипів ВЛ ВРХ доцільно керуватись повною картиною env-ПЛР-ПДРФ-профілів з порівнянням одержаних даних з результатами секвенування ПЛР-продуктів і наступним філогенетичним аналізом представників BLV за локусом env-гена.

УДК 619:616.98:578.831.1ХН:615.371

2012.4.342. ПОДБОР СХЕМЫ ВАКЦИНАЦИИ ПРОТИВ НЬЮКАСЛСКОЙ БОЛЕЗНИ / Гирин М. // Птицеводство. — 2012. — № 7. — С. 33–34.

Курчата-бройлери, хвороба Ньюкасла, вакцини (В1, Бор-74 ВГНКИ, Ла-Сота).

Порівнювали ефективність застосування живих та інактивованих вакцин, за різних поєднань та способів введення, при вирощуванні бройлерів за принципом “пусто-зайнято” і в умовах замкнутого циклу. Аналіз результатів засвідчив, що застосування живої вакцини зі штамом В1 проти ньюкаслської хвороби птиці дає кращі виробничі показники, ніж у контрольній групі. В умовах птахогосподарств з низьким тиском польового вірусу (вирощування бройлерів за принципом “пусто-зайнято”) найвищі показники одержано після застосування живої вакцини зі штамом Бор-74 ВГНКИ порівняно з вакциною зі штамом Ла-Сота, що, можливо, зумовлено меншими залишковими патогенними властивостями штамом Бор-74 ВГНКИ. Використання цієї вакцини дає змогу уникнути поставканих ускладнень і проявів інших респіраторних інфекцій (ІБК, пневмовірусної та MS-інфекції). За умов ревакцинації курчат у 2–3-тижневому віці кращі показники забезпечують живі вакцини методом випоювання, а спрей-метод дає найгірші результати, очевидно, у зв'язку з провокацією вторинних вірусної і бактеріальної інфекцій. В умовах високого вірусного тиску (замкнутий цикл вирощування) застосування інактивованої вакцини у добовому віці дає можливість до 28-го дня одержати значний протективний титр сироваткових антигенаглютининів і високі виробничі результати.

УДК 619:616.98:579.842.11К6–085:615

2012.4.343. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ПРЕПАРАТОВ ДЛЯ ЛЕЧЕНИЯ ТЕЛЯТ, БОЛЬНЫХ КОЛИБАКТЕРИОЗОМ / Колганова О., Ворцова А. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 8. — С. 39–43. — Библиогр.: 4 назв.

Колібактеріоз, телята, шлунково-кишковий тракт, антибіотики (резистентність E. coli), препарати “Енрофлон” і “Тримеразин”.

Дослідження проводили у господарстві “Янченково” Тогучинського р-ну, де із 41 гол. телят 1–2-міс. віку на колібактеріоз (К) захворіло 24 гол. Хворих тварин ізолювали і проводили лікування антибіотиком “Енрофлон” 5% (0,5–1 мл/10 кг підшкірно, впродовж 3–4 діб). Додатково телятам випоювали “Тримеразин” з молоком. Із трьох телят з вираженими ознаками К вижило двоє. Швидке всмоктування в шлунково-кишковому тракті обумовлює проникнення в усі органи і тканини організмів препаратів, які володіють синергічною дією, мають виражений антибактеріальний ефект щодо впливу на широкий спектр грампозитивних і грамотригативних хвороботворних мікроорганізмів. Показано високу резистентність E. coli до амінопеніцилінів і похідних ампіциліну. Тому використання цих препаратів для лікування шлунково-кишкових захворювань неефективне. Конкретизуються показники резистентності E. coli до низки антибіотиків: амінопеніцилінів, амоксициліну / клавулантату, цефалоспоринолу, аміноглікозидів, хінолонолу, фторхінолонолу, нітрофурантоїну. Відзначено, що серед антибіотиків при пероральному введенні найбільшу активну дію мають цефтибутен та фосфоміцин, а з парентеральних — цефтазидим, амікацин і меропенем.

УДК 619:616.98:579.873.21Мі–07:542.2

2012.4.344. КОРД-ФАКТОР ТА ВИРУЛЕНТНОСТЬ MYCOBACTERIUM BOVIS ШВИДКОРОСЛОГО ШТАМУ ТА АТИПОВИХ МИКОБАКТЕРИЙ / Ткаченко О.А., Захарський В.В., Глебенюк В.В. // Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 3. — С. 10–13. — Бібліогр.: 12 назв.

Мікобактерії (оцінка вірулентності), туберкульоз, лабораторні дослідження, бактеріологічна діагностика.

Матеріалом для досліджень були 5 штамів атипичних мікобактерій (Мб) та *M. bovis* швидкорослого штаму, які пасажували через щільне яєчне середовище з рН 6,5 ("Нове" Мордовського) і з рН 7,0–7,2 (ДП "Ветеринарна медицина"). Як контроль використовували *M. bovis* штамів Vallee та BCG. Визначення вірулентності Мб здійснювали шляхом зараження двох морських свинок зависю збудника у дозі 1 мг/см³ ізотонічного розчину. Наявність корд-фактора досліджували за здатністю Мб формувати мікроколонії у вигляді "кіс", "джгутів", "шнурів" тощо. Доведено, що атипичні Мб, як і *M. bovis*, здатні при мікрокультивуванні у напівсинтетичному середовищі Школьникової утворювати мікроколонії у вигляді "кіс" і "джгутів". Зокрема з п'яти досліджуваних культур 4 (80%) атипичних Мб (*M. vacsa*, *M. phlei*, *M. xenopi* та неідентифікована) утворювали мікроколонії у вигляді "кіс" і "джгутів" (корд-фактор "+") на 15–20-ту добу культивування, а на 35-ту–40-ву добу — всі п'ять (100%). Зроблено висновок, що у *M. bovis* швидкорослого штаму за пасажів через живильне середовище знижується вірулентність та вміст корд-фактора, що підтверджує наявність зв'язку між ними. Проте на щільному живильному середовищі з рН 7,0–7,2 мікобактерії довше зберігають вірулентність і корд-фактор.

УДК 619:616.98:579.873.21Т:615.28

2012.4.345. ПОРІВНЯЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ТУБЕРКУЛОЦИДНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ АЛЬДЕГІДНИХ ДЕЗІНФЕКТАНТІВ / Палій А.П. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2012. — № 20. — С. 112–116. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537739.

Туберкульоз, дезінфектанти альдегідні (туберкульоз), препарати "Деканаль" і "Новодез-форте".

Вивчали туберкулоцидні властивості щодо мікобактерій дезінфікуючих препаратів: "Деканаль", що містить 18,0–22,0% глутаровий альдегід; 8,0–12,0% алкіддиметилбензил — амоній хлорид (ТОВ "Делана", Україна) та "Новодез-форте" — 11% глутаровий альдегід, 40% алкіддиметил-бензиламоній хлорид (вир-во ОАО НПО "Новодез", Російська Федерація). Препарати досліджували в концентрації 1, 2, 3, 4 і 5% та за експозиції 30 хв; 1 год; 3; 5 і 24 години. Біологічні дослідження проводили на 3 групах морських свинок по 3 гол., яким вводили під шкіру суспензію осаду, що утворився після обробки змивів з дослідних і контрольних тест-об'єктів відповідно. Дослідних і контрольних тварин триразово (з інтервалом 30 днів) досліджували алергічним методом на туберкульоз з використанням туберкуліну (ППД) для ссавців. Упродовж дослідів (90 днів) реакцію на внутрішньошкірне введення туберкуліну спостерігали тільки у тварин контрольної групи. У цих тварин видимі ураження, характерні для туберкульозу. Культуральні дослідження патологічного матеріалу щодо збудника туберкульозу *M. bovis* дали аналогічні результати. Зроблено висновок, що препарати: "Деканаль" (концентрація 1–5%, експозиція 24 год) і "Новодез-форте" (концентрація 5%, експозиція 5 год) можна застосовувати для проведення профілактичної та вимушеної дезінфекції с.-г. тварин у благополучних і неблагополучних щодо туберкульозу господарствах.

УДК 619:616.98:579.873.21Т–07:542.2

2012.4.346. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ БАКТЕРИОЛОГИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ ТУБЕРКУЛЕЗА / Боганец Н., Смолянинов Ю., Свириденков Н., Аппельганц Л. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 5. — С. 17–21. — Библиогр.: 2 назв.

Туберкульоз, живильні середовища, бактеріологічні дослідження, діагностика туберкульозу, лабораторні дослідження.

У дослідженні використовували патогенні культури збудників туберкульозу: бичачого — *M. bovis*, штам 8; людського — *M. tuberculosis*, штам H37Rv; птишиного — штам 19 та атипичні мікобактерії 3-ї групи за класифікацією Раньона, *M. fortuitum*, а також біоматеріал від реагуючої на туберкулін ВРХ з характерними ураженнями в органах і лімфатичних вузлах. Висвітлено показники швидкості росту мікобактерій різних видів на щільних живильних середовищах (ЖС): Левенштейна-Йенсена, Фінн-2, Гельберга, ФАСТ-3Л, Петраньяні, "Нова". Інтенсивність росту вивчали на посівах культури *M. bovis* (штам 8). Найбільш інформативними виявились

ЖС Левенштейна-Йенсена, Фінн-2 і "Нова". За показником висіюваності мікобактерій (ВМ) з біоматеріалу від тварин найефективнішими були ЖС Левенштейна-Йенсена і Фінн-2, відповідно 80,0 і 73,3%. На цих же середовищах спостерігали найменший приріст побічної мікрофлори. Висіюваність мікобактерій на інших середовищах була у 2–3 рази меншою. Результати аналізу засвідчили, що за всіх поєднань живильних середовищ ВМ була значно вища, ніж за однієї, особливо високий відсоток ВМ виявився у комбінаціях, де базовим було середовище Левенштейна-Йенсена (94,0–96,7%). За результатами аналізу культурально-морфологічних, біохімічних і патогенних властивостей всі культури віднесено до збудника туберкульозу бичачого виду.

УДК 619:616.98:579.873.21Т–07:615.371

2012.4.347. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ОЧИЩЕНОГО ТУБЕРКУЛІНУ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ ТВАРИН / Дегтярьов І.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 33–35. — Бібліогр.: 7 назв.

Туберкульоз, алергени, діагностика туберкульозу, вакцинні штамми, туберкулін, ультрафільтрація, ВРХ, морські свинки.

У ННЦ "ІЕКВМ" виготовлено дослідні мікросерії туберкуліну (Т) для ссавців у стандартному розчині способом ультрафільтрації, які містять специфічні протеїни молекулярною масою до 300 кДа. На морських свинках (МС), сенсibilізованих культурою БЦЖ, визначено їхню активність. Для Т з умістом білка 10 кДа становила 39,2 тис. ТО; 100 кДа — 50,8; 300 кДа — 51 тис. ТО. Також на МС, сенсibilізованих культурами атипичних мікобактерій встановлено інтенсивність алергічних реакцій: КАМ — 275 мм (17,1±0,6); С-64 — 238 (14,8±0,8); 10 кДа — 125,5 (7,8±0,7); 100 кДа — 148 (9,2±0,8); 300 кДа — 158 (9,8±1); ст. тех. — 211,5 (13,2±0,9). Отже, доведено, що дослідні мікросерії туберкулінів є специфічними. Показано результати порівняльного випробування біологічної активності Т (ППД) для ссавців у стандартному розчині на клінічно здорових бичках (вік ~ 1 рік), сенсibilізованих культурою вакцинного штаму БЦЖ, які раніше не реагували на Т (СТОВ "Будильське" Лебединського р-ну Сумської обл., госп-во благополучне щодо туберкульозу). З метою контролю тваринам вводили Т (ППД) — нац. стандарт, сер. № 2, виготовлений на Сумській держ. біофабриці. Облік реакцій на введення алергенів проводили через 72 год після введення. Встановлено, що найінтенсивнішими були алергічні реакції на Т, що містив білок молекулярною масою до 300 кДа; при цьому потовщення шкірної складки у піддослідних бичків становило в середньому 6,3±1,1 мм. Дещо меншим воно було за вмісту в Т білка до 100 кДа — 4,8±0,6 мм, і ще меншим — за 10 кДа — 3,8±0,3 мм. Ін'єкції контрольного Т спричинили потовщення шкірної складки 4,5±0,5 мм, що вірогідно більше, ніж при вмісті білка 10 кДа, а це свідчить про потребу виділення низькомолекулярної фракції білка з алергену.

УДК 619:616.98:579.873.21Т–084

2012.4.348. ПРОФІЛАКТИКА ТУБЕРКУЛЬОЗУ В ТВАРИНИЦТВІ УКРАЇНИ / Литвин В.П., Литвиненко В.М., Гомзіков О.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 4(62). — С. 175–183. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 537224.

Туберкульоз, програми державні, профілактика туберкульозу і лейкозу, мікобактерії, епідемії, епізоотії, діагностика, ветсанекспертиза, контроль м'ясо-молочних підприємств.

Наголошується, що нині, коли в Україні існує надзвичайно тривожна і складна ситуація з туберкульозу (Т) тварин і людей, необхідно на урядовому рівні затвердити реальну державну програму розвитку села, створення державних колективних підконтрольних господарств, що істотно поліпшить епідемічну й епізоотичну ситуацію з Т й іншими інфекційними та інвазійними хворобами. Медичним і ветеринарним науковцям треба зосередити зусилля на вивченні L-форм мікобактерій, які утворюються в організмі людини і тварини та поширюються у довкілля. Державній ветеринарній службі України при м'ясокомбінатах і м'ясопереробних підприємствах необхідно посилити контроль за: проведенням ветеринарно-санітарної експертизи при забої тварин, від-

бором патматеріалу та лабораторними дослідженнями на Т і лейкоз. Враховуючи досвід країн Європи щодо боротьби з Т і лейкозом ВРХ, оптимальним заходом швидкого оздоровлення неблагополучних господарств обирати лише ранню діагностику, забій позитивно реагуючих тварин та заміну всього поголів'я при виявленні туберкульозних гранулом і вузликів у легенях, паренхіматозних органах з подальшою компенсацією збитків власникам тварин. Необхідно забезпечити села професіональними кадрами з належною оплатою їхньої праці, повернути їм землі, ліси, річки й озера, луки та інші угіддя для ефективного господарювання, відродження й оздоровлення тваринництва. З огляду на те, що нині основним джерелом збудника інфекції Т у тваринництві виступає хвора людина (антропоозноз), нагальною потребою стали оздоровлення і турбота про людину, особливо дітей України.

УДК 619:616.98:579.873.21Т—084:615.281

2012.4.349. ЗНАЧЕННЯ ДЕЗІНФЕКЦІЙ У СИСТЕМІ ПРОФІЛАКТИКИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ / Завгородній А.І., Палій А.П. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 41–44. — Бібліогр.: 7 назв.

Туберкульоз, дезінфекція, препарати туберкулоцидні (ДЗПТ-1, ДЗПТ-2).

Висвітлено результати досліджень бактерицидних властивостей нових дезінфекційних препаратів ДЗПТ-1 та ДЗПТ-2 (ННЦ "ІЕКВМ") щодо атипичних мікобактерій *M. fortuitum* і збудника туберкульозу *M. bovis*. Показано, що ДЗПТ-1 знижує культуру атипичних мікобактерій виду *M. fortuitum* і *M. bovis* у 3%-й концентрації за д.р. при експозиції 5–24 год. Натомість препарат ДЗПТ-2 зумовлює повну девітамінізацію збудника туберкульозу *M. bovis* на тест-об'єктах з біологічним навантаженням у концентрації 2% за д.р. при експозиції 5–24 години.

УДК 619:616.995.1:615.371:616.98:578.828.11Л

2012.4.350. ВПЛИВ ГЕЛЬМІНТОЗІВ НА ФОРМУВАННЯ ПОСТВАКЦИНАЛЬНОГО ІМУНІТЕТУ ПРОТИ ЛЕЙКОЗУ / Бусол В.О., Мандигра М.С., Мандигра С.С. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9(92). — С. 27–30. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537308.

Фасціолез, диктіокаулез, гуморальний імунітет, віці, вірус лейкозу великої рогатої худоби, вакцинація "Профілейк 3", анемія в овець, еозінофілія в овець, гельмінтози.

Представлено порівняльну оцінку формування специфічного поствакцинального гуморального імунітету проти вірусу лейкозу (ВЛ) великої рогатої худоби у здорових та хворих на гельмінтози овець (О.). Тварин імунізували з інтервалом 14 діб дворазово підшкірно, 1 см². Установлено, що гельмінтози гальмують формування поствакцинального імунітету, знижуючи його напруженість. Імунізація зумовила підвищення вмісту еозінофілів і лейкоцитів у крові О., хворих на інвазії. На 14-ту і 28-му доби досліджувався еритроцитопоз та підвищився вміст гемоглобіну, а знизився — лімфоцитопоз. Натомість у вільних від інвазії О. вміст гемоглобіну, лейкоцитів та моноцитів підвищувався за збереженості лімфоїдних клітин. У спонтанно інвазованих фасціолами і диктіокалами О. виявлено специфічні антитіла до ВЛ ВРХ на 28-му добу після вакцинації у концентрації порога чутливості РІД, які зберігались упродовж 3 тижнів. У тварин, вільних від гельмінтів, імунна відповідь на специфічний антиген з'явилась уже на 14-ту добу і була вищою (титр антитіл становив 1:2), а показники РІД зберігались упродовж 5 тижнів. Для диференціації походження антитіл проти ВЛ ВРХ та встановлення стерильності вакцини щодо ретровірусу провели дослідження з виявленням ретровірусу збудника лейкозу. Результати ПЛР були негативні. Отже, супресивна дія гельмінтозів на формування специфічного імунітету підтверджена експериментально.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 631.1:637.1.12

2012.4.351. МОЛОКОПРОДУКТОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС ПОДІЛЛЯ В СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ: монографія / Мазур Н.А. — Кам'янець-Подільський, 2012. — 215 с. — Бібліогр.: 132 назви. Шифр 536556.

Підкомплекс молокопродуктовий Поділля, відносини власності, ринок регіональний, підприємства нового типу (молокопродукти), продовольче забезпечення населення, молоко, малотранспортабельність і непридатність до тривалого зберігання.

Розглядаються теоретичні та практичні аспекти функціонування та розвитку молокопродуктового підкомплексу Подільського регіону. Досліджено регіональний ринок продовольчої продукції та окреслено шляхи його розвитку. Показано, що ринок молока та молочної продукції має низку особливостей. У першу чергу це малотранспортабельність і непридатність до тривалого зберігання продукції, що зумовлює локалізований характер її виробництва та ринку збуту. Для цього ринку властивий також високий рівень регіоналізації, що зумовлено природно-кліматичними та економічними умовами певного регіону. Зазначено, що за 2010 р. у Подільському регіоні було реалізовано 238971 т молока та молочних продуктів, що на 1,5% більше порівняно з минулим роком, при цьому ціна реалізації 1 т даного виду продукції зросла за останній рік у регіоні в середньому на 52,5%. Отже, трансформація аграрного сектору економіки України зумовлює необхідність проведення комплексних наукових досліджень, спрямованих на вивчення питань регіональних особливостей формування ринку молока і молочних продуктів у контексті докорінної зміни відносин власності та створення підприємств нового типу.

УДК 637.043:598.221.1

2012.4.352. ЖИР АФРИКАНСКОГО СТРАУСА — ПЕРСПЕКТИВНИЙ І БЕЗОПАСНИЙ ПРОДУКТ ДЛЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО РЫНКА / Горбачева М.В., Сапожникова А.И. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 3. — С. 8–10. — Библиогр.: 7 назв.

Страус африканський, жир африканського страуса, ринок (страус).

Вивчали мікробіологічні показники безпечності жиру страуса, його хімічний склад і властивості, а також можливість використання у різних галузях народного господарства. Об'єктом досліджень був підшкірний і внутрішній жир чорного африканського страуса (ЧАС), якого розводять в ОАО "Русский страус" Московської обл. Наводиться органолептична оцінка жиру страусів. Установлено, що найбільшу кількість мезофільних аеробів та факультативно-анаеробних мікроорганізмів (КМАФАнМ) було виявлено у свіжому підшкірному жиру — $1,7 \cdot 10^3$ КУЕ/г. З продовженням терміну зберігання вміст мікроорганізмів у зразках знижувався. Зазначено, що у внутрішньому і підшкірному жиру-сирцю, отриманому від ЧАС, високий вміст тригліцеридів жирних кислот — 97,0% і 96,0% відповідно. Незначна частина (0,8%) припадає на вуглеводи, моно- і дигліцериди. Показано, що масова частка жиру як для підшкірного, так і внутрішнього жирів становить $85,3 \pm 4,2\%$, вологи — $5,3 \pm 0,7\%$. Температура плавлення підшкірного жиру в середньому на 10°C вища, ніж внутрішнього, отже, він буде гірше засвоюватися організмом. Таким чином, жир ЧАС має унікальний жирно-кислотний склад, мікробіологічну чистоту і може бути рекомендований як самостійний продукт для харчової і косметологічної галузей промисловості, а також для технічних і кормових цілей.

УДК 637.336:637.133

2012.4.353. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕМПЕРАТУРНИХ РЕЖИМІВ НА ПРОЦЕС ВИЗРІВАННЯ ТВЕРДИХ СІРІВ ІЗ НИЗЬКОЮ ТЕМПЕРАТУРОЮ ДРУГОГО НАГРІВАННЯ / Буділович І.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.3. — С. 113–117. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536948.

Сир твердий, визрівання твердих сирів, температурні режими визрівання.

Вивчали вплив температурних режимів визрівання на основні фізико-хімічні, мікробіологічні та органолептичні показники твердих сирів (ТС) із низькою температурою другого нагрівання (ДН) у процесі визрівання. Експериментальні дослідження здійснювали у виробничих умовах на ДП “Старокостянтинівський молочний завод” у Хмельницькій обл. Зазначено, що ТС з низькою температурою ДН визрівали протягом 20 діб при відносній вологості повітря 85–90% за таких температурних режимів: 8–10°C — 1-ша дослідна партія сиру, 12–14°C — 2-га, 15–16°C — 3-тя. Встановлено, що за відносно низьких температурних режимів визрівання ТС (8–10°C) підвищується активна кислотність (5,4 од. рН), затримується розвиток молочнокислої мікрофлори (МкМ) (290×10^6 КУО/г), повільніше відбуваються процеси протеолізу, уповільнюється визрівання сирів (81°Шиловича на 20-ту добу). З підвищенням температурних режимів визрівання ТС (15–16°C) знижується активна кислотність (5,21 од. рН), прискорюється розвиток МкМ (510×10^6 КУО/г), інтенсивніше відбуваються ферментативні процеси, прискорюється визрівання сирів (89°Шиловича на 20-ту добу). Виявлено, що температурні режими визрівання ТС із низькою температурою другого нагрівання 8–10 та 15–16°C не покращили органолептичні показники сиру: продукт не мав вираженого смаку та запаху, проте консистенція була мазка. Температурні режими визрівання (12–14°C) за відносної вологості повітря 85–90% покращують органолептичні показники твердих сирів із низькою температурою другого нагрівання, забезпечують досягнення оптимальних показників активної кислотності (5,3 од. рН), МкМ (370×10^6 КУО/г) у сирах і прискорюють процес визрівання.

УДК 637.521

2012.4.354. ИЗМЕНЕНИЕ СОСТАВА МЯСНЫХ ПОЛУФАБРИКАТОВ ПРИ ТЕРМИЧЕСКОЙ ОБРАБОТКЕ В ВАКУУМЕ / Быстров Д.И., Дубцов Г.Г. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 3. — С. 38–40. — Библиогр.: 1 назв.

Напівфабрикати м'ясні, термічна обробка напівфабрикатів, харчова цінність м'ясних напівфабрикатів.

Досліджували вплив вакуумної технології на зміну складу напівфабрикатів із яловичини і птиці. Встановлено, що використання вакуумної технології дає змогу зменшити втрати білка у стравах із курячого м'яса до 20%, яловичини — до 8–10%. Втрати жиру становлять 17–22% у перерахунку на суху речовину. Мінеральний склад м'ясних страв із курячого м'яса та яловичини наведено в таблиці. Зазначено, що напівфабрикати високого ступеня готовності із м'яса курки або з яловичини, упаковані у спеціальну полімерну термостійку плівку, вакуумовані при розрідженні 99,2% і пастеризовані у пароконвектоматі за температури 65°C протягом 40 хв, можна зберігати принаймні протягом 14 діб за температури 6°C до моменту використання.

УДК 637.523

2012.4.355. ХРАНЕНИЕ ВАРЁНЫХ КОЛБАСНЫХ ИЗДЕЛИЙ В РАЗЛИЧНЫХ ИСКУССТВЕННЫХ ОБОЛОЧКАХ / Войцеховская Л., Франко Е. // Продовольственная индустрия АПК. — 2012. — № 2. — С. 35–38. — Библиогр.: 4 назв.

Ковбаси, оболонки ковбас штучні, зберігання варених ковбас.

Вивчали зміни органолептичних, фізико-хімічних, структурно-механічних та мікробіологічних показників варених ковбасних виробів (ВКВ) у білкозиновій та п'ятишаровій поліамідній ковбасних оболонках (ППКО) у процесі зберігання. Об'єктами досліджень були модельні зразки ВКВ, виготовлені з яловичини вищого ґатунку, свинини напівжирної, солі, нітриту. Ковбасним фаршем наповнювалися наступні ковбасні оболонки: білкозинова (№ 1), п'ятишарова поліамідна (№ 2 і № 3), остання в двох модифікаціях — з бактерицидним по-

криттям зовнішньої поверхні оболонки і без нього. Ковбасні батони підлягали стандартній термічній обробці і наступному зберіганню (1–60 діб) в умовах побутового холодильника (4–6°C). Виявлено, що загальна органолептична оцінка зразків у поліамідних оболонках суттєво не знижувалася протягом майже всього терміну зберігання, лише на 55–60-ту добу було відмічено погіршення ковбасних батонів. Зазначено, що вихід зразків у поліамідних оболонках на 15–18% вищий, ніж у білкозиновій. Показано, що на 7-му добу зберігання вміст води в зразку № 1 зменшився на 7,5%, тоді як у № 2 і № 3 на 10-ту добу даний показник не змінився, а до 55-ї — зменшився в № 2 на 7,45% і № 3 — на 7,14%. Кількість мезофільних аеробів та факультативно-анаеробних мікроорганізмів (КМАФАМ) зразка № 1 на 3-тю добу зберігання збільшилася в 2 рази, на 5-ту — в 3, а на 7-му становила $1 \cdot 10^3$ КУЕ/г фаршу, що не перевищує допустимі норми. Зразки № 2 і № 3 навіть на 45-ту добу мали значення КМАФАМ відповідно $5 \cdot 10^2$ і $2 \cdot 10^2$ КУЕ/г фаршу. Таким чином, застосування ППКО при виробництві ВКВ має переваги, що виявляються в гальмуванні розвитку мікрофлори, зменшенні втрати маси і вмісту води, в мінімальному погіршенні консистенції і мікробіологічних характеристик варених ковбас у процесі зберігання.

УДК 639.42:639.4.062

2012.4.356. ПОРІВНЯЛЬНІ ДАНІ З БІОЛОГІЧНОЇ ТА ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ МІДІЇ З РІЗНИХ РЕГІОНІВ СВІТОВОГО ОКЕАНУ / Битюцька О.Є. // Рибне господарство України. — 2012. — № 2. — С. 22–32. — Бібліогр.: 77 назв.

Мідія, океан світовий, харчова цінність мідії.

Зазначено, що найважливішими промисловими видами є мідія звичайна (*Mytilus edulis* Linne, 1758) і чорноморська (*Mytilus galloprovincialis* Lamarck, 1819). Щорічний обсяг культивованої мідії наведено на рисунку. Білки мідії належать до високозасвоєваних (85–92%), характеризуються присутністю всіх незамінних амінокислот і відрізняються високим вмістом лейцину, лізину і фенілаланіну. Найбільшою біологічною цінністю відрізняється білок мідії Чорного моря. Азотисті речовини тканин мідії (культивованої у Керченській протоці) на 75,5–87,1% представлені білками — саркоплазматичними, міофібрилярними і міостромінами, які становлять відповідно $13,25 \pm 0,8\%$; $32,52 \pm 1,2$; $28,35 \pm 1,2\%$ від білкового азоту. Основним жировим депо мідій є печінка і гонади: вміст ліпідів у них становить 8–12 і 4–6% відповідно, у тканинах мантиї — 0,5–1,2%. Ліпіди чорноморської мідії відрізняються більшою біологічною ефективністю порівняно з біломорською. Мінеральний склад різних видів мідії наведено (табл.). Показано, що у тканинах мідії, яка культивується у Керченській протоці, масова частка вуглеводів протягом промислового року (березень–жовтень) становила 5,1–5,4% на сиру речовину. Виявлено, що в моноцукровому складі молюсків найбільша частина припадає на фруктозу (15%), галактозу (13,5%), глюкозу (10%) і маннозу (11,5%). Отже, чорноморська мідія природних популяцій за харчовою, біологічною цінністю та ефективністю не поступається молюскам інших акваторій. Таким чином, розвиток конхіокультури відкриває перспективи розв'язання проблеми додаткового забезпечення населення України високоякісними харчовими та лікувально-профілактичними продуктами.

УДК 663.2:663.14.039.4

2012.4.357. ВЛИЯНИЕ СОРТОВЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ ВИНОВАРАДА СЕЛЕКЦИИ НИВИВ “МАГАРАЧ” НА ПЕНИСТЫЕ СВОЙСТВА ВИНОВАТЕРИАЛОВ / Макаров А.С., Яланецкий А.Я., Загоруйко В.А., Лутков И.П., Ермолин Д.В., Шалимова Т.Р., Чичинадзе Л.Ж. // Магарач. Виноградарство и виноделие. — 2012. — № 1. — С. 25–26. — Библиогр.: 15 назв.

Виноград, піністі властивості виноматеріалів, HIBiB “Магарач”.

Досліджували піністі властивості суслу і виноматеріалів (ВМ), вироблених із нових сортів винограду селекції інституту “Магарач”: Ріслінг Магарача, Перлінка, Аліготе мускатне, Цитронний Магарача, Антей магарачський, Праздничний Магарача, Ай-Петрі, Ріслінг мускатний, Ріслінг красний, Подарок Магарача, які вирощують на колекційній ділянці HIBiB “Магарач”. З цих сортів протягом декількох років готували ВМ і вивчали їх фізико-хімічні показники, в т.ч. і піністі

властивості. Встановлено, що даний показник у досліджуваних зразках був високим (понад 800 см³), а у ВМ із сортів Перлінка, Ріслінг Магарача і Подарок Магарача — середнім (590–760 см³). Зазначено, що швидкість руйнування піни у зразках ВМ становила 20,2–23,3 см³/с (стійкість піни слабка), за виключенням ВМ із сортів Ріслінг красний, Праздничний Магарача і Ай-Петрі — в них стійкість піни була доброю (18,0–19,8 см³/с). Таким чином, виноматеріали, виготовлені із сортів винограду селекції НІВІВ “Магарач”, мають різні, але в цілому достатньо високі пінисті властивості і можуть бути рекомендовані до використання в складі купажів виноматеріалів для приготування ігристих вин.

УДК 663.221:663.222

2012.4.358. ДИНАМІКА АРОМАТООБРАЗУЮЩИХ КОМПОНЕНТОВ ВИНОГРАДА В ХОДІ НАСТАЙВАННЯ МЕЗГИ / Остроухова Е.В., Пескова І.В., Пробейголова П.А., Виноградов Б.А., Левченко С.В. // Магарач. Виноградарство і виноделіе. — 2012. — № 1. — С. 27–29. — Библиогр.: 12 назв.

Виноград, мезга, ароматоутворювальні компоненти.

Об'єктом досліджень були: виноград білих і червоних сортів 2005–2010 рр. урожаю; сусло, отримане пресуванням цілих ягід (ПЦЯ) після 4-, 8-, 12-, 24- та 48-ї години настоювання мезги (НМ) за температури 20±2°C. Установлено, що комплекс летких сполук винограду як білих, так і червоних сортів представлений терпеновими і карбонільними сполуками, спиртами, ефірами і лактонами. В ароматоутворювальному комплексі сусла ПЦЯ переважають С₆-компоненти, представлені в основному трав'янистим запахом, а також ароматичні спирти і альдегіди з квітково-медовим і фруктовим запахами, що становлять у сумі близько 85% від загальної кількості ідентифікованих ароматоутворювальних компонентів. Зазначено, що при настоюванні мезги винограду білих сортів протягом 4 год лише в 45% випадків було відмічено збільшення масової концентрації терпенів, червоних — у 36%. Збільшення тривалості настоювання мезги винограду білих сортів до 24 год підвищило концентрацію терпеноїдів у 2 рази щодо вихідних даних. Продовження настоювання мезги довше 24 год і наступне її бродіння призвело до стабілізації або зменшення концентрації терпенових сполук. Масову концентрацію ароматоутворювальних компонентів у суслі наведено у табл. Виявлено, що одним із факторів накопичення терпеноїдів у суслі при настоюванні мезги є його полігалактурозна активність. Таким чином, у процесі настоювання мезги в суслі збільшується концентрація терпеноїдів, С₆-компонентів, ароматичних спиртів, альдегідів і лактонів.

УДК 663.241

2012.4.359. РОЗРОБЛЕННЯ КРИТЕРІЮ ВИЗНАЧЕННЯ ВІКУ КОНЬЯЧНИХ СПИРТІВ / Байлук С.І. // Магарач. Виноградарство і виноделіе. — 2012. — № 1. — С. 36–37. — Библиогр.: 6 назв.

Коньячні спирти, дубові бочки, ароматичні компоненти коньяків, вік коньяку.

Визначали індекс віку коньячних спиртів різного терміну витримки на ВАТ “АПФ “Таврія” за концентрацією основних ароматичних компонентів деревини дуба — ваніліну, евгенолу, транс- і цис-β-метил-γ-окталакту, фенольних речовин, бузкового і коніферилового альдегідів. Досліджували хімічний склад коньячних спиртів, витриманих у дубових бочках упродовж 1–5 років, — по 5 зразків купажів кожного віку. Встановлено, що найрізкіші зміни концентрації спостерігали у транс- і цис-β-метил-γ-окталакту та бузкового альдегіду, які є найкращими маркерами для визначення віку коньяку. Концентрацію компонентів деревини дуба у коньячних спиртах, витриманих у дубових бочках 1–5 років, представлено у таблиці. Для розрахунку індексу віку (t) виведено залежність: $t = -(1/k) \ln(1 - C/C_0)$, де k — коефіцієнт швидкості процесу формування типовості коньячних спиртів; C — концентрація компонента у витриманому коньячному спирту, мг/дм³; C₀ — середня вихідна концентрація компонента у деревині, мг/дм³. Зазначені коефіцієнти розраховано для спиртів, що витримують у ВАТ АПФ “Таврія” (м. Нова Каховка Херсонської обл.). Індекс віку можна використовувати не тільки для визначення віку спиртів, але і як об'єктивний критерій якості або при порівнянні коньяків різних виробників. Визначити

індекс віку коньяку можна з точністю до 98,68% і відносним стандартним відхиленням у 10%.

УДК 663.813:634.711

2012.4.360. О СТОЙКОСТИ ВИТАМИНОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОИЗВОДСТВА И ХРАНЕНИЯ НЕКТАРОВ МАЛИНОВОГО И ИЗ ЧЁРНОЙ СМОРОДИНЫ / Тимошук І.В., Краснова Т.А., Сартіна Н.А., Мудрикова О.В. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 2. — С. 39–44. — Библиогр.: 3 назв.

Нектар малиновий, нектар чорної смородини, виробництво нектару.

Вивчали залишкову концентрацію вітамінів у нектарі, приготуваному на воді, яка містить органічні домішки (хлорфеноли, хлорформ, формальдегід, ацетальдегід). Об'єктом досліджень були нектари із чорної смородини і малини. Зазначено, що для приготування нектару використовують воду із системи централізованого водопостачання. Залежно від технології підготовки води можлива поява у ній побічних продуктів знезаражування. Встановлено, що в нектарі із чорної смородини вміст вітаміну В₃ в присутності фенолу (Ф) і хлорфенолу (Х) у воді знизився на 40%, формальдегіду (Фд) і ацетальдегіду (А) — 25%. Вітамін В₆ повністю зруйнувався внаслідок його малої вихідної концентрації в присутності Ф і А, при наявності Фд і Х його вміст зменшився на 80%. Вміст вітаміну С в присутності Х знизився на 35%, Ф — 30%, Фд і А — 20%. У малиновому нектарі вміст вітаміну В₃ в присутності Фд, Х і А зменшився на 30%, фенолу — 20%. Кількість вітаміну С в присутності Х стала меншою на 30%, Ф і Фд — 25, А — 25%. Вміст вітаміну В₆ знизився на 20–22% для всіх домішок води. Таким чином, відбувається руйнування вітамінів у нектарі під дією забруднювальних речовин, які містяться у воді. Тому воду, яку використовують для виготовлення напоїв, необхідно додатково очищувати від органічних домішок.

УДК 664.233

2012.4.361. ИССЛЕДОВАНИЕ РАСТВОРОВ МОДИФИЦИРОВАННЫХ ГРЕЧНЕВОГО И ЯЧМЕННОГО КРОХМАЛОВ / Ермолаев Я.Ю., Попов А.М., Родичева Я.Ю., Попов А.М., Родичева Н.В., Сарафов А.А., Усачев І.С. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 3. — С. 33–34. — Библиогр.: 4 назв.

Крохмаль модифікований (гречаний і ячмінний), кисіль, показники реологічні і органолептичні.

Вивчали модифікацію гречаного і ячмінного крохмалів для покращення реологічних властивостей. Встановлено, що після розведення нативного ячмінного крохмалю через 30, 180 і 900 с в'язкість розчину збільшується, структура цілісна без утворення осаду. За вологості 18, 24 і 30% розчини з ячмінним модифікованим крохмалем мають неоднорідну структуру, при цьому в'язкість різко знижується порівняно з нативним. Зазначено, що розчини нативного гречаного крохмалю не структурувалися, утворювався осад. Після його модифікації при початковій вологості 18, 24 і 30% розчини мали однорідну структуру без осаду. Таким чином, при виробництві швидкозривних гранульованих киселів доцільніше використовувати нативний ячмінний крохмаль, тому що після його модифікації реологічні і органолептичні властивості розчину крохмалю погіршуються. Для гречаного крохмалю потрібна його модифікація для одержання структурованого розчину з високими органолептичними і реологічними показниками.

УДК 664.641.1:633.11“324”:631.5

2012.4.362. ЩО ФОРМУЄ ХЛІБОПЕКАРСЬКУ ПРИДАТНІСТЬ БОРОШНА / Подпрятков Г., Ящук Н. // Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 2. — С. 13–15. — Библиогр.: 5 назв.

Оцінка хліба загальна хлібопекарська, борошно, хлібопекарська властивість борошна, пшениця озима (агротехніка), пористість хліба, зберігання зерна пшениці.

Досліджували можливість використання зерна пшениці озимої (ЗПО), вирощеної за різних умов, за збереження його протягом тривалого часу в хлібопекарні. Встановлено, що найбільший об'єм хліба було отримано з ЗПО, вирощеної після гороху (830–835 см³) за всіх систем землеробства та

після конюшини і кукурудзи на силос за промислової системи землеробства (ПСЗ) — 810–830 см³. Після 3-місячного зберігання відбувалося зростання об'єму хліба після гороху на 20–25 см³, конюшини — 10–20 і кукурудзи на силос — 10–15 см³. Після 12-міс. зберігання об'єм хліба досліджуваних зразків знизилися. Виявлено, що початкові показники пористості становили 67,5–69,53%. Найвищою вона була за ПСЗ після всіх попередників (68,85–69,53%). Після 3-міс. зберігання показник пористості зріс на 2,53–3,39% і найвищий відсоток було відмічено за ПСЗ після гороху та конюшини. На кінець зберігання пористість хліба зменшилась на 0,37–1,54%, з найменшим його відсотком 69,64 за біологічної системи після кукурудзи на силос. Показано, що до зберігання найвищі бали загальної хлібопекарської оцінки було відмічено у зерна, вирощеного після кукурудзи на силос за ПСЗ — 6 балів, екологічної — 5,94, біологічної — 5,75 бала. Під час зберігання досліджуваний показник зріс на 0,19–0,44 бала, що сприяло одержанню найвищих балів загальної хлібопекарської оцінки хліба після гороху — 6,33–6,40 бала.

УДК 664.85

2012.4.363. ФЕРМЕНТАТИВНА БІОКОНВЕРСИЯ ПЛОДОВО-ЯГОДНОГО СЫРЬЯ: БИОХИМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ / Алексеенко Е.В. // *Хранение и переработка сельхозсырья*. — 2012. — № 3. — С. 49–52. — Библиогр.: 12 назв.

Плодово-ягідна сировина, брусниця, біоконверсія плодово-ягідної сировини, ферментні препарати, мультиензимні композиції, ферментативні гідролізати.

Вивчали ферментативну модифікацію (ФМ) інгредієнтів плодово-ягідної сировини для максимального використання корисних мікроелементів і фізіологічно функціональних інгредієнтів, які містяться у ній. Використовували ягоди червоної порічки (ЧП), лісової брусниці і плоди обліпихи. Застосовували ферментні препарати (ФП) різної субстратної специфічності: Фруктоцим-копелор, Кібітен-цел, Laminex BG Glucanase Complex. Установлено, що із застосуванням методів математичного планування було визначено умови ферментативної обробки ягід з використанням мультиензимних композицій (МЕК). Вплив ферментативної обробки ягід ЧП, брусниці і обліпихи на вихід фізіологічно активних

речовин наведено у таблиці. Зазначено, що уміст лікопіну у каротиноїдних сполуках ферментативного гідролізату (ФГ) обліпихи становив 73,8%, тоді як в обліпиховому соку, отриманому без застосування ФП — 35,1%. Виявлено більш високу антиоксидантну активність ФГ смородини, брусниці і обліпихи (відповідно у 1,8, 1,3 і 4,3 раза) порівняно з соком без його застосування. Розроблено рецептури цукерок “Суфле з ЧП”, мармеладу, негазованих безалкогольних напоїв “Яблучно-смородиновий” і “Лісова карусель”. Таким чином, застосування ферментних препаратів сприяє більш глибокій біоконверсії плодово-ягідної сировини, завдяки чому суттєво збільшуються екстрактивні та покращуються функціональні властивості рослинної тканини і підвищується харчова цінність отриманих ферментативних гідролізатів.

УДК 664.871

2012.4.364. МОДИФИКАЦИЯ ТОМАТНЫХ СОУСОВ КОМПОЗИЦИЯМИ ГИДРОКОЛЛОИДОВ / Богомолова В., Виннов А. // *Продовольча індустрія АПК*. — 2012. — № 2. — С. 8–10. — Библиогр.: 2 назв.

Бичок дрібний, кілька, соуси томатні, гідроколоїди, консерви рибні.

Зазначено, що одним з найбільш ефективних шляхів підвищення рентабельності рибоконсервних підприємств є залучення у великомасштабну переробку недорогих видів сировини — дрібного бичка і кільки. Покращити смак та інші органолептичні властивості цих консервів можна у результаті застосування сучасних томатних заливок, властивості яких модифіковані шляхом застосування полісахаридів, які здатні виконувати функції згущувачів. Вивчали можливість застосування синергічних сумішей гідроколоїдів (камеді гуару, ксантану та карагінану) для модифікації томатних соусів при виробництві рибних консервів. Встановлено, що найбільшу синергічну дію має комбінація гідроколоїдів, рецептура якої містить камеді гуару, ксантану і карагінану в співвідношенні 5:1:1. Додавання в томатний соус 0,1% цієї трьохкомпонентної системи підвищує її в'язкість на 13%. Консерви в томатному соусі, отримані із додаванням синергічної суміші гідроколоїдів, мають високі органолептичні показники.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 504.054:546.4/.8:[582.635.3+582.685.4+582.711.714]

2012.4.365. ЗМІНА СТРУКТУРНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ПІД ВПЛИВОМ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ ТЕХНОГЕННОГО ПОХОДЖЕННЯ / Легостаєва Т.В. // *Вісті Біосферного заповідника “Асканія-Нова”*. — 2012. — Т. 14. — С. 572–573. — Библиогр.: 7 назв.

Забруднення довкілля, метали важкі, рослини деревні, шовковиця біла, липа широколиста, горобина проміжна, токсична дія важких металів.

Проведено дослідження з метою визначення кількості рухомих форм важких металів (ВМ) у ґрунтах під рослинними об'єктами — шовковицею білою, липою широколистою і горобиною проміжною та з'ясування їхнього впливу на структурні показники рослин на території західного промислового вузла м. Дніпропетровська. Зазначено, що переважними забруднювачами у викидах АТ “Дніпроважмаш” є сполуки марганцю, міді, нікелю, цинку і кадмію. Встановлено, що концентрація ВМ у ґрунті промислової зони перевищує такий у контрольному ґрунті: Zn — у 4,91–7,62; Cu — 2,64–4,67; Ni — 2,14–2,53; Pb — 9,26–52,24 та Cd — у 2–3,67 раза. Вміст рухомих форм ВМ у промисловому едафотопі під досліджуваними деревними рослинами перевищує такий у контрольному ґрунті: Zn — у 6, Cu — 3, Ni — 2,5, Pb — 29 та Cd — у 3 рази. Найбільшу кількість ВМ виявлено в едафотопі промислової ділянки під шовковицею. Наслідком впливу ВМ

зі складу промислових емісій є зменшення морфометричних показників листків горобини та шовковиці на промисловій ділянці. Збільшення морфометричних показників листків липи є проявом адаптаційних можливостей рослини. У зв'язку з тим, що в досліджуваних видів деревних рослин за достатньо високої металоакумулювальної активності майже не змінювалися структурні показники, їх можна використовувати для озеленення промислових територій.

УДК 630*116.64:630*266:631.95(477)

2012.4.366. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСНОГО ЛІСОРОЗВЕДЕННЯ І АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ / Стадник А.П. // *Агробіологія: зб. наук. пр.* — Біла Церква, 2012. — Вип. 8(94). — С. 153–157. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 537726.

Лісорозведення захисне, агролісомеліорація, агроландшафт, полезахисна лісистість, природокористування збалансоване.

Висвітлено проблеми захисного лісорозведення й агролісомеліорації в Україні та оптимальні способи їх вирішення. У порядку здійснення державного контролю за веденням лісового господарства підприємствами Міністерства аграрної політики і продовольства України встановлено, що лісове господарство, лісозахисні та лісоохоронні заходи в цих лісах ведуться на низькому рівні. У зв'язку з масовими рубками

полезахисних лісових смуг (ПЛС) за останні роки у різних регіонах країни їх стан значно погіршився. Якщо у 1975 р. було створено 17,2 тис. га ПЛС і 36,1 тис. га інших захисних лісових насаджень (ЗЛН), то за останні 10 років їх площа зменшилась до 300 га (1998 р.), а починаючи з 2003 р. щороку не перевищує 100 га. Першочерговими заходами вирішення проблеми захисного лісорозведення слід вважати створення оптимізованих систем ЗЛН в агроландшафтах та заліснення угідь, що вийшли з с.-г. використання. Визначено основні пріоритети сталого розвитку лісового господарства України, закріплені в Державній програмі "Ліси України на період 2002–2015 рр.", а саме: збільшення лісистості до науково обґрунтованого рівня — 10%, наращування природоохоронного потенціалу лісів і збереження біологічного різноманіття лісових екосистем, підвищення стійкості останніх до негативних чинників довкілля та розширення робіт із захисного лісорозведення й агролісомеліорації. Наведено основні завдання "Концепції управління агроландшафтами в Україні", розробленої з метою оптимізації організаційних заходів і ведення агролісомеліорації в агроландшафтах на засадах збалансованого розвитку та підвищення ролі лісомеліорації в економіці країни. Загальнодержавну оптимізовану систему ЗЛН необхідно розробляти на фізико-географічній основі з використанням нового лісомеліоративного районування України, а конструктивні параметри систем мають враховувати меліоративно-екологічну напруженість території щодо водної і вітрової ерозії та їх інтенсивність, а також фізико-географічну характеристику і ландшафтно-типологічну структуру регіону. Вирішення розглянутих проблем дасть змогу стабілізувати екологічний простір і створити в Україні сприятливі умови для ефективного господарювання.

УДК 630*164.4:581.4:582.47

2012.4.367. СИСТЕМЫ ЭЛЕМЕНТАРНЫХ МОНОРИТМИЧЕСКИХ ПОБЕГОВ У ХВОЙНЫХ / Матюхин Д.Л. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — № 1. — С. 142–152. — Библиогр.: 13 назв.

Рослини хвойні, пагони хвойних, системи пагонів, елементарна одиниця пагонової системи, галузнення пагонів хвойних.

Вивчалися особливості пагонової системи у хвойних з метою виявлення структурного розмаїття пагонів з використанням поняття система елементарних моноритмічних пагонів (СЕМП), запропонованої Л.С. Гатцук. У пагонової системи хвойних СЕМП не співпадає з елементарним пагоном, часто вона є розгалуженою системою пагонів, що утворюються із спочиваючої бруньки за один період видимого росту. Виявлено значне структурне різноманіття СЕМП у хвойних. У межах запропонованої класифікації встановлено 24 типи, які розрізняються за порядком галузнення, розміщенням бокових бруньок і пагонів, співвідношенням сили розвитку головної і бокових осей, за наявності чи відсутності спеціалізованих вегетативних пагонів. За винятком представників роду *Pinus*, кожний вид хвойних реалізує декілька типів СЕМП. Виявлено таку закономірність в розподіленні СЕМП усередині організму одностовбурового дерева: головний і боковий пагони низьких порядків галузнення з одного боку, і бокові пагони останнього порядку — з другого, мають, як правило, різні типи СЕМП. Родини хвойних сильно різняться за числом і різноманітністю типів СЕМП, оскільки кожна з них характеризується своїм більш чи менш специфічним набором СЕМП. Зауважується, що вивчення структури системи елементарних моноритмічних пагонів має значення для виявлення різних вікових станів, діагностики видів і форм, виявлення плюсових дерев на ранніх етапах онтогенезу.

УДК 630*165.6:630*232.311.3:630*17:582.475.4

2012.4.368. СЕЛЕКЦИОННАЯ ОЦЕНКА ПЛЮСОВЫХ ДЕРЕВЬЕВ СОСНЫ ОБЫКНОВЕННОЙ МЕТОДАМИ МНОГОМЕРНОГО АНАЛИЗА / Бессчетнов В.П., Бессчетнова Н.Н. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2012. — № 2. — С. 58–64. — Библиогр.: 15 назв.

Селекція сосни, плюсові дерева сосни, евклідова дистанція, дендрограма, плантації лісонасінні.

Проведено дослідження з метою одержання багатомірних порівняльних оцінок плюсових дерев сосни (*S.*) звичайної за комплексом показників вмісту запасних речовин у тканинах

пагонів для визначення ступеня їхньої статистичної і генотипної близькості. Факторним і кластерним аналізами встановлено ступінь схожості асортиментного складу лісонасінних плантацій та архівів клонів. Виявлено групи плюсових дерев *S.*, які мають відносно близькі характеристики за всім переліком проаналізованих ознак — наявність крохмалю, жирів, цукрів, їх сумарний вміст і співвідношення між ними в різні строки обліку. Визначено об'єкти, найвіддаленіші від інших у їх досліджуваній сукупності. Дані про ступінь близькості об'єктів дають змогу обґрунтовано підійти до вибору компонентів батьківських пар і створення діалельних комплексів при плануванні заходів з гібридизації. Це може мати відношення до гетерозисної селекції і до робіт з гідробіологічного аналізу, необхідного для оцінки селекційної якості плюсових дерев, відібраних за фенотипом. У процесі формування батьківських пар, близьких за вмістом запасних речовин, у них слід залучати плюсові дерева, що належать до одного кластеру. Для здійснення стратегії використання віддалених за своїми ознаками батьків доцільно орієнтуватися на їхню приналежність до різних кластерів.

УДК 630*17:582.475.4:581.14(477.43/.44)

2012.4.369. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ СОСНИ ВЕЙМУТОВОЇ (*PINUS STROBUS* L.) В УМОВАХ ПОДІЛЛЯ / Стасюк О.А. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.1. — С. 37–42. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 536946.

Сосна веймутова (ріст), дуб звичайний, ялина звичайна, грабовий субір, грабова діброва, інтродукція сосни веймутової.

Наведено результати обстеження насаджень сосни веймутової (СВ), інтродукованої в Правобережний Лісостеп України (Вінницька обл.). Визначалася їхня продуктивність та якість у лісових культурах, створених у свіжих грабових суборах та дібровах. Насаджень СВ на Вінничині відзначаються високою продуктивністю. Цей вид сосни досить добре пристосувався до природно-кліматичних умов і показав високі ростові показники та добрий стан, тому його рекомендовано вводити в лісові культури як домішку. За її участі створюються сприятливі умови в процесі мінералізації підстилки. На території Іванівського та Джуриного лісництв СВ переважають за середньою висотою та діаметром дуб і ялина звичайні, але відхилення за висотою досить незначні. У кварталі 30 Іванівського лісництва діаметр у СВ більший порівняно з дубом на 28%, а в Джуриному лісництві — на 10%, ніж у ялини. У свіжих суборах Центрального ботанічного саду ім. М. Гришка НАН України в 17 років дерева СВ досягли максимальної висоти 6 м та діаметра 10 см. Об'єм стовбурів вираховували з трьох середніх дерев за складною селекційною формулою. Перевищення об'ємів стовбурів у 99-річних культур становило 12, а в 116-річних — 17%. Зазначено, що об'єм середнього дерева сосни веймутової на території кв. 30 Іванівського та Джуриного лісництв приблизно в 1,2 раза більший від супутньої породи.

УДК 630*17:582.475.4:630*18(234.86)

2012.4.370. БИОЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РОСТА ГРУППОВЫХ ЛЕСОКУЛЬТУР СОСНЫ СТАНКЕВИЧА В НИЖНЕМ ПОЯСЕ ЮЖНОГО МАКРОСКЛОНА ГЛАВНОЙ ГРЯДЫ КРЫМСКИХ ГОР / Коба В.П. // Вісті Біосферного заповідника "Асканія-Нова". — 2012. — Т. 14. — С. 567–571. — Библиогр.: 8 назв.

Сосна Станкевича, біоекологія, продуктивність сосни Станкевича, мікростація, біоекологічна різноманітність.

Розглянуто питання щодо особливостей росту й розвитку групових лісових культур сосни Станкевича (сосна С.) в умовах нижнього поясу південного макросхилу Головного пасма Кримських гір. Сосна С. росте в природних умовах у південному Криму (від Балаклави до мису Ая) і поблизу Судака, утворюючи рідколісся V–V₆ бонітету. Висота дерев сягає 15–16 м, діаметр стовбура — до 80 см. Цей вид сосни занесено в Червону книгу України, оскільки вона належить до категорії рідкісних і дуже рідкісних ендемічних видів, які ще не знаходяться під безпосередньою загрозою загині, але зустрічаються в невеликій кількості чи обмежених за площею місцях зростання. Оцінюючи стан і перспективи розвитку досліджуваних лісових культур сосни С., можна припустити, що

максимальна продуктивність на ділянці (8 дерев) відображає особливості диверсифікації, коли біоекологічна різноманітність особин збільшує пластичність і щільність "упаковки" групи за градієнтами факторів екологічної ніші. З'ясовано, що в щільніших групах на лісокультурних площах помітно виражено ієрархічну структуру, як результат біологічної різниці та конкурентних взаємовідносин, а також підвищення ефективності використання ресурсів мікростації, що сприяє збільшенню біопродуктивності групи.

УДК 630*17:582.632.1:632*9

2012.4.371. ФІТОСАНІТАРНИЙ СТАН ГРАБА ЗВИЧАЙНОГО (*CARPINUS BETULUS* L.) У НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОМУ ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ / Іщук Л.П. // Вісті Біосферного заповідника "Асканія-Нова". — 2012. — Т. 14. — С. 562–566. — Бібліогр.: 15 назв.

Граб звичайний, фітосанітарний стан граба, грибні хвороби граба, шкідники граба, фітоценоз.

Досліджувалися біологічні особливості розвитку основних збудників грибних хвороб і шкідників, ураження ними пристигаючих і стиглих насаджень граба звичайного (ГЗ). Проведене дослідження є дуже актуальним і має практичне значення для ведення лісового господарства в дібровах. Результати обстеження засвідчили, що фітопатологічний стан насаджень ГЗ в Навчально-дослідному лісовому господарстві Білоцерківського національного аграрного університету в цілому задовільний. Збудниками грибних хвороб і шкідниками уражаються і пошкоджуються переважно перестійні 80–100-річні дерева ГЗ, які внаслідок цього випадають з насаджень. Це призводить до порушення фітоценозів високопродуктивних корінних дібров. Протягом 2009–2011 рр. було зафіксовано масове пошкодження горішків граба грабовим довгоноси́ком-на́сіннеї́дом. Вміст горішків видається дрібними безногими жовтуватобілими личинками з бурою голівкою ще задовго до їх дозрівання. У вересні-жовтні личинки перетворюються на довгоноси́ків і залишають шкаралупу горішків. Пошкоджене насіння повністю втрачає схожість. Основні заходи щодо запобігання пошкодженням — правильне ведення господарства в дібровах, зокрема систематичне проведення санітарних рубок, очищення насаджень від повалених дерев і захаращеності, вчасне вивезення заготовленої деревини. Оскільки дані насадження граба звичайного належать до лісопаркової частини лісів зеленої зони м. Біла Церква, їхній захист від збудників хвороб і шкідників треба здійснювати лише біометодами й агротехнічними заходами.

УДК 630*18:630*16(477.41/42)

2012.4.372. ЕКОЛОГО-ФІТОЦЕНОТИЧНІ АРЕАЛИ І ПОТЕНЦІЙНА СТІЙКІСТЬ ЦЕНОЗООУТВОРЮЮЧИХ ЛІСОВИХ ТРАВ / Коваленко І.М. // Популяційна екологія рослин: сучасний стан, точки росту: зб. наук. пр. за матеріалами інтернет-симпозіуму. — Суми, 2012. — С. 236–247. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 537647.

Екологія лісова, фітоценоз, трави лісові ценозоутворюювальні, екосистема лісова, фітоіндикація.

Вивчався видовий склад ценозоутворювальних трав'янистих і чагарникових рослин (30 видів), характерних для Полісся України, та оцінювалась його еколого-фітоценотична відповідність природним умовам фітоценозу як цілісної екосистеми. Методом фітоіндикації встановлено типовий екологічний режим, властивий поліським фітоценозам. Всі види рослин було оцінено за їхньою здатністю стійко рости у фітоценозах чотирьох синтаксонів, найхарактерніших для лісових екосистем Полісся: порядок *Fagetalia sylvaticae* класу *Querceto-Fagetea*, союз *Quercion robori petraeae* класу *Quercetea robori-petraeae*, порядок *Pulsatillo-Pinetalia sylvestris* класу *Pulsatillo-Pinetea sylvestris*, порядок *Pinetalia* класу *Vaccinio-Picetea*. Розгляд потенційних ценозоутворювачів нижнього ярусу лісів Полісся дає змогу звизначити число таких видів для кожного з вищезазначених таксонів. Таким чином, формування живого надґрунтового покриву в поліських лісах значною мірою контролюється екологією лісових трав і чагарників відповідно до екологічних умов лісових екосистем. Стійкість популяцій евриотопів при цьому буде вища, ніж стеноотопів. У цей процес вносять значні корективи також міжвидові стосунки рослин та різні антропогенні впливи на лісові масиви Полісся України.

УДК 630*182.53:630*17:582:632.2(477.41/42)

2012.4.373. РОЗМІРНІ ПАРАМЕТРИ ТА РОЗМІРНА СТРУКТУРА ДЕРЕВОСТАНІВ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО В ЛІСАХ НОВГОРОД-СІВЕРСЬКОГО ПОЛІССЯ / Склад В.Г. // Популяційна екологія рослин: сучасний стан, точки росту: зб. наук. пр. за матеріалами інтернет-симпозіуму. — Суми, 2012. — С. 219–229. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 537647.

Біогеоценологія лісова, дуб звичайний, фітоценоз, таксація лісу, морфопараметри.

Проведено дослідження з метою оцінки величини розмірних параметрів дерев та розмірної структури деревостанів однієї з провідних лісоутворювальних порід Новгород-Сіверського Полісся України — дуба звичайного (*Quercus robur* L.), а також визначення особливостей та закономірностей формування розмірних ознак цієї породи під впливом провідних екологічних чинників: вологості, родючості ґрунту, зімкнутості деревостану. Встановлено, що *Q. robur* в лісах досліджуваного регіону характеризується значеннями коефіцієнта різноманітності розмірної структури (PPC) на рівні 3,4–17,2%, тоді як у *Pinus sylvestris* значення даного показника становлять 3,4–48,3%, у *Betula pendula* Roth. — 3,4–24,1%. Невисокий рівень PPC деревостанів *Q. robur* у комплексі з представленистю в складі розмірних спектрів переважно 2–3 розмірних класів висоти та діаметра, є відображенням існування дуба на території регіону досліджень у межах порівняно вузької екологічної ніші та реалізації *Q. robur* типово конкурентного типу популяційної поведінки. Одним з важливих чинників, що зменшує рівень різноманітності розмірної структури дуба та всіх інших лісоутворювальних порід Новгород-Сіверського Полісся, є активне ведення лісового господарства з широким застосуванням лісогосподарських заходів догляду за лісом.

УДК 630*233(292.486)

2012.4.374. КРИК СТЕПОВИХ ЛІСІВ / Вакулюк П. // Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — № 3. — С. 3–5.

Ліси степові, лісорозведення степове, агролісомеліорація, ерозія ґрунтів, лісонасадження захисні.

Висвітлено проблеми та шляхи розвитку степового лісорозведення та агролісомеліорації в Україні. Знищення лісів і розорювання цілинних земель украї негативно вплинуло на довкілля, спричинило бурхливий розвиток ерозії ґрунтів, обміління і зникнення малих річок. За даними видатного вченого В.В. Докучаєва, вміст гумусу в чорноземах України на початку ХХ ст. становив 7–9, а тепер — лише 1,5–4,2%. Основною метою степових лісівників є хоча б часткове повернення лісів на ті ділянки, де вони колись росли. Водна і вітрова ерозії пошкоджують тепер майже 50% ріллі, Україна щороку втрачає в середньому 80 тис. га ланів, не добираючи на кожному гектарі від 20 до 60% урожаю. Для порятунку землі, річок і водойм у кожному господарстві доцільно на кожній водозбірній площі впроваджувати комплекс організаційно-господарських, агротехнічних, лісо- і лукомеліоративних та гідротехнічних заходів. Основна проблема степового лісорозведення, яка залежить від лісівників, — забезпечення відповідності головних порід типам лісорослинних умов і вирощування достатньої кількості садивного матеріалу головних, супутніх і кущових порід. Дуже часто в лісові культури вводяться породи, несумісні з точки зору алелопатії. Так, у дуже сухих і сухих умовах часто висаджують ясен зелений, який виділяє в ґрунтовий розчин речовини, які негативно впливають на дуб та інші види. Зазначено, що в таких умовах можуть рости лише породи-ксерофіти. У степові насадження доцільно ширше впроваджувати ялівцеві віргінський, гледичію, кизил, каркас, маклюру, грушу лісову та деякі інші види. Вкрай необхідно провести інвентаризацію полезахисних лісо-смуг і встановити оптимальну кількість їх створення.

УДК 630*238:539.16:630*18(477.44)

2012.4.375. ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЛІСОВИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР НА РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ ВІННИЧЧИНИ / Кравчук Г.І., Дзюмак М.А., Кравчук О.О., Кушнір С.Л., Тітаренко О.М. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1(57). — С. 35–36. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 537221.

Лісові енергетичні культури, радіонукліди, біоетанол, фітомаса, щільність забруднення ґрунту ^{137}Cs .

Наведено результати досліджень радіоактивного забруднення Вінниччини, а також накопичення ^{137}Cs у фітомасі дерев різних порід, що зростає на радіоактивно забруднених територіях. З'ясовано, що у Вінницькій обл. забруднено радіонуклідами 238219 га. Перспективним заходом, який істотно вплине на міграцію радіоактивних елементів у довкіллі й дасть безумовний прибуток, є використання цих земель під технічні культури, зокрема швидкорослі породи дерев. Перспективними для створення енергетичних плантацій є найбільш радіоактивно забруднені місця, а саме: с. Бушинка Тиврівського, с. Кунка Гайсинського, с. Крищенці Тульчинського та с. Вербка Чечельницького районів. Результати дослідження засвідчили, що на радіоактивно забрудненій території вміст ^{137}Cs у деревині не перевищує встановлених нормативів. У стовбурній деревині верби прутівидної виявлено питому активність ^{137}Cs — 120, а в тополі й акації відповідно 100 і 150 за норми 1500 Бк/кг⁻¹. Дану технічну сировину в подальшому можна використовувати для виробництва біоетанолу, оскільки стовбурна деревина містить велику кількість целюлози, а ^{137}Cs — нижче норми.

УДК 630*266:631.95:504.54(477)“737”

2012.4.376. ВПЛИВ ЛІСОНАСАДЖЕНЬ НА ЕКОЛОГІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ АГРОЛАНДШАФТІВ / Чумаченко О.М., Куліченко Ю.О. // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. — 2012. — № 1/2. — С. 117–120. — Бібліогр.: 6 назв.

Агралісомеліорація, лісосмуги захисні, управління у сфері екології.

Висвітлено вплив лісонасаджень на екологічну стабільність агроландшафтів на сучасному етапі розвитку агропромислового виробництва. В Україні переважну більшість полезахисних лісових смуг (ПЗЛС) було закладено колгоспами й радгоспами в 50–60-х роках ХХ ст. і вони перебували в їх користуванні. З початком приватизації земель у 1992 р. ПЗЛС перейшли у власність колективних та інших с.-г. підприємств. Однак ПЗЛС не є с.-г. угіддями, тому їх віднесено до земель загального користування таких підприємств. Основні захисні властивості ПЗЛС — зменшення швидкості вітру на прилеглих полях та протидія поверхневого стоку води. Виділяють три основні типи конструкції лісосмуг: щільна (не продувна), ажурна і продувна. Зазначено, що ПЗЛС належать до протирозійних заходів довгострокової дії з істотним терміном окупності. Вони затримують сніг, зберігають вологу для майбутнього врожаю, вгамовують вітер та стримують пилові бурі, поліпшують мікроклімат полів, затримують і регулюють стік талих вод, створюють стійкі форми агроландшафту, які є визначальними для проведення обробки ґрунту й сіви с.-г. культур. Нині держава не в змозі забезпечити повний контроль за системою ПЗЛС. Землевласники й орендоводі не роблять ніяких позитивних зрушень, оскільки це не передбачено жодним законодавчим документом, і для них це економічно не вигідно. Слід зазначити, що позитивний вплив ПЗЛС поширюється на відстань, яка дорівнює 25–30 висотам дерев, а 1 га лісосмуги заввишки 10 м захищає 25–30 га полів. Найкраще створювати ПЗЛС продувної й ажурної конструкції, оскільки це на 40–60% знижує швидкість вітру, поліпшує мікроклімат і позитивно впливає на ріст і розвиток с.-г. культур. Державі слід продумати заходи й створити законодавчі документи щодо збереження, поновлення й очищення ПЗЛС, а також забезпечити фінансування екологічної стабільності агроландшафтів з метою збільшення захисних лісосмуг і зобов'язати власників с.-г. земель зберігати й поновлювати лісомеліоративні насадження.

УДК 630*4/.411:630*17:582.475.4(477.53)

2012.4.377. РОЗПОВСЮДЖЕНІСТЬ ТА ФЕНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РУДОГО СОСНОВОГО ПИЛЬЩИКА (*Neodiprion sertifer* Goffr.) / Максимчук Н.В., Прокоф'єв С.В. // Біоресурси і природокористування. — 2012. — Т. 4, № 1/2. — С. 111–116. — Бібліогр.: 9 назв.

Шкідники лісу, рудий сосновий пильщик, біометоди захисту лісу.

Висвітлено результати досліджень популяцій небезпечного шкідника лісу — рудого соснового пильщика (РСП), проведених протягом 2008–2010 рр. у соснових деревостанах

Диканського лісництва (Полтавщина). Визначалися якісні показники РСП на всіх стадіях його розвитку до і після проведеного винищувальних заходів із застосуванням вірусного препарату вірін-діпріон. Виявлено істотний рівень загрози пошкодження насаджень — понад 60%, а куртинами — до 100%. З'ясовано, що своєчасне застосування вірусного препарату зменшує міграцію РСП і сприяє обмеженню площі осередку масового розмноження шкідника у сосняках. Внаслідок внесення вірусної інфекції на стадіях кокону та яйцекладки уповільнюються показники життєздатності популяції РСП. Зазначено, що вірусні препарати, створені на основі ентомопатогенних вірусів (виділені з природних популяцій комах), викликають інтенсивний розвиток і прогресування хвороби, яка спричиняє загибель шкідників. Значні переваги біопрепаратів — видовий вузькоспецифічний вплив і безпека для людей і тварин.

УДК 630*421:630*181.23(492.452)

2012.4.378. ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІТРОВАЛЬНИХ ДІЛЯНОК У СМЕРЕКОВИХ ЛІСАХ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ / Лавний В.В., Белей Л.М., Годованець В.І., Лазарович Р.В. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2011. — Вип. 119. — С. 29–36. — Бібліогр.: 40 назв. Шифр 537237.

Вітровал, смерека, бурелом, локалізація вітровальних ділянок, виникнення вітровалів.

Обстежено 22 вітровальні ділянки, утворені в Карпатському національному природному парку (КНПП) взимку 2006–2007 рр., з метою встановлення загального об'єму пошкодженої деревини та її розподілу на вітровальну і буреломну в розрізі окремих деревних порід. Проаналізовано залежність виникнення вітровальних ділянок (ВД) в КНПП від типу лісу, висоти над рівнем моря, складу, віку, відносної повноти і середньої висоти деревостанів, експозиції та крутизни схилів. З'ясовано, що на 22 досліджених ВД було пошкоджено 4311 м³ деревини на площі 46,6 га (у середньому 92,5 м³/га). Площа окремих ВД становила від 0,5 до 7,2 га. Майже 75% ВД виникли у смерекових деревостанах вологої буково-ялицевої сусмеречини (Сз-бк-яц-См) Женецького, Яблунецького, Татарівського, Вороненківського, Ворохтянського, Говерлянського та Чорногірського природоохоронних науково-дослідних відділень. Вік пошкоджених лісостанів становив 45–90 років. Близько 69,9% ВД було розташовано на висотах 800–1000 м н.р.м. у верхній частині басейну р. Прут. Виявлено, що найчастіше вітровали і буреломи мали місце на північно-східних і північних схилах, де частка пошкоджених дерев становила 39,8 і 29,3% відповідно від загального обсягу вітровальної і буреломної деревини. Найбільші пошкодження деревостанів виявлено на спадистих схилах крутизною 11–20° за відносної їх повноти на момент вітровалу 0,6 і 0,5.

УДК 630*56/.58

2012.4.379. ЕЛЕКТРОННИЙ ОБЛІК ДЕРЕВИНИ / Букша І. // Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — № 3. — С. 8–11.

Таксація лісу, облік деревини електронний, лісосічний фонд, структура лісосік сортаментно-гатурнової, технологія Field-Map.

Обґрунтовано необхідність впровадження в лісгосподарську практику сучасних приладів і технологій, які покращують точність та ефективність лісотаксаційних робіт. Проблеми застосування новітніх технологій у лісгосподарській практиці для точного визначення площ лісових ділянок, оцінки запасу та сортаментно-гатурнової структури лісосік було розглянуто на науково-практичному семінарі “Застосування новітніх технологій електронного обліку деревини при відведенні лісосічного фонду, створенні електронних лісових карт та лісовпорядкуванні”. Науковці лабораторії моніторингу і сертифікації лісів УкрНДІЛГА продемонстрували роботу технології Field-Map, яка ґрунтується на застосуванні лазерних приладів для вимірювання відстаней, кутів, азимутів та визначення площ лісових ділянок. У цьому випадку забезпечується постійне геоопозиціонування у відповідній системі координат, яка може бути легко переведена в систему географічних координат шляхом визначення останніх лише для однієї точки. Технологія Field-Map надає альтернативні можливості під час вибору інструментів для визначення площ — вона

працює як з лазерними вимірювальними приладами, так і з GPS-приймачами. Програмне забезпечення Field-Mar — це повнофункціональна ГІС, що дає можливість у польових умовах використовувати потужний арсенал засобів для електронного картування за допомогою високоточних приладів, автоматичного проведення розрахунків, побудови цифрових карт і створення лісотаксаційних баз даних. Було також продемонстровано використання ГІС-контролера Leica Zeno GIS CS10 і CS15, планшетного контролера Leica CS25, лазерної рулетки DISTO D8, GPS-навігатора Magellan Explorist 510 та GPSHi Per. У Словаччині розроблено програму Kub Tab, яка забезпечує розрахунки об'ємів стовбурів деревини та їх сортантацію. Проведення семінару дало змогу ознайомити учасників з різноманітними новітніми технологіями для здійснення вимірювань і картування в лісах, які сприяють покращенню якості і точності лісогосподарської інформації.

УДК 630*56:630*17:582.632.1—0.35.3(477)

2012.4.380. ЛОКАЛЬНА ЩІЛЬНІСТЬ КОМПОНЕНТІВ ФІТОМАСИ СТОВБУРІВ ГРАБА ЗВИЧАЙНОГО (*Carpinus betulus* L.) В ДЕРЕВОСТАНАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Лакида П.І., Заїка А.М., Морозюк О.В. // Біоресурси і природокористування. — 2012. — Т. 4, № 1/2. — С. 105–110. — Бібліогр.: 9 назв.

Таксація лісу, граб звичайний, фітомаса стовбурів граба, щільність компонентів фітомаси граба.

Проведено експериментальну оцінку й аналіз локальної природної та базисної щільності компонентів фітомаси стовбурів дерев граба (Г.) звичайного, які зростають у грабово-ясенево-дубових лісовостанах Правобережного Лісостепу України. Встановлено, що значення середньої природної щільності (ПЩ) деревини стовбура зменшується від 1093 до 1052 кг·(м³)⁻¹ у напрямі від окоренка до вершини. Найменший та найбільший показники ПЩ спостерігаються на висоті стовбура 0,75h для деревини та кори відповідно. Серед компонентів фітомаси стовбура найбільшу базисну щільність (БЩ) має деревина стовбура. Близькою до неї за параметрами є деревина в корі та найменшою — щільність кори стовбура. Середні показники БЩ деревини стовбура і деревини в корі знаходяться на відносній висоті стовбура 0,25h, для кори — це локальна точка 0,1h. У середньовікових (20–40 років) та пристиглих, стиглих і перестиглих (> 40 років) дерев ПЩ деревини на відносних висотах стовбура майже не змінюється від окоренка до вершини. У молодих (< 20 років) дерев ПЩ має спадний характер і коливається в межах 784–1120 кг·(м³)⁻¹. Зазначено, що БЩ деревини в усіх вікових групах зменшується в напрямі від окоренка до вершини стовбура. Крива для моделей до 20 років характеризує різкий спад зі значеннями від 678 на пні до 432 кг·(м³)⁻¹ на відносній висоті стовбура 0,75h. Вік дерева вагомо впливає на зміну щільності всіх компонентів фітомаси вздовж деревного стовбура, тому для отримання коректніших результатів необхідно провести додаткові дослідження, які б забезпечували репрезентативність у кожній віковій групі.

УДК 630*6.8.001.57

2012.4.381. ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ НЕОБРОБЛЕНОЇ ДЕРЕВИНИ / Гойчук Д.А. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 1(65): Екон. науки. С.-г. науки. Техн. науки. — С. 94–99. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 537309.

Деревина необроблена, пропозиція лісової продукції, моделювання, ефективність інвестицій фінансова, ризики лісової продукції.

Здійснено аналіз вітчизняних та іноземних досліджень чинників, які формують пропозицію лісової продукції, зокрема необробленої деревини (НД) шляхом моделювання їхнього впливу. Виробництво і, відповідно, формування пропозиції НД нерозривно пов'язані з природними й економічними факторами. Основою зростання обсягів пропозиції та максимізації прибутків у лісовому господарстві, з урахуванням екологічних і соціальних вимог щодо лісових ресурсів, є прискорення виробничого циклу шляхом поліпшення використання факторів виробництва. У розвинутих країнах широко використовуються методи вивчення й моделювання пропозиції на ринку деревини залежно від чинників, які

впливають на її формування. Найпоширенішими з них є економетричні моделі, зокрема числові ряди, системи лінійних рівнянь, методи множинної регресії, двоетапних найменших квадратів тощо. Значна увага приділяється аналізу впливу часу на динаміку лісозаготівель та зміни рівня цін. З урахуванням багаторівневих підходів було розроблено авторську багатовимірну модель часових рядів (FEOM) для аналізу фінансової ефективності інвестицій у лісове господарство з метою збільшення пропозиції деревини в штаті Міннесота (США). За допомогою супутникових даних модель динамічно порівнює альтернативні шляхи підвищення продуктивності та економічної ефективності лісовирощування на великих територіях. Для аналізу впливу чинників на ціноутворення та попону плату за деревину було розроблено також економетричну модель визначення ціни на соснову деревину залежно від ряду ринкових, адміністративних та біологічних факторів. Використано лінійний метод найменших квадратів та проведено низку тестів, зокрема на мультиколінеарність та Гольдфельд-Квандта. Визначено, що найбільший вплив на ціну мають товарно-асортиментна структура деревостану, тривалість виданого дозволу на рубку й сезон рубки.

УДК 630*61:332.3:630*187:502.31:631.6(477)

2012.4.382. ЗЕМЛІ УКРАЇНИ І ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ ЗЕМЕЛЬ І ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ / Фурдичко О., Бобко А. // Землепорядний вісник. — 2012. — № 7. — С. 23–27.

Лісокористування, екосистеми лісові, землі лісові, реформа земельна, лісове законодавство.

Проаналізовано проблеми обліку використання лісових земель і лісових екосистем України. Обґрунтовано невідповідність перекладу облікової категорії землекористування з англійської "Forest and other wooded land" на українську як "Ліси та інші лісовкриті площі", що змінює зміст об'єктів обліку і регулювання еколого-економічних відносин між власником природного ресурсу "земля" і землекористувачами в галузі лісового господарства, перекладає його на "ліс" замість "землі". Облікова категорія "Ліси та інші лісовкриті площі" (правильно — "Лісові та інші лісисті землі"), як видно, складається з двох підкатегорій: "лісові землі" та "інші лісисті землі". Їхнього юридичного визначення в українському законодавстві поки що немає, хоча вони є різними за екологічно-економічним змістом і за функціональним призначенням. Лісовим законодавством України визначено, що: "До лісового фонду України належать лісові ділянки, зокрема захисні насадження лінійного типу, площею не менше 0,1 га", що не відповідає європейській класифікації (ЕК), вимогам безконфліктного сусідства з суміжними землекористувачами, а також належному формуванню стійких лісо- і агроекосистем, оскільки для повноцінної їх екосистемної саморегуляції і за нормами європейського лісівництва встановлено площу 0,5 га. Існування в Державному земельному кадастрі облікової підкатегорії "інші лісовкриті площі", з поділом її на низку облікових категорій нижчого рівня, не узгоджується з ЕК щодо землекористування, а також зазначені об'єкти ("полезисні лісові смуги", "захисні насадження", "чагарники", "не вкриті лісовою рослинністю", "інші лісові землі" тощо) не мають належних визначень й еколого-економічного обґрунтування їх змісту та обліку за функціональним призначенням земельних угідь землекористувачів. Вищезгадані меліоративні об'єкти, які розміщені в межах с.-г. угідь і виконують властиві їм функції еколого-стабілізувального призначення та сприяють формуванню стійких агроекосистем та агроландшафтів, за ЕК не включаються до облікової категорії "Лісові та інші лісисті землі", тому їх необхідно відображати в межах відповідних с.-г. угідь.

УДК 630*631/.615:502.47.743(477.51)

2012.4.383. МИСЛИВСЬКА ТЕРІОФАУНА РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ "МІЖРІЧНСЬКИЙ": СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ / Сагайдак А.В., Гойчук А.Ф. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2011. — Вип. 118. — С. 190–195. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537236.

Фауна лісова, теріофауна мисливська, динаміка чисельності мисливських ссавців.

Наведено дані досліджень (2002–2012 рр.) щодо поширення, динаміки чисельності та значення мисливських ссавців

регіонального ландшафтного парку (РЛП) "Міжрічинський", розташованого в південно-східній частині Чернігівської обл. у межах річки Дніпра й Десни в межах зони мішаних лісів. З'ясовано, що сучасна мисливська теріофауна РЛП складається з 23 видів, з яких 16 є аборигенними, а 6 — інтродукованими, зокрема 3 з них завезено на територію парку протягом останніх двох років і утримуються лише в напіввільних умовах. Станом на 2011 р. об'єктами офіційного полювання (на прилеглих до РЛП територіях) є лише 7 видів мисливських ссавців. На 5 видів полювання заборонено (4 з них занесено до Червоної книги України), а 5 видів практично втратили мисливське значення. Досліджено 3 види мисливської теріофауни, що постійно перебувають на території РЛП: куниця кам'яна, горностай і ласка. Протягом 10 років існування РЛП чисельність окремих видів ссавців значно змінилась: збільшилась чисельність кабана, оленя благородного, рисі, норки американської, натомість знизилась чисельність козулі, ондатри та білки. Зроблено висновок, що сучасний рівень чисельності мисливських ссавців РЛП і їхній видовий склад відповідають природно-кліматичним і зоогеографічним умовам місцезнаходження парку і, за незначним винятком, є близькими до природного.

УДК 630*907.11/.12:504.064.3(477.82)

2012.4.384. МОНИТОРИНГ ЛІСОВИХ ЛАНДШАФТІВ ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ / Хомік Н.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 7. — С. 58–60. — Бібліогр.: 5 назв.

Моніторинг лісів, екосистеми лісові, насадження лісові природні, охорона заповідних лісів, рекреаційне використання лісів.

Проаналізовано сучасний стан та основні напрями ведення лісового господарства на території Шацького національного природного парку (НПП) з метою забезпечення оптимального функціонування економіки. Основну частину в структурі лісових угідь парку займають деревостани, які ефективно виконують регульовальні функції і є стійкими до шкідників та хвороб (90% усієї території НПП). Це, передусім, одвічні насадження, історично сформовані з місцевих деревних та чагарникових порід, у загальній структурі яких є хвойні (сосна з домішкою ялини) і листяні породи (береза, вільха чорна, незначна кількість дуба й осики). Основними напрямками ведення лісового господарства в НПП є використання лісових ресурсів, їх поліпшення через запровадження природоохоронних заходів і підтримання захисних функцій насаджень. Аналіз системи ведення лісового господарства на території НПП показав, що моніторинг лісових ландшафтів слід здійснювати в усіх функціональних зонах парку — заповідній, рекреаційній та господарській. З метою збереження природних лісових насаджень і створення нових територій парку вживають режимні заходи, спрямовані на відтворення та охорону лісових екосистем і території загалом. Для поліпшення санітарного стану насаджень проводять санітарні рубання та рубання догляду, а також очищення лісу від захаращення. У рекреаційному плані здійснюють ландшафтні рубання догляду за лісом для поліпшення складу насаджень методом відбору порід, небажаних для створення архітектурних форм ландшафтів і кращого росту головної породи; поліпшення декоративних характеристик деревостою та створення мальовничих краєвидів.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	журн.	журнал	підгот.	підготував
аграр.	аграрний	зб.	збірник	посіб.	посібник
акад.	академія	зем-во	землеробство	пр.	праці
АПК	агропромисловий комплекс	зерн.	зерновий	пром-сть	промисловість
бібліогр.	бібліографія	ін.	інший	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бух.	бухгалтерський	ін-т	інститут	ред.	редактор
бюл.	бюлетень	інформ.	інформаційний	редкол.	редакційна колегія (редколегія)
вет.	ветеринарний	К.	Київ	РЖ	реферативний журнал
вид-во	видавництво	канд.	кандидат	РНК	рибонуклеїнова кислота
вип.	випуск	конф.	конференція	с	секунда (при цифрах)
вир-во	виробництво	КСП	колективне с.-г. підприємство	с.	сторінка
відп.	відповідальний	Л.	Львів	с.-г.	сільськогосподарський
вісн.	вісник	м	метр	сер.	серія
вод.	водний	машинобуд.	машинобудування	сіл.	сільський
ВРХ	велика рогата худоба	метод.	методичний	ст.	стаття
г	грам (при цифрах)	міжвід.	міжвідомчий	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
генет.	генетичний	міжнар.	міжнародний	тез.	тези (си)
год	година (при цифрах)	міс.	місяць	темат.	тематичний
госп-во	господарство	млн	мільйон (при цифрах)	техн.	технічний
грн	гривня	млрд	мільярд	тис.	тисяча (при цифрах)
Д.	Дніпропетровськ	н.-д.	науково-дослідний	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
ДАУ	Державний аграрний університет	НАН	Національна академія наук	НААН	Національна академія аграрних наук
держ.	державний	НУБіП	Національний університет біорізноманіття і природо-користування	УДК	універсальна десятикова класифікація
дис.	дисертація	наук.	науковий	уклад.	укладач (і)
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота	нац.	національний	укр.	український
довід.	довідник	НДІ	Науково-дослідний інститут	ун-т	університет
доп.	доповідь	НТБ	науково-технічний бюлетень	упоряд.	упорядник
дослід.	дослідний	О.	Одеса	Х.	Харків
д-р	доктор	обл.	область	хв	хвилина (при цифрах)
ДСДС	Державна с.-г. дослідна станція	перероб.	переробка (ний)	ч.	частина (при цифрах)
екон.	економічний				

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авдеенко А.П. 163
Агафонова Л. 68
Айбазов А.-М.М. 266
Аксёнова П.В. 266
Александрова Л.В. 67
Александрова Л.Н. 189
Алексеев Е.В. 363
Алиев М.М. 208
Алипер Т.И. 339
Андронов Е.Е. 63
Андрусович Я.В. 154
Анеляк М.М. 35
Анісімова О.В. 218
Анісевич Л.В. 37
Антал Т.В. 161
Апасов И.В. 194
Аппельганц Л. 346
Аретинська Т.Б. 323
Артамонова М.А. 304
Артеменко Д.Ю. 47

Б

Бабиц А.О. 199
Бабиц-Побережна А.А. 199
Базылевский А.А. 280
Байбеков Р.Ф. 72
Байлук С.І. 359
Балан В.М. 197
Баланда О.В. 234
Баландина М.В. 339
Балюк С.А. 218
Баранов Ю.С. 127
Барахтянский М.П. 196
Барков Д.А. 273
Белей Л.М. 378
Белоус Н.М. 104
Бердников М.Л. 277
Бесочётнова Н.Н. 368
Бессчетнов В.П. 368
Белогурова В.І. 264
Бикін А.В. 103
Битютська О.Є. 356
Бігдан О.В. 123
Біленький О.Ю. 29
Білецький Є.М. 287
Білик С.А. 258
Білицька Н. 44
Білоткач М.П. 45
Білоус А.О. 127
Білоусько Я.К. 34
Білявський Ю.В. 140
Благодарова О.М. 156
Блап Р.В. 150
Блюм Я.Б. 136, 154
Бмом Я.Б. 148
Бобко А. 382
Боганец Н. 346
Боговін А.В. 80
Богомолова В. 364
Боженко А.І. 8
Бомко Л.Г. 288
Бондар О.І. 121
Бондаренко Т.А. 269
Бондарчук А.А. 220
Борисенко С.В. 277
Бородай В.П. 292
Бортнік А.М. 112
Бортнік Т.П. 112
Боярчук В. 24
Боярчук О. 24
Бреславец В.А. 285

Бригадиров Ю.Н. 277
Броварець О.О. 37
Брюнчугин В.В. 268
Бублик В.М. 264
Бугайов В.Д. 9, 179
Бугайова І. 94
Бугро О.П. 172
Буділович І.В. 353
Букша І. 379
Булигін С.Ю. 121
Буркинський Б.В. 114
Бусол В.О. 152, 295, 350
Бутов О.Б. 335
Буценко Л.М. 129
Быстров Д.И. 354

В

Вайнганд С. 131
Вакулюк П. 374
Ванькова А.А. 71
Варакин А.Т. 278
Вареник Б.Ф. 190
Васильева Т.Г. 209
Васько Н.І. 171
Васюта С.О. 205
Ващенко А.В. 325
Вдовенко С.А. 232
Вдовіченко Ю.В. 246
Великопольський І. 326
Вергунов В.А. 1, 4
Вергунова І.М. 3
Веригін І.П. 321
Веротченко М.А. 255
Вертічук А.І. 292
Верховский О.А. 339
Ветохін В. 44
Виговскис Я. 68
Видинівська О.В. 64
Виннов А. 364
Виноградов Б.А. 358
Вишневський Л.В. 147
Вірьовка В.М. 87, 89
Вітанов О.Д. 218
Владикін К.П. 287
Власенко В.В. 254
Вожегова Р.А. 85, 95, 132
Войцеховская Л. 355
Волощук Н.М. 225
Ворцова А. 343
Вудмаска І.В. 331
Высоцкий В.А. 216
Вьянен М. 168

Г

Гавва Д.В. 70

Г

Гаврик С.С. 180
Галкін А.П. 154
Галузіна Л.І. 294
Галяс Г.М. 331
Гамандій В.Л. 190
Гамандій І.В. 190
Гараева З.Р. 341
Гарбар Л.А. 100
Гачкаева Т.Ю. 141
Гера О.М. 89
Герасименко В.Г. 196
Герасименко Л.А. 191
Гетман Н.Я. 166, 182, 183
Гетьман О. 44

Гизбуллина Л.Н. 193
Гиль М.І.;
за ред. М.І. Гиль. 146
Гимадеева Л.С. 255
Гирин М. 342
Гиричев В.С. 204, 216
Гізбуллін Н.Г. 192
Гладченко О.М. 128
Глебенюк В.В. 344
Глебова Ю.А. 292
Глушко Ю.М. 333
Гнатишин Л. 28
Гнибіденко І.Ф. 15
Гоголинская Е. 215
Годованець В.І. 378
Гойчук А.Ф. 383
Гойчук Д.А. 381
Голік О.В. 160
Голуб Є.А. 159
Гомзиков О.М. 348
Гончаренко І.В. 240
Горбаньов А.П. 297
Горбачева М.В. 352
Гордієнко О.В. 137
Гореленко В.И. 193
Городецький О.С. 142
Городиська І.М. 127
Горохов Н.А. 282
Горохов С.А. 84
Горюк В.В. 253
Гратилю О.Д. 179
Грех В.І. 328
Грибенча С.В. 339
Григорюк І.П. 144
Гриник І.В. 201
Гринь В.А. 279
Грициняк І.І. 329
Гришина Л.П. 283
Грищенко Р.Є. 79, 110
Грищенко С.М. 270
Грушева Т.П. 203
Гузим В.С. 167
Гуков Я.С. 41
Гуральчук Ж.З. 102
Гуральчук С.З. 102

Д

Дегтярьов В.В. 66
Дегтярьов І.М. 347
Демещук В. 36
Дёмина Т.М. 306, 307
Демчак І.М. 15
Демчук С.М. 112
Дериглазова Г.М. 73
Деркач В.С. 174
Деркач К.М. 42
Дзюбайло А.Г. 167
Дзюмак М.А. 375
Дикун Н. 81
Димань Т.М. 149, 313
Дмитриев А.П. 141
Добрянська М.Л. 147
Довгань С.В. 138
Долецький С.П. 256
Домбровська Ю.О. 258
Домбровський О.Б. 258
Доценко В. 94
Дребот О.І. 122
Дринча В. 133
Дринча В.М. 41
Дробот О.В. 91
Дубін О.В. 149

Дубцов Г.Г. 354
Дудар О.Т. 125
Думенко К.М. 46
Думич В. 52
Думов В.А. 63
Дутов О.І. 121
Душара І.В. 252
Дяченко Л.А. 46

Е

Егоров А. 257
Ермолаев Я.Ю. 361
Ермолин Д.В. 357
Ермолова Т.Г. 282
Ермуш А. 68
Ефейкин Д.П. 189

Є

Євдокимова А.М. 39
Єсіпова Н.Б. 335

Ж

Желтов Ю.О. 328
Живаева Т.С. 153
Журавлєв А.И. 115

З

Забарна Т.А. 184
Завгородній А.І. 349
Завгородня Г.В. 260
Завриев С.К. 153
Загоруйко В.А. 357
Загребина О.Н. 327
Задорожня І.С. 9
Зажарський В.В. 344
Заїка А.М. 380
Зайцева Н.Б. 272
Заришняк А.С. 60, 109
Засуха Ю.В. 270
Захаров О.В. 322
Захарова М.А. 218
Захарченко О.П. 289
Заяць О.І. 252
Звягинцев Д.Г. 69
Зеленаянская Н. 215
Зинковская Т.С. 88
Зинковский В.Н. 88
Зінченко Н.М. 103
Злепкин Д.А. 278
Знагован С.Ю. 264
Знова Л. 44
Зозуля А.Л. 143

И

Иванов Д.А. 336
Ивко И.И. 296

І

Іваніна В.В. 60
Іванюк І.Д. 117
Івко І.І. 297
Іщенко В.Д. 152
Іщенко Л.М. 152
Ішук Л.П. 371

К

Кабацюра А.А. 160
Казаков В.О. 70
Казимиров О.В. 277
Казюта О.М. 56

Калашніков В.О. 241
 Калінчик М.В. 30
 Капелюха Т. 224
 Каплуненко В.Г. 323
 Карабиньш С.С. 38
 Каражбей Г.М. 190
 Карпенко Н.П. 86
 Кашкалда І.В. 23
 Кашпаров В.О. 121
 Кашеева Д.М. 62
 Квасницька Л.С. 83
 Квітко Г.П. 166, 182
 Кедрова Л.І. 168
 Кернасюк Ю.В. 14, 246
 Кильпа А.В. 260
 Кирик Н. 228
 Кириллов А.К. 305
 Кириченко В.В. 200
 Кислинська А.І. 271
 Кислих Т.М. 130
 Кісельов Ю.В. 156
 Кісіль М.І. 33
 Кіях О.О. 218
 Клименко В.П. 185
 Клокар О.О. 27
 Клочан В.В. 16
 Ключащенко А.А. 144
 Кныш В. 97, 217
 Коба В.П. 370
 Ковалев Н.Г. 88
 Коваленко В. 94
 Коваленко В.Л. 151
 Коваленко В.П. 183
 Коваленко Д.В. 266
 Коваленко І.М. 372
 Коваленко Л.В. 152
 Коваль О.М. 32
 Ковальов В.Б. 145
 Ковальова Т.М. 244
 Ковальчук І.І. 319, 320
 Ковальчук Н.А. 243
 Ковальчук Н.С. 112
 Ковтун С.І. 146
 Козак В. 81
 Козаченко М.А. 171
 Козлечков Г.А. 163
 Козлик Т.І. 145
 Козуб Н.О. 136
 Коковіхін С.В. 85, 95
 Кокоза А.А. 327
 Колганова О. 343
 Колесник Т.В. 65, 75
 Колібабчук Т.В. 60
 Кондратенко П.В. 202
 Копилов К.В. 147
 Копилова К.В. 147, 312
 Косінов М.В. 323
 Косолапов В.М. 178
 Котов Н.Н. 115
 Коцарев В.Н. 282
 Коцюбенко Г.А. 303
 Коцюмбас І.Я. 238
 Кочерга М.М. 116
 Кравчук Г.І. 375
 Кравчук О.М. 247
 Кравчук О.О. 375
 Красиловець Ю.Г. 187
 Красницький В.Й. 3
 Краснова Т.А. 360
 Красовская Т.Л. 267
 Крач Георг 82
 Кровина Е.В. 306
 Круглов Ю.В. 63
 Ксьонжик І.В. 22

Кубеев Е. 133
 Кузьменко М.В. 270
 Кузьменко Н.В. 187
 Кузьмич А.Я. 35
 Кулибаба Р.А. 286, 291
 Кулик М.Ф. 254
 Куликов Ю.А. 230
 Куліченко Ю.О. 376
 Купчик В.І. 75
 Кургак В.Г. 180
 Курило В.Л. 191
 Курило В.П. 193
 Кустов С.О. 35
 Куценко М.В. 126
 Кучер Д.М. 251
 Кучерявий В.М. 38
 Кушнір Г.В. 238
 Кушнір С.Л. 375
 Кюрчев В.М. 53

Л

Лавний В.В. 378
 Ладиш І.О. 264
 Лазарович Р.В. 378
 Лазарчук М. 93
 Лазько М.В. 239
 Лайко І.М. 188
 Лакида П.І. 380
 Лаптева Н.К. 168
 Ларионова О.С. 311
 Лашевская Л. 227
 Лебедев С. 51
 Левицька Л.Г. 252
 Левицький Т.Р. 238
 Левкович С.Р. 324
 Левченко С.В. 358
 Легостаєва Т.В. 365
 Ликова О.А. 101
 Лимар А.О. 226
 Лимар В.А. 226
 Литвин В.П. 348
 Литвиненко В.М. 348
 Литвиненко М.А. 159
 Литвиненко Р.І. 159
 Литвинов А.Є. 187
 Литовченко О.М. 201
 Лифенко С.Н. 162
 Лихенко І.Е. 157
 Лівощенко І.М. 269
 Лінник М.К. 40
 Лісневич Л.О. 6
 Лісова Г.М. 135
 Лісовий М.В. 218
 Лісовий М.П. 134
 Лободін О.К. 196
 Лобойко Ю.В. 330
 Ловейкін В.С. 46
 Лоенко Н.Н. 304
 Лозовский А.Р. 239
 Лонин И. 317
 Лосич М.А. 339
 Лось К.С. 55
 Лось Л.В. 43
 Лук'ячук Н.В. 270
 Лутков И.П. 357
 Лучин І.С. 299
 Лысак З.В. 229
 Лысак С.А. 229
 Лысенко Н.П. 115
 Любчик О.Г. 79, 110
 Лютий Ю.С. 289

М

Магійович І. 13

Мазиров М.А. 62, 63
 Мазур Н.А. 351
 Макаренко Н.С. 177
 Макаренко П.М. 19
 Макаров А.С. 357
 Макачук О.Г. 18
 Максимчук Н.В. 377
 Максін В.І. 323
 Мамотов М.О. 165
 Мандигра М.С. 350
 Мандигра С.С. 350
 Маннапов А.Г. 311
 Манукьян Д.А. 86
 Маринич І.М. 331
 Маркова Т.Ю. 171
 Мармоль Л.О. 22
 Мартинюк І.В. 186
 Масюк В.В. 76
 Матвієнко Н. 326
 Матвієнко Н.М. 325
 Матюк Н.С. 62
 Матюхин Д.Л. 367
 Машковська С.П. 237
 Машак Я.І. 175
 Медведев А.Ю. 248
 Мединська К.О. 301
 Мельник А.В. 296
 Мельник Л.Ю. 19
 Мельничук М.Д. 144
 Мельничук С.Д. 152
 Мерва А.О. 259
 Мерзлов С.В. 288
 Метлицька О.І. 312
 Минакова О.А. 67
 Михайлов Е.В. 277
 Михальская Л. 108
 Мірошніченко М.М. 101
 Мовчан Ю.В. 134
 Могилова М.М. 34
 Модін А.Н. 277
 Моклячук Л.І. 127
 Молдаван Л.В. 31
 Молодченкова О.О. 162
 Монарх В.В. 127
 Морару І.Г. 281
 Моргун В. 108
 Моргун О.В. 207
 Моргунова О.І. 57
 Морзнякова О.Г. 298
 Морозюк О.В. 380
 Москаленко В.Н. 193
 Мрук А. 326
 Мрук А.І. 325
 Мудрикова О.В. 360
 Мухин А.Н. 339
 Мухін С.О. 38

Н

Нагалюк С.І. 90
 Нагорнюк Т.А. 329
 Надеєв В.П. 274
 Надикто В.Т. 53
 Назар Б.І. 238
 Назін А.Є. 53
 Найдёнов В.Г. 132
 Наумов О.Г. 171
 Невоструева І.В. 331
 Неділька Г.Ю. 238
 Некрасов Р.В. 274
 Неменуца С.М. 165
 Немировська О.В. 334
 Непоклонова І.В. 339
 Нестерчук Ю.О. 10
 Нефедов Г.Г. 304

Нижеголенко В.М. 132
 Никулин Ю.П. 275
 Никулина Т.Н. 168, 169
 Новопашина С.И. 267
 Новосад К.Б. 70
 Новосёлов С.И. 84
 Новосёлова Е.С. 84
 Новосельцева А.М. 30
 Нурғалиев Р.Д. 239
 Нурищенко Н.Є. 301

О

Обертюх Ю.В. 254
 Олексієнко О.О. 328
 Оліферук С.І. 20
 Омельченко І.К. 201
 Омелянчук О.О. 138
 Онопрієнко Д. 94
 Опара Н.М. 1
 Орлатий М.К. 15
 Орцезек Дитер 82
 Осадча Ю.В. 293
 Остапук Н.А. 225
 Остроухова Е.В. 358

П

Павелківська О.Є. 96
 Павлюшин В.А. 141
 Пак В.В. 115
 Палагнюк О.В. 223
 Паленичак О.В. 118
 Палимолько М.І. 78
 Палій А.П. 345, 349
 Палюх Т.А. 308
 Панас Н.Є. 324
 Панасенко О.С. 61
 Панасюк С.С. 181
 Паніна С.П. 250
 Панькова С.М. 289
 Папин Н.Е. 282
 Парфенюк А.І. 225
 Пасічник Л.А. 129
 Пастушенко В.О. 177
 Пасхавер Б.Й. 31
 Патица В.П. 129
 Патица Н.В. 63
 Педоренко І.Ю. 234
 Пелехатий М.С. 251
 Пелюх Л.І. 301
 Пескова І.В. 358
 Петриченко В.В. 184
 Петриченко В.Ф. 173
 Петричук Л.І. 179
 Петров В.В. 280
 Петрова О.І. 303
 Печеніжська Т.Б. 289
 Пиковский М. 228
 Пилипенко Л.А. 136
 Піддубна Л.М. 251
 Підлісецький Г.М. 34
 Підлісний В.В. 78
 Піпан Х.М. 5
 Платонова Н.П. 240
 Плеханова І.О. 59
 Поветкина Н.Л. 72
 Погорілий С.П. 54
 Подвалова В.В. 275
 Подоба Ю.В. 147
 Подпрятков Г. 362
 Подрезко Г.М. 246
 Подуст Н. 215
 Подуст Ю.І. 162
 Позняк А. 231

Поліщук І.С. 223
Поліщук М.І. 223
Полупан І.М. 338
Польовий В.М. 105
Полянська Л.М. 69
Пономаренко С.П. 148, 154
Попов А.М. 361, 361
Поротікова І.І. 263
Потапський Ю.В. 219
Предко А. 107
Пригорь А.В. 280
Приймак Г. 309
Приймак Г.М. 315, 316
Приймачук Д.С. 213, 214
Приймачук М.М. 214
Примак І.Д. 65
Примак І.Д. 7, 75
Примаков О.А. 50
Приходько Ю.Н. 153
Пробейголова П.А. 358
Прокоф'єв С.В. 377
Протопіш І.Г. 166
Прошкин В.А. 106
Прядко В.А. 43
Пташник М.М. 80
Пыркин В.И. 193
Пыхтин И.Г. 73

Р

Раев С.А. 339
Рассолов С.Н. 276
Растимешина О.В. 306, 307
Рахметов Дж. 113
Ревтьє А.В. 70
Ретьман С.В. 130
Решетникова Н.Г. 74
Рибак В.О. 196
Рижкова Т.М. 269
Рівіс Й.Ф. 332
Родионова Т.Н. 279
Родичева Н.В. 361
Родичева Я.Ю. 361
Романенко М.І. 222
Романів Л.І. 320
Романов Б.В. 163
Романчук Л.Д. 117, 119
Рубець А. 36
Рудь В.П. 218
Рыбаков С. 257
Ряба О.І. 7
Рябинина Е.В. 296
Рябініна О.В. 297
Рязанцев Д.Ю. 153

С

Саблук В.Т. 148
Саблук П.Т. 124
Савич В.И. 55, 72
Савченка Ю.І. 2
Савченко В.В. 221
Савчук В.К. 18
Савчук К.А. 198
Сагайдак А.В. 383
Сагановська В.І. 225
Садлер Д.А.А. 327
Садыкова Ф.В. 206
Сайко В.Ф. 80
Саломатин В.В. 278
Самусь В.А. 203
Санников М.Ю. 267
Сапожникова А.И. 352
Сарафов А.А. 361

Сарканбарде Д. 68
Сарсенгалиев К.Д. 239
Сартина Н.А. 360
Сатаров О.З. 200
Сахацький М.І. 290, 293
Сацик М.І. 87
Свириденко Н. 346
Седіло Г.М. 259
Седых В.А. 55, 72
Селянинов Д.Б. 262
Семенов О.М. 78
Семенюк В.Л. 53
Семко О.В. 39
Сеник І.І. 176
Сенчук М.М. 40
Сердюк О.В. 210
Серебенюк В.О. 89
Сидір Н.П. 265
Сидорук Г.П. 176
Симкович Т. 235
Симоненко Н.К. 104
Синченко В.Н. 193
Синявський О.Ю. 221
Сипко А.О. 58
Сисоліна І.П. 48
Ситнік М.Г. 295
Сікалова О.В. 170
Сіленко В.О. 210
Сіменко Л.І. 314
Скляр В.Г. 373
Скорук О.П. 21
Скрипка Г.І. 233
Слюсар І.Т. 87, 89
Сменов В.Ф. 179
Сменова Г.С. 179
Сметана С.І. 175
Смирнов Ю. 340
Смольский Е.В. 104
Смолянинов Ю. 346
Смолянінов К.Б. 331
Созінов І.О. 136
Созінов О.О. 136
Соляник О.П. 87
Спиридонов В.Г. 152
Спірін А.В. 35
Стадник А.П. 366
Стапай П.В. 265
Стасюк О.А. 369
Стасюк С. 217
Сташука В.А. 92
Стегний Б.Т. 285
Стельмах А.Ф. 158
Стефановська Т.Р. 148, 154
Стопловский Ю.И. 111
Стрілець О.П. 109
Стуруа А.В. 195
Суворова Л. 340
Супрун І.О. 242
Сурженко І.О. 156
Суржикова Е.С. 260
Сусідко М. 93
Суханова Н.И. 69
Сысуев В.А. 168
Сытников Д.М. 155
Сядриста О.В. 138

Т

Тамбовцева Л.В. 67
Тарасенко О.А. 89
Тарасюк С.І. 329, 333
Твердохліб І.В. 35
Терещенко А.В. 286
Тетьюркіна О.Є. 96

Тимофеев С.В. 115
Тимошенко О.П. 281
Тимошук І.В. 360
Тимчишин С.М. 175
Тинаев Н.И. 300
Тихоненко Д.Г. 66
Тихонов І.В. 115
Тичина Л. 120
Тищенко О.І. 90
Тищенко О.П. 85, 95
Тімченко Д.О. 126
Тітаренко О.М. 375
Ткаченко О.А. 334, 344
Ткачов В.О. 87 89
Ткачов О.І. 87
Ткачук В.М. 261
Ткачук О.П. 182
Товстопят В.А. 34
Толмачёв Н.И. 84
Транченко О.М. 25
Трокоз В.О. 323
Трофименко Н. 120
Трофименко П. 120
Трохимець О.І. 196
Тряпичина Н.В. 205
Тугля В.Г. 298
Туриський В.М. 270
Тучик А.В. 254

У

Уваров С.Ю. 70
Умаров М.М. 63
Усачев І.С. 361
Уткина Е.И. 168
Ущиповський І.П. 335

Ф

Фарафонов С.Ж. 249
Федоненко О.В. 335
Феокистов П.О. 164
Фесенко Н.А. 289
Фонк Н.В. 193
Форіс П.П. 310
Франко Е. 355
Фтома О. 24
Фурдичко О. 382
Фурдичко О.І. 122
Фурса Н.М. 245

Х

Харкавлук Н.Є. 325
Харламов К.В. 306, 307
Хаусладен Х. 131
Хес М. 131
Хильницький О.М. 198
Ходаківська О.В. 123, 124
Ходаницкий В. 108
Хом'юк С.О. 318
Хоменко С.М. 49, 50
Хомік Н.В. 384
Хофман Бодо 82
Хохлов Н.Ф. 63
Храбко М.І. 332
Хумарова Н.І. 114

Ц

Цвіліховський М.І. 308
Цепков Н.М. 307
Цибенко І.В. 209
Циганкова В.А. 148, 154
Циганський В.І. 183
Ціхановська В.М. 17, 26

Ч

Чабаев М.Г. 274
Чабанов А. 98
Чабанов А.С. 99
Чайка В.Г. 165
Чакмазян К.В. 69
Чалий Б.І. 91
Чвак Р. 52
Червоніс М.В. 156
Черевичний Ю.О. 99
Черевичный Ю. 97, 217
Черевко Г. 12
Чередніченко А.В. 234
Черненко О.В. 145
Черниш О.А. 323
Черниш О.О. 4
Чернова И.Е. 304
Чернюк В. 93
Чичинадзе Л.Ж. 357
Човнюк Ю.В. 46
Чорненко І.В. 337
Чорнобров О.Ю. 144
Чорнолата Л.П. 254
Чумаченко О.М. 376
Чусова Г.Г. 282

Ш

Шаева А.Ю. 341
Шаламова О.І. 234
Шалимова Т.Р. 357
Шаповалов В.Ф. 104
Шатковский А. 97, 217
Шатковский А. 98
Шатковский А.П. 99
Шварта А. 68
Швартау В. 108
Шевченко К.С. 46
Шевчук І.В. 139
Шевчук Л.М. 202, 211, 214
Шевчук О.В. 105, 130
Шейко Р.И. 272
Шелудько А.Д. 132
Шелюк О.В. 301
Шиманська Н.К. 198
Шмагала Ю. 120
Шостак Л.В. 149
Шпичак О.М. 11
Штанько І.П. 145
Штиканс Ю. 68
Шубравська О.В. 31
Шувариков А.С. 268
Шульга П.Г. 258
Шутченко П.О. 293

Щ

Щербина Л.П. 179

Ю

Юлевич О.І. 146

Я

Яворов В. 52
Якубчук О.М. 337
Яланецкий А.Я. 357
Яценко С.А. 313
Ящук Н. 362

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

абамектин 143
абсцизова кислота 162
аграрна політика 124
аграрні наука і політика 122
агрегат жнивально-пушільний 53
агрегати тягові 36
агрегування технологічних модулів (ТМ) 54
агрегування трактора 45
агробізнес 12
агровиробництво органічне 125
агроекологія 120, 122, 126, 128
агроекосистеми 313
агроландшафт 119, 366
агролісомеліорація 366, 374, 376
агрометеорології 79
агросфера 116
агротехніка вирощування 9, 183
агротехніка гвоздики 235
агротехніка інтенсивна та екстенсивна 82
агротехнічні заходи 80
агротехнології різні 73
агрохолдинги 12
азот 100
азот амонійний 108
азот біологічний 199
азотний режим 57
азотфіксація 182
аквакультура тепловодна 334
активність біологічна 64, 72
активність ферментів у сироватці крові кнурів-плідників 281
актоміозиновий комплекс 301
аккумуляція 102
алелі 244
алергени 347
амінокислоти (молоко кіз) 269
амінокислоти 175
амінокислоти сірковмісні 260
анемія в овець 350
антибіотики (резистентність *E. coli*) 343
антибіотики 241, 337
антиоксидантна система захисту 329
ара 286
ароматичні компоненти коньяків 359
ароматоутворювальні компоненти 358
аскохітоз кабачка 228
аспекти еколого-технологічні 87
аспекти економічні 97
аспекти ринку земель 19
аспекти теоретико-методологічні 11
АТР-азна активність 301

Б

базілік 231
база ресурсна 41
баклажан 230
бактеріальні хвороби 129
бактеріологічна діагностика 344
бактеріологічні дослідження 346
бал фітотоксичності 200
баланс калію 83
баланс міжгалузевий 30
барабан розкидальний 49
барани едильбаєвські 262
баранина 267
баштанництво 218
баштанництво України 226
бджоли 309, 311, 312, 313, 315, 317, 321
бджоли медоносні 319, 320
бджолина сім'я 311
бджолині сім'ї 314

бегонія 237
беззасадковий спосіб вирощування насіння 197
безпека країни продовольча 10
безпека продовольча 20
безпека продуктів птахівництва 284
безпечна с.-г. продукція 121
бета-кератоза 261
бичок дрібнесенький 364
бізнес 17
бізнес аграрний 10
білкові компоненти 320
білок жуйних 257
білок кормовий 178
Білоцерківська ДСС 196
біогеоценологія лісова 373
біогумус 40
біоекологічна різноманітність 370
біоекологія 370
біоенергетика 13
біоенергетична оцінка 184
біоетанол 190, 375
біоконверсія плодово-ягідної сировини 363
біологічний азот 155
біометоди захисту лісу 377
біопаливо 24
біопрепарати 201
біопродуктивність 112
біостимулятори росту рослин 234
біотехнологічні методи 145
біотехнологічні процеси у тваринництві 146
біотехнологія відтворення ДРХ (Росія) 266
біотехнологія для сільського господарства 154
біотехнологія мікроорганізмів 155
біотехнологія плодово-ягідних культур 216
біошлам 234
бішофіт 278
блішка бурякова 142
блішки 137
боби 252
бобові 83
бобово-злакова суміш 176
бор-74 ВГНКИ 342
борошно 168, 362
борошно рибне 275
брусниця 363
бугайці на відгодівлі 248
бугайці помісні 247
бур'яни 113
бурелом 378
буряк цукровий 109
буряки кормові 186
буряки цукрові 6, 142, 195, 196, 197, 198
буяхи 212
бюджети обласні 32

В

вагітність норки 308
вакцинація "Профілейк 3" 350
вакцинація птиці *in ovo* 285
вакцини (В1 Бор-74ВГНКИ, Ла-Сота) 342
вакцинний вірус 339
вакцинні штами 347
вакцинні штами вірусу 338
вапно 68
бароатоз 321
баточник сирійський 318
вермикуліт 255
вертімек 143
ветсанекспертиза 337, 348

виведення маток (спосіб Аллея) 310
видатки 32
видова та еколого-біологічна структури 80
визрівання твердих сирів 353
використання біопалив 43
використання дренажного стоку 91
використання заболочених земель 87
використання машинно-тракторних агрегатів (МТА) 36
використання органічних добрив 40
використання пасовищ 179
використання поверхневих і підземних водних ресурсів 90
вилучення жирних речовин 42
виникнення вітрів 378
виноград 215, 357, 358
виробництво аграрне 29
виробництво аграрне України 123
виробництво біодизеля і біоетанолу 30
виробництво зернових культур 26
виробництво м'яса ВРХ 14
виробництво нектару 360
виробництво овочів і баштанної продукції 218
виробництво олійних у світі 199
виробництво органічне 319
виробництво ріпаку озимого 24
виробництво с.-г. 18, 28
виробництво с.-г. продукції 15
вирощування баклажана 230
вирощування бегонії 237
вирощування кавуна 227
вирощування райдужної форелі 325
вирощування рису в Криму 85
витирання 35
витрати пального 36
вихід спирту з картоплі 223
вихідний матеріал 200
вівці 264, 266, 267, 350
вівці асканійські м'ясо-вовнові 263
вівці асканійські тонкорунні 261
вівці гірськокарпатські 259
вівці північнокавказькі 260
вівці прекокс 265
вівці ставропольські 262
відбір селекційний норки 307
відгодівля птиці примусова 296
відгодівля свиней 270
відновлення корпусних деталей 38
відновлення травостоїв спонтанне 80
відносини власності 351
відносини земельні 23
відтворення коней 240
відтворення овець 262
вік коньяку 359
вірус лейкозу великої рогатої худоби 350
вірус некротичного пожовтіння жилок цукрових буряків 153
вірус сказу 338
віруси 341
вірусні хвороби клонових 205
вітаміни 202
вітривал 378
властивості агрофізичні 63
властивості ґрунтів агрохімічні 106
властивості ґрунту агрохімічні 75
властивості реологічні і органолептичні 361
вміст гумусу 72
вміст елементів живлення 100
внесення добрив осіннє 108
внесення органічних добрив 50
вовна (тонина і міцність) 260
вовна 259

вовна овець 261
 вода барометрична 42
 водний баланс граната 208
 водорості зелені і синьо-зелені 234
 водосховище Запорізьке 335
 вологість ґрунту передполивна 96
 волокно 259
 впровадження у виробництво сортів
 пшениці 4
 врожай 112
 врожай біологічний 24
 врожайність 79, 109, 166, 172, 187,
 198
 врожайність коренеплодів 142
 врожайність коренеплодів
 буряків 186
 врожайність ріпаку ярого 100
 врожайність сорго 191
 врожайність ячменю 73
 ВРХ 147, 252, 254, 257, 337, 340, 347
 ВРХ (Волинська і Рівненська обл.) 256
 ВРХ волинська м'ясна 249
 ВРХ знам'янського
 внутрішньопорідного типу
 (поліська м'ясна) 246
 ВРХ симентальська 248
 ВРХ сіра українська 245
 ВРХ укр. чорно-ряба 253
 ВРХ укр. чорно-ряба
 голштинізована 251
 ВРХ укр. чорно-ряба молочна 250
 ВРХ (центр України) 247
 втрати врожаю 130
 втрати корму 300

Г

галуження пагонів хвойних 367
 галузь бурякоцукрова 195
 гарбуз 263
 гвоздика в озелененні 235
 гельмінтози 350
 гематологічні показники
 товстолоба 324
 генетика (результати) 158
 генетика курей 291
 генетична структура бджіл 312
 генетична структура коропів 333
 генетичний поліморфізм 147, 156
 генетично модифіковані
 організми 146
 генетично модифіковані рослини
 136, 238
 гени стійкості 134, 135
 генна інженерія 146
 геномна селекція 284
 генотипи свиней 271
 генотипування ВЛ ВРХ 341
 генофонд 157
 генофонд ВРХ 245
 генофонд птиці 292
 гербіциди післясходові 200
 германії 295
 гетерогенний підбір ВРХ 251
 гетерозис у кролівництві 303
 гібрид сорго 190
 гібрид тополя чорна × тополя
 бальзамічна 144
 гібриди ірису 233
 гібриди картоплі 220
 гібриди кролів 303
 гібриди цукрових буряків
 адаптовані 194
 гібриди ЦЧС буряків цукрових 6
 гібриди ЧС 196
 гідроколоїди 364
 гідролізат рибний 275
 ГІС-технології 120
 глибина загортання насіння
 сорго 191

глива звичайна 232
 гліadini 156
 глікопротеїн вірусу сказу 339
 глобалізація 29
 глютеніни 156
 гній 105
 гній безпідстилковий 40
 годівля бугайців 249
 годівля вівцематок 265
 годівля ВРХ 257
 годівля гусей 297
 годівля дійних корів 252
 годівля корів і птиці 254
 годівля кролів 300
 годівля несучок перепелів 298
 годівля норки 306
 годівля норок 307
 годівля овець 263
 годівля овець і кіз 267
 годівля перепелів 295
 годівля птиці 284, 288
 годівля тварин 255
 годівля хутрових звірів 304
 годівниці бункерні 300
 гормон росту 291
 горобина проміжна 365
 господарство фермерське 28
 граб звичайний 371, 380
 грабова діброва 369
 грабовий суббір 369
 гранат 208
 гречка (азот, фосфор, калій) 110
 гречка 79
 гриби фітопатогенні 225
 грибні хвороби 132
 грибні хвороби граба 371
 група стиглості 170
 груша Ізмурудная 204
 губчастоподібна енцефалопатія 257
 гуморальний імунітет 350
 гумусовий стан 57
 гумусоутворення 60
 гуси 287, 296
 гуси великої білої популяції 297
 густина посадки коропа 328
 густина травостою 177

Г

ґрунт 112
 ґрунт дерново-підзолистий 63
 ґрунт торфовий 89
 ґрунти 102
 ґрунти антропогенно-змінені 56
 ґрунти в умовах перелогу 69
 ґрунти дерново-підзолисті
 легкосуглинкові 62
 ґрунти затоплені 71
 ґрунти осушувані 88
 ґрунти ріллі 69
 ґрунти темно-каштанові 57

Д

двигуни внутрішнього згоряння 39
 двоурожайна культура картоплі 224
 дегуміфікація 70
 деззасоби ("Полідез") 285
 дезінфектанти альдегідні
 (туберкульоз) 345
 дезінфекція 349
 декапітація 189
 декоративність бегонії 237
 дендрограма 368
 дендропарк 236
 деревина необроблена 381
 деревовидна малина 209
 державний реєстр сортів рослин 165
 дефіцит вологи 162

деформації зсувні 39
 джерела енергії 21
 джмелі 313
 диктіокаульоз 350
 динаміка 103
 динаміка водного балансу 85
 динаміка мікроорганізмів у
 чорноземах 70
 динаміка чисельності мисливських
 ссавців 383
 дискування 76
 диспергування повітря 42
 діагностика 129, 348
 діагностика туберкульозу 346, 347
 діяльність наукова 2
 діяльність с.-г. підприємств
 виробнича 25
 ДНК мітохондріальна 312
 добір 200
 добір у конярстві 242
 добрива 102, 103, 113, 180
 добрива для суніці 214
 добрива мінеральні 68, 74, 80, 104,
 106, 107
 добрива органічні 112
 добрива Риверм 81
 добробут селян 15
 довговічність клапанів 39
 доза внутрішнього опромінення 104
 дози добрив 111
 дози органічних добрив 72
 дози удобрення 176
 досвід фінських фахівців 169
 дослідна справа 1
 дослідницька справа 5
 дослідні станції 197
 дот-блот гібридизація мРНК 154
 ДРХ 337
 дуб звичайний 369, 373
 дубові бочки 359

Е

евклідова дистанція 368
 еймеріоз (кокцидоз) 305
 екодеструктивний вплив
 на довкілля 123
 еколіст-макро 110
 екологізація АПК 124
 екологізація економіки України 114
 екологізація сільського
 господарства 125
 екологічна оцінка забруднення
 пестицидами 127
 екологічна продукція
 тваринництва 255
 екологічний аудит 116
 екологія лісова 372
 екологія с.-г. 123, 127
 екологічнобезпечні агротехнології 123
 економіка АПК 122
 економіка м'ясного скотарства 247
 економічна ефективність
 краплинного зрошення 217
 економічні показники виробництва
 цукру (з буряків і тростини) 194
 екосистема лісова 372
 екосистеми лісові 382, 384
 експланти 144
 екстер'єр коней спортивних 243
 ектопаразити 330
 електротехнологічний комплекс 221
 електрофорез 156
 елементарна одиниця пагонової
 системи 367
 елементи біологізації 76
 елементи живлення 58, 81, 103
 елементи структури врожайності 167
 елітне насіння картоплі 222
 ендемічні зони 256

ендонуклеази рестрикції 341
енергетика альтернативна 13, 21
енергетична ефективність 182
енерговитрати 51
енергоємність 51
енергоощадні технології у
птахівництві 290
енергоресурси відновлювальні 13
ентеросорбенти 267
ентомокомплекс агробіоценозу
гречки 137
еозинофілія в овець 350
епідемії 348
епізоотії 257, 348
ерозія ґрунтів 126, 374
етологія корів 250
ефективність вирощування
картоплі 224
ефективність економічна 24, 113
ефективність інвестицій
фінансова 381
ефективність удобрення картоплі 88

Ж

жеребці-плідники 240, 241
живильні середовища 346
живлення 175
жир африканського страуса 352
жито 169
жито озиме 168
жук-вусач 140

З

з'єднання клеєварні 38
забруднення ґрунту радіоактивне 117
забруднення довкілля 365
забруднення радіоактивне 115
забруднення ріллі радіаційне 120
забруднювачі органічні стійкі 127
загартування пшениці 164
закон попиту і пропозиції 11
залізо 71, 274, 295
заплави річки 56
заселення жуком 140
засоби виробництва технічні 40
застосування добрив 67
застосування культиватора 82
застосування плуга 82
затока Самарська 335
захворювання поросят
шлунково-кишкові 277
захист 140
захист від аскаридозу 228
захист від рамуляріозу 131
захист гороху від шкідників 138
захист овочів і фруктів 143
захист плодових культур 139
захист посівів кукурудзи 132
захист птиці від холоду 289
захист рослин (напрями) 136
захист саду 201
заходи організаційні 30
збереженість страусів 294
збереження рідкісних троянд 236
зберігання варених ковбас 355
зберігання вірусомісного
матеріалу 338
зберігання зерна пшениці 362
зберігання овочевої продукції 226
збирання зернових культур 53
збирання кавуна 227
збільшення цукристості 194
збір цукру 109
збудник бурі іржі 135
збудник захворювання 131
зволоження осушуваних земель 90
здатність комплексуютьовальна 55
земельно-ресурсний потенціал 118

землевласник 19
землеволодіння 23
землекористування 23, 118
землекористування раціональне 123
землекористувач 19
землеробство зрошуване 92
землеробство органічне 81
землі лісові 382
землі осушувані 91
зерноїд гороховий 138
зерносінаж 252
зернофураж 178
зимово-стійловий період
(корови) 253
зимостійкість груші 204
зимостійкість ірису 233
зимостійкість лохини канадської 212
злаки верхові і низові 174
зnezараження насіння 133
зносостійкість 39
зони вирощування 197
зрошення граната 208
зрошення краплинне 97, 98, 217
зрошення краплинне картоплі 224
зрошення пшениці озимої 95

І

ідентифікація ізолятів BLV 341
імунологічна диференціація колекції
помідора 229
імуномодулятори 267
інвестиції 218
інвестування 22
інвестування проектів екологізації
АПК 124
індики 287
інженерна ензимологія 146
інкубація яєць 285
інокуляція насіння 183
інсектициди 138, 142, 187
інсектоакарицид 143
Інститут сіл. госп-ва Полісся 2
інструменти екологічного
управління 116
інтеграція 29
інтенсивність проростання 162
інтенсивність росту норки 306
інтенсифікація у вівчарстві 266
інтродукція 179, 236
інтродукція сосни веймутової 369
інтрон 291
інфраструктура інноваційна 33
іони кадмію 324
ірис 233
історія впровадження 9

Й

йодид калію 269

К

кабачок 228
кавун 227
калій 100, 110
калюсні культури 144
канабіоїди 188
картопля 220, 221, 222, 223, 224
качки 287, 296
квітково-декоративні рослини 234
квітництво 234, 236
кисіль 361
кислі ґрунти 58
кислоти органічні 304
кишечник 311
кілька 364
кінематика 54
кісточкові культури 205
класифікація сівозмін 77

клин ґрунтообробний 44
клітковина 168
кліткові батареї 289, 290, 297
кліщі *Psoroptes* 302
кліщі і комахи 143
клонові підщепи 205
клонування ембріонів 146
кнури-плідники 272, 281
ковбаси 355
коефіцієнт азотного фонду 70
кози 266, 267, 269
козине молоко 268
козлятина 267
козлятник східний 185
кокон 323
колекційний матеріал помідора 229
колібактеріоз 343
колпайн 147
комахи — шкідники гречки 137
комбайни зернозбиральні 48
комбікорм 332
комбікорми 238
комп'ютерна технологія 126
комплекси залізоорганічні 71
коні 241, 337
коні верхових порід 243
коні кушумської породи 239
коні рисистих порід 242
коні українські верхові 244
коноплі 188
конопля 189
консервант 304
консерви 238
консерви рибні 364
конституція верхових порід коней 243
конструкції і режими 296
контроль 130
контроль м'ясо-молочних
підприємств 348
контроль у тваринництві 337
концентратори кисню 43
концидіостатики 305
коньячні спирти 359
коньшина лучна 184
конярство Астрахані 239
кооператив обслуговуючий 16
корекція стресу у ягнят 264
кореляція 170
коренева система 184
корм 320
корми (контроль біобезпеки) 238
корми 104
корми бугайців 247
корми високобілкові 252
корми ВРХ 250
корми гранульовані 300
корми для норки 307
корми овець 263
корми сінажно-концентратні 248
кормова добавка "Панкорм" 256
кормова продуктивність 184
кормовиробництво
(сучасний стан) 173
кормовиробництво 178, 182
кормові добавки 253, 267, 288,
298
кормові добавки вівцематкам 265
кормові добавки гумінові 294
кормові добавки козам 269
кормові одиниці 177
корови 252
корови асканійської популяції 245
корови дійні 255
корови ПАФ "Єрчики" 251
корови тільні 253
короп 331, 332
короп лускатий 329
короп рамчастий 329
короп товарний 328

коропи 330
 коропи лускаті 333
 коропи рамчасті 333
 костриця східна 181
 коток конусний 47
 кочівля 316
 крем-мед 322
 кредити у плідництві 202
 кристалізація меду 322
 кріоконсервація сперми 240
 кріоконсервування сперми 241
 кров ВРХ 249
 кров жеребців 240
 кров коропів 330
 кролі 299, 300, 301, 302, 303
 кроси імпорتنі 292
 крохмалистість бульб картоплі 223
 крохмаль модифікований
 (гречаний і ячмінний) 361
 кукурудза 140, 150, 170, 238
 культивування вірусу сказу 338
 культури зернові 129
 культури плодово-ягідні 201
 культури просапні 99
 культури с.-г. 158
 кури 287, 291
 кури вітчизняної селекції 289
 курчата-бройлери 288, 290, 342
 кутикулярний шар волокон 261

Л

лабораторні дослідження 344, 346
 лабораторні дослідження сказу 338, 339
 лазерне опромінення овець 262
 лампи освітлення 232
 ланки сівозмін 198
 Ла-Сота 342
 лейкоз 340, 341
 лейкоз ВРХ 258
 лейкоз овець 152
 лесові чорноземи 82
 лимонарій Уфимський
 (Башкортостан) 206
 линяння с.-г. птиці примусове 287
 липа широколиста 365
 личинка 140
 лікування і профілактика
 еймеріозу 305
 лікування псороптозу кролів 302
 лікування шлунково-кишкових
 захворювань поросят 277
 лімфоцити 340
 лінії коней 244
 лінії свиней великої білої породи
 заводські 283
 ліпіди 265
 ліси степові 374
 лісове законодавство 382
 лісові енергетичні культури 375
 лісокористування 382
 лісонасадження захисні 374
 лісорозведення захисне 366
 лісорозведення степове 374
 лісосічний фонд 379
 лісосмуги захисні 376
 лісостеп 75
 лозеваль 279
 локалізація вітровальних ділянок 378
 лохина канадська 212
 льон 263
 люцерна 9
 люцерна зелена 297
 люцерна посівна 183

М

м'язи скелетні 301
 м'ясне скотарство 246, 247, 248, 249

м'ясо бройлерів 288
 м'ясо страусів 293, 294
 магній 107
 магнітна індукція 221
 макроорганізми 151
 макуха соняшникова 252
 макухи 238, 263
 малина (інтенсивний тип) 209
 малі регуляторні РНК (si/mi RNA) 154
 малотранспортабельність і
 непридатність до тривалого
 зберігання 351
 маркери генетичні 244
 маркетинг овочевої продукції 226
 математичні методи досліджень 3
 матеріал вихідний 170
 матеріально-технічна база 34
 матки бджолині 315
 матриця чорноземів мінеральна 66
 машина кузовна 50
 машини ґрунтообробні 45
 машини для відгодівлі птиці 296
 машини картоплесортувальні 52
 мед 322
 медозбір 314, 316
 медонос 318
 медоноси 317
 мезга 358
 меліорації осушувальні 87
 метали важкі 102, 254, 255, 365
 метод ПЛР 238, 286, 291
 методи амортизації 27
 методи призначення строків
 поливу 98
 методи селекції 8
 методи статистики 3
 механізація сільського
 господарства 41
 мідія 356
 мідь 254, 288
 мікобактерії
 (оцінка вірулентності) 344
 мікобактерії 348
 мікробіологічні препарати 155
 мікробіота 141
 мікробульби картоплі 222
 мікродобрива 109
 мікроелементи 101, 265, 295
 мікроелементози 256
 мікроорганізми 151
 мікростація 370
 мінерали 253
 мінерали високодисперсні 66
 мінералізація 70
 мінеральні добрива 84
 мінковит 308
 мітохондріальний геном 149
 множинний елаймент 149
 модель системи 16
 моделювання 381
 моделювання ефективності
 добрив 106
 модуль зовнішній 300
 молекулярна діагностика 153
 молекулярно-генетична
 діагностика 152
 молекулярно-генетичний аналіз 147,
 148
 молодняк кролів
 різногенотиповий 299
 молодняк свиней 276
 молоко "лейкозне" 258
 молоко 351
 молоко вівцематок 265
 молоко кіз 269
 молочна продуктивність корів 252
 молочне скотарство (ДРХ) 268
 молочне скотарство 251, 258
 молочне скотарство

Кіровоградщини 250
 молочність норки 306
 молюск рапан 336
 моніторинг агроекологічний 118
 моніторинг генотипів овець 259
 моніторинг еродованих земель 126
 моніторинг лісів 384
 моніторинг с.-г. угідь 37
 море Чорне 336
 морква 219
 морозо- та посухостійка малина 209
 морозостійкість ірису 233
 морозостійкість пшениці 164
 морські свинки 347
 морфогенез *in vitro* 144
 морфопараметри 373
 мультиензимні композиції 363

Н

наноаквахелати 295
 нанокарбоксилати металів 323
 наноматеріали 151
 нанотоксикологія 151
 наночастинки 151
 напіввиведення цезію-137 115
 напівфабрикати м'ясні 354
 напрями використання сої 199
 напрями відновлення 34
 напрями інвестиційного
 забезпечення 33
 напрями селекції 157
 насадження лісові природні 384
 насінництво 192
 насінництво картоплі 220, 222
 насінництво пшениці 5
 насіння 162, 165
 насіння бобових трав 35
 насіння високоякісне вітчизняне 194
 насіння с.-г. культур 133
 насосні станції 93
 наука у птахівництві 292
 науковий центр Полісся 2
 нейтрофіли сегментоядерні 340
 некроз листків 131
 нектар 314, 317, 318
 нектар малиновий 360
 нектар чорної смородини 360
 нематода бурякова 78
 нерестові ділянки 335
 нерівномірність внесення добрив 49
 HIBiB "Магарач" 357
 нітрофурані 305
 нові бакові суміші 132
 норка 304, 306, 308
 норки 307
 норми висіву 167
 норми добрив 161
 нутрія 305

О

об'єднання торговельно-економічні 29
 об'єкти екологостабілізуючого
 призначення 122
 об'єм ejacулярно кнурів 272
 об'ємисті корми 178
 обладнання й устаткування
 інкубаторів 285
 облік деревини електронний 379
 обмеженість внутрішнього ринку 31
 обмін білків у коропів 331
 обмін ліпідів у коропів 331
 обмін мінеральний у норок 308
 обмолот 35
 оболонки ковбас штучні 355
 обробіток безполицевий 36
 обробіток ґрунту
 (полицевий і безполицевий) 74
 обробіток ґрунту 65, 75, 186

обробіток нульовий 64
 обробка картоплі магнітна 221
 обробка насіння 109, 133
 обсяг обігового капіталу 17
 овочева продукція 226
 овочівництво 218
 овочівництво відкритого ґрунту 97
 овочівництво на зрошенні 217
 одностійні форми цукрових буряків 6
 одностійність рослин 196
 ожина у Західному Лісостепу 210
 оздоровлений вихідний матеріал картоплі 222
 ознаки 158
 ознаки господарські 181
 океан світовий 356
 окультурення тривале 62
 олігонуклеотидні праймери 149
 олія ріпакова 332
 онтогенез 110
 операції технологічні 51
 опір тяговий 44
 оптимізація витрат агресурсів 85
 оранка 76
 організація сівби 193
 органічна продукція 124, 128
 органічна речовина 101
 органічна с.-г. продукція 125
 оригінальне насіння картоплі 222
 осад стічних вод 59
 освіта математична 3
 освітлення (інтенсивність) 232
 осетер російський 327
 осетрові риби 149
 осіменіння кобил штучне 241
 осіменіння овець штучне 262
 основний капітал агросфери 27
 охорона заповідних лісів 384
 охорона земель від ерозії 126
 оцінка хліба загальна
 хлібопекарська 362
 оцінка якості продуктивних стад російського осетра 327

П

пагони хвойних 367
 пайза 252
 папуга 286
 параметри барабана 48
 параметри польової інформаційної машини 37
 параметри руху енергосилової 46
 параметри транспортера 50
 паркобудівництво 236
 пасіка 309, 316, 319
 патоген 141
 ПДРФ-аналіз 149
 пектини 211
 переліг 57
 переміщення машинно-тракторного агрегату (МТА) 46
 перепели 295, 298
 переробка овочів 218, 226
 перетравність поживних речовин 185
 період вегетаційний 170
 перспективи 136
 першопричини 26
 пестициди 127
 пилік 314
 підвищення економічної ефективності 14
 підживлення 110
 підживлення баклажана 230
 підживлення виноградних саджанців 215
 підкомплекс молокопродуктивний
 Поділля 351
 підприємства нового типу (молокопродукти) 351

підприємства с.-г. 119
 підхід когнітивний 16
 підхід секторний 20
 підщепи плодкових культур 201
 підщепи сливової групи 205
 підщепи яблуні 203
 пінисті властивості
 виноматеріалів 357
 післядія дефекації 58
 плантації лісонасінні 368
 планування стратегічне 114
 племзаводи 292
 племзаводи і племрепродуктори коней 242
 племінна робота (страуси) 293
 племрепродуктори 292
 плодово-ягідна сировина 363
 плодово-ягідні культури 202
 площа листків 172
 площі посіву 9
 ПЛР в реальному часі 152
 ПЛР-ISSR 147
 ПЛР-ПДРФ 147
 плюсові дерева сосни 368
 поживність корму 176
 позиції стратегічні 25
 показники агротехнічні 52
 показники біохімічні 168
 показники економічні 142
 показники крові свиней морфологічні і біохімічні 278
 показники морфобіометричні 73
 показники родючості ґрунту 68
 показники сумарного випаровування 95
 показники фінансово-економічні 25
 покращання технологічності (цукрові буряки) 194
 полба звичайна 160
 ползахисна лісистість 366
 поливи вегетаційні 98
 полімеразно-ланцюгова реакція 150, 153
 поліморфізм генів (кури) 291
 поліпшення лучних угідь 89
 політика амортизаційна 27
 політика інвестиційна 33
 Полтавські дослідні поле і станція 1
 польова схожість 187
 польова схожість насіння 172
 польове кагатування буряків 195
 помідор 229
 попелиці 137
 попередники 166
 попередники кавуна 227
 популяція 135
 пористість хліба 362
 порода свиней велика біла 283
 породи і кроси страусів 293
 породи кіз 268
 породи коней арабська і тракененська 241
 породи кролів 299, 303
 поросята 274, 275, 277, 280
 поросята відлучені 279
 послід пташиний 72
 посттранскрипційний сайленсінг генів 148
 посухостійкість трав 179
 потенціал біоенергетичний 18
 потенціал біомаси 21
 потенціал технічний 34
 потужності переробних заводів 195
 поширення хвороби 130
 премікс вітамінно-мінеральний 308
 премікси 254
 препарат "ROST-концентрат" 215
 препарат "Гумівал" 267
 препарат "Еламін" 269

препарат "Селенолін®" 260
 препарат сел-плекс 306
 препарати "Декаль" і "Новодез-форте" 345
 препарати "Енрофлон" і "Тримеразин" 343
 препарати "Квадевіт" і "Айсидівіт" 264
 препарати туберкулоцидні (ДЗПТ-1, ДЗПТ-2) 349
 прибутковість виробництва яловичини 14
 прибуток чистий 142
 приводи газогенераторні с.-г. машин 43
 прикочування насіння 47
 принципи відбору 77
 приріст ж.м. поросят середньодобовий 274
 природокористування збалансоване 366
 природокористування раціональне 116
 пріоритети агроінженерної науки 41
 пробіотик у раціоні свиней 276
 пробіотики 249
 проблема білка 199
 проблеми розвитку с.-г. виробництва 31
 проблеми фінансові 31
 провірусна ДНК 152
 прогноз використання 18
 прогноз лейкозу 340
 прогнозування ходу стоку повені 93
 програми державні 348
 продовольче забезпечення населення 351
 продукти тваринництва 337
 продукти харчування 15
 продуктивність 80, 105, 163, 167, 174, 189
 продуктивність кормова 182
 продуктивність кормових трав 179
 продуктивність костриці східної 181
 продуктивність кукурудзи 170
 продуктивність культур 74
 продуктивність курей 289
 продуктивність люцерни 9
 продуктивність молодих виноградарів 96
 продуктивність перепелів 295
 продуктивність пшениці 161
 продуктивність рослин 155
 продуктивність с.-г. птиці 287
 продуктивність сівозмін 67
 продуктивність сої 199
 продуктивність сорго 190
 продуктивність сосни Станкевича 370
 продуктивність суниці 214
 продуктивність травостою 89
 продуктивність цукрових буряків 111
 продуктивність сівозмін 75
 продукція с.-г. 11
 промисловість біопаливна 18
 пропозиція лісової продукції 381
 протеїн 175
 протеїн сирий 177
 протиерозійна технологія 227
 протирадіаційні заходи 121
 протруєння зерна 141
 протруєння хімічне 133
 протруйники 132, 187
 протруйники хімічні і біологічні 172
 протруєння насіння 142
 профілактика туберкульозу і лейкозу 348
 процеси мікробіологічні 63
 псевдомоноз каналного сома 334
 псороптоз кролів 302
 птахи (визначення статі) 286

птахівництво світу 284
птахівництво України 292
птахофабрики 285
птиця 254, 337
птиця водоплавна 296
пшениця 5, 135
пшениця м'яка 160
пшениця озима (агротехніка) 362
пшениця озима 108, 162, 165, 166
пшениця озима м'яка 159
пшениця озима тверда 164
пшениця тверда 160
пшениця тверда яра 161

Р

радіоактивне забруднення с.-г. продукції 121
радіоактивність ґрунту 119
радіоекологія 115, 119, 121
радіонукліди 112, 375
рамуляріоз ячменю 130
рамуляріозна плямистість 131
раси 134, 135
раціон молодняку свиней 276
раціони корів 252
реабілітація забрудненої території 121
регулювання водного режиму 91
регулятор росту "Вимпел" 110
регулятори росту рослин 145
режим водний 86
режим ґрунту водний 88
Режим краплинного зрошення 99
режим перелоговий 61
режим поживний 89
режим приварювання 38
режими використання 176, 180
режими краплинного зрошення 96
режими скошування 80
резистентність ВРХ до лейкозу 340
резистентність курей 289
резистентність свиней природна 271
рекреаційне використання лісів 384
рекреація 236
рельєф поля 46
ремесло В.М. — організатор робіт з селекції пшениці 4
рентабельність виробництва ожини 210
репродукція 165
ресурси земельні 118
реформа земельна 23, 382
рецепти розробки сівозмін 77
реципрокне схрещування 273
речовина органічна водорозчинна 55
речовина органічна лабільна 101
речовина суха 175
рештки рослинні 55
риба 326
ризик 136
ризик лісової продукції 381
ризоманія 153
ринок (страус) 352
ринок землі 28
ринок регіональний 351
ринок селянський 20
рівень виробництва продовольчої продукції 20
рівень ознаки дво- і трьохфеномний 163
рівень передполивної вологості ґрунту (РПВГ) 99
різні культури 82
рілля 57
ріпак 107, 263
ріпак ярий 100, 103, 187
роботоздатність с.-г. техніки 38
робочі органи вертикальні активні 45
родючість ґрунту 7, 65

родючість чорнозему вилугованого 67
розведення чистопорідне кролів 303
розвиток аграрної економіки 10
розвиток дернового процесу 72
розвиток інноваційний 12, 22
розвиток молотильних апаратів 48
розвиток села 28
розвиток сільських територій 15
розвиток сільського господарства 33
розвиток стратегічного управління 25
роздільне збирання с.-г. культур 53
розкидач кузовний 49
розмноження 165
розмноження гвоздики 235
розмноження птахів 286
розмноження фундука 207
розповсюдженість в Україні 129
розподілення органічних добрив 49
роїння бджіл 315
Росія 178, 194, 195
рослини 102
рослини генетично модифіковані 150
рослини деревні 365
рослини хвойні 367
ротація 65
рудий сосновий пильщик 377
руно 259

С

сади інтенсивні 203
садівництво зональне 201
садівництво перспективне 202
садівництво Росії 216
санация інкубаторію 285
санация сперми 241
сапоніт 253
сапротроф 141
свині 270, 271, 278, 337
свині м'ясного напрямку продуктивності 273
свиноматки 282
сезон народження телиць 250
сезон поливний 94
селекція 8, 157, 188, 192
селекція базилику 231
селекція баштанних рослин 226
селекція ВРХ 251
селекція картоплі 220, 222
селекція коней 242
селекція курей 291
селекція норки 307
селекція овець 259
селекція плодово-ягідних (ВСТІСП) 216
селекція птиці 292
селекція пшениці 5
селекція сосни 368
селекція страусів 293
селен 260
селен у раціоні норки 306
селенолін 279
сепарація 35
сервіс кредитний 12
сертифікація органічної продукції 124, 128
Сибір 157
сидеральний пар 84
сидерати 105, 113
сила заглиблювальна 44
силос 185, 252
симбіотичні та асоціативні азотфіксатори 155
симптоми еймеріозу 305
сир твердий 353
сири 258
сироватка крові кнурів-плідників 281
система дезодорування олій 42
система живлення 108

система інформаційно-консультаційна 16
система краплинного зрошення 94
система осушувальна 93
система удобрення 101
система удобрення органіко-мінеральна 83
системи агросоціоекологічні 31
системи землеробства 7
системи меліоративні 90
системи насінництва 192
системи обробітку ґрунту 76
системи пагонів 367
системи управління 86
сівалка просапна 47
сівалки 193
сівба (способи та строки) 79
сівозміна 75, 78, 83, 84
сівозміна зерно-буракова 58, 60
сівозміна зернопросапна 65
сівозміни 7, 77
сільське господарство 1, 7
сім'ї бджіл 317
сім'ї бджолині 309
сінаж 185
сірка 107
сірка в хутрі кролів 299
сітчаста та смугаста плямистість листя 134
сіяний злаковий травостій 180
сказ тварин 338, 339
склад ботанічний 177
склад крові поросят морфологічний 280
склад обмінно-увібраних катіонів 56
склад фракційний 59
склад чорноземів структурно-агрегатний 61
склади пестицидів 127
скоростиглість 188
скорочення 158
смерека 378
смородина чорна 211
соболь 304
солома 105
сом канальний 334
соняшник 200, 263
сорбенти 115, 265
сорго цукрове 190, 191
сорт 188
сорт пшениці 5, 159, 162
сорт сорго (характерна ознака) 190
сорт Шарада 163
сорт ячменю 171
сорт 8, 160
сорт гречки 79
сорт і види гвоздики 235
сорт і гібриди ожини 210
сорт іриса 233
сорт картоплі 220, 223
сорт костриці східної 181
сорт лимона 206
сорт лохини 212
сорт люцерни 9
сорт малини 209
сорт моркви 219
сорт пшениці 4, 161, 164
сорт смородини 211
сорт фундука (Лісостеп) 207
сорт хліба 169
сорт хмелю 145
сорт часнику озимого 225
сорт яблуні 203
сорт ячменю 134
сортимент базилику 231
сортосаміна 159, 165
сортосама трава 179
сосна веймутова (ріст) 369
сосна Станкевича 370

соуси томатні 364
 соя 150, 199, 238, 263
 сперма жеребців 240
 спермопродукція 241
 споживання продовольчої продукції 20
 сполуки важких металів 59
 способи використання 174
 способи сівби 183
 способи утримання свиней 270
 срібло 151
 срібний нанокмполіт 298
 сталий розвиток 118
 сталий розвиток економіки України 114
 статевий диморфізм 286
 статус поросят клінічний 280
 стаціонар дренажний 68
 стиглість моркви технічна 219
 стимулятори рослинні 215
 стимулятори росту 223
 стійкість групова і комплексна 171
 стійкість до хвороб 109
 стійкість зрошуваних земель 92
 стійкість помідора до плямистості 229
 стійкість рослин до шкідників 154
 стільникові рамки 310
 страус африканський 352
 страус чорний африканський 294
 страусівництво в Україні 293
 стрес у овець 264
 строки обприскування 139
 строки сівби 166, 167
 строки сівби сорго 191
 стронцій-90 120
 структура доходів 32
 структура лісосік сортаментно-гатурнова 379
 структура мікробної біомаси 69
 структури торгово-посередницькі 17
 субстрат для гливи 232
 суглинки лесоподібні 66
 сульфаніламід 305
 сульфат магнію 107
 сумісність садових рослин 81
 суниця (Стефанія і Родославка) 213
 суниця 214
 суниця садова 81
 супоросність 282
 схожість насіння 167
 схрещування ВРХ 247
 схрещування кролів 303
 схрещування овець 259
 схрещування свиней 273

Т

таксація лісу 373, 379, 380
 тварини с.-г. 238
 телята 343
 телята новонароджені 253
 температурний стрес (кури) 289
 температурні режими визрівання 353
 тенденції розвитку 15
 теорія вартості 11
 теорія ймовірності 3
 теплиці 206
 теріофауна мисливська 383
 термічна обробка напівфабрикатів 354
 термічний режим ґрунту 219
 тертя високошвидкісне 39
 тест-системи 150
 технічне переобладнання більшості цукрових заводів 195
 техногенні території 255
 технології вирощування баштанних рослин 226

технології машинні 41
 технології органічного виробництва 124
 технології точного землеробства 37
 технологія Field-Mар 379
 технологія вирощування 81, 192
 технологія вирощування картоплі 220
 технологія вирощування насіння 197
 технологія інтенсивна 186
 технологія сівби 193
 типи робочих органів 52
 тиреоглобулін 147
 товарорух с.-г. продукції 17
 товстолюб 324
 токсична дія важких металів 365
 торфовища 86
 трави багаторічні 175
 трави багаторічні бобові 8, 182
 трави багаторічні злакові 179
 трави лісові ценозоутворювальні 372
 травостої 80
 травостої двокомпонентні 177
 травостої сіяні 174
 трактори енергонасичені 51
 трансгени 136
 трансгенні продукти 238
 трансгенні тварини 266
 транспірація у граната 208
 трансформація вуглецю 60
 трансформація ґрунтового профілю 62
 трансформація сполук заліза 71
 тренінг іподромний 242
 Третьяков С.Ф. — вчений-дослідник 1
 тритикале яре 167
 троянди ґрунтопокривні 236
 трубопроводи плівкові 224
 трутні 310
 туберкулін 347
 туберкульоз 344, 345, 346, 347, 348, 349

У

угіддя водно-болотні 87
 удобрення 65, 74, 75, 100, 105, 187, 198
 удобрення картоплі 223
 удобрення органічне 83
 ультразвук 301
 ультрафільтрація 347
 умови АР Крим 95
 умови еколого-агрономієоративні 92
 умови екстремальні 63
 умови зволоження 59
 управління природокористуванням 116
 управління режимами зрошення 92
 управління у сфері екології 376
 урожайність 160, 171, 188
 урожайність гливи 232
 урожайність і якість с.-г. культур 84
 урожайність картоплі 220, 221, 223
 ускладнення протікання супоросності 282
 успадкування адитивне 303
 установа селекційна 5
 установи дослідні НААН 9
 установи освітні й дослідні 3
 установка "Уфотек" 285
 утилізація гною 40
 утримання бройлерів 290
 утримання ВРХ 250
 утримання гусенят 297
 утримання курей 289
 утримання російського осетра 327

Ф

фаза розвитку 189
 фазан 286
 фактори виробництва 26
 Фасціольоз 350
 Фауна лісова 383
 ферментативні гідролізати 363
 ферменти 288
 ферментні препарати 363
 фертигація кальцієвою селітрою 94
 фізіологічні показники коропа 328
 фізіологічні потреби населення 202
 Фінансування сільських територій 32
 фітоіндикація 372
 фітомаса 375
 фітомаса стовбурів граба 380
 фітосанітарний стан граба 371
 фітоценоз 371, 372, 373
 флуоресценція 153
 фондозабезпеченість 34
 Форель райдужна 325
 форми крупнотоварного господарювання 12
 форми соняшнику 200
 формування кореневої системи *in vitro* 145
 фосфор 100, 110
 Фосфорно-калійні добрива 111
 фуміганти 138
 Фундук (маточники) 207

Х

характеристика імунологічна 190
 харіус європейський 326
 харчова цінність м'яса напівфабрикатів 354
 харчова цінність міді 356
 харчові і переробні підприємства 22
 хвороба Крейтцфельдта-Якоба 257
 хвороба Ньюкасла 342
 хвороби баклажана 230
 хвороби кролів 302
 хвороби птиці 284
 хвороби рослин 130, 171
 хвороби яблуні 139
 хімічний склад корму 180
 хліб житній 168, 169
 хлібопекарська властивість борошна 362
 хлібопекарська якість зерна 159
 хром 331
 хутро кролів 299

Ц

цезій-137 115, 117, 120
 целюлаза 288
 цеоліти 298
 цесарка 286
 цинк 254, 332
 цистидікольоз харіуса 326
 цитрусові культури 206
 цілина кошена 57
 ціни реалізації 30
 ціноутворення 11, 14
 цукристість коренеплодів 198
 цукровий буряк 78, 105
 цукрові буряки 192, 193

Ч

чайка 286
 часник озимий 225
 частота обертання барабана 48
 чисельність 140
 чорна бактеріальна плямистість 229
 чорнозем вишуканий 111
 чорнозем опідзолений 60
 чорнозем південний 64

чорнозем типовий цілини 61
чорноземи захищеного та відкритого ґрунтів 70
чорноземи типові
середньосуглинкові 66

Ш

шар стоку повені 93
шарада поліпшена 163
шарозерна пшениця 163
шасі самохідне 54
швидкість оранки 36
швед 300
ширина захвату 49
шкідливі комахи 132
шкідливість 140
шкідники 113, 187
шкідники баклажана 230
шкідники граба 371
шкідники лісу 377
шкідники яблуні 139
шлунково-кишковий тракт 249
шлунково-кишковий тракт 343

шлюзи 93
шляхи відродження
кормовиробництва 173
шляхи подолання вароатозу 321
шовковиця біла 365
шовкопряд дубовий 323
шпалери для малини 209
шпаруватість ґрунту 76
шроти 238, 263
штам *Aspergillus terreus* 288
штами (Щолково-51K та РБ-71) 338
штами бактерій 71

Щ

щільність 76
щільність забруднення ґрунту 119
щільність забруднення ґрунту ¹³⁷Cs 375
щільність компонентів фітомаси
граба 380
щільність посадки гусей 297
щільність радіоактивного
забруднення ¹³⁷Cs 117

Я

яблуні колоновидні 203
яблуня у Білорусі 203
ягідництво інтенсивне 213
ягнята (життєздатність) 262
яйця перепелів 298
якість 112
якість зерна 163, 166
якість коренеплодів буряків 186
якість кормова 185
якість насіння 156
якість продуктів харчування 124
якість спермопродукції кнурів-плідників 272
якість трав'яного корму 181
якість ягід суниці 214
якості свиней відгодівельні 283
якості споживчі 51
ялина звичайна 369
яловичина (якість) 249
яловичина 245, 247, 248
ячмінь 130, 131
ячмінь ярий 73, 76, 134, 171, 172

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрна економіка. — 2012. — Т. 5, № 1/2.
2. Аграрная наука. — 2012. — № 4.
3. Агроекологічний журнал. — 2012. — № 1, 2.
4. Агроінком. — 2012. — № 4/6.
5. Агроном. — 2012. — № 3.
6. Агросвіт. — 2012. — № 6.
7. Агрохимический вестник. — 2012. — №№ 2, 5.
8. Агрохимия, агротехника, агротехнологии. — 2012. — №№ 3, 4.
9. Агрохимия. — 2012. — № 7.
10. Біоресурси і природокористування. — 2012. — Т. 4, № 1/2.
11. Біотехнологія. — 2012. — Т. 5, №№ 3, 4.
12. Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — №№ 1, 4.
13. Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — №№ 5, 6, 8.
14. Ветеринария. — 2012. — №№ 1, 6, 7.
15. Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 3.
16. Ветеринарная медицина. — 2012. — № 2.
17. Веткорм. — 2012. — № 5.
18. Вісник аграрної науки. — 2012. — №№ 4, 6, 7, 8.
19. Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — №№ 1, 2, 3.
20. Вісті біосферного заповідника "Асканія-Нова". — 2012. — Спецвип., т. 14.
21. Водне господарство України. — 2012. — № 4.
22. Дом, сад, огород. — 2012. — № 5.
23. Достижения науки и техники АПК. — 2012. — №№ 1, 3, 4, 6.
24. Екологічний вісник. — 2012. — № 3.
25. Економіка АПК. — 2012. — №№ 8, 9.
26. Защита и карантин растений. — 2012. — №№ 8, 9.
27. Землевпорядний вісник. — 2012. — №№ 6, 7.
28. Земледелие. — 2012. — №№ 3, 6, 7.
29. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. — 2012. — № 1/2.
30. Зерно. — 2012. — №№ 8, 10.
31. Зоотехнія. — 2012. — №№ 1, 6, 7, 8.
32. Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2012. — № 2.
33. Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 1, 3.
34. Карантин і захист рослин. — 2012. — № 7.
35. Квіти України. — 2012. — № 3.
36. Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 2, 3.
37. Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — № 3.
38. Магарах. Виноградарство и виноделие. — 2012. — № 1.
39. Мелиорация и водное хозяйство. — 2012. — № 4.
40. Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 5.
41. Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. II.
42. Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — 2012. — Т. 4, вип. 1, 3.
43. Новое сельское хозяйство. — 2012. — № 3.
44. Овощеводство. — 2012. — №№ 1, 8, 9, 10.
45. Овощи и фрукты. — 2012. — №№ 4, 5.
46. Овцы, козы, шерстяное дело. — 2012. — № 2.
47. Огородник. — 2012. — № 4.
48. Пасіка. — 2012. — №№ 5, 6, 8.
49. Плодородие. — 2012. — №№ 4, 5, 7.
50. Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 2.
51. Промислова гідраліка і пневматика. — 2012. — № 2.
52. Пропозиція. — 2012. — № 8.
53. Птицеводство. — 2012. — № 7.
54. Рибне господарство України. — 2012. — № 2.
55. Садоводство и виноградарство. — 2011. — № 6; 2012. — № 4.
56. Сахарная свёкла. — 2012. — №№ 2, 3.
57. Свиноводство. — 2012. — №№ 2, 3.
58. Сучасні аграрні технології. — 2012. — № 7.
59. Тваринництво України. — 2012. — № 5.
60. Техніка і технології АПК. — 2012. — №№ 8, 9.
61. Український біохімічний журнал. — 2012. — Т. 84, № 4.
62. Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2012. — № 4.
63. Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — №№ 2, 3.
64. Цитология и генетика. — 2012. — Т. 46, № 4.
65. Цукрові буряки. — 2012. — №№ 1, 2/3, 4, 5.

ПРОДОВЖУВАНИ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Аграрний вісник Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Одеський держ. аграр. ун-т; ред. рада: Герасименко В.П. (голова) [та ін.]. — Одеса, 1999 —
Вип. 63: Техн. науки. — 2012. — 193 с. Шифр 537922.
2. **Агробіологія** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 7 (91). — 2012. — 124 с. Шифр 537307
Вип. 8 (94). — 2012. — 181 с. Шифр 537726.
3. **Ветеринарна біотехнологія** [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний інститут біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ображей А.Ф. і Ушкалов В.О. (голов. редактори) [та ін.]. — Київ: Дорадо, 2001 —
№ 20. — 2012. — 252 с. Шифр 537739.
4. **Вісник аграрної науки Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Миколаїв. держ. аграр. ун-т; редкол.: Шибанін В.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Миколаїв, 1997 —
Вип. 4 (64). — 2011. — 170 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537212
Вип. 1 (65): Екон. науки, с.-г. науки, техн. науки. — 2012. — 205 с. Шифр 537309.
5. **Вісник Житомирського національного агроекологічного університету** [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Малиновський А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 1998 —
Вип. 1 (30), т. 1. — 2012. — 468 с. Шифр 537943.
6. **Вісник Степу** [Текст]: наук. зб. / НААН, Кіровоград. держ. с.-г. дослідна станція; редкол.: Савранчук В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 2006 —
Ювіл. вип. до 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ. — 2012. — 199 с. Шифр 537215
Ювіл. вип., ч. 2: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів "Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку", 31 трав.-1 черв., 2012 р. — 2012. — 310 с. Шифр 537743.
7. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 —
№ 3. — 2012. — 277 с. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). Шифр 537744.
8. **Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області** [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН України, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — Центр наукового забезпечення АПВ Харківської обл.; редкол.: Кириченко В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2003 —
Вип. 11. — 2011. — 334 с. Шифр 536168.
9. **Економіка та управління АПК** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 7 (93). — 2012. — 141 с. Шифр 537306.
10. **Захист і карантин рослин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т захисту рослин; редкол.: Федоренко В.П. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Світ, 1964 —
Вип. 57. — 2011. — 279 с. Шифр 06 537218.
11. **Збірник наукових праць** [Текст] / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукрових буряків; редкол.: Роїк М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 2000 —
Вип. 13. — 2012. — 350 с. Шифр 536534
Вип. 14: Новітні технології вирощування с.-г. культур і цукрових буряків. — 2012. — 587 с. Шифр 536666
Вип. 15. — 2012. — 292 с. Шифр 537317.
12. **Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Калетнік Г.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1998 —
Вип. 1 (57). — 2012. — 191 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537221
Вип. 2 (60). — 2012. — 175 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537222
Вип. 3 (61). — 2012. — 180 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537223
Вип. 4 (62). — 2012. — 225 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537224.
13. **Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН"** [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ: Екмо, 1996 —
Вип. 1/2. — 2012. — 179 с. Шифр 537855.
14. **Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту — "Національного центру насіннєзнавства та сортівивчення"** [Текст] / НААН; редкол.: Соколов В.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Одеса, 2002 —
Вип. 17 (57). — 2011. — 176 с. Шифр 537226
Вип. 18 (58). — 2011. — 142 с. Шифр 537227.
15. **Землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства; редкол.: Камінський В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 —
Вип. 84. — 2012. — 127 с. Шифр 06 537856.
16. **Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи** [Текст]: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 14–16 берез. 2012 р. / М-во аграр. політики і продовольства України, Подільський держ. аграрно-технічний ун-т та ін.; редкол.: Бахмат М.І. (голова) [та ін.]. — Кам'янець-Поділ., 2012. — 424 с. Шифр 536555.
17. **Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве** [Текст]: материалы XVII Междунар. конф. / Всемир. науч. ассоциация по птицеводству (ВНАП), Рос. отделение, НП "Научный центр по птицеводству"; редкол.: Фисинин В.И. (ред.) [и др.]. — Сергиев Посад, 2012. — 669 с. Шифр
18. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів, Вінницький держ. аграр. ун-т; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —
Вип. 71. — 2012. — 112 с. Шифр 06 537627
Вип. 72. — 2012. — 205 с. Шифр 06 537630
Вип. 73. — 2012. — 263 с. Шифр 06 537633.
19. **Лісівництво і агролісомеліорація** [Текст]: зб. наук. пр. / УкрНДІ лісового госп-ва та агролісомеліорації; редкол.: Ткач В.П. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків: Майдан, 1965 —
Вип. 119. — 2011. — 195 с. Шифр 537237.
20. **Меліорація і водне господарство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т гідротехніки і меліорації; редкол.: Ромащенко М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1965 —
Вип. 99. — 2011. — 375 с. Шифр 06 537638.
21. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 9 (92). — 2012. — 203 с. Шифр 537308.
22. **Науковий вісник Луганського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Луган. нац. аграр. ун-т; редада: Ткаченко В.Г. (голова) [та ін.]. — Луганськ: Елтон-2, 2009 —
№ 31. — 2011. — 283 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 536614.
23. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 —
Вип. 22.1. — 2012. — 404 с. Шифр 536946
Вип. 22.3. — 2012. — 404 с. Шифр 536948.
24. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Мельничук Д.О. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 —

- Вип. 162, ч. 1.** — 2011. — 346 с. — (Сер. Агрономія). Шифр 536933
25. **Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики України; редкол.: Влізло В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. редактори) [та ін.]. — Львів, 1998 —
Вип. 13, № 1/ 2. — 2012. — 490 с. Шифр 537241.
26. **Передгірне та гірське землеробство і тваринництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства і тваринництва західного регіону; редкол.: Седіло Г.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Л. — Оброшине, 1967 —
Вип. 53, ч. 1. — 2011. — 177 с. Шифр 06 537645
Вип. 53, ч. 2. — 2011. — 230 с. Шифр 06 537646.
27. **Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні** [Текст]: зб. наук. пр. / ННЦ "Ін-т аграр. економіки"; за заг. ред. Лупенка Ю.О., Ходаківської О.В. — К., 2012 — 182 с. Шифр 537019
28. **Популяційна екологія рослин: сучасний стан, точки росту** [Текст]: зб. наук. пр. за матеріалами інтернет-симпозіуму до 80-річчя від дня народження та 55-річчя наук.-педагог. діяльності д-ра біол. наук, професора, засл. діяча науки і техніки України Злобіна Юліана Андрійовича, 2–4 жовт. 2012 р., м. Суми / редкол.: Ю.А. Злобін [та ін.]. — Суми: СНАУ, 2012. — 406 с. Шифр 537647.
29. **Птахівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т птахівництва; редкол.: Терещенко О.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 68: Актуальные проблемы современного птицеводства: материалы XIII Укр. конф. по птицеводству с междунар. участием, г. Алушта, 17–20 сент. — 2012. — 483 с. Шифр 06 538171
Вип. 69. — 2012. — 211 с. Шифр 06
30. **Садівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / Ін-т садівництва НААН; редкол.: Гриник І.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Серж, 1964 —
Вип. 64. — 2011. — 247 с. Шифр 06 536954
Вип. 66. — 2012. — 375 с. Шифр 06 536957.
31. **Селекція і насінництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва; редкол.: Кириченко В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1964 —
Вип. 101. — 2012. — 302 с. Шифр 06 537606.
32. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-виробн. комплекс "Херсонський агроуніверситет"; редкол.: Ушкаренко В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 —
Вип. 76. — 2011. — 602 с. Шифр 536733.
33. **Технічний прогрес у сільськогосподарському виробництві** [Текст]: матеріали XX Міжнар. наук.-техн. конф. та VII Всеукр. конф.-семінару аспірантів, докторантів і здобувачів у галузі аграр. інженерії, 22–24 трав. 2012 р., Глеваха / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т механізації та електрифікації сіл. госп-ва" / редкол.: Адамчук В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Глеваха, 2012. — 221 с. Шифр 537781.
34. **Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва** [Текст]: зб. наук. пр. / Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2010 —
Вип. 6 (88). — 2011. — 104 с. Шифр 536271
Вип. 7 (90). — 2012. — 157 с. Шифр 537260.

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ "АПК УКРАЇНИ"

1. **Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).

2. **Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. **Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).

4. **Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.

5. **Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом:

- об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка;
- основні питання, які розглядаються в первинному документі;
- результати, висновки, галузь застосування.

Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.

6. **Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.

7. **Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.

8. Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.

9. У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.

10. У тексті реферату формули наводяться у таких випадках:

- без формул неможлива побудова тексту реферату;
- формули виражають результати роботи;
- формули значно полегшують розуміння змісту роботи.

Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.

11. **Обсяг реферату:**

- для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків;
- для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ ДНСГБ НААН (1998–2011 рр.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ” засн. ДНСГБ НААН у 1998 р. (55 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
6. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
7. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
8. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
9. ГОЛІК В.С. (2007)
10. ГУДКОВ І.М. (2005)
11. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
12. ЄЖОВ В.М. (2009)
13. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
14. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
15. КИРИК М.М. (2008)
16. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
17. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
18. КОЗИРЬ В.С. (2007)
19. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
20. КУЧКО А.А. (2006)
21. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
22. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
23. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
24. МАЗУР Г.А. (2006)
25. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
26. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008)
27. МУСІЄНКО М.М. (2008)
28. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
29. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
30. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
31. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
32. РИБАЛКО В.П. (2006)
33. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
34. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
35. САЙКО В.Ф. (2001)
36. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
37. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
38. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
39. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
40. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
41. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
42. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
43. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
44. ЦИКОВ В.С. (2006)
45. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
46. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ” засн. ДНСГБ НААН у 2005 р. (10 кн.)

1. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
2. GERMAN В.В. (2011)
3. ГОЛОВКО А.М. (2006)

4. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
5. МАЛІК М.Й. (2005)
6. СИТНИК В.П. (1999)
7. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
8. СЛАВОВ В.П. (2007)
9. СОБКО О.О. (2009)
10. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ” засн. ДНСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А. І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА” засн. ДНСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л. Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ” засн. ДНСГБ НААН у 1998 р. (44 кн.)

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)

33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)

**ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
засн. проф. В. А. Вергуновим у 2001 р.
(55 кн.)**

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. РЕМЕСЛО В.М. (2011)
9. АЛЕШО О.Г. (2011)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. *Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).*
3. *Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).*
4. *Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).*
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1 — 2006; ч. 2 — 2008; ч. 3 — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЬОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в

- Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920 років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К. К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII–1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мировского ин-та пшеницы им. В. М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. *Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).*
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції с.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І. І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Вергунов В.А.* Василий Николаевич Ремесло — ученый-селекционер (1907–1983) (к 100-летию Мировского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).

31. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
32. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
33. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
34. *Збірки документів і матеріалів:* С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
35. *Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні:* зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
36. *Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ* — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
37. *С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
38. *Всеукраїнська академія с.-г. наук (1931–1935 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
39. *Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
40. *Агрогрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.):* зб. док. і матер. (2007).
41. *Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956):* зб. док. і матер. (2008).
42. *Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.):* зб. док. і матер. (2008).
43. *Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.):* зб. док. і матер. (2010).
44. *Південне відділення ВАСГНІЛ:* зб. док. і матер. (2011).
45. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
46. *Присяжнюк М.В.* Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В. А. Вергуновим у 2004 р. (4 кн.)

1. *Новиков М.М.* (2003, 2008)
2. *ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М.* (2010)
3. *КОСТЕНКО Н.В.* (2011)

СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ- КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”

засн. НБУВ НАНУ і ДНСГБ НААН
у 2007 р. (1 кн.)

Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович
(1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ДНСГБ НААН ТА НАУК.-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р. (3 кн.)

1. *Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.):* наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
2. *Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008)* (2009).
3. *Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГД НААН (1822–2010).*

НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ (21 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. *Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940.* Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. *Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.):* наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. *Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900:* наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. *Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001:* бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. *Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959:* наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. *Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005):* наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. *Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.:* бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. *Польська книга у фондах ДНСГБ УААН:* наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
10. *Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.):* наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*